

สวรรค์

ภาคสวรรค์

- * วิธีศึกษาเรื่องนรก-สวรรค์ที่ถูกต้อง
- * นรกสวรรค์ในชีวิตนี้
- * สวรรค์ในนรก
- * นรกและสวรรค์มีทั้งในโลกนี้และในปรโลก
- * เหตุไรจึงมองไม่เห็นนรก
- * นรกมีหลายระดับ
- * คุณคือนรกในชาตินี้
- * วิธีการลงโทษในนรก - วิธีการลงโทษในนรก เลียนแบบไปจากวิธีการลงโทษในคุกสมัยโบราณ
- * เปรตในโลกมนุษย์
- * คนในโลกนี้ที่ประพฤติดอย่างสัตว์เดรัจฉานตายไปแล้วก็จะไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานในปรโลก
- * นรก เปรต อสุรกาย เดรัจฉานในโลกนี้ และในปรโลก
- * นรกในโลกนี้และในปรโลก
- * นรก-สวรรค์ในปรโลกมีทางเป็นไปได้อย่างไร
- * เปรตในโลกนี้
- * อสุรกายและเดรัจฉานในโลกนี้
- * สวรรค์ในโลกนี้และในปรโลก

● มโนปุพพังคมา ฌมมา ●

สำนักคั่นคว่ำทางวิญญาน

หนังสือ

ผู้เขียน

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ครั้งที่ ๑

เจ้าของผลงาน

ผู้อำนวยการ

บรรณาธิการ

ผู้จัดการ

ผู้จัดหาทุน

ผู้จัดรูปเล่มหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ผู้ออกแบบปก

คณะพิสูจน์อักษร

ผู้ประสานงาน

ผู้ให้คำปรึกษาเรื่องหนังสือ

อิเล็กทรอนิกส์

เจ้าของลิขสิทธิ์

นรก-สวรรค์ ภาคสวรรค์

พร รัตนสุวรรณ

มกราคม ๒๕๖๔

สำนักคั่นคว่ำทางวิญญาน

ศรีเพ็ญ จิตตะศรี

ผ่องผิว พัฒนาประภาพันธุ์

ทวี ลีลาเวชบุตร

ชลิกา โรจนโกศล

ศมานันท์ ถนัดธรรมกุล

บริษัท ปารมิตา สตูดิโอ จำกัด

สำนักคั่นคว่ำทางวิญญาน

สอาด แก้วเกษ

สุภาณี หงส์เงิน

ทวี ลีลาเวชบุตร

กิตติ รัตนศรีวิจิตร

นริศ เรืองแสน

ศุภกฤต ลีลาเวชบุตร

พงษ์เพชร อมรสิทธิ์

ดร.นันทพล โรจนโกศล

มูลนิธิพร รัตนสุวรรณ

๔๗/๒ ถ.สามเสน บางลำพู

กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๐ ๒๒๘๒ ๒๐๒๕

นรก-สวรรค์ ภาคสวรรค์

โดย
พร รัตนสุวรรณ

จัดพิมพ์โดย
สำนักคั่นคว่ำทางวิญญาน

สถิติการพิมพ์

พิมพ์ครั้งที่ ๑	พ.ศ. ๒๕๓๔	จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒	พ.ศ. ๒๕๓๙	จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

หนังสือ “นรก-สวรรค์ ภาคสวรรค์” เล่มนี้
มูลนิธิพร รัตนสุวรรณ จัดทำขึ้นใหม่
ในรูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book)
เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๖๔

คำปรารภ

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒

อาจารย์พร รัตนสุวรรณ ได้ศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก-อรรถกถา แล้วยึดเป็นแนวทางการปฏิบัติสมาธิวิปัสสนามาตั้งแต่สมัยยังอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ต่อมาได้ลาสิกขาออกมาเป็นอุบาสก ก็ยังคงศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก-อรรถกถา ปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาอยู่ตลอด เป็นอาจารย์สอนในคณะพุทธศาสตร์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ถวายความรู้ธรรมประยุกต์ ความรู้เรื่องสมาธิวิปัสสนาแก่พระนิสิตมหาจุฬาฯ และอบรมสมาธิวิปัสสนาแก่ประชาชนผู้สนใจแก่ นักเรียนพุทธศาสนานานาชาติที่ธรรมวิจยวัดมหาธาตุฯ ท่าพระจันทร์ เป็นเวลาหลายปี ทั้งบรรยายธรรมอบรม

สมาธิวิปัสสนาแก่คณะชมรมพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ นักศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒน์ นักเรียนนายร้อย
ตำรวจ โรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน ฯลฯ ทั้ง
เปิดอบรม สมาธิวิปัสสนา แก่สมาชิกผู้สนใจที่บ้านพัก
จนกระทั่ง จากโลกมนุษย์เข้าสู่ภูมิทิพย์

อาจารย์พร รัตนสุวรรณ มิได้อบรมสมาธิวิปัสสนา
แต่เพียงอย่างเดียว ยังได้เรียบเรียงหนังสือธรรมะทาง
พระพุทธศาสนา ทั้งทางปรัชญา ทั้งทางการปฏิบัติ
สมาธิ วิปัสสนาและอื่น ๆ อีกหลายเล่ม

หนังสือ “นรก-สวรรค์ ภาคสวรรค์” เล่มนี้ เป็น
บทความที่อาจารย์พร รัตนสุวรรณ ได้ค้นคว้าศึกษา
เรื่องนรก-สวรรค์ ในคัมภีร์พระไตรปิฎก-อรรถกถา
แล้วเขียนลงพิมพ์ในหนังสือ วิทยญาณ เริ่มตั้งแต่ฉบับ
เดือนมีนาคม-เมษายน ๒๕๓๑ ถึง ฉบับเดือนกันยายน
ธันวาคม ๒๕๓๓ และได้เขียนเพิ่มเติมในคราวที่
รวบรวมจัดพิมพ์เป็นเล่ม รายละเอียดต่าง ๆ นอกจากนี้

(๓)

อาจารย์พร รัตนสุวรรณ ได้ชี้แจงไว้แล้วในคำนำเมื่อ
คราวจัดพิมพ์ครั้งแรก

หนังสือ “นรก-สวรรค์ ภาคสวรรค์” เล่มนี้ ได้จัด
พิมพ์ครั้งแรก เมื่อพ.ศ. ๒๕๓๔ ขาดคราวไป สำนัก
ค้นคว้าทางวิญญาณจึงจัดพิมพ์ขึ้นใหม่ นับเป็นการจัด
พิมพ์ครั้งที่ ๒

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ มิได้แก้ไขการอ้างอิงคัมภีร์
พระไตรปิฎก-อรรถกถา ได้คงไว้ตามที่อาจารย์พร อ้าง
ไว้ ซึ่งตอนต้นอ้างฉบับสยามรัฐ ตอนท้ายอ้างฉบับมหา
จุฬาย เพราะพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาย จัดพิมพ์
เสร็จแล้ว และอรรถกถาฉบับมหาจุฬาย จัดพิมพ์เสร็จ
แล้วบางส่วน

สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ

พฤษภาคม ๒๕๓๙

สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ ๔๗/๒ ถนนสามเสน

บางลำพู กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๒๘๒ - ๒๐๒๕

คำนำ

S

นรท สวรรค์ มี ๒ ภาค และ ๒ เล่ม คือ เล่ม ๑ เป็นภาคนรท อธิบายเกี่ยวกับเรื่องนรท และเปรต เล่ม ๒ เป็นภาคสวรรค์ อธิบายเกี่ยวกับเรื่อง สวรรค์-เทวดา แต่ก็ได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่อง เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉาน ทั้งที่มีอยู่ในโลกมนุษย์ และในปรโลกคือในโลกของโอปปาติกะด้วย และได้กล่าวสรุปเรื่องทั้งหมดคือทั้งภาคสวรรค์และภาคนรท ไว้ในตอนท้ายของหนังสือเล่มนี้ด้วย และพร้อมกันนี้ ก็ได้วินิจฉัยให้ดูด้วยว่าเรื่องต่างๆที่กล่าวไว้ในคัมภีร์นั้น มีส่วนที่จะเชื่อถือได้ว่าเป็นเรื่องจริงแค่ไหน อย่างไรไว้ด้วย

นรท -สวรรค์ เล่ม ๑ ได้เริ่มเขียนลงในหนังสือวิญญานมาตั้งแต่ฉบับเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐ และได้รวบรวมพิมพ์เป็นเล่มออกมาครั้งแรก เมื่อเดือน

กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑ แปลว่าหนังสือเรื่อง นรก-สวรรค์ ภาค ๑ นี้ใช้เวลาเขียน ๑ ปีเต็ม ส่วนภาค ๒ คือเล่มนี้ ได้เริ่มเขียนลงในหนังสือวิญญาน มาตั้งแต่ฉบับเดือน มีนาคม-เมษายน ๒๕๓๑ ที่ละตอน ๆ จนกระทั่งถึง หนังสือวิญญานฉบับเดือนกันยายน-ธันวาคม ๒๕๓๓ ภาค ๒ นี้ใช้เวลา ๒ ปีกว่า ซึ่งความจริงก็ยังไม่จบ เพราะส่วนที่เหลือนั้น ได้เขียนเพิ่มเติมในคราวที่จะรวบรวมพิมพ์เป็นเล่ม เพราะเห็นว่าถ้าจะเขียน เรื่องนรก-สวรรค์ ลงในหนังสือวิญญานไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งจบเรื่องแล้วก็จะทำให้คนที่ติดตามอ่านเกิด เบื่อหน่าย ฉะนั้นจึงยุติไว้เพียงแค่นั้น พอเริ่มต้นปี ๒๕๓๔ ข้าพเจ้าก็ได้เริ่มเขียนเรื่องใหม่ คือเรื่อง **เจโตปริยญาณ** ซึ่งก็คงจะต้องใช้เวลาเขียนเป็นปี กว่าจะจบเรื่องนี้

นรก-สวรรค์ เล่ม ๒ ซึ่งเป็นภาคสวรรค์นี้ ข้าพเจ้าได้พยายามเขียนหัวข้อสารบาญโดยละเอียด บางหัวข้อแม้จะไม่ได้เขียนไว้กลางหน้ากระดาษ เป็น

ข้อความในเนื้อเรื่อง แต่เห็นว่าเป็นหัวข้อที่ควรจะต้องจดจำ และควรจะต้องพิจารณาให้ละเอียด ก็ได้ทำหัวข้อเพิ่มขึ้น มาใหม่ แต่ถึงกระนั้น เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านเรื่องนี้อีกโดยละเอียดแล้วก็เห็นว่า ข้อความที่ควรจะเป็นหัวข้อก็ยังมีอีกหลายตอน ฉะนั้นเรื่องนี้ควรจะพยายามอ่านโดยละเอียด และควรจะทำหมายเหตุหรือขีดเส้นใต้ข้อความ บางตอนที่ควรจะต้องจดจำไว้ด้วย จะทำให้เข้าใจเรื่องนี้ดีขึ้น และการที่ข้าพเจ้ามักจะยกคำบาลีมาประกอบไว้ด้วยนั้นก็เพื่อประโยชน์แก่ผู้รู้ภาษาบาลี เพราะถ้าอ่านคำแปลแล้วดูคำบาลีประกอบด้วย จะทำให้เข้าใจชัดเจนขึ้น และเมื่ออ่านทบทวนบ่อย ๆ ก็จะได้แนวความคิดเกิดขึ้นใหม่ ๆ ขยายกว้างขวางออกไปอีก และอีกประการหนึ่งที่ยกคำบาลีมาไว้ด้วย ก็เพื่อให้เกิดความแน่ใจว่า ข้อความที่อ้างมานั้นมีหลักฐานมาจากในคัมภีร์จริง ๆ ไม่ได้เขียนขึ้นมาเอง อันนี้สำคัญมาก โดยวิธีนี้จะทำให้หนังสือเรื่องนรก-สวรรค์ เป็นหนังสือไม่ตาย ใช้เป็นหนังสืออ้างอิงได้ด้วยความมั่นใจว่า ข้อความเหล่านี้ได้มี

อยู่ในคัมภีร์จริง ๆ และมีอยู่ที่ไหน หนังสืออะไร หน้าอะไร ข้อที่เท่าไร ก็ได้บอกไว้ชัดเจนทุกแห่ง สำหรับ ผู้ที่ไม่รู้บาลีก็อ่านข้ามไปเสียก็จะไม่ทำให้เสียเวลาหรือ ขาดความรู้แต่อย่างใด

อนึ่ง **เรื่องนรก-สวรรค์** ที่คัดลอกมาจากหนังสือ **ไตรภูมิโลกวินิจฉัยกถา** ของ พระยาธรรมปรีชา (แก้ว) นั้น ส่วนมากท่านไม่ได้บอกที่มา แต่ข้าพเจ้าก็รู้ว่า เรื่องที่ท่านนำมาเขียนนั้นมีหลักฐานอยู่ในคัมภีร์ทั้งสิ้น แต่ในขณะที่เขียนเรื่องนี้ ข้าพเจ้ายังไม่มีเวลาค้นหา แต่ในโอกาสต่อไปซึ่งจะพิมพ์เรื่องนี้ขึ้นมาอีก จะทำหมายเหตุ คือบอกที่มาของเรื่องต่าง ๆ ที่ท่านนำมาเขียนไว้ทั้งหมด ขณะนี้กำลังรวบรวมอยู่

ข้าพเจ้าคิดว่า บรรดาเรื่องนรก-สวรรค์ที่ผู้รู้ทั้งหลายได้เขียนเป็นหนังสือกันไว้ในยุคหรือสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมานั้น หนังสือชุดนี้นับว่ามี ความสมบูรณ์กว่าทุกฉบับ เพราะได้รวบรวมเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ได้มากที่สุด และบอกที่มาจาก

หลักฐานในคัมภีร์ทุกแห่ง และที่สำคัญก็คือ ได้วินิจฉัยให้เห็นด้วยว่า เรื่องไหนเป็นเรื่องจริง ควรเชื่อถือได้ มีทางเป็นไปได้ แม้จะเป็นเรื่องเหลือเชื่อก็ตาม เรื่องไหนไม่ใช่เป็นเรื่องจริงตามตัวหนังสือ ข้าพเจ้าก็ได้อธิบายเหตุผลไว้เกือบจะทุกขั้นตอน เท่ากับเป็นการเปิดศักราชใหม่ให้คนปัจจุบันเชื่อว่า นรก-สวรรค์มีจริง คือ มีทั้งนรก-สวรรค์ในโลกมนุษย์ และในปรโลกคือโลกของโอปปาติกะ เช่นเดียวกับเมื่อหลายสิบปีมาแล้ว ข้าพเจ้าพยายามเขียนพยายามพูดอธิบายให้คนทั้งหลายเข้าใจว่า ชีวิตหลังจากตายซึ่งเรียกว่าโอปปาติกะนั้น มีจริง ทุกคนตายแล้วไม่สูญ กรรมทุกอย่างที่ทำไว้จะก่อให้เกิดวิบากในสันดาน และวิบากของบุญและบาป วิบากของกุศลและอกุศล นี่แหละคือตัวการสำคัญที่จะบันดาลให้เกิดผลดีผลชั่ว ตามกฎที่ว่า หวานพืชเช่นไผ่ ย่อมได้ผลเช่นนั้น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วแน่นอน ซึ่งเรื่องโอปปาติกะ เรื่อง กรรม เรื่อง วิบาก ในปัจจุบันนี้คนส่วนมากก็ยอมรับและเชื่อถือกันทั่วไปแล้ว และเรื่อง

ต่อมาที่ควรเชื่อว่ามีจริง ก็คือ **นรก สวรรค์** เมื่อจบเรื่องนี้แล้วข้าพเจ้าก็เริ่มเขียนเรื่อง **อภิญา** ให้จบ เรื่องที่เขียนและพิมพ์มาแล้วคือเรื่อง **อิทธิวิธ มโนมยิทธิ** **บุพเพนิวาสานุสติญาณ** **จุตูปปาตญาณ**หรือ**ทิพยจักขุ** และที่กำลังเขียนอยู่ในขณะนี้คือ **เรื่องเจโตปริยญาณ** ส่วนเรื่องที่ยังไม่ได้เขียนคือ **ทิพยโสด** และ **อัสวักขยญาณ**

ขอได้โปรดเข้าใจไว้ด้วยว่า **ธรรมที่ควรจะต้องรู้** เพื่อความพ้นทุกข์นั้น ไม่ใช่เรียนรู้นี้แต่เพียงเรื่องอริยสัจก็พอแล้ว แท้ที่จริงมีเรื่องต่างๆ ที่ควรจะต้องรู้อีกมาก เช่น **คนที่จะพ้นทุกข์ได้ จะต้องเข้าถึงพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ** และการที่จะเข้าถึง คือเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในคุณของพระรัตนตรัย และเชื่ออย่างสนิทใจ เชื่ออย่างเข้าใจชัดเจน จนกระทั่งทุกครั้งในเมื่อนึกถึงพระคุณข้อไหนก็ตาม จิตใจก็จะเกิดปสาทะ คือเกิดความเลื่อมใส เกิดความผ่องใส เกิดความสดชื่นเบิกบานด้วยนั้น จะต้องเข้าใจเรื่องอภิญาต่างๆ ด้วย

ไม่เช่นนั้น คำว่า อรหิ์ สมมาสมพุทโธ วิชาจรณสมปนโน ฯลฯ จะไม่มีทางเข้าถึงเลย ขอให้สังเกตว่า คนที่เขาถึงพระรัตนตรัยจริง ๆ นั้น อย่างน้อย เขาก็จะถือศีลได้ด้วยความสะดวกใจ ไม่ต้องฝืนใจ หรือ ต้องคอยบังคับตัวเองมิให้ผิดศีล และจะต้องเป็นคน ยินดีในการบริจาคทาน ยินดีในการเสียสละ คุณธรรม เหล่านี้จะมีพร้อมในคนที่เข้าถึงพระรัตนตรัย

ฉะนั้นจะเห็นว่า การศึกษาธรรมเพื่อให้เข้าถึง ธรรมจริง ๆ นั้น ไม่ใช่รู้อะไรรู้เพียงอย่างเดียว หรือ เรื่องเดียว และสำหรับเรื่องอภิญญานั้นในสมัยครั้ง พุทธกาล คนทั่วไปไม่ต้องเรียนรู้หลักวิชา เพราะ ตัวอย่างของผู้ที่ได้อภิญญามีให้เห็นอยู่ทั่วไป และ เห็นอยู่เสมอ ฉะนั้นการเข้าถึงพระรัตนตรัยจึงง่ายกว่า ในปัจจุบันนี้มาก และในเมื่อพระพุทธรเจ้าตรัสถึงเรื่อง นรกหรือสวรรค์ หรือพระอริยสงฆ์องค์ใดแสดงธรรม เกี่ยวกับเรื่องนี้ คนทั้งหลายก็พร้อมที่จะเชื่อ เพราะ ผู้ฟังโดยทั่วไปนั้นเขาเห็นอยู่แล้วและเชื่ออยู่แล้วว่า

พระพุทธองค์หรือพระสาวกองค์นั้น ๆ ท่านมีปัญญา
ในปัจจุบันคนเชื่อในเรื่องนี้ยาก หรือไม่ยอมเชื่อเลย
ก็เพราะผู้ที่สำเร็จปัญญาจริง ๆ นั้นหาได้ยากมาก
ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงได้เขียนอธิบายเรื่องอภิญญาก่อน
และต่อมาก็เขียนเรื่องนรก-สวรรค์ควบคู่กันไป ขอได้
โปรดจำให้ดีกว่า “ผู้ที่รู้แจ้งซึ่งโลกนี้และโลกหน้า รู้แจ้ง
เรื่องนรก-สวรรค์ด้วยตนเองจริง ๆ นั้น ก็คือ ผู้ที่
ได้อภิญญาเท่านั้น”

พร รัตนสุวรรณ

๑๕ มิถุนายน ๒๕๓๔

สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ

๔๗/๒ ถนนสามเสน บางลำพู กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๐๒-๒๘๒ - ๒๐๒๕ เข้าตรอกข้างร้านตัดเสื้อมิตรชาย

สารบาญ

หน้า

ลักกปัญหสูตร	๓
เรื่องศากยธิดาโคปีกา	๑๓
ท้าวลักกะเปล่งอุทาน-ได้ธรรมจักขุ	๓๗
เรื่องมชฌมาณพ	๔๔
มชฌมาณพได้สหาย ๓๓ คน	๔๖
สหาย ๓๓ คนถูกหาว่าเป็นโจร	๔๗
ช้างไม่เหยียบเพราะอาณูภาพแห่งเมตตา	๔๘
ชน ๓๓ คนได้รับพระราชทานอภัยโทษ	๕๐
มชฌมาณพกับพวกสร้างศาลา	๕๑
มชฌมาณพมีภริยา ๔ คน	๕๑
นางสุธรรมาได้ร่วมกุศลสร้างศาลาด้วย	๕๒
เรื่องช้างเอราวัณ	๕๓
มชฌมาณพบำเพ็ญวัตรบพ ๗ ประการ	๕๖
เทวดากับบอสรทำสงครามกัน	๕๗

เทพบุตร ๓๓ องค์นั่งบนกระพองช้างเอราวัณ	๕๙
ภริยาของมฆมาณพ ๓ คนก็เกิดในภพดาวดึงส์	๖๑
ท้าวสັกกะให้โอราทนางสุชาดาผู้เป็นนางนกยาง	๖๒
นางสุชาดาท้องเที่ยวอยู่ในภพต่าง ๆ	๖๖
นางสุชาดาธิดาอสูร	๖๘
ท้าวสັกกะปลอมเป็นอสูรชิงนางสุชาดา	๖๙
พวกอสูรกลัวท้าวสັกกะ	๗๑
อานิสงส์ความไม่ประมาท	๗๒
ข้อสังเกตเรื่องท้าวสັกกะ	๗๓
เรื่องพระเจ้ามณฑาตุราช	๗๘
เรื่องที่พระอรรคกถาจารย์เข้าใจผิด	๘๑
ประวัติของท้าวสັกกะ จันทเทพบุตร สุริยเทพบุตร	
มาตลีเทพบุตร ปัญจสิขเทพบุตร	๘๔
เทพนครของท้าวสັกกะ	๘๓
ท้าวสັกกะ จันทเทพบุตร สุริยเทพบุตร มาตลีเทพ	
บุตรปัญจสิขเทพบุตรแปลงตัวเป็นพราหมณ์ไป	
ขอข่าวปายาสของมัจฉริยเศรษฐี	๘๕

เรื่องท้าวสักกะ จันทเทพบุตร สุริยเทพบุตร ฯลฯ	
น่าจะเป็นเรื่องนิยายที่แต่งขึ้น	๙๘
ธิดาของท้าวสักกะ ๔ นาง	๑๑๐
สภาพป่าหิมพานต์	๑๓๐
ราชรถของท้าวมาตลี	๑๓๗
โกสียดาบสจุติแล้วเกิดเป็นโอปปาติกะเทพบุตร	
ทันที ยืนอยู่บนรถของมาตลีเทพบุตร	๑๔๔
ปัญจสิขเทพบุตร มีที่มาหลายแห่ง	๑๔๙, ๑๕๙
นางฟ้าเล่นดนตรี	๑๕๐
เทพบุตรเล่นดนตรี	๑๕๗
ภูมิอันเป็นที่อยู่ของเทวดา, ประเภทเทวดา	๑๖๒, ๑๘๑
ภูมเทวดา, รุกขเทวดา	๑๖๔
เรื่องเทวดาเรื่องยักษ์มีจริง พิสูจน์ได้	๑๘๗
เรื่องจันทเทพบุตร สุริยเทพบุตร เป็นเรื่องที่แต่งขึ้น	
ในภายหลัง	๑๙๓
เรื่องนรก-สวรรค์ ต้องรู้จักตัดทอนเรื่องที่เหลือเชื่อ	
ออกไปบ้าง	๑๙๘

วิธีพิสูจน์ว่านรก-สวรรค์มีจริง	๒๐๐
พระสูตรที่แสดงว่าผีและเทวดามีจริง	๒๑๐
ผู้ที่ยอมรับว่า นรก-สวรรค์มีจริง	๒๑๕
ทุกอย่างเกิดจากใจสำคัญที่ใจ	๒๒๑
สิ่งที่เข้าใจได้ยากมากในโลกของโอปปาติกะ	๒๒๖
วิธีคิดเพื่อให้เข้าใจว่า โลกของโอปปาติกะ เกิดขึ้น ได้อย่างไร	๒๓๐
สภาพของคนที่กำลังจะตาย	๒๓๘
บ้านในโลกทิพย์	๒๖๑
สิ่งที่เคยสร้างไว้ในโลกมนุษย์ ก็สามารถ ไปเกิดอยู่ในโลกทิพย์ได้	๒๖๓
วิมานของไทยกับของฝรั่งไม่เหมือนกัน	๒๖๕
มีกฎเกณฑ์ลีลามาน	๒๖๘
การเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นสระณะ หมายถึงการมี ความเชื่อในคุณของพระรัตนตรัย และปฏิบัติ ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า	๒๗๒
เรื่องมีกฎเกณฑ์ลีลามานในธรรมบทกับในอรรถกถาของ วิมานวัตถุมีข้อความบางอย่างไม่เหมือนกัน	๒๙๑

- เทาดามายังโลกมนุษย์พร้อมทั้งวิมานก็ได้ ๒๙๓
- การตายและการเกิดใหม่ เหมือนกับการหลับ
และการตื่น ๒๙๕
- ข้อความในคัมภีร์อรรถกถาก็ถือว่าเป็นพุทธพจน์
ได้เหมือนกัน ๒๙๗
- เทวดาสามารถแปลงตัวเป็นมนุษย์ หรือเป็นอะไร
ก็ได้ ๒๙๘
- พระอรหันต์ที่ได้อภิญญา สามารถไปเที่ยวเมืองนรก
สวรรค์ แล้วนำมาเล่าให้โลกมนุษย์ฟังได้
ตัวอย่างเช่นเรื่องกั๊กกฎกรสหายกวิมาน ๓๐๒
- คันถรัมภกถาในคัมภีร์อรรถกถาของวิมานวัตถุ
แสดงให้เห็นว่า เรื่องวิมานวัตถุต่าง ๆ นั้น
ได้ขึ้นสู่การสังคายนา ๓๐๙
- วิมานเกิดขึ้นได้อย่างไร, วิธีการที่พระมหาโมคคัลลานะ
ท่องเที่ยวไปในเทวโลก แล้วนำมาบอก ๓๑๒
- พระอานนท์ได้เรียนธรรมมาจากพุทธเจ้าเท่าไร จาก
พระสารีบุตรเท่าไร ๓๑๗

เทวดาทกสวรรค์-เรวดีวิมาน	๓๑๙
ยักษ์ใหญ่ยักษ์ตาแดงเป็นทูตของพญายม	๓๒๐
นายนิรบาลกับยักษ์ที่เป็นบริวารของ	
ท้าวเวสวัณ ไม่ใช่พวกเดียวกัน	๓๒๐-๓๒๕, ๓๓๕
วิธีการที่ทูตพญายมนำผู้ทำบาปไปสู่นรก	๓๔๒
สาเหตุอีกอันหนึ่งที่ทำให้คนทั้งหลายไม่เชื่อใน	
เรื่องนรก-สวรรค์	๓๔๔
เหตุผลอีกอันหนึ่งที่ทำให้เชื่อว่านรก-สวรรค์มีจริง	๓๕๐
สิ่งแวดล้อมในโลกของโอปปาติกะ เกิดขึ้นได้อย่างไร	๒๕๕
ตัวอย่างอำนาจบันดาลของวิญญานในโลกมนุษย์	๓๕๗
พระพุทธเจ้าทรงรู้เหตุของธรรมชาติทุกอย่าง	๓๕๙
สัตว์เดรัจฉานทั้งหลายก็เกิดมาจากการสร้างสรรค	
ของวิญญาน	๓๖๖
จิตมีความวิจิตรยิ่งกว่าสิ่งใด ๆ ในโลก	๓๗๖
กำเนิด ๔	๓๗๙
สัตตาวาส ๙	๓๘๓
จิตเปรียบเหมือนจิตรกร	๓๙๑

สิ่งที่ไม่มีชีวิตในโลกของโอปปาติกะเกิดขึ้นได้ อย่างไร	๓๙๗
เรื่องปาฏิหาริย์ต่างๆ ในโลกของโอปปาติกะนั้น ถือเป็น เรื่องธรรมดา	๔๐๒
โลกมีดเพราะยึดติดอยู่กับพระเจ้า, ปัจจุบันโลก ก็ยังยึดติดอยู่กับบรรพชา	๔๑๓
ยุควิญญานเกิดขึ้นในท่ามกลางยุคพระเจ้า	๔๑๔
ตัวอย่างของสิ่งแวดล้อมในโลกมนุษย์ที่เกิดจาก ฤทธาณภาพของวิญญาน	๔๒๐
ภิกษุผู้มีฤทธิ์จะอธิษฐานให้กองไม้กลายเป็น ดิน น้ำ ไฟ ลมก็ได้	๔๒๐
พระปิลินทวัจฉะ เนรมิตเสวียนหญ้าให้กลายเป็น มาลัยทองคำ เนรมิตปราสาทธรรมดาให้เป็น ปราสาททองคำ	๔๒๕
พระพุทธเจ้าทรงสามารถที่จะเนรมิตภูเขาสิลาทั้ง ลูกให้กลายเป็นทองคำทั้งหมดก็ได้	๔๒๙
พวกภิกษุอาศัยบุญของพระสืวลีเถระ	๔๓๔

พระศาสดาทรงอธิบายให้ภิกษุลิ้มบริวาร	๔๓๖
นางวิสาขาถามถึงที่อยู่ของพระเรวตะ ซึ่งท่านสามารถ	
อธิบายให้ปากลายเป็นอารามที่รื่นรมย์ได้	๔๓๘
สภาพสิ่งแวดล้อมในโลกของโอปปาติกะ	
เกิดจากกถาฐานุภาพอันถาวรของวิญญูณ	๔๔๒
ภวังคจิตกับอภิญญาจิตคือสิ่งๆเดียวกัน	๔๔๔

บทสรุป

- วิธีศึกษาเรื่องนรก-สวรรค์ที่ถูกต้อง	๔๕๑
- นรกสวรรค์ในชีวิตนี้	๔๕๒
- สวรรค์ในนรก	๔๖๑
- นรกและสวรรค์มีทั้งในโลกนี้และในปรโลก	๔๗๐
- เหตุไรจึงมองไม่เห็นนรก	๔๘๑
- นรกมีหลายระดับ	๔๘๖
- คุณคือนรกในชาตินี้-วิธีการลงโทษในนรกเลียนแบบ	
ไปจากวิธีการลงโทษในคุกสมัยโบราณ	๔๙๔
- เปเรตในโลกมนุษย์	๕๐๗

(๒๑)

- คนในโลกนี้ที่ประพฤติดอย่างสัตว์เดรัจฉานตายไป
แล้วก็จะไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานในปรโลก ๕๒๑
- นรก เปรต อสุรกาย เดรัจฉานในโลกนี้และ
ในปรโลก ๕๒๑
- นรกในโลกนี้และในปรโลก ๕๒๒
- นรก-สวรรค์ในปรโลกมีทางเป็นไปได้อย่างไร ๕๒๔
- เปรตในโลกนี้ ๕๒๕
- อสุรกายและเดรัจฉานในโลกนี้ ๕๒๘
- สวรรค์ในโลกนี้และในปรโลก ๕๓๑

อักษรย่อบอกคัมภีร์ พระไตรปิฎก

คำย่อ

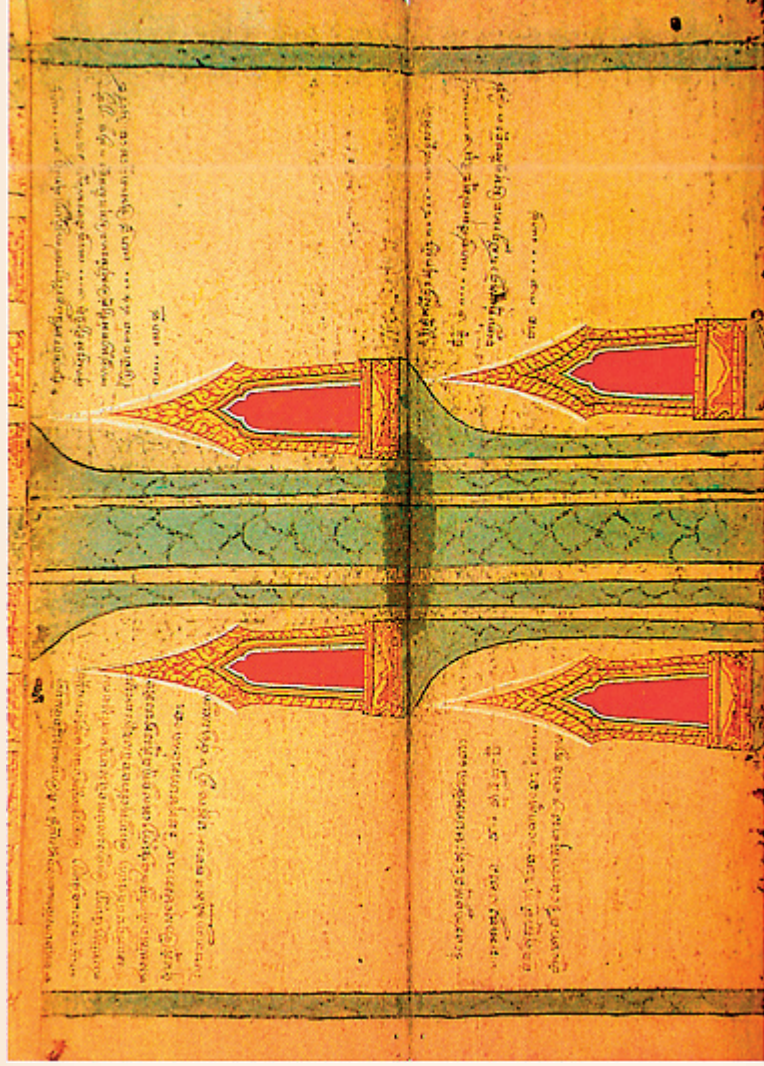
คำเต็ม

ที. มหา.	ทีฆนิกาย มหาวัคค์ (เล่ม ๑๐)
ม. ม.	มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาส (เล่ม ๑๓)
ม. อุปริ.	มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาส (เล่ม ๑๔)
ส. ส. หรือ ส. สคา.	สังยุตตนิกาย สคาถวัคค์ (เล่ม ๑๕)
ส. ขนุธ.	สังยุตตนิกาย ขันธวัคค์ (เล่ม ๑๗)
ส. สพา.	สังยุตตนิกาย สพายตนวัคค์ (เล่ม ๑๘)
ส. มหา.	สังยุตตนิกาย มหาวัคค์ (เล่ม ๑๙)
อจ. ติก.	อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต (เล่ม ๒๐)
อจ. ปญจก.	อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต (เล่ม ๒๒)
อจ. ฉกุก.	อังคุตตรนิกาย ฉกุกนิบาต (เล่ม ๒๒)
อจ. ทสก	อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต (เล่ม ๒๔)
ขุ. อุ.	ขุททกนิกาย อุทาน (เล่ม ๒๕)
ขุ. วิ.	ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ (เล่ม ๒๖)
ขุ. ชา. อสัติ.	ขุททกนิกาย ชาดกอสัตินิปาต (เล่ม ๒๘)

อรรถกถา

สุ. วิ.	สุมังคลวิลาสินี (ทีฆนิกายอรรถกถา)
ป. สุ.	ปปัญจสุทนี (มัชฌิมนิกายอรรถกถา)
สา. ปกา.	สารัตถปกาสินี (สังยุตตนิกายอรรถกถา)
ขุ. วิ. อกุ.	ขุททกนิกายวิมานวัตถุอรรถกถา

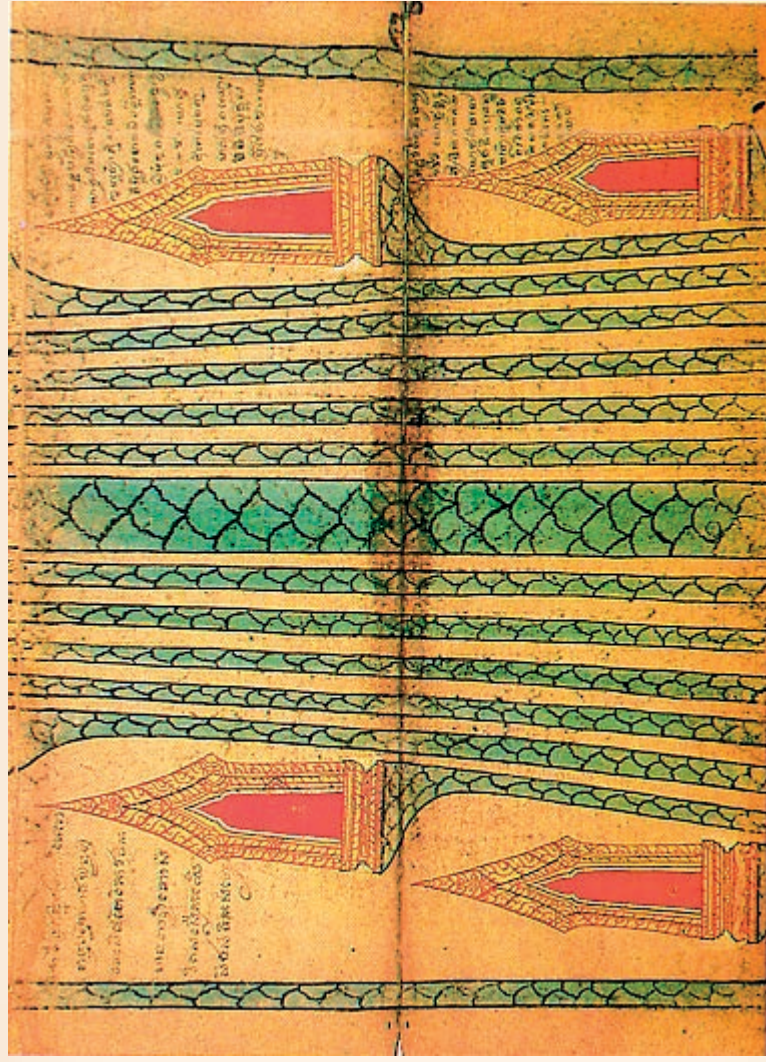

สวรรณสูตรจากมหาภารทาศึกษาวิมานอยู่บนยอดเขาสุวรรณและ ยอดเขาอิสิหธร

วิมานบนยอดเขารวกและยอดเขาสุทสนะ

วิมานพญอดเขาเหมินทรและยอดเขาวิหตะกะ

วิมานพญาดชาตัสสกรรม วิมานครุฑ

วิมาหอสูตรที่อยู่ของพญานาค

วิมานหอสู่ที่อยู่ของพญานาค

ยมโลก สระอโหดาด

นรก-สวรรค์

(ภาคสวรรค์)

เรื่อง นรก-สวรรค์ ข้าพเจ้าได้เขียนลงในหนังสือวิญญานเป็นตอนๆ โดยเริ่มเขียนมาตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๓๐ จนกระทั่งสิ้นปี ๒๕๓๐ เรื่องนรกก็จบลงเพียงแค่นั้น ซึ่งความจริงยังได้เขียนเรื่องนี้ต่อมาอีกมากมาย ซึ่งข้อความต่อมาเป็นการรวบรวมเรื่อง นรก และเรื่อง เปรต จากคัมภีร์ต่าง ๆ มาลงไว้เรียกว่าเกือบจะครบทุกเรื่องเท่าที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ แต่ข้าพเจ้าเห็นว่า เรื่องเหล่านี้ส่วนใหญ่คนส่วนมากจะไม่เชื่อ เพราะเป็นเรื่องค่อนข้างเหลือเชื่อเป็นอันมาก ฉะนั้นจึงไม่นำลงในหนังสือวิญญาน โดยเกรงว่าคนอ่านจะเบื่อ ในเมื่อต้องอ่านทีละตอน ๆ แต่ก็ต้องการจะรวบรวมเรื่องเหล่านี้ไว้เป็นหนังสือตำราในทางนี้ เพื่อให้รู้ว่า เรื่องนรกและเรื่องเปรตเท่าที่กล่าวไว้ในคัมภีร์

ต่าง ๆ นั้นมีอยู่อย่างไร ฉะนั้นเรื่องเหล่านี้จึงได้นำมา
รวบรวมพิมพ์เป็นเล่ม ต่อจากที่ลงในหนังสือวิญญาน

เรื่อง **นรก-สวรรค์** ในภาคที่เกี่ยวกับ **นรก**
และ **เปรต** นี่เป็นหนังสือหนาถึง ๔๐๐ กว่าหน้า ซึ่ง
บัดนี้ก็ได้จัดพิมพ์เป็นเล่มเรียบร้อยแล้ว และตั้งใจว่า
เมื่อเขียนเรื่องนี้จบแล้ว ก็จะได้เขียนวินิจฉัยอีกครั้งว่า
เรื่องเหล่านี้มีจริง หรือเป็นจริงแค่ไหนอย่างไร แต่เห็นว่า
บทวินิจฉัยนี้ก็เคยเขียนมาบ้างแล้ว โดยนำลงในหนังสือ
วิญญาน ฉบับเดือน มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑ ฉะนั้น
จึงพักเรื่องวินิจฉัยไว้ก่อน คิดว่าจะเริ่มเรื่อง **สวรรค์**
เสียก่อน เมื่อเรื่องนี้จบแล้วจึงค่อยรวบรวมนำมาวินิจฉัย
ชี้ขาดว่า ทั้งเรื่องนรกและสวรรค์มีจริงเป็นจริงแค่ไหน
อย่างไร ฉะนั้น ในอันดับต่อไปนี้จะได้เริ่มบรรยายเรื่อง
สวรรค์ไปก่อน

อนึ่ง การบรรยายเรื่อง **สวรรค์** นี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า
ควรจะได้ศึกษาจากเรื่องในพระไตรปิฎก และเป็นเรื่อง
ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ก่อน เราต้องศึกษาเรื่องเหล่านี้

ให้ทั่วถึงเสียก่อน และเรื่องแรกที่เราควรจะศึกษาก็คือ เรื่องของ **ท้าวสั๊กกะ** หรือเรื่อง **พระอินทร์** ซึ่งเป็น เรื่องที่คนส่วนมากคุ้นเคยกัน และจากเรื่องที่จะ กล่าวต่อไปนี้ เข้าใจว่าจะให้ข้อคิดได้เป็นอย่างดี สำหรับคนที่คิดว่า สวรรค์ไม่มี หรือแม้คนที่คิดว่า สวรรค์มี ก็จะได้เชื่อในทางที่ถูก ไม่หลงเชื่อกันอย่าง มงาย หรือเชื่อโดยไม่มีเหตุผล

*****

๘. สั๊กกะปัญหสูตร

เรื่องท้าวสั๊กกะกับปัญจสิขคนธรรพเทพบุตร

(๒๔๗) ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ :-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับที่ถ้ำ อินทสาล ระหว่างเขาเวทียกะด้านเหนือแห่งบ้านพราหมณ์ ชื่ออัมพสณฑ์ ข้างทิศตะวันออกแห่งกรุงราชคฤห์ใน แคว้นมคธ

สมัยนั้น ท้าวสักกะผู้จอมเทพมีพระประสงค์จะ
 เฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงพระรำพึงว่า บัดนี้ พระ
 ผู้มีพระภาคเจ้าอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่
 ที่ไหนหนอ ครั้นทรงเห็นแล้วได้ตรัสเรียกหมู่เทพชั้น
 ดาวดึงส์มา ตรัสว่า ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย พระผู้มี
 พระภาคเจ้าประทับอยู่ที่ถ้ำอินทสาลระหว่างเขาเวทียกะ
 ถ้ากระไรเราพึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าอรหันต-
 สัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น หมู่เทพชั้นดาวดึงส์
 ได้รับสนองเทวโองการแล้ว จึงท้าวเธอตรัสเรียกปัญจสิข
 คนธรรพเทพบุตรมาแล้วรับสั่งเหมือนอย่างนั้น
 ปัญจสิขคนธรรพเทพบุตรรับสนองเทวโองการแล้ว
 ได้ถือพิณสีเหลืองดูจผลมะตูมตามเสด็จท้าวสักกะผู้
 จอมเทพไปด้วย ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพอันเทพ
 ชั้นดาวดึงส์แวดล้อมแล้ว มีปัญจสิขคนธรรพเทพบุตร
 นำเสด็จได้อันตรธานจากดาวดึงส์เทวโลกไปปรากฏที่ภูเข
 เวทียกะ เหมือนบุรุษมีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขน
 เข้าฉะนั้น สมัยนั้น ภูเขเวทียกะได้ปรากฏสว่างรุ่งโรจน์

ยิ่งนัก และบ้านของพราหมณ์ชื่ออัมพสณฑ์ ก็ได้สว่างไสวเหมือนกัน เพราะเทวานุภาพ หมู่มนุษย์ในบ้านโดยรอบ ก็ได้เห็นภูเขาเวทียกะและหมู่บ้านพราหมณ์อัมพสณฑ์ ซึ่งได้ลুকโพล่งสว่างไสวรุ่งโรจน์นั้น แล้วพูดกันว่า ทำไมวันนี้ภูเขาเวทียกะ และบ้านพราหมณ์ชื่ออัมพสณฑ์จึงสว่างไสวนัก ต่างพากันตกใจมีขนลุกชันแล้ว

ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะผู้จอมเทพได้ตรัสกับปัญจสิขคนธรรพเทพบุตรว่า พ่อปัญจสิขะ ตถาคตผู้มีฌาน ทรงยินดีในฌาน บัดนี้ ทรงเร้นอยู่ คนเช่นเรา เข้าเฝ้าได้ยากนัก เธอจงไปทำให้พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงโปรดก่อน แล้วพวกเราจะเข้าเฝ้าในภายหลัง ปัญจสิขคนธรรพเทพบุตร ได้รับสนองเทวโองการแล้ว ก็ถือพิณเข้าไปทางถ้ำอินทสาล แล้วยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ร่ำพึงว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ไม่ไกลและไม่ใกล้นักจากที่นี่ พระองค์คงจักทรงได้ยินเสียงของเรา จึงยกพิณขึ้นบรรเลงพร้อมกับขับร้อง

เพลงคีตคาถาที่เนื่องด้วยพระพุทฺธคุณ พระธรรมคุณ
พระสังฆคุณ พระอรหันตคุณและเกี่ยวไปในทาง
กามเหล่านี้ว่า :-

(๒๔๘) ดูก่อนน้องสุริยวัจนสา พี่ขอไหว้ท้าว
ติมพรผู้เป็นบิดาให้กำเนิดน้องผู้เป็นเทพกัลยาณี ยัง
ความยินดีให้เกิดแก่พี่ น้องผู้มีรัศมีอันเปล่งปลั่ง เป็น
ที่รักของพี่จุลลมาเป็นทีไรของผู้มีเหงื่อ จุจน้าเป็น
ที่ปรารถนาของคนผู้กระหาย จุจธรรมเป็นที่รัก
ของพระอรหันต์ทั้งหลาย จุจยาเป็นที่รักของ
คนไข้หนัก จุจโภชนะเป็นที่รักของคนหิว ฉะนั้น

ขอแม่จงช่วยดับความกัลดากลุ่มของพี่ จุจ
เอาวารีดับไฟที่กำลังโพลงฉะนั้น เมื่อไรหนอพี่จักได้
หยั่งลงสู่ระหว่างถันยุคลและอุทรประเทศของน้อง
จุจข้างสารที่ถูกแดดเผาในฤดูร้อน หยั่งลงสู่สระ
โบกขรณีมีน้ำอันเย็น ประกอบด้วยเกสรละออง
ดอกปทุมฉะนั้น พี่หลงใหลในนิมิตน้องผู้มีขางาม จึง
ไม่รู้จักเหตุการณ์ ประดุจข้างสารที่เหลืขอ เข้าใจว่า

ตนชนะขอและหอกแล้ว แม้ถูกแทงอยู่ก็ไม่รู้สึก ฉะนั้น
พื้มีจิตปฏิพัทธ์ในน้องไม้อาจจะกลับจิตที่ปรวนแปรแล้ว
ได้ ดุจปลาที่กลืนเบ็ด ฉะนั้น

เชิญน้องผู้เป็นเทพกัลยาณี มีลำขาอันงาม
มีนัยน์ตาอันคมดคม้อย จงสวมกอดคลึงเกล้าพื้ พื้
ปรารถนาตั้งนี้ยิ่งนัก ส่วนความรักของพื้มีไม่น้อย
ดุจทักษิณอันบุคคลถวายแล้วในพระอรหันต์ฉะนั้น
นี่แน่ะ น้องผู้งามทั่วสรรพางค์ บุญพื้ที่ทำไว้ใน
พระอรหันต์ทั้งหลาย บุญนั้นพึงอำนวยผลให้พื้กับน้อง
ได้ร่วมรักกัน บุญที่พื้ได้ก่อสร้างไว้ในปฐมภพนี้
จึงอำนวยผลให้พื้กับน้องได้ร่วมรักกัน

นี่แน่ะ น้องสุริยวัจจสา พื้เสาะหาน้อง ดุจ
พระสักยบุตรพุทธรุณี มีพระสติปัญญาเข้าฌานอยู่
โดดเดี่ยวแสวงหาอมตธรรมฉะนั้น พระพุทธรุณี
ทรงบรรลุสัมโพธิญาณอันอุดมแล้ว พึงทรงเพลิดเพลิน
ฉันทิ พื้ถึงความคลอเคลียกับน้องแล้ว ก็จักเพลิดเพลิน
ฉันทิ นั้น ถ้าท้าวสักกะผู้เป็นใหญ่แห่งทวยเทพ

ชั้นดาวดึงส์ ฟังประธานพรแก่พิไชร์ พี่ขอเลือน้อง (ทันที) ความรักของพี่มั่นคงอย่างนี้ นี่แน่ะ น้องผู้มีปรีชาดี น้องมีความงามเช่นนี้เป็นธิดาของท่านผู้ใด พี่ขออนอบน้อมกราบไหว้ท่านผู้นั้น ผู้ประหนึ่งว่า ไม่รังซึ่งผลิตดอกออกผลยังไม่นานคือบิดาของน้อง ดังนี้

(๒๔๙) เมื่อปัญจสิขคนธรรพเทพบุตร กล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกะเธอว่า ปัญจสิขะ เสียงพินของท่าน กลมกลืนกันดีกับเสียงเพลงขับ และเสียงเพลงขับก็กลมกลืนกันดีกับเสียงพิน อหนึ่ง เสียงพินและเสียงเพลงขับของท่าน เหมาะกันดี ปัญจสิขะ ก็คิดคาถาเหล่านี้ ท่านร่ายกรองไว้แต่ครั้งไร ? ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้งเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าแรกตรัสรู้ ประทับอยู่ ณ อชปาลนิโครธ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชราในอรุณเวลาประเทศ สมัยนั้นแล ข้าพระองค์ย่อมมุ่งหวังนางสุริยวัจนสา ซึ่งเป็นธิดาของท่าน้าวคนธรรพราช ชื่อติมพรุ ก็แต่นางรักผู้อื่นอยู่ นางมุ่งหวังบุตรแห่งมาตลีเทพสารถิชื่อสิขัณทิ เมื่อ

ข้าพระองค์ไม่ได้นางโดยปริยายอะไรๆ จึงได้ถือพิณเข้าไปถึงที่อยู่แห่งท้าวคนธรรพราชนั้นแล้วได้บรรเลงพิณและขับร้องคีตคาถาดังที่ได้แสดงมานั้น

(๒๕๐) ครั้นข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว นางได้กล่าวกะข้าพระองค์ว่า ท่านผู้นิรทุกข์ ฉันไม่ได้เฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเฉพาะพระพักตร์เลย ก็แต่ว่าเมื่อฉันพื่อนอยู่ในเทวสภา ชื่อสุธรรมา ได้สดับ (พระนาม) พระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ผู้นิรทุกข์ ท่านยอพระเกียรติพระผู้มีพระภาคเจ้าเพราะเหตุใดเล่า? วันนี้ เราเลิกพบปะกันเสียเถิด ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ ได้สมาคมกับน้องหญิงนั้นเท่านั้น ภายหลังแต่นั้นก็ไม่ได้พูดกันอีก

ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะผู้จอมเทพได้ทรงปริวิตกว่า ปัญจสิขคนธรรพเทพบุตร และพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้สนทนากันอย่างเพลิดเพลิน จึงทรงเรียกปัญจสิขคนธรรพเทพบุตรมาตรัสว่า พ่อปัญจสิขะ ท่านจงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้าแทนเราแล้วทูลว่า ท้าวสักกะ

จอมเทพพร้อมด้วยอำมาตย์และบริวารขอถวายบังคม พระบาทบุคล ของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยเศียรเกล้า ปัญจสิขคนธรรพเทพบุตร รับสนองเทวโองการแล้ว ได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้าแทนตามเทพบัญชาแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ปัญจสิขะ ขอท้าวสักกะจอมเทพพร้อมอำมาตย์และบริวาร จงทรงพระสำราญตามประสงค์ อนึ่งเทพดา มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์ และหมู่สัตว์เหล่าอื่นเป็นอันมากเป็นผู้ใคร่ต่อความสุข ก็จงมีความสุขเช่นกัน

(๒๕๑) ก็แหละ พระตถาคตทั้งหลายย่อมตรัสรับรองเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่เห็นปานนี้ ด้วยอาการอย่างนี้ ท้าวสักกะจอมเทพ อันพระตถาคตเจ้าตรัสรับรองแล้ว เสด็จเข้าไปสู่ถ้ำอินทสาล ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วได้ประทับยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ถึงหมู่เทพชั้นดาวดึงส์ ทั้งปัญจสิขคนธรรพเทพบุตร ก็เข้าไปถวายอภิวาทแล้วยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ดูกัน ก็แหละ โดยสมัยนั้น ถ้ำอินทสาลเป็น

สถานอันไม่สม่ำเสมอ ได้ถึงความสม่ำเสมอ
เคยคับแคบ ได้ถึงความกว้างขวาง ความมืดในถ้าได้
หายไป ความสว่างไสวบังเกิดขึ้นแทน เพราะเทวานุภาพ

(๒๕๒) ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัส
กะท้าวสักกะจอมเทพว่า การที่ท้าวโกสีย์ผู้มีกิจมาก
มีภริยานี้มาก เสด็จมา ณ ถ้ำนี้หน้าอัสจรรยฺยังไม่เคย
มีแล้วมาขึ้น ท้าวสักกะทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ข้าพระองค์หลีกไปเสียนาน ตั้งใจจะเข้าเฝ้าพระผู้มี
พระภาคเจ้าอยู่ แต่ข้าพระองค์ยุ่งด้วยกิจและภริยานะ
บางอย่างของหมู่เทพชั้นดาวดึงส์ จึงไม่อาจจะเข้าเฝ้า
พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง
พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับที่สลพีคันธกุฎี ใกล้กรุง
สาวัตถี ครั้งนั้นข้าพระองค์ได้ไปเฝ้า แต่พระผู้มี
พระภาคเจ้า ประทับนั่งเข้าสมาธิอันใดอันหนึ่งเสีย
นางกุชชีเทพธิดาบริจาริกาของท้าวเวสวัณมหาราช
เป็นผู้อุปัฏฐากพระผู้มีพระภาคเจ้า ยืนประคองอัญชลี
นมัสการอยู่ ข้าพระองค์ได้กล่าวกะนางว่า ดูก่อน

น้องหญิง เธอจงอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้าแทนเรา กราบทูลว่า ท้าวสักกะจอมเทพพร้อมด้วยอำมาตย์ และบริวาร ขอถวายบังคมพระบาทบุคคลด้วยเศียรเกล้า เมื่อข้าพระองค์กล่าวแล้วอย่างนี้ นางได้บอกกะ ข้าพระองค์ว่า บัดนี้มีไช้กาลจะเฝ้า เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกำลังหลีกเร้นอยู่ ข้าพระองค์กล่าวว่า ถ้ากระนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จออกจากสมาธินั้น แล้วในกาลใด ในกาลนั้นเธอจงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้าตามคำของเรา และกราบทูลว่า ท้าวสักกะจอมเทพพร้อมทั้งอำมาตย์และบริวารชน ขอกราบพระบาทบุคคลของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยเศียรเกล้า ด้วยเถิด นางได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้าแทน ข้าพระองค์บ้างหรือ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงระลึกถึงคำของนางได้อยู่หรือ พระพุทธเจ้าข้า

ภ. ขอถวายพระพร นางได้ไหว้ตถาคต ตถาคตยังระลึกถึงคำของนางได้อยู่ อีกประการหนึ่ง ตถาคตได้ออกจากสมาธิในครั้งนั้น ก็เพราะเสียงแห่งล้อ และตุ้มรถของมหาบพิตร

เรื่องศากยธิดาโคปีกา

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับรับ ถ้อยคำเฉพาะหน้าแห่งหมู่เทพ ซึ่งอุบัติในดาวดิงส์ มาก่อนว่า ในกาลใด พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า อุบัติขึ้นในโลก ในกาลนั้นหมู่เทพเทวดา ย่อมเต็ม บริบูรณ์ หม่อมสูรย่อมเสื่อมไป ข้อนี้ข้าพระองค์ได้เห็นเป็นพยานแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ศากยธิดา นามว่าโคปีกาในกรุงกบิลพัสดุ์นี้เอง ได้เป็นผู้เลื่อมใส แล้วในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทำให้บริบูรณ์ ในศีลเป็นปกติ นางเปื้อน่ายสตรีเพศ ปราธนาบุรุษเพศ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ก็ได้เข้าถึงสุคติโลก สวรรค์ เป็นพวกกับทวยเทพชั้นดาวดิงส์ ถึงความเป็น บุตรของข้าพระองค์ แม้ทวยเทพในดาวดิงส์นั้น ย่อม รู้จักเธออย่างนี้ว่า โคปกเทพบุตรๆ ดังนี้ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ ภิกษุ ๓ รูป แม้อื่น ประพฤติพรหมจรรย์ใน พระผู้มีพระภาคเจ้า เข้าถึงหมู่คนธรรพ์ชั้นต่ำ เธอเหล่านั้นเพียบพร้อมบำเรออยู่ด้วยกามคุณห้า

มาสู่ที่บำรุงบำเรอของข้าพระองค์ โคปกเทพบุตรได้
 ดักเตือนพวกเธอว่า ท่านผู้นิรทุกข์ พวกท่านได้รวบรวม
 ธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้าไว้แล้ว ยังมาเป็นเช่นนี้
 (คือมาเกิดในภูมิต่ำกว่าโคปกเทพบุตร) จะเอาหน้าไปไว้
 ที่ไหน ส่วนเราแม้จะเป็นสตรีเลื่อมใสในพระพุทธ
 พระธรรม พระสงฆ์ ทำให้บริบูรณ์ในศีลเป็นปกติ เป็
 หน่ายสตรีเพศ ปรรณานาบุรุษเพศ เบื้องหน้าแต่ตาย
 เพราะกายแตก ยังได้เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์เป็นพวกกับ
 ทวยเทพชั้นดาวดึงส์ ถึงความเป็นบุตรแห่งท้าวสักกะ
 จอมเทพ แม้ทวยเทพชั้นนี้ย่อมรู้จักเราอย่างนี้ว่า
 โคปกเทพบุตรๆ ดังนี้ ส่วนพวกท่านประพฤติ
 พรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วเข้าถึงหมู่
 คนธรรพ์ชั้นต่ำ พวกเราได้เห็นแล้วช่างไม่น่าดูเสียเลย
 เมื่อโคปกเทพบุตรได้ดักเตือนคนธรรพ์เหล่านั้นแล้ว
 เทวดา ๒ องค์ กลับได้สติในอรรถภาพนั้น เข้าถึงหมู่
 พรหมชั้นพรหมปุโรหิต ส่วนองค์ ๑ ยังอยู่ในชั้น
 กามาวจรนั้นแล

(๒๕๓) ครั้นท้าวสักกะตรัสคำนี้แล้ว โคปก-
เทพบุตรได้กล่าวคาถาว่า :-

ข้าพเจ้าเป็นอุบาสิกของพระพุทธเจ้าผู้มีจักขุ
ทั้งข้าพเจ้าก็เชื่อ โคปิกา ข้าพเจ้าเลื่อมใสยิ่งแล้วใน
พระพุทธ พระธรรม และมีจิตเลื่อมใสแล้ว ได้บำรุง
พระสงฆ์

ข้าพเจ้าเป็นบุตรแห่งท้าวสักกะ มีอานุภาพมาก
มีความรุ่งเรืองมาก เข้าถึงทิพยสถาน เพราะความที่
ธรรมของพระพุทธเจ้านั้นแลเป็นธรรมอันดี ทวยเทพ
แม้ในชั้นนี้ย่อมรู้จักข้าพเจ้าว่าโคปกะ ดังนี้

ข้าพเจ้าได้เคยเห็นพวกภิกษุที่เคยเห็นกัน
เข้าถึงหมู่แห่งคนธรรพ์อยู่ ก็ภิกษุเหล่านี้เป็นสาวก
ของพระโคตมทั้งนั้น ข้าพเจ้าเกิดเป็นมนุษย์ใน
กาลก่อน.

ยังได้ชำระเท้า ได้เลี้ยงดูแล้วด้วยข้าวและน้ำ
ในเรือนของตน ท่านผู้เจริญเหล่านี้ ไม่รับธรรมของ
พระพุทธเจ้า ชื่อว่าเอาหน้าไปไวไหน.

เพราะธรรมอันบัณฑิตพึงรู้เฉพาะตน อันพระพุทธรเจ้าผู้มีจักขุได้แสดงดีแล้ว อันพระสาวกตรัสรู้ตามแล้ว แม้ข้าพเจ้าได้เข้าไปหาพวกท่านได้ฟังสุภาสิตของพระอริยะ.

ข้าพเจ้าได้เป็นโอรสของท้าวสักกะ มีอานุภาพใหญ่ มีความรุ่งเรืองมาก เข้าถึงไตรทศแล้ว ส่วนพวกท่านนั่งใกล้พระพุทธรเจ้าผู้ประเสริฐสุด ประพฤติพรหมจรรย์ในพระพุทธรศาสนาอันยอดเยี่ยม แล้วยังเข้าถึงหมู่เทพชั้นต่ำ ความอุมัติของพวกท่านไม่สมควรเลย ข้าพเจ้าได้เห็นสหรัชมิกที่เข้าถึงหมู่เทพชั้นต่ำแล้วช่างไม่น่าดูเสียเลย.

พวกท่านเข้าถึงหมู่คนธรรพ์ มาสู่ที่บำเรอแห่งหมู่เทพ ท่านจงเห็นความแตกต่างนี้ของข้าพเจ้าผู้อยู่ครองเรือน

ข้าพเจ้าเคยเป็นสตรีแล้วมาเป็นเทพบุตรในวันนี้ พรั่งพร้อมด้วยกามอันเป็นทิพย์ คนธรรพ์ทั้ง ๓ นั้น

อันสาวกของพระโคตมตักเตือนแล้ว ถึงความสลด เพราะมาพบโคปกเทพบุตร, (พูดกันว่า) เชิญพวกเรา จมาชวนขวยพยายาม อย่าเป็นคนรับใช้เขาเลย บรรดาท่านทั้ง ๓ นั้น ๒ ท่านปรารภความเพียรท่าน ๑ ระลึกถึงศาสนาของพระโคตม.

เธอทั้ง ๒ นั้นพราภจิตเสียได้ในขั้นนี้ เห็นโทษ ในกามแล้วละกามคุณที่ละเอียดอันเป็นเครื่องข้อง เครื่องผูก คือกามสังโยชน์ ซึ่งเป็นเครื่องประกอบของ มารที่ยากจะข้ามพ้นได้.

ก้าวล่วงหมู่เทพชั้นดาวดึงส์ ดุจช้างตัดเครื่อง ผูกพันไปได้ฉะนั้น ปวงเทพพร้อมด้วยพระอินทร์เทวราช และปชาบดีเทวราช ได้เข้าไปในสภาสุทธรรมาเทวสภาแล้ว.

ในขณะที่เทพทั้งหลายพร้อมกับพระอินทร์หนึ่ง อยู่ในเทวสถานนั้น เทพทั้งสอง (ซึ่งได้สำเร็จเป็น พระอนาคามีแล้ว) ก็ได้เหาะลอยขึ้นไปอยู่เหนือเทพ เหล่านั้น ซึ่งท่านเป็นผู้แก่ล้าวก้าวไม่มีกำหนด ทำธุลี

ให้หมดแล้ว, ทำวาสพ (คือพระอินทร์) ผู้เป็นใหญ่กว่าเทพ ประทับท่ามกลางหมู่เทพ ทอดพระเนตรเห็น ๒ เทพบุตรแล้ว ได้ทรงสลดพระหฤทัย.

เพราะ ๒ เทพนั้น (เมื่อก่อนหน้านี้) เข้าถึงหมู่เทพชั้นต่ำ แต่บัดนี้ยังล่องเลยหมู่เทพชั้นดาวดึงส์เสียได้ เมื่อทรงพิจารณาแล้ว จึงได้ทรงสลดพระหฤทัย โศปาทนบุตรได้กราบทูลว่า ขอเดชะ พระพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมแห่งหมู่ชนประทับอยู่ในมนุษยโลก ปราภฏว่าเป็นศากยมุณีผู้ครอบงำเสียซึ่งกามนี้ บุตรของพระองค์เหล่านั้นเป็นผู้ปราศจากสติ อันข้าพระองค์ ดักเตือนแล้ว กับได้สติ.

บรรดาท่านทั้ง ๓ นั้น ท่าน ๑ ยังอยู่ในที่นี้ เข้าถึงหมู่แห่งคนธรรพ์อยู่ ส่วน ๒ ท่านยังมีปกติระลึกถึงทางตรัสรู้ (อนาคามิมรรค) ดูหมิ่นแม่ซึ่งเทวดาทั้งหลาย เพราะเธอเป็นผู้มีจิตตั้งมั่น.

สาวกผู้มีคุณเครื่องประกาศธรรมเช่นนั้นในพระศาสนานี้ สาวกไร ๆ ย่อมไม่หวังผลอะไรในเพราะ

การประกาศธรรมนั้น พวกเราขอหมัสการพระพุทธเจ้า
ผู้ข้ามโอฆะ ตัดความสงสัยได้แล้ว เป็นชินินทะผู้ชนะ

บรรดาคนธรรมทั้ง ๓ นั้น ๒ ท่านได้รู้ธรรมใด
ของพระองค์ในพระศาสนานี้แล้วบรรลुकุณพิเศษ
เข้าถึงหมู่พรหมชั้นปุโรหิต.

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ข้าพระองค์ทั้งหลาย
มาแล้วเพื่อบรรลุธรรมนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์
ถ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าประทานพระวโรกาสแล้ว
ข้าพระองค์ก็จะพึงทูลถามปัญหา.

(๒๕๔) ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรง
มีพระดำริว่า ท้าวสักกะนี้แลเป็นผู้บริสุทธแล้ว
สิ้นกาลนาน จักถามปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งกะเรา
ที่จักถามล้วนแต่ประกอบด้วยประโยชน์ถ่ายเดียว
หาไร้ประโยชน์ไม่ อนึ่ง เราจักพยากรณ์ปัญหาใด
แก่พระองค์ พระองค์จักทรงทราบทั่วถึงปัญหานั้น
ได้ฉับพลันทีเดียว จึงตรัสคาถาว่า :-

มหาบพิตรผู้वासพ พระองค์จึงถามปัญหาข้อใดข้อหนึ่ง ซึ่งทรงประสงค์ไว้ในพระหฤทัย ก็จึงถามเถิด ตถาคตจะทำที่สุดแห่งปัญหานั้น ๆ นั้นแลแก่พระองค์.

ทรงแก้ปัญหาท้าวสักกะ

(๒๕๕) ท้าวสักกะผู้จอมเทพ ได้รับพระราชทานพระวโรกาสแล้ว ได้ทูลถามปัญหาข้อแรกนี้กะพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ เทวดา มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์ และสัตว์เหล่าอื่นเป็นอันมาก มีอะไรเป็นเครื่องผูกพัน เขาเหล่านั้นเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่มีอาชญา ไม่มีข้าศึก ไม่มีความคับแค้นใจ มีความหวังอยู่ว่า ขอพวกเราจงเป็นผู้ไม่มีเวรเป็นต้นอยู่เถิด ดังนี้ แต่ใจนยังเป็นผู้มีเวร มีอาชญา มีข้าศึก มีความคับแค้นใจ อยู่อีกเล่า”

พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงพยากรณ์แก้ท้าวเธอว่า ขอถวายพระพร เทวดา มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์

และสัตว์เหล่าอื่นเป็นอันมาก มีความริษยาและความตระหนี่เป็นเครื่องผูกพัน เขาเหล่านั้นถึงแม้จะปรารถนาความเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่มีอาชญา ไม่มีข้าศึก ไม่มีความคับแค้นใจ หวังอยู่ว่า ขอเราจงเป็นผู้ไม่มีเวรเป็นต้นอยู่เถิดดังนี้ก็ตาม แต่ก็ยังเป็นผู้มีเวร มีอาชญา มีข้าศึก มีความคับแค้นใจ ก็เพราะยังมีความริษยา ความตระหนี่ ผู้พันอยู่

ท้าวสักกะผู้จอมเทพ มีพระหฤทัยชื่นชม เพลิดเพลินอนุโมทนาภาสิตของพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้อพยากรณ์นั้นย่อมเป็น อย่างนั้น ข้าแต่พระสุคต ข้อพยากรณ์นั้นย่อมเป็น อย่างนั้น ข้าพระองค์ข้ามพ้นข้อสงสัยในข้อนั้น เสียได้แล้ว หมดความสงสัยที่จะพึงกล่าวว่อะไรๆ แล้ว เพราะได้สดับปัญหาพยากรณ์ของพระผู้มีพระภาคเจ้า

(๒๕๖) ครั้นแล้ว ได้ทูลถามปัญหาต่อไปว่า ข้าแต่พระองค์ผู้บริสุทธิ์ ก็ความริษยาและความตระหนี่มีอะไรเป็นนิทาน (เค้ามูล) มีอะไรเป็นสมุทัย

(เครื่องก่อ) มีอะไรเป็นชาติ (เหตุเกิด) มีอะไรเป็นแดนเกิด ก็เมื่ออะไรยังมีอยู่ ความริษยาและความตระหนี่จึงมี และเมื่ออะไรไม่มีอยู่ ความริษยาและความตระหนี่ย่อมไม่มี

พ. มหาบพิตร ความริษยาและความตระหนี่มีอารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก เป็นนิทาน เป็นสมุทัย เป็นชาติ เป็นแดนเกิด เมื่ออารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รักยังมีอยู่ ความริษยาและความตระหนี่ย่อมมี เมื่อไม่มีอยู่ ความริษยาและความตระหนี่ย่อมไม่มี

ส. ก็อารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก มีอะไรเป็นนิทาน เป็นสมุทัย เป็นชาติ เป็นแดนเกิด เมื่ออะไรยังมีอยู่ อารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รักจึงมี เมื่ออะไรไม่มีอยู่ อารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รักจึงไม่มี

พ. อารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก มีฉันทะเป็นนิทาน เป็นสมุทัย เป็นชาติ เป็นแดนเกิด

เมื่อฉันทะยังมีอยู่ อารมณ์อันเป็นที่รักและไม่ใช่ที่รัก
ย่อมมี เมื่อไม่มี อารมณ์อันเป็นที่รักและไม่ใช่ที่รัก
ย่อมไม่มี ดังนี้

ส. ฉันทะ (ความพอใจ) มีอะไรเป็นนิทาน
เป็นสมุทัย เป็นชาติ เป็นแดนเกิด เมื่ออะไรยังมีอยู่
ฉันทะจึงมี เมื่ออะไรไม่มี ฉันทะจึงไม่มี

พ. ฉันทะมีวิตก (ความตรึก) เป็นนิทาน
เป็นสมุทัย เป็นชาติ เป็นแดนเกิด เมื่อวิตกยังมีอยู่
ฉันทะย่อมมี เมื่อไม่มี ฉันทะ ย่อมไม่มี

ส. กิวิตกมีอะไรเป็นนิทาน เป็นสมุทัย เป็นชาติ
เป็นแดนเกิด เมื่ออะไรยังมีอยู่ วิตกจึงมี เมื่ออะไรไม่มี
วิตกจึงไม่มี

พ. วิตก มีส่วนแห่งสัญญาอันเป็นสัมปยุตด้วย
ปปัญจธรรม (ธรรมเครื่องเนิ่นช้า คือค้นหา มานะ
ทิฏฐิ) เป็นนิทาน เป็นสมุทัย เป็นชาติ เป็นแดนเกิด
เมื่อส่วนแห่งสัญญา อันสัมปยุตด้วยปปัญจธรรม
ยังมีอยู่ วิตกย่อมมี เมื่อไม่มี วิตกย่อมไม่มี

(๒๕๗) ส. ข้าแต่พระองค์ผู้บริสุทธิ์ทุกข์ ก็ภิกษุปฏิบัติอย่างไร ถือว่าเป็นผู้ดำเนินปฏิปทาอันสมควรเพื่อให้ถึงความดับส่วนแห่งสัญญาอันสัมปยุตด้วยปัญญาธรรม

พ. มหาบพิตร ตถาคตย่อมกล่าวว่า โสมนัส โทมนัสและอุเบกขา ที่ควรเสพก็มี ที่ไม่ควรเสพก็มี ตถาคตอาศัยอะไรหรือจึงได้กล่าวดั่งนั้น ? มหาบพิตร โสมนัสใด เมื่อเราเสพแล้ว อกุศลธรรมเจริญ กุศลธรรมเสื่อม โสมนัสเห็นปานนั้นไม่ควรเสพ ส่วนโสมนัสใด เมื่อเราเสพแล้ว กุศลธรรมเจริญ อกุศลธรรมเสื่อม โสมนัสเห็นปานนั้นควรเสพ อนึ่งในบรรดาโสมนัสทั้งหลายนั้น โสมนัสที่เกิดขึ้นด้วยปฐมฌาน ซึ่งมีวิตกวิจารณ์นั้น โสมนัสที่ไม่มีวิตกวิจารณ์ประณีตกว่า การที่ตถาคตกล่าวว่า โสมนัสที่ควรเสพก็มี ไม่ควรเสพก็มีนั้น ตถาคตกล่าวหมายถึงข้อความดั่งที่กล่าวมานี้ และอาศัยเหตุนี้จึงกล่าวดั่งนั้น แม้โทมนัสและอุเบกขา ก็มีลักษณะดั่งนี้แล มหาบพิตร ภิกษุปฏิบัติอย่างนี้แล ย่อมถือว่าเป็นผู้ดำเนินปฏิปทาอันสมควร เพื่อให้ถึงความดับส่วนแห่งสัญญาอันประกอบด้วยปัญญาธรรม

ท้าวสักกะจอมเทพมีพระหฤทัยชื่นชมเปลิดเปล็น
อนุโมทนาภาชิตแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า เป็นอย่างนั้น
ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นอย่างนั้น ข้าแต่พระสุคตเจ้า
ข้าพระองค์ข้ามพ้นข้อสงสัยอันจะพึงกล่าวว่า เป็น
อย่างไร ๆ แล้ว เพราะได้สดับปัญหาพยากรณ์ของ
พระผู้มีพระภาคเจ้า

(๒๕๘) ท้าวสักกะจอมเทพ ครั้นแล้ว ได้
ทูลถามปัญหาต่อไปว่า ข้าแต่พระองค์ผู้บริสุทธิ์ ก็ภิกษุ
ปฏิบัติอย่างไร ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความสำรวมใน
พระปาติโมกข์

พ. มหาบพิตร ก็ตถาคตย่อมกล่าวว่ากาย-
สมาจาร (มรรยาททางกาย) วจีสมาจาร (มรรยาท
ทางวาจา) และความแสวงหาที่ควรเสพก็มี ที่ไม่ควร
เสพก็มี ตถาคตกล่าวเช่นนี้โดยอาศัยอะไรหรือจึงได้
กล่าวดังนั้น มหาบพิตร กายสมาจารวจสมาจารและ
การแสวงหาอันใด เมื่อเราเสพแล้ว อกุศลธรรมเจริญ
กุศลธรรมเสื่อม กายสมาจารวจสมาจารและการแสวงหา

เห็นปานนั้น ไม่ควรเสพ กายสมาจารวจีสมาจารและการ
 แสงหาอันใด เมื่อเราเสพแล้ว อกุศลธรรมเสื่อม
 กุศลธรรมเจริญ กายสมาจารวจีสมาจารและการ
 แสงหาเห็นปานนั้นควรเสพ การที่ตถาคตกล่าวว่า
 กายสมาจารวจีสมาจารและการแสวงหาที่ควรเสพก็มี
 ที่ไม่ควรเสพก็มีนั้น หมายถึงข้อความดังที่วามา และ
 อาศัยเหตุนี้ จึงได้กล่าวเช่นนั้น ภิกษุปฏิบัติอย่างนี้แล
 ย่อมชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความสำรวมใน
 พระปาติโมกข์

(๒๕๙) ส. ข้าแต่พระองค์ผู้บริสุทธิ์ ก็ภิกษุ
 ปฏิบัติอย่างไร ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความสำรวม
 ในอินทริย์

พ. มหาบพิตร ตถาคตย่อมกล่าวว่า รูป เสียง
 กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ อันจะพึงรู้ด้วยจักขุ
 โสตะ ฆานะ ชิวหา กายและใจ ที่ควรเสพก็มี
 ที่ไม่ควรเสพก็มี

เมื่อพระผู้พระภาคเจ้าตรัสแล้วอย่างนี้ ท้าว
 สักกะผู้จอมเทพ ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
 ข้าพระองค์ย่อมทราบซึ่งถึงเนื้อความแห่งภาษิต ที่
 พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้วโดยย่อนี้ได้โดยพิสดาร
 เมื่อบุคคลเสพ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ
 ธรรมารมณ์ อันจะพึงรู้ด้วยจักขุ โสตะ ฆานะ ชิวหา
 กายและใจอย่างใดอยู่ อกุศลธรรมเจริญ กุศลธรรม
 เสื่อม รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์
 เห็นปานนั้นไม่ควรเสพ เมื่อบุคคลเสพ รูป เสียง กลิ่น
 รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ อันจะพึงรู้ด้วยจักขุ โสตะ
 ฆานะ ชิวหา กายและใจอย่างใดอยู่ อกุศลธรรมเสื่อม
 กุศลธรรมเจริญ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ
 ธรรมารมณ์ เห็นปานนั้นควรเสพ

ส. ข้าพระองค์ทราบซึ่งถึงเนื้อความแห่งภาษิตที่
 พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้วโดยย่อนี้ได้โดยพิสดาร ได้
 ข้ามข้อสงสัยในข้อนี้ได้แล้ว หมดความสงสัยอันจะ
 พึงกล่าวว่าจะอะไร ๆ แล้ว เพราะได้สดับปัญหาพยากรณ์
 ของพระผู้มีพระภาคเจ้า

(๒๖๐) ท้าวสักกะผู้จอมเทพ ครั้นเปลิดเพลิน
อนุโมทนาภาสิตของพระผู้มีพระภาคเจ้าอย่างนี้แล้ว
ได้ทูลถามปัญหาต่อไปว่า ข้าแต่พระองค์ผู้บริบูรณ์
สมณพราหมณ์ทั้งหลายทั้งหมด มีวาตะเป็นอย่าง
เดียวกัน มีศีลเป็นอย่างเดียวกัน มีฉันทะเป็นอย่าง
เดียวกัน มีที่สุตเป็นอย่างเดียวกันหรือ

พ. หามิได้ มหาบพิตร

ส. ก็ทำไม สมณพราหมณ์ทั้งหมดนั้น จึงเป็นผู้
ไม่มีวาตะเป็นอย่างเดียวกัน ไม่มีศีลเป็นอย่างเดียวกัน
ไม่มีฉันทะเป็นอย่างเดียวกัน ไม่มีที่สุตเป็นอย่างเดีย
วกันเล่า

พ. โลกมีธาตุไม่เป็นอันเดียวกัน มีธาตุต่าง ๆ
กัน หมู่สัตว์เหล่าใดยึดถือในธาตุใด ก็กล่าวด้วยกำลัง
แห่งความยึดถือว่า อันนี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นเป็นโมฆะ
(อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺญํ) เพราะเหตุนั้น สมณพราหมณ์
จึงเป็นผู้ชื่อว่า มีวาตะเป็นอย่างเดียวกัน มีศีล

เป็นอย่างเดียวกัน มีฉันทะเป็นอย่างเดียวกัน มีที่สุด
เป็นอย่างเดียวกันทั้งหมดไม่ได้

(๒๖๑) ส. สมณพราหมณ์ทั้งหลายมีความ
สำเร็จถึงที่สุด เกشمจากโยคะถึงที่สุด เป็นพรหมจารี
ถึงที่สุด ถึงที่สุดสมบูรณ์ทั้งหมดหรือ

พ. หามิได้ มหาบพิตร

ส. เพราะเหตุไร พระพุทธเจ้าข้า

พ. ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้หลุดพ้น เพราะสันตัตถหา
ภิกษุเหล่านั้นจึงจะได้ชื่อว่ามีความสำเร็จถึงที่สุด เกشم
จากโยคะถึงที่สุด เป็นพรหมจารีถึงที่สุด เป็นผู้ถึงที่สุด
สมบูรณ์ เพราะเหตุนี้สมณพราหมณ์ทั้งหลาย
จึงเป็นผู้มีความสำเร็จถึงที่สุดทั้งหมดไม่ได้

ท้าวสักกะผู้จอมเทพ ชื่นชมเพลิดเพลิน
อนุโมทนาภาสิตแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระ
ผู้มีพระภาคเจ้า ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ข้าแต่พระสุคตเจ้า
ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ข้าพระองค์ได้ข้ามความสงสัยในข้อนี้
แล้วหมดความสงสัย อันจะพึงกล่าวว่าเป็นอย่างไร ๆ

แล้ว เพราะได้ระดับปัญหาพยากรณ์ของพระผู้มีพระภาคเจ้า

ว่าด้วยสมณพราหมณ์พวกอื่น

(๒๖๒) ท้าวสักกะผู้จอมเทพ ครั้นเปลิดเพลินอนุโมทนาภาสิตแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าอย่างนี้แล้ว ได้ทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความหวั่นไหว (ตัณหา) ซึ่งเป็นดังโรค เป็นดังฝี เป็นดังลูกศร ย่อมคร่าบุรุษนี้ เพื่อให้บังเกิดในภพนั้น ๆ นั้นแล เพราะเหตุนั้น บุรุษนี้ ย่อมถึงความสูง ๆ ต่ำ ๆ ข้าพระองค์ไม่ได้โอกาสที่จะถามปัญหาเหล่านี้ ในสมณพราหมณ์อื่นภายนอก แต่ศาสนานี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้รู้เห็นมาช้านาน ได้ทรงพยากรณ์ปัญหาเหล่านั้นแก่ข้าพระองค์แล้ว อนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงถอนลูกศร คือความสงสัย เคลือบแคลงของข้าพระองค์เสียแล้ว

พ. มหาบพิตร ได้ทรงถามปัญหาเหล่านี้ กะสมณพราหมณ์เหล่านี้ แล้วทรงเข้าใจหรือไม่

ส. เข้าใจอยู่ พระเจ้าข้า

พ. ก็สมณพราหมณ์เหล่านั้นพยากรณ์ไว้แล้ว
อย่างไร ถ้ามหาบพิตรไม่ทรงหนักพระหฤทัย จงตรัสเถิด

ส. พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่งแล้วในที่ใด
เรื่อพระรูปของพระผู้มีพระภาคเจ้าปรากฏอยู่แล้วในที่ใด
ในที่นั้นความหนักใจของข้าพระองค์ไม่มีแล

พ. ถ้างั้นมหาบพิตรจงตรัส

ส. ข้าพระองค์ย่อมสำคัญสมณพราหมณ์
เหล่าใดว่า เป็นผู้อยู่ปามีเสนาสนะอันสงัด จึงเข้าไปหา
สมณพราหมณ์เหล่านั้น ถ้ามปัญหาเหล่านี้ สมณ-
พราหมณ์เหล่านั้นถูกข้าพระองค์ถามแล้วแก้ไขไม่ได้
แทนที่จะตอบกลับย้อนถามข้าพระองค์ว่า ท่านชื่อไร
ข้าพระองค์ตอบว่า ข้าแต่ท่านผู้นิรทุกข์ ข้าพเจ้าแล
เป็นท้าวสักกะผู้จอมเทพ ดังนี้ สมณพราหมณ์เหล่านั้น
ย้อนถามข้าพระองค์อีกว่า ก็ท่านผู้จอมเทพ ท่านทำ
กรรมอะไรไว้ จึงได้ถึงฐานะนี้ ข้าพระองค์ย่อมแสดง

ธรรมตามที่ได้ฟังได้เล่าเรียนมาแก่สมณพราหมณ์เหล่านั้น
 สมณพราหมณ์เหล่านั้นได้มีใจปลาบปลื้มด้วยเหตุมี
 ประมาณเท่านั้นว่า พวกเราได้เห็นท้าวสักกะผู้จอมเทพ
 และได้ถามปัญหาหะท้าวเธอ ๆ ได้พยากรณ์ปัญหานั้น
 แล้ว เขาเหล่านั้นย่อมสำเร็จเป็นสาวกของข้าพระองค์
 โดยแท้แล แต่ไม่ใช่ข้าพระองค์สำเร็จเป็นสาวกของเขา
 ก็ข้าพระองค์เป็นสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็น
 โสดาบันมีอันไม่ตกต่ำไปเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะ
 ตรัสรู้ในเบื้องหน้า

พ. มหาบพิตร การได้ความยินดี การได้โสมนัส
 เช่นนี้ พระองค์ได้เคยประสบในกาลก่อน แต่กาลนี้
 บ้างไหม

ส. เคยได้ประสบ พระพุทธเจ้าข้า

พ. มหาบพิตร ทรงทราบได้อย่างไร

ว่าด้วยเทवासฺสงคราม

(๒๖๓) ส. เรื่องเคยมี พระพุทธเจ้าข้า สงคราม
 ระหว่างเทวดากับอสูรได้ประชิดกันแล้ว ก็ในสงครามนั้น

หมู่เทพชนะ พวกอสูรปราชัย ข้าพระองค์ชนะสงคราม
นั้นแล้ว ได้ปริวิตกว่า บัดนี้ หมู่เทพจักเสวยโอชาในที่
เป็นทิพย์และที่เป็นของอสูรทั้ง ๒ ในเทวโลกนี้
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การได้ความยินดี การได้โสมนัส
นั้นของข้าพระองค์เป็นไปด้วยกับอาชญา เป็นไปกับ
ด้วยศีลตรา ย่อมไม่เป็นไปเพื่อเบื้อหน่าย เพื่อคลาย
กำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง
เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ก็การได้ความยินดี การได้โสมนัสของข้าพระองค์
เพราะได้ฟังธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ไม่เป็นไป
ด้วยกับอาชญา ไม่เป็นไปด้วยกับศีลตรา ย่อมเป็นไป
เพื่อความเบื้อหน่ายส่วนเดียว เพื่อคลายกำหนด เพื่อ
ความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้
เพื่อพระนิพพาน

พ. มหาบพิตร เห็นอำนาจประโยชน์อะไรอยู่จึง
เพลิดเพลिनการได้ความยินดี การได้โสมนัสเห็นปาน
นั้นเล่า

ส. ข้าพระองค์เห็นอำนาจประโยชน์ ๖ ประการ
จึงประกาศการได้ความยินดี การได้โสมนัสเห็นปานนั้น
คือ

(๒๖๔) (๑) เมื่อข้าพระองค์เป็นเทวดา มีสติ
ดำรงอยู่ในที่นี้นั้นแล ข้าพระองค์ได้อายุต่อไปอีก

(๒๖๕) (๒) ข้าพระองค์ละอายุอันไม่ใช่ของมนุษย์
จตุติแล้วจากกายอันเป็นทิพย์แล้ว ก็จักเป็นผู้ไม่หลง เข้า
ถึงครรรค์ในภพอันเป็นที่ชอบใจของข้าพระองค์

(๒๖๖) (๓) ข้าพระองค์นั้นยินดีแล้ว ในศาสนา
ของพระองค์ผู้ซึ่งมีปัญญารู้แจ้งแทงตลอดในปัญหา
ทั้งปวง และเมื่อข้าพระองค์อยู่ในศาสนานี้ ก็จักเป็นผู้
รอบรู้มีสติมั่นคง อยู่ด้วยฉะฉานธรรม

(๒๖๗) (๔) ถ้าว่าความตรัสรู้จักมีแก่ข้าพระองค์
ในเบื้องหน้า ด้วยฉะฉานธรรม ข้าพระองค์ก็จักเป็นผู้
รอบรู้ และถึงที่สุดแห่งทุกข์แน่แท้

(๒๖๘) (๕) และเมื่อข้าพระองค์จตุติ จากกายอัน
เป็นของมนุษย์ และละอายุอันเป็นของมนุษย์แล้ว

ก็จักเป็นเทวดาอีก และจักเป็นเทวดาผู้สูงสุดใน
เทวโลกด้วย

(๒๖๙) (๖) และในอรรถภาพอันมีในที่สุดนั้น
ข้าพระองค์จักอยู่ในหมู่เทพชั้นนอกนิมิต্তะ ผู้มียศ
มีความประณีตกว่าเทวดาใด ๆ ทั้งปวง

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เห็นอำนาจ
ประโยชน์ ๖ อย่างเหล่านี้แล จึงประกาศการได้ความ
ยินดี การได้โสมนัสเช่นนี้

(๒๗๐) ท้าวสักกะทูลคำนี้แล้ว ได้กราบทูลอีกว่า :-

ข้าพระองค์ซึ่งยังมีความดำริไม่ถึงที่สุด ยังมี
ความสงสัยเคลือบแคลงอยู่ ยังท่องเที่ยวไปสู่ทางไกล
ยังต้องค้นหาพระตถาคตเจ้าอยู่ ย่อมสำคัญสมณะผู้มี
ปกติอยู่ในเสนาสนะอันสงัดว่า เป็นผู้ตรัสรู้พร้อม จึง
ได้เข้าไปหาสมณะเหล่านั้น ๆ

พวกสมณะที่ข้าพระองค์ถามแล้วว่า ความยินดี
เป็นอย่างไร ความยินร้ายเป็นอย่างไร ดังนี้ ย่อมไม่

สามารถจะบอกในมรรคและปฏิบัติได้ จึงย้อนถาม
ข้าพระองค์ในกาลนั้นว่า ท่านทำกรรมอะไร จึงถึง
ความเป็นจอมเทพ ดังนี้

ข้าพระองค์ย่อมแสดงธรรม ตามที่ได้ยินได้ฟัง
มาแก่สมณะเหล่านั้น สมณะเหล่านั้นมีใจปลาบปลื้ม
เพราะเหตุนั้น และพากันคิดว่า เราได้เห็นท้าววาสวะ
แล้วดังนี้

ก็ข้าพระองค์ได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ยัง
หมู่ชนให้ข้ามพ้นวิภิจิณาในกาลใด กาลนั้น ข้าพระองค์
ปราศจากความกลัว เข้าไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ในวันนี้

ข้าพระองค์ขอถวายบังคมพระพุทธรเจ้าผู้จัดเสีย
ซึ่งลูกศร คือตัณหา ผู้ไม่มีบุคคลเปรียบ ผู้กล้าหาญ
ผู้เป็นเผ่าพันธุ์พระอาทิตย์

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ในกาลก่อนข้าพระองค์
ทำความนอบน้อมแก่พรหมพร้อมด้วยหมู่เทพ วันนี้

ข้าพระองค์ถวายนมัสการแต่พระองค์ เชิญพวกเรา
จงทำความนอบน้อมเถิด

พระองค์เป็นสัมพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ เป็นศาสดา
อย่างยอดเยี่ยม บุคคลที่จะเปรียบกับพระองค์ในโลกนี้
กับทั้งเทวโลกไม่มีเลย

ท้าวสักกะแปลงอุทาน ได้ธรรมจักขุ

(๒๗๑) ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะผู้จอมเทพ ได้
เรียกปัญจสิขคนธรรพ์เทพบุตรมาแล้วตรัสว่า พ่อ
ปัญจสิขะ เธอเป็นผู้มีอุปการะแก่เรามากนัก เรายัง
พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใดให้ทรงยินดีก่อนแล้ว
ภายหลังฉันจึงได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น
ผู้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ฉันจักตั้งเธอไว้ใน
ตำแหน่งเทพบิดร เธอจงเป็นคนธรรพราช อนึ่ง ฉันได้
ยกนางสุริยวัจนสาให้ตามความปรารถนาของเธอ
ครั้งนั้นแลท้าวสักกะผู้จอมเทพ ได้ทรงลูบคลำแผ่นดิน
ด้วยฝ่าพระหัตถ์ (เพื่อเป็นพยาน) แล้ว ได้ทรงอุทาน
๓ ครั้งว่า ;-

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา-
สัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นดังนี้

(๒๗๒) เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไวยากรณ์
(คือคำตอบปัญหา) นี้จบลง ธรรมจักขุ ดวงตาเห็น
ธรรม) อันปราศจากธุลี ไม่มีมลทิน ได้เกิดขึ้นแล้ว
แก้ทำวสัฏกะผู้จอมเทพว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีอันเกิดขึ้น
เป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมด มีอันดับไปเป็นธรรมดา
อนึ่งธรรมจักขุเช่นนั้น ได้เกิดขึ้นแก้เทพดาเหล่าอื่น
แปดหมื่นองค์ด้วย ปัญหาเหล่าใดที่ทำวสัฏกะผู้จอมเทพ
ทรงปรารภณา ได้ทูลถามแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้า
ได้ทรงพยากรณ์ปัญหาเหล่านั้นแล้ว เพราะฉะนั้น
ไวยากรณ์นี้ จึงได้มีชื่อว่า สักกปัญหา ดังนี้แล

*****

จากเรื่องท้าวสั๊กกะตามทีกล่าวไว้ใน สักกปัญห
สูตรนี้ เราจะได้ข้อคิดหลายอย่าง เช่น :-

๑. ท้าวสั๊กกะหรือที่เรารู้จักกันโดยทั่วไปว่า
พระอินทร์นี้มีตัวตนอยู่จริง ๆ ไม่ใช่เรื่องนิยาย และเป็น
โอปปาติกะ ไม่ใช่เป็นมนุษย์ ฉะนั้นจึงสามารถไปไหน
มาไหนได้รวดเร็วเท่ากับใจนึก (ชั่วเหยียดแขนเข้าหรือ
“ออก)

๒. ท้าวสั๊กกะเคยมาเฝ้าทูลถามปัญหากับ
พระพุทธเจ้า ซึ่งเมื่อพิจารณาจากปัญหานี้แล้ว จะเห็น
ว่า พวกโอปปาติกะก็สามารถแสวงหาความรู้ได้ และ
สามารถจะมีความรู้จากการศึกษาในเรื่องนั้น ๆ ได้ และ
สามารถเพิ่มความรู้เพิ่มคุณธรรมให้สูงไปกว่าเดิมได้
สามารถบรรลุมรรคผลได้

๓. ในสวรรค์ก็มีดนตรี มีการขับร้อง มีการร่ายรำ

๔. และจากเรื่องในสักกปัญหสูตร ซึ่งเป็น
พระสูตรหนึ่งที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก คืออยู่ในคัมภีร์

ที่ฌนิกาย มหาวรรค ซึ่งเป็นพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๐ ก็ได้แสดงหลักฐานไว้อย่างหนึ่งว่า “ผู้หญิงก็สามารถเกิดเป็นผู้ชายได้” กล่าวคือ นางโคปิกา เมื่อเป็นมนุษย์นั้นเป็นผู้หญิง แต่เมื่อตายแล้วได้เกิดเป็นผู้ชาย คือเกิดเป็นเทพบุตร ทั้งนี้ก็ด้วยการทำบุญและการตั้งความปรารถนาขอเกิดเป็นผู้ชาย เนื่องจากมีความเบื่อหน่ายในความเป็นผู้หญิง

หนึ่งในพระสูตรนี้ไม่ได้กล่าวถึงว่า ทำบุญอะไรจึงได้มาเกิดเป็นพระอินทร์และสถานที่อยู่ของพระอินทร์เป็นอย่างไร แม้ในพระสูตรนี้จะมีได้กล่าวถึงก็จริง แต่ในพระสูตรอื่นได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ได้ทำบุญอะไรจึงได้มาเกิดเป็นพระอินทร์ ซึ่งเรื่องราวที่กล่าวนี้เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เอง เช่นใน มหาลิสสูตร ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๕ หน้า ๓๓๗ (ส.ส. ๑๕/๙๑๒/๓๓๗) ได้มีข้อความกล่าวไว้ว่า :-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ในป่ามहांวันกรุงเวสาลี

ครั้งนั้นแล เจ้าลิจนวีพระนามว่ามหาลี เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นแล้วทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งเรียบร้อยแล้ว ได้ตรัสถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ทรงเคยเห็นท้าวสักกะจอมเทพบ้างหรือ พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า ดูก่อนมหาลี ตถาคตเคยเห็นท้าวสักกะจอมเทพ

ม. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ผู้ที่พระองค์ทรงเห็นนั้น ชะรอยจักเป็นรูปเปรี้ยบ (คือไม่ใช่รูปจริง) ของท้าวสักกะเป็นแน่ เพราะว่าท้าวสักกะจอมเทพยากที่ใคร ๆ จะเห็นได้ พระพุทธเจ้าข้า

(๙๑๓) พ. ดูก่อนมหาลี ตถาคตรู้จักท้าวสักกะด้วย รู้จักธรรมที่ทำให้เป็นท้าวสักกะด้วย คือว่าท้าวสักกะได้ถึงความเป็นท้าวสักกะ เพราะเป็นผู้สมาทานธรรมอันใด ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด ตถาคตก็รู้ด้วย

ดูก่อนมหาลี ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยังเป็นมนุษย์
 ในกาลก่อน เป็นมาณพชื่อว่ามฆะ เพราะเหตุนั้น จึง
 เรียกว่าท้าวมฆา (หรือมฆวาน) ดูก่อนมหาลี ท้าวสักกะ
 จอมเทพเมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้ให้ทาน
 มาก่อน เพราะเหตุนั้น จึงเรียกว่า ท้าวปุรินททะ
 ดูก่อนมหาลี ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่
 ในกาลก่อน ได้ให้ทานโดยเคารพ เพราะเหตุนั้น
 จึงเรียกว่า ท้าวสักกะ ดูก่อนมหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ
 เมื่อยังเป็นมนุษย์ในกาลก่อน ได้ให้ที่พักอาศัย
 เพราะเหตุนั้น จึงเรียกว่า ท้าววาสวะ ดูก่อนมหาลี
 ท้าวสักกะจอมเทพย่อมทรงคิดเนื้อความได้ตั้งพันโดย
 ครุ่เดียว เพราะเหตุนั้น จึงเรียกว่า ท้าวสหัสสนัยน์
 ดูก่อนมหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ ทรงมีนางอสุรกายญา
 นามว่าสุชา เป็นปชาบดี เพราะเหตุนั้น จึงเรียกว่า
 ท้าวสุขัมบดี ดูก่อนมหาลี ท้าวสักกะจอมเทพเสวย
 ราชสมบัติ เป็นอิสราธิบดีของทวยเทพชั้นดาวดึงส์
 เพราะเหตุนั้น จึงเรียกว่า เทวานมินทะ

(๙๑๔) ดูก่อนมหาสี ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้สมาทานวัตรบท ๗ ประการ บริบูรณ์ เพราะเป็นผู้สมาทานวัตรบท ๗ ประการจึงได้ถึงความเป็นท้าวสักกะ วัตรบท ๗ ประการ เป็นไฉน ? คือ ๑. เราพึงเลี้ยงมารดาบิดาจนตลอดชีวิต ๒. เราพึงประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลตลอดชีวิต ๓. เราพึงพูดวาจาอ่อนหวานตลอดชีวิต ๔. เราไม่พึงพูดวาจาส่อเสียดตลอดชีวิต ๕ เราพึงมีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทินอยู่ครองเรือน มีการบริจาคอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีในการสละควรแก่การขอ ยินดีในการแจกจ่ายทาน ตลอดชีวิต ๖. เราพึงพูดคำสัตย์ตลอดชีวิต ๗. เราไม่พึงโกรธตลอดชีวิต ถ้าแม้ความโกรธพึงเกิดขึ้นแก่เรา เราพึงกำจัดมันเสียโดยจับพลันทีเดียว ดูก่อนมหาสี ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้สมาทานวัตรบท ๗ ประการนี้บริบูรณ์ เพราะเป็นผู้สมาทานวัตรบท ๗ ประการดังนี้จึงได้ถึงความเป็นท้าวสักกะ

เรื่องของท้าวสักกะเท้าที่กล่าวไว้ในพระไตรปิฎก ก็มีเพียงเท่านี้ แต่ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทภาค ๒ ซึ่งได้นำเรื่องนี้มากล่าวไว้ด้วยนั้น พระพุทธโฆษาจารย์ ท่านได้อธิบายเพิ่มเติมต่อไปอีกว่า :-

เมื่อพระผู้มีพระภาคได้ตรัสวัตรบท ๗ ประการ จบลงแล้ว เจ้าลิจนวิมहाลิกก็ได้ทูลถามต่อไปอีกว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มฆะมาณพที่ว่าปฏิบัติในเรื่อง วัตรบท ๗ ประการนั้น คือปฏิบัติอย่างไร ? ข้าพระองค์ ประารถนาอยากจะฟังเรื่องนี้โดยพิสดาร ครั้นแล้วพระพุทธเจ้าจึงได้นำเรื่องอดีตชาติของท้าวสักกะมาแล้วให้ฟังดังต่อไปนี้

เรื่องมฆมาณพ

ในอดีตกาล มีมาณพคนหนึ่งชื่อว่ามฆะ อาศัยอยู่ในอจลคามในแคว้นมคธ วันหนึ่งเขาได้ไปสู่สถานที่ทำงานในบ้าน แล้วได้กวาดฝุ่นด้วยปลายเท้าในที่แห่ง ดนยีนเพื่อจะทำให้เป็นนรมมณียสถานแล้วพักอยู่

แต่แล้วก็มีคนหนึ่งเอาแขนมาผลักเขา ให้เขาออกไปจากที่นั่นแล้วตนเองก็ได้พักอยู่ในที่นั่นเสียเอง มฆมาณพ ก็ไม่โกรธต่อคนนั้น เขาจึงได้ไปกระทำที่อื่นให้เป็นรมณีสถานที่พักอีก ครั้นแล้วก็มีคนอื่นเอาแขนผลักเขาอีกให้เขาออกจากที่นั่น ตนเองพักอยู่ในที่นั่นเสียเอง มฆมาณพ ก็ไม่โกรธต่อคนนั้น แล้วเขาก็ไปกระทำที่อื่นให้เป็นรมณีสถานที่พักของตนอีก ไม่ว่าเขาจะไปทำที่ไหนก็มีคนมาเอาแขนผลักเขา ออกจากสถานที่เขาได้ปวดทรมานแล้วๆ ทั้งหมด มฆมาณพจึงคิดเสียว่า “ชนเหล่านั้นแม้ทั้งหมด เป็นผู้ได้รับสุขแล้ว กรรมที่เราทำเนื่ก็ทำให้ความสุขแก่เราแล้ว” ดังนั้นวันรุ่งขึ้น เขาก็ได้ถือเอาจอบไปทำที่แห่งหนึ่งให้เป็นลานมณฑลให้เป็นรมณีสถาน และให้ปวงชนได้ไปพักอยู่ในที่นั่นนั้นแล

ครั้นในฤดูหนาว เขาได้ก่อไฟให้คนเหล่านั้น ในฤดูร้อน ได้ให้น้ำ ต่อมาเขาคิดว่า “ชื่อรมณีสถานเป็นที่รักของคนทั้งปวง ชื่อว่าไม่เป็นที่รักของใคร ๆ ไม่มี

จำเดิมแต่ขึ้นไป เราควรเที่ยวทำหนทางให้ราบเรียบ”
 ดังนี้แล้ว จึงออกไปจากบ้านแต่เช้าตรู่ ทำหนทางให้
 ราบเรียบ เทียวรานกิ่งไม้ที่ควรตัดรานเสีย

มฆมาณพได้สหาย ๓๓ คน

ต่อมาภายหลัง บุรุษอีกคนหนึ่งเห็นเขา
 แล้วกล่าวว่า “สหายทำอะไร ?”

มฆะ จันทำหนทางเป็นที่ไปสวรรค์ของฉันละซิ
 สหาย

บุรุษ ถ้ากระนั้น แม้ฉันก็จะเป็นสหายของท่าน

มฆะ จงเป็นเถอะ สหาย ธรรมดาสวรรค์
 ย่อมเป็นที่รักที่ชอบใจของชนเป็นอันมาก

และต่อมา ๆ ก็ได้มีคนมาเพิ่มเป็น ๒ คน ๓
 คน ๔ คน และมากขึ้นเรื่อย ๆ อีก ซึ่งคนเหล่านั้น
 เมื่อเห็นเขาแล้ว ก็จะทำเหมือนอย่างนั้น พอทราบแล้ว
 ก็ได้ร่วมเป็นสหายช่วยกันทำงาน จนกระทั่งรวมคน
 ทั้งหมดได้ ๓๓ คน

สหาย ๓๓ คน ถูกหาว่าเป็นโจร

ชนเหล่านั้นแม้ทั้งหมด ต่างก็พากันถือวัตถุ มีจอบเป็นต้น กระทำหนทางให้ราบเรียบไปถึงที่ ประมาณ ๑ โยชน์ และ ๒ โยชน์

นายบ้าน เห็นชายเหล่านั้นแล้ว คิดว่า “มนุษย์ เหล่านี้กำลังทำสิ่งที่ไม่น่าจะทำ เพราะถ้าชนเหล่านี้ นำวัตถุทั้งหลาย เช่นปลาและเนื้อเป็นต้นมาจากป่า หรือทำสุราแล้วดื่มกัน หรือทำกรรมอะไรอย่างอื่น ที่เราพึงได้ส่วนอะไร ๆ บ้างก็จะดีกว่า”

ลำดับนั้น นายบ้านจึงให้เรียกพวกนั้นมาถามว่า “พวกแกเที่ยวทำอะไรกัน ?”

ชนเหล่านั้น ทำทางสวรรค์ ขอรับ

นายบ้าน ธรรมดาผู้อยู่ครองเรือนทั้งหลาย จะทำอย่างนั้นไม่ควร ควรนำวัตถุทั้งหลายมีปลาและเนื้อเป็นต้นมาจากป่า ควรทำสุราแล้วดื่ม หรือไม่ก็ควร จะทำการงานทั้งหลายอย่างนั้นอย่างนี้

ชนเหล่านั้น คัดค้านคำของนายบ้านนั้น แม้ถูกเขาวักล่าวซ้ำ ๆ อยู่ ก็คงคัดค้านรำไป เขาโกรธแล้วคิดว่า “เราจักให้พวกมันฉิบหาย” จึงไปยังสำนักของพระราชกรรพทูตว่า “ข้าพระองค์เห็นพวกโจรเที่ยวไปด้วยการคุมกันเป็นพวก พระเจ้าข้า” เมื่อพระราชตรัสว่า “เธอจงไป จงจับพวกมันแล้วนำมา” นายบ้านจึงไปตามรับสั่งแล้วนำคนทั้ง ๓๓ คนนั้นมามอบให้พระราช

พระราช มิทันได้ทรงพิจารณา ก็ทรงบังคับเลยว่ “พวกท่านจงให้ช้างเหยียบพวกมันให้ตาย”

ช้างไม่เหยียบเพราะอานภาพแห่งเมตตา

มฆมาณพ ได้ให้อีวาทแก่พวกของตนว่า “สหายทั้งหลายเอ๋ย เว้นเมตตาเสีย ที่พึงอย่างอื่นของพวกเราไม่มี ท่านทั้งหลายไม่ต้องทำความโกรธในใคร ๆ จงแผ่เมตตาจิตให้เสมอเหมือนกัน ทั้งในพระราชทั้งในนายบ้าน และในช้างที่จะเหยียบและในตนด้วย” ดังนี้แล้วชนเหล่านั้นก็ได้ทำ ตามคำแนะนำของมฆมาณพ

แต่แล้ว ช้างก็ไม่อาจเข้าไปใกล้ได้ เพราะอาณาพ
แห่งเมตตาของชนเหล่านั้น พระราชา ทรงสดับความนั้น
แล้ว ตรัสว่า “ช้างมันเห็นคนมาก จึงไม่อาจเหยียบได้
ท่านทั้งหลายจงไปเอาเสื่อลำแพนคลุมพวกมันเสีย
ก่อนแล้วจึงให้ช้างเหยียบ”

คนเหล่านั้นแม้จะถูกคลุมด้วยเสื่อลำแพนแล้ว
ก็ตาม ช้างเมื่อถูกบังคับให้เข้าไปเหยียบ แทนที่จะเข้าไป
กลับถอยไปเสียไกล

พระราชาทรงสดับพฤติการณ์นั้นแล้ว ทรง
ดำริว่า “ในเรื่องนี้ ต้องมีเหตุ” จึงรับสั่งให้เรียกชน
เหล่านั้นมาเฝ้า ตรัสถามว่า “พ่อทั้งหลาย พวกเจ้า
อาศัยเราไม่ได้อะไรหรือ ?”

พวกมณะ นี้อะไร ? พระเจ้าข้า

พระราชา ตรัสว่า ได้ข่าวว่า พวกเจ้าเป็นโจร
เที่ยวไปในป่า ด้วยการคุมกันเป็นพวก

พวกมณะ ใคร กราบทูลอย่างนั้น พระเจ้าข้า ?

พระราชา นายบ้าน

พวกมณะ ขอเดชะ พวกข้าพระองค์ไม่ได้เป็นโจร แต่พวกข้าพระองค์ ชำระหนทางไปสวรรค์ของตน ๆ จึงทำกรรมอันนี้บ้าง อันนั้นบ้าง นายบ้านชักนำพวกข้าพระองค์ให้ทำอกุศล ประสงค์จะให้พวกข้าพระองค์ผู้ไม่ทำตามถ้อยคำของตนให้ฉิบหายโกรธแล้ว จึงกราบทูลอย่างนั้น

ชน ๓๓ คนได้รับพระราชทานอภัยโทษ

ที่นั่น พระราชา เมื่อได้ทรงสดับถ้อยคำของชนเหล่านั้นแล้ว ได้ทรงเกิดความโสมนัส และตรัสว่า “พ่อทั้งหลาย สัตว์ดิรัจฉานนี้ ยังรู้จักคุณของพวกเจ้า เราเป็นมนุษย์ แต่กลับไม่รู้จักคุณของพวกเจ้า จงยกโทษให้แก่เราด้วยเถิด” ครั้นตรัสอย่างนั้นแล้ว ได้พระราชทานนายบ้านพร้อมทั้งบุตรและภริยาให้เป็นทาส ช่างตัวนั้นให้เป็นพาหนะสำหรับขี่ และบ้านนั้นให้เป็น เครื่องใช้สอยตามสบาย แก่ชนเหล่านั้น

มฆมาณพกับพวกสร้างศาลา

พวกเขา พุดกันว่า “พวกเราเห็นอาณิสยส์แห่งบุญในปัจจุบันนี้ทีเดียว” ต่างมีใจผ่องใสยิ่งนัก ผลัดวาระกันขึ้นข้างนั้น ไปปรึกษากันว่า “บัดนี้ พวกเราควรทำบุญให้ยิ่งขึ้นไป” ต่างได้ถามกันว่า “พวกเราจะทำอะไรกัน ?” ตกลงกันว่า “จักสร้างศาลาเป็นที่พักของมหาชนให้ถาวร ในหนทางใหญ่ ๔ แยก” พวกเขาจึงสั่งให้หาช่างไม้มาแล้วเริ่มสร้างศาลา แต่ก็คิดว่าจะไม่ให้ผู้หญิงทั้งหลายมาร่วมทำบุญด้วย ฉะนั้นจึงไม่ได้ชักชวนหญิงใด ๆ ให้มาทำการกุศล

มฆมาณพมีภริยา ๔ คน

ก็ในเรือนของมฆมาณพ มีหญิง ๔ คน คือนางสุนันทา สุจิตรา สุธรรมา สุชาดา บรรดาหญิง ๔ คนนั้น นางสุธรรมาคบคิดกับนายช่างไม้ กล่าวว่า “พี่ขอพิจงให้ฉันเป็นใหญ่ในศาลานี้เถิดนะ” ครั้นแล้วก็ได้ให้ค่าจ้างแก่ช่างไม้นั้น ซึ่งช่างไม้ก็ได้รับคำว่า “ได้”

แล้วจัดการตากไม้สำหรับทำข้อฟ้าให้แห้งเสียก่อนสิ่งอื่น
แล้วตาก สลักทำไม้ข้อฟ้าให้สำเร็จ แล้วสลักอักษรว่า
“ศาลานี้ชื่อว่าสุธรรมา” ดังนี้แล้ว เอาผ้าพันเก็บไว้

นางสุธรรมาได้ร่วมกุศลสร้างศาลาด้วย

ครั้นช่างไม้สร้างศาลาเสร็จแล้ว ในวันยกข้อฟ้า
จึงกล่าวกะชน ๓๓ คนนั้นว่า “นาย ตายจริง! ข้าพเจ้า
นึกถึงกิจที่ควรทำอย่างหนึ่งไม่ได้”

พวกมณะ ผู้เจริญ กิจข้ออะไร ?

ช่าง ข้อฟ้า

พวกมณะ ช่างเถิด พวกเราจักนำข้อฟ้านั้น
มาเอง

ช่าง ข้าพเจ้าไม่อาจทำด้วยไม้ที่ตัดเดี๋ยวนี้ได้
ต้องได้ไม้ข้อฟ้าที่เขาตัดตากสลักแล้วเก็บไว้ในก่อน
นั้นแลจึงจะใช้ได้

พวกมณะ เดียวนี้ พวกเราควรทำอย่างไร ?

ช่าง ถ้าในเรือนของใคร ๆ มีข้อฟ้าที่ทำไว้ขาย
ซึ่งเขาทำเสร็จแล้วเก็บไว้ไซ้ ควรแสวงหาข้อฟ้านั้น

พวกเขาแสวงหาอยู่ เห็นมืออยู่ในเรือนของนางสุธรรมา จึงให้ทรัพย์ปันหนึ่งเพื่อขอซื้อข้อฟ้า แต่นางสุธรรมาไม่รับ เธอพูดว่า “ถ้าพวกท่านทำฉันให้มีส่วนบุญในศาลาด้วย ฉันจึงจะให้” พวกนั้นตอบว่า “พวกข้าพเจ้าจะไม่ให้ส่วนบุญแก่พวกมาตุคาม” ลำดับนั้น ช่างไม้จึงกล่าวกะคนเหล่านั้นว่า “นายพวกท่านพูดอะไร ! เว้นพรหมโลกเสีย สถานที่อื่นชื่อว่า เป็นที่เว้นมาตุคาม ย่อมไม่มี พวกท่านจงรับเอาข้อฟ้าเถิด เมื่อเป็นเช่นนั้น การงานของพวกเราจักถึงความสำเร็จ” พวกเขารับว่า “ดีละ” แล้วรับเอาข้อฟ้ามาสร้างศาลาให้เสร็จ แล้วแบ่งเป็น ๓ ส่วน (คือ) ในส่วนหนึ่ง สร้างเป็นที่สำหรับอยู่ของพวกอิสฺรชน ส่วนหนึ่ง สำหรับคนเขี้ยวจี ส่วนหนึ่ง สำหรับคนไข

เรื่องช่างเฮอร์วณ

ชน ๓๓ คน ให้ปุกระดาน ๓๓ แผ่น แล้วให้สัญญาแก่ช่างว่า “ผู้ที่เป็นแขกถ้ามานั่งบนแผ่นกระดาน

ของผู้ใดปุไว้ เจ้าจงพาเขานั้นไป ให้พักอยู่ที่เรือน
ของผู้นั้น ซึ่งเป็นเจ้าของแผ่นกระดานนั้น การนวดเท้า
การนวดหลัง ของควรเคี้ยว ของควรบริโภค ที่นอน
ทุกอย่างจักเป็นหน้าที่ของผู้นั้น ซึ่งเป็นเจ้าของ
แผ่นกระดานนั้นแหละ”

ช่างได้รับผู้ที่เป็นแขกแล้วก็นำไปสู่เรือนของ
เจ้าของกระดานได้ถูกทุกคน และผู้ที่เป็นเจ้าของ
กระดานนั้น ก็ทำกิจที่ควรทำแก่ผู้ที่ช่างนำไปนั้น และ
นายมณะก็ได้ปลุกذنทองหลางไว้ذنหนึ่งไม่สู้ห่างจาก
ศาลา แล้วปูแผ่นศิลาไว้ที่โคนذنทองหลางนั้น
พวกที่เข้าไปสู่ศาลา เมื่อแลดูข้อฟ้าอ่านหนังสือแล้ว
ย่อมพูดกันว่า “ศาลานี้ชื่อสุธรรมา” ชื่อของชน ๓๓ คน
ไม่ปรากฏ นางสุนันทาคิดว่า “พวกนี้ เมื่อทำศาลาไม่
ชักชวนเราให้ร่วมบุญด้วย แต่นางสุธรรมาทำข้อฟ้า
เข้าร่วมส่วนบุญจนได้ เพราะความที่ตนเป็นคนฉลาด
เราก็ควรจะทำอะไร ๆ บ้าง แต่เอ! จักทำอะไรดีหนอ ?”
ในทันใดนั้น นางก็ได้ความคิดว่า “พวกที่มาสู่ศาลา

ควรจะได้น้ำกินและน้ำอาบ เราจะให้เขาขุดสระ
โบกขรณี” ฉะนั้นนางจึงให้เขาสร้างสระโบกขรณีไว้ใกล้
กับศาลานั้น

นางสัจจิตรา คิดว่า “นางสุธรรมาได้สร้างช่อฟ้า
นางสุนันทาได้สร้างสระโบกขรณี เราก็ควรจะสร้าง
อะไร ๆ บ้าง เราจักทำอะไรดีหนอ ?” ครั้นแล้วนางก็ได้
มีความคิดว่า “ในเวลาที่พวกชนมาสู่ศาลา ดื่มน้ำ
อาบน้ำแล้ว ควรจะได้ประดับมาลาดอกไม้แล้วจึง
ค่อยไป เราจักสร้างสวนดอกไม้” นางจึงให้เขาสร้าง
สวนดอกไม้อันนารีนรมย์ไว้ เพื่อว่าคนทั้งหลาย
จะได้ไม่พูดว่า ในสวนนี้ไม่มีต้นไม้ที่ผลิดดอก
ออกผลเลย

ฝ่ายนางสุชาดา คิดเสียว่า “เราเป็นทั้งลูกของ
ของ นายมณะ เป็นทั้งบาทบริจาริกา (ภริยา) กรรมใดที่
นายมณะทำแล้ว ก็เป็นของเราเหมือนกัน และกรรม
ที่เราทำแล้ว ก็ย่อมเป็นของนายมณะเหมือนกัน”
เพราะคิดเช่นนี้ เธอจึงไม่ทำอะไรๆ มัวแต่แต่งตัวของ
ตนเท่านั้น ปล่อยเวลาให้ผ่านพ้นไปโดยไม่มีประโยชน์

มฆมาณพบำเพ็ญวัตรบท ๗ ประการ

ฝ่ายนายมฆะ บำเพ็ญวัตรบท ๗ เหล่านี้ คือ บำรุงมารดาบิดา ๑ ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้เจริญในตระกูล ๑ พูดคำสัตย์ ๑ ไม่พูดคำหยาบ ๑ ไม่พูดส่อเสียด ๑ กำจัดความตระหนี่ ๑ ไม่โกรธ ๑ จึงถึงความเป็นผู้ควรสรรเสริญอย่างนี้ว่า :-

“ทวยเทพชั้นดาวดึงส์ เรียกนรชนผู้เลี้ยงมารดาบิดา มีปกติประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล กล่าวถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน ละวาจา ส่อเสียด ประกอบกรรมในอันที่จะกำจัดความตระหนี่ มีวาจาสัตย์ ช่มความโกรธได้ นั้นแล ว่า “สัปปุรุษ”

และในเวลาสิ้นชีวิต ก็ได้เกิดเป็นท้าวสักกเทวราชในภพดาวดึงส์ สหายของเขาแม้เหล่านั้น ก็เกิดในที่นั้นเหมือนกัน ช่างไม่ เกิดเป็นวิฆณุกรรมเทพบุตร

เทวดากับอสูรทำสงครามกัน

ในกาลนั้น พวกอสูรอยู่ในภพดาวดึงส์ อสูรเหล่านั้นคิดว่า “มีเทพบุตรใหม่ ๆ มาเกิด” จึงเตรียมเลี้ยงน้ำทิพย์ (ทิพูปาน) ท้าวสักกะได้ทรงนัดหมายแก่บริษัทของพระองค์ เพื่อประสงค์มิให้ใคร ๆ ตี้ม พวกอสูรทั้งหลายตีมน้ำทิพย์แล้วก็เมากันทั่วทุกตน ท้าวสักกะทรงดำริว่า “จะมีประโยชน์อะไร ที่เราจะเป็นราชาพวกเหล่านี้ด้วย” ฉะนั้นจึงทรงนัดหมายแก่บริษัทของพระองค์ แล้วให้ช่วยกันจับอสูรเหล่านั้นที่เท่าทั้ง ๒ แล้วให้เหวี่ยงลงไปในมหาสมุทร อสูรเหล่านั้นมีศีรษะปักดิ่งตกลงไปในสมุทรแล้ว ขณะนั้น อสูรวิมานได้เกิดที่พื้นภายใต้แห่งเขาสิเนรุ ด้วยอาณูภาพแห่งบุญของพวกเขา พร้อมกับต้นไม้ชื่อจิตตปาลิ (ไม้แคฝอย) ก็ได้เกิดขึ้นด้วย

แลต่อมาได้เกิดสงครามระหว่างเทวดาและอสูร (พวกอสูรได้ยกทัพมาเพื่อจะชิงเอานครนี้คืน) ครั้งแรกพวกอสูรปราชัย ครั้นแล้ว เทพนครในชั้น

ดาวดิงส์กว้างยาวประมาณหมื่นโยชน์ก็ได้เกิดขึ้น และในระหว่างประตูด้านปราจีนทิศและปัจฉิมทิศแห่งพระนครนั้น ก็มีเนื้อที่ด้านละประมาณหมื่นโยชน์ ระหว่างประตูด้านทักษิณทิศและอุตรทิศก็เท่ากัน อนึ่ง พระนครนั้นประกอบด้วยประตูพินหนึ่ง ประดับด้วยอุทยานและสระโบกขรณี ปราสาทนามว่า เวชยันต์ สูง ๗๐๐ โยชน์ ซึ่งล้วนแต่สำเร็จด้วยแก้ว ๗ ประการ ประดับด้วยธงทั้งหลาย สูง ๓๐๐ โยชน์ ก็ได้ผุดขึ้นในท่ามกลางแห่งเทพนครนั้น ด้วยผลแห่งกรรมที่ได้สร้างศาลาไว้และที่ธงทั้งหลายนั้นซึ่งถ้าตัวธงเป็นแก้วมณี ที่คันธงก็จะเป็นทอง และที่คันเป็นแก้วมณี ที่ธงก็จะเป็นทอง ที่คันเป็นแก้วประพาพ ที่ธงก็จะเป็นแก้วมุกดา ที่คันเป็นแก้วมุกดา ที่ธงก็จะเป็นแก้วประพาพ ที่คันเป็นแก้ว ๗ ประการ ที่ธงก็จะเป็นแก้ว ๗ ประการ ธงที่ตั้งอยู่ตรงกลางนั้น สูง ๓๐๐ โยชน์ ปราสาทสูง ๗๐๐ โยชน์ ซึ่งล้วนแล้วไปด้วยแก้ว ๗ ประการทั้งสิ้น ทั้งนี้ก็เกิดขึ้นด้วยผลแห่งกรรมที่ได้สร้างศาลาไว้นั่นเอง

ต้นปาริฉัตตกะทั้งหลาย มีปริมณฑล คือวัดโดยรอบได้ ๓๐๐ โยชน์ เกิดขึ้นก็ด้วยผลแห่งกรรมที่ได้ปลูกต้นทองหลาง บัณฑิตกัมพลศิลาซึ่งมีสีแดงดังดอกชะบาตั้งสี่ครั้ง และตั้งดอกแคฝอย โดยยาว ๖๐ โยชน์ โดยกว้าง ๕๐ โยชน์ หนา ๑๕ โยชน์ ในเวลาประทับนั่ง พระแท่นนั้นจะยุบลงไปครึ่งหนึ่ง แล้วจะฟูขึ้นเต็มทีอีกในเวลาเสด็จลุกขึ้นก็ได้เกิดขึ้นแล้วที่โคนไม้ปาริฉัตตกะด้วยผลแห่งศิลา (คือด้วยอานิสงส์ที่ได้วางแผ่นศิลาไว้ใต้ต้นทองหลาง)

เทพบุตร ๓๓ องค์นั่งบนกระพองช้างเอราวัณ

ส่วนช้างเกิดเป็นเทพบุตรชื่อเอราวัณ แท้จริงสัตว์ดิรัจฉานทั้งหลาย ย่อมไม่มีในเทวโลก เพราะฉะนั้นในเวลาทำวสัฏกะเสด็จออกเพื่อประพาสพระอุทยานเทพบุตรนั้น จึงจำแลงตัวเป็นช้างชื่อเอราวัณ สูงประมาณ ๑๕๐ โยชน์ ช้างเทพบุตรนั้นเนรมิตกระพอง ๓๓ กระพอง เพื่อประโยชน์แก่ชน ๓๓ คน

ในกระพองเหล่านั้น กระพองหนึ่ง ๆ วัดโดยกลม
 ประมาณ ๓ คาวุต โดยยาวประมาณกึ่งโยชน์ ช้าง
 เทพบุตรนั้นเนรมิตกระพองชื่อสุทัศน์ะ ประมาณ ๓๐ โยชน์
 ในท่ามกลางกระพองทั้งหมด เพื่อประโยชน์แก้
 ทำวสัฏกะ เบื้องบนแห่งกระพองนั้น มีมณฑปแก้ว
 ประมาณ ๑๒ โยชน์ ธงขลิบด้วยแก้ว ๗ ประการ
 สูงโยชน์หนึ่ง ตั้งขึ้นในระหว่าง ๆ (เป็นระยะ ๆ) ใน
 มณฑปแก้วนั้น และโดยรอบของมณฑปนั้น ก็มีกระดิ่ง
 ติดอยู่ ห้อยย้อยอยู่โดยรอบ ซึ่งในเมื่อถูกลมอ่อน ๆ
 พัดแล้ว ก็จะมีเสียงกังวานปานเสียงทิพยสังคีต
 ประสานด้วยเสียงดนตรีอันมีองค์ ๕ และในท่ามกลาง
 มณฑปนั้น ก็มีบัลลังก์แก้วมณีประมาณโยชน์หนึ่ง
 เป็นพระแท่นที่จัดไว้เรียบร้อยแล้วเพื่อทำวสัฏกะ
 ทำวสัฏกะย่อมประทับนั่งเหนือบัลลังก์นั้น เทพบุตร
 ๓๓ องค์นั่งบนรัตนบัลลังก์ ในกระพองของตน บรรดา
 กระพอง ๓๓ กระพองนั้น ในกระพองหนึ่ง ๆ ช้าง
 เทพบุตรนั้นจะเนรมิตงากระพองละ ๗ งา ในงาเหล่านั้น

งานหนึ่ง ๆ ยาวประมาณ ๕๐ โยชน์ ในงานหนึ่ง ๆ มีสระ
โบกขรณี งามละ ๗ สระ ในสระโบกขรณีแต่ละสระ
มีกอบัวสระละ ๗ กอ ในกอหนึ่ง ๆ มีดอกบัวกอละ
๗ ดอก ในดอกหนึ่ง ๆ จะมีกลีบดอกกละ ๗ กลีบ
ในกลีบหนึ่ง ๆ จะมีเทพธิดาพื่อนอยู่ ๗ องค์ มหรสพ
พื่อนย่อมมีบนางช้างในที ๕๐ โยชน์โดยรอบอย่างนี้แล
ท้าวสักกเทวราชเสวยยศยิ่งใหญ่เสด็จเที่ยวไปด้วย
ประการฉะนี้

ภริยาของมฆมาณพ ๓ คนก็เกิดในภพดาวดึงส์

แม่นางสุธรรมา ถึงแก่กรรมแล้ว ก็ได้ไปเกิดใน
ภพดาวดึงส์นั้นเหมือนกัน เทวสภาชื่อสุธรรมามี
ประมาณ ๕๐๐ โยชน์ ได้เกิดแล้วแก่นาง ได้ยินว่า
ชื่อว่าสถานที่อื่น อันน่าปลื้มใจกว่า ย่อมไม่มี ในวัน
อัฐจมี (ดิถีที่ ๘) แห่งเดือน มีการฟังธรรมในที่นั้น
นั้นเองจนกระทั่งทุกวันนี้ ชนทั้งหลายเมื่อเห็นสถานที่
อันปลื้มใจแห่งใดแห่งหนึ่งเข้า เขาก็จะกล่าวว่า “ที่นี่
เหมือนกับเทวสภาชื่อสุธรรมา”

แม่นางสุนันทา ถึงแก่กรรมแล้ว ก็ได้ไปเกิดใน
ภพดาวดึงส์นั้นเหมือนกัน สระโบกขรณีชื่อนันทา
มีประมาณ ๕๐๐ โยชน์ ก็ได้เกิดแล้วแก่นาง

แม่นางสุจิตรา ถึงแก่กรรมแล้ว ก็ได้ไปเกิดใน
ภพดาวดึงส์นั้นเหมือนกัน สวนชื่อจิตตลตา มีประมาณ
๕๐๐ โยชน์ ก็ได้เกิดแล้วแม่แก่นาง

ท้าวสักกะให้โอราทนางสุชาดาผู้เป็นนางนกยาง

ส่วนนางสุชาดา ถึงแก่กรรมแล้ว เกิดเป็นนาง
นกยางในชอกเขาแห่งหนึ่ง ท้าวสักกะทรงตรวจดู
บริวาริกาของพระองค์ ทรงทราบว่า “นางสุธรรมมา
เกิดแล้วในที่นี้เหมือนกัน นางสุนันทาและนางสุจิตรา
ก็เช่นเดียวกัน” พลังทรงดำริต่อไปว่า “นางสุชาดา
เกิดที่ไหนหนอ ?” เห็นนางเกิดในชอกเขานั้นแล้ว ทรง
ดำริว่า “นางสุชาดานี้เขลาไม่ทำบุญอะไร ๆ บัดนี้เกิด
ในกำเนิดดิรัจฉาน แม้บัดนี้ ควรที่เราจะให้นางทำบุญ
แล้วนำมาไว้เสียที่นี่” ทั้งนี้แล้วจึงทรงจำแลงอัฐภาพ

เสด็จไปยังสำนักของนางด้วยเพศที่เขา ไม่รู้จักตรัสถามว่า “เจ้าเที่ยวทำอะไรอยู่ที่นี้ ?”

นางนกยาง นาย ก็ท่านคือใคร ?

ท้าวสักกะ เรา คือมมะ สามีของเจ้า

นางนกยาง ท่านเกิดที่ไหน ? นาย

ท้าวสักกะ เราเกิดในดาวดึงส์เทวโลก ก็เจ้ารู้สถานที่เกิดแห่งหญิงสหายของเจ้าแล้วหรือ ?

นางนกยาง ยังไม่ทราบ นาย

ท้าวสักกะ หญิงแม่เหล่านั่น ก็เกิดในสำนักของเราเหมือนกัน เจ้าจักเยี่ยมหญิงสหายของเจ้าไหมเล่า ?

นางนกยาง หม่อมฉันจักไปในที่นั้นได้อย่างไร ?

ท้าวสักกะ ตรัสว่า “เราจักนำเจ้าไปในที่นั้น” ดังนี้แล้ว นำไปสู่เทวโลกปล่อยไว้ริมฝั่งสระโบกขรณีที่ชื่อนันทา ตรัสบอกแก่พระมเหสีทั้ง ๓ นอกนี้ว่า “พวกเธอต้องการจะเห็นนางสุชาดาสหายของพวกเธอบ้างไหม ?”

มเหสี นางอยู่ไหนเล่า ? พระเจ้าข้า

ท้าวสັกกะ อยู่ริมฝั่งโบกขรณีชื่อนันทา

พระมเหสีทั้ง ๓ นั้น เสด็จไปในที่นั้น ทำ
การเยาะเย้ยว่า “โอโห รูปร่างของแม่เจ้า นี่แหละคือ
ผลของกรรมที่ไม่ทำบุญ เอาแต่แต่งตัว ท่านทั้งหลาย
จงดูจะงอยปาก ดูแข็ง ดูเท่า ของแม่เจ้า อັตภาพ
ของแม่เจ้าช่างงามแท้” ดังนี้แล้ว ก็หลีกไป

ท้าวสັกกะ เสด็จไปสำนักของนางอีก ตรัสถาม
ว่า “เจ้าพบหญิงสหายแล้วหรือ ?” เมื่อนางทูลว่า
“พระมเหสีทั้ง ๓ นั้น หม่อมฉันได้พบแล้ว เขาพากัน
เยาะเย้ยหม่อมฉันแล้วก็ไป ขอพระองค์โปรดนำ
หม่อมฉันไปที่ชอกเขาตามเดิมนั้นเถิด” ดังนี้แล้วก็ทรง
นำนางนั้นไปที่ชอกเขาตามเดิม ปล่อยไว้ในน้ำแล้ว
ตรัสถามว่า “เจ้าเห็นสมบัติของหญิงทั้ง ๓ นั้นแล้ว
หรือ ?”

นางนกยาง หม่อมฉันเห็นแล้ว พระเจ้าข้า

ท้าวสັกกะ แม่เจ้าก็ควรทำอุบายอันเป็นเหตุ
ให้เกิดในที่นั้น

นางนกยาง จักทำอะไรเล่า? พระเจ้าข้า
ท้าวสกกะ เจ้ารักษาโอวาทที่เราให้ไว้ได้ไหม?

นางนกยาง รักษาได้พระเจ้าข้า

ลำดับนั้น ท้าวสกกะ ก็ประทานศีล๕ แก่นาง
แล้วตรัสว่า “เจ้าจงเป็นผู้ไม่ประมาท รักษาศีลเถิด”
ดังนี้แล้ว ก็เสด็จหลีกไป

จำเดิมแต่นั้นมา นางเที่ยวหากินแต่ปลาที่ตาย
เท่านั้นเอง โดยกาลล่วงไป ๒-๓ วัน ท้าวสกกะ
เสด็จไปเพื่อทรงประสงค์จะลองใจนาง จึงทรงจำแลง
เป็นปลาตายนอนหงายอยู่หลังหาดทราย นางเห็นปลา
นั้นแล้วได้คาบเอา ด้วยสำคัญว่า “ปลาตาย” ในเวลา
จะกลืน ปลากระดิกหาง แล้วนางรู้ว่า “ปลาเป็น” จึง
ปล่อยเสียในน้ำ ท้าวสกกะทรงปล่อยเวลาให้ล่วงไป
หน้อยหนึ่งแล้ว จึงทรงทำเป็นนอนหงายข้างหน้านางอีก
นางก็คาบอีกด้วยสำคัญว่า “ปลาตาย” ในเวลาจะกลืน
เห็นปลาหางกระดิกอยู่ จึงปล่อยเสีย ด้วยรู้ว่า “ปลา
เป็น” ท้าวสกกะทรงทดลองอย่างนี้ครบ ๓ ครั้ง แล้ว

ตรัสว่า “เจ้ารักษาศีลได้ดี” ให้นางทราบพระองค์แล้ว
 ตรัสว่า “เรามาเพื่อประสงค์จะลองใจเจ้า เจ้ารักษาศีล
 ได้ดี เมื่อรักษาได้อย่างนั้น ไม่นานเท่าไร ก็จักเกิดใน
 สำนักของเราเป็นแน่ จงเป็นผู้ไม่ประมาทเถิด” ดังนี้แล้ว
 เสด็จหลีกไป

นางสุชาดาท่องเที่ยวอยู่ในภพต่าง ๆ

จำเดิมแต่นั้นมา นางได้กินปลาที่ตายเองบ้าง
 ไม่ได้บ้าง เมื่อไม่ได้ โดยกาลล่วงไป ๒-๓ วันเท่านั้น
 ก็ชুবพอม ทำกาลแล้วเกิดเป็นธิดาของนายช่างหม้อ
 ในเมืองพาราณสี ด้วยผลแห่งศีลนั้น

ต่อมา ในเวลาที่นางมีอายุราว ๑๕-๑๖ ปี ท้าว
 สักกะทรงคำนึงถึงว่า “นางเกิดที่ไหนหนอ ?” ได้เห็น
 แล้ว ทรงดำริว่า “บัดนี้ควรที่เราจะไปที่นั่น” ดังนี้แล้ว
 จึงทรงเอาแก้ว ๗ ประการ ซึ่งแต่ละอันได้ทรงเนรมิต
 ให้เป็นเหมือนฟักเหลือง บรรทุกยานน้อยขับเข้าไปใน
 เมืองพาราณสี เสด็จไปยังถนนปาวร้องว่า “ท่าน

ทั้งหลายจงมาเอาฟักเหลืองกันเถิด” แต่ตรัสกะผู้ที่เอาถั่วเขียวและถั่วราชมาสเป็นต้นมาแลกว่า “ข้าพเจ้าไม่ให้ด้วยราคา” เมื่อเขาทูลถามว่า “ท่านจะให้อย่างไร?” ตรัสว่า “ข้าพเจ้าจะให้เปล่า ๆ แก่สตรีผู้รักษาศีล”

พวกพลเมือง นาย ชื่อว่าศีลเป็นเช่นไร ?
 สีดำหรือสีเขียว เป็นต้น

ท้าวสั๊กกะ พวกท่านไม่รู้จักศีลว่า “เป็นเช่นไร จักรักษาศีลนั้นอย่างไรได้เล่า ? แต่เราจักให้แก่สตรีผู้รักษาศีล

พวกพลเมือง นาย ธิดาของช่างหม้อนั้น เทียวพูดอยู่ว่า “ข้าพเจ้ารักษาศีล” จงให้แก่สตรีนั้นเถิด

แม้ธิดาของช่างหม้อนั้นก็ทูลพระองค์ว่า “ถ้ากระนั้น ก็ให้แก่ฉันเถิด นาย”

ท้าวสั๊กกะ เธอ คือใคร ?

ธิดาช่างหม้อ ฉันคือสตรีผู้ไม่ละศีล ๕

ท้าวสั๊กกะ ฟักเหล่านั้น ฉันก็นำมาให้จำเพาะเธอ

ท้าวสั๊กกะ ทรงขับยานน้อยไปเรือนของนางแล้ว
 ประทานทรัพย์ที่เทวดาพึงให้ ในลักษณะเป็นฟักเหลือง

ทำมิให้คนพวกอื่นลักเอาได้ ให้รู้จักพระองค์แล้ว
ตรัสว่า “นี่ทรัพย์สำหรับเลี้ยงชีวิตของเธอ เธอจง
รักษาศีล ๕ อย่าให้ขาด” แล้วเสด็จหลีกไป

นางสุชาดาธิดาของอสูร

ฝ่ายธิดาของช่างหม้อนั้น จูติจากอัฐภาพนั้นแล้ว
เกิดในเรือนของผู้มีเวรต่อท้าวสักกะ เป็นธิดาของ
อสูรผู้เป็นหัวหน้าในภพอสูร แลเพราะความที่
นางรักษาศีลดีแล้วใน ๒ อัฐภาพ นางจึงได้เป็นผู้มี
รูปสวย มีพรรณดุจดั่งทองคำ ประกอบด้วยรูปสิริอัน
ไม่เหมือนใคร ๆ เลย จอมอสูรนามว่าเวปจิตติ
พุดแก่ผู้มาแล้ว ๆ ว่า “พวกท่านไม่สมควรแก่ธิดาของ
ข้าพเจ้า” แล้วก็มิให้ธิดานั้นแก่ใคร ๆ คิดว่า “ธิดา
ของเรา จักเลือกสามีที่สมควรแก่ตนด้วยตนเอง”
ดังนี้แล้ว จึงให้พลเมืองที่เป็นอสูรประชุมกัน แล้วได้
ให้พวงดอกไม้ในมือของธิดานั้น ด้วยสั่งการว่า “เจ้าจง
รับผู้สมควรแก่เจ้าเป็นสามี”

ท้าวสักกะปลอมเป็นอสูรชิงนางสุชาดา

ในขณะนั้น ท้าวสักกะ ทรงตรวจดูสถานที่นางเกิด ทราบประพฤติเหตุนั้นแล้ว ทรงดำริว่า “บัดนี้สมควรที่เราจะพื่อนำเอานางมา” ดังนี้แล้ว ได้ทรงเนรมิตเพศเป็นอสูรแก่ ไปยืนอยู่ที่ท้ายบริษัท แม้นางอสุรกายญานั้น เมื่อตรวจดูข้างโน้นและข้างนี้พ้อพบท้าวสักกะนั้น ก็เป็นผู้มีหทัยอันความรักซึ่งเกิดขึ้นด้วยอำนาจบุพเพสันนิวาสท่วมทับแล้ว ดุจห้วงน้ำใหญ่ก็ปลงใจว่า “นั่นสามีของเรา” จึงโยนพวงดอกไม้มไปเบื่องบนท้าวสักกะนั้น พวกอสูรนี้กลະอายว่า “พระเจ้าอยู่หัวของพวกเรา ไม่ได้ผู้ที่สมควรแก่พระธิดาตลอดกาลประมาณเท่านี้ บัดนี้ได้แล้ว ผู้ที่แก่กว่านี้แลสมควรแก่พระธิดาของท้าวเธอ” ดังนี้แล้ว จึงหลีกไป

ฝ่ายท้าวสักกะ ทรงจับอสุรกายญานั้นที่มีอยู่แล้วทรงประกาศว่า “เรา คือท้าวสักกะ” แล้วทรงเหาะไปในอากาศ

พวกอสูรรู้ว่า “พวกเราถูกท้าวสักกะแก่หลง
 เสียแล้ว” จึงพากันติดตามท้าวสักกะนั้นไป เทพบุตร
 ผู้เป็นสารณีนามว่ามาตลี นำเวชยันตรถมาพักไว้ใน
 ระหว่างทาง ท้าวสักกะทรงอุ้มนางขึ้นในรถนั้นแล้ว
 บ่ายพระพักตร์สู่เทพนคร เสด็จไปแล้ว ครั้นในเวลา
 ที่ท้าวสักกะนั้น เสด็จถึงสิมพลวัน (ป่าไม้จ้าว) ลูกนก
 ครุฑได้ยินเสียงรถก็ตกใจกลัว แล้วก็ร้องลั่นไปหมด
 ท้าวสักกะได้ทรงสดับเสียงลูกนกครุฑเหล่านั้นแล้ว
 ตรัสถามมาตลีว่า “นั่นนกอะไรร้อง ?”

มาตลี ลูกนกครุฑ พระเจ้าข้า

ท้าวสักกะ เพราะเหตุไร มันจึงร้อง ?

มาตลี เพราะได้ยินเสียงรถแล้วกลัวตาย

ท้าวสักกะ ตรัสว่า “อาศัยเราผู้เดียว นก
 ประมาณเท่านี้ถูกความเร็วของรถให้ย่อยยับไปแล้ว
 มันอย่าจิบหายเสียหมด เธอจงกลับรถเสียเถิด”

มาตลีเทพบุตรนั้น ให้สัญญาแก่ม้าสินธพ
 พันหนึ่งด้วยแสร้งกลับรถแล้ว พวกอสูรเห็นกิริยานั้น

คิดว่า “ท้าวสักกะแก่ หนีไปตั้งแต่อสุมารี บัดนี้
กลับรถแล้วเธอจักได้ผู้ช่วยเหลือเป็นแน่” จึงกลับ
เข้าไปส่ออสุมารีตามทางที่มาแล้วนั้นแล ไม่ยกศิระ
ขึ้นอีก

ฝ่ายท้าวสักกะ ทรงนำนางสาวอสุรชือสุชาดา
ไปเทพนครแล้ว ทรงสถาปนาไว้ในตำแหน่งหัวหน้า
นางอัปสร ๒ โกฏิถึง นางทูลขอพรกะท้าวสักกะว่า
“ขอเดชะพระมหाराชเจ้า มารดาบิดาหรือพี่ชายพี่หญิง
ของหม่อมฉัน ในเทวโลกนี้ ไม่มี พระองค์จะเสด็จไป
ในที่ใดๆ จึงทรงพระกรุณาพาหม่อมฉันไปในที่นั้นๆ
ด้วย” ท้าวเธอได้ประทานปฏินญาแก่นางว่า “ได้”

พวกอสูรกลัวท้าวสักกะ

ก็จำเดิมแต่นั้นมา เมื่อดอกจิตตปาตลิบาน
(ดอกแคฝอย) พวกอสูรประสงค์จะรบกะท้าวสักกะ
ขึ้นมาเพื่อหมายจะต่อยุทธ์ ด้วยสำคัญว่า “เป็นเวลาที่
ดอกปาริฉัตตกทิพย์ (ดอกทองกวาวหรือทองหลาง)

ของพวกเราบาน” ท้าวสักกะได้ประทานการรักษาแก่พวกนาคในภายใต้สมุทร ถัดจากนั้นก็เป็พวกครุฑ ถัดจากนั้น พวกกุมภภัณฑ์, ถัดจากนั้น พวกยักษ์ ถัดจากนั้น ท้าวจตุมหาราช, ส่วนชั้นบนกว่าทุก ๆ ชั้น ประดิษฐานรูปจำลองพระอินทร์ ซึ่งมีวชิราวุธในพระหัตถ์ไว้ที่ทวารแห่งเทพนคร พวกอสูรแม้ชนะพวกนาคเป็นต้นมาแล้วเห็นรูปจำลองพระอินทร์มาแต่ไกล ก็ยอมหนีไป ด้วยเข้าใจว่า “ท้าวสักกะเสด็จออกมาแล้ว”

อานิสงส์ความไม่ประมาท

พระศาสดา ตรัสว่า “มหาลี มชฌมาณพปฏิบัติอัปปรมาทปฏิบัติทาอย่างนี้ ก็แลมชฌมาณพนั้น ไม่ประมาทอย่างนี้ จึงถึงความเป็นใหญ่เห็นปานนี้ ทรงเสวยราชย์ในเทวโลกทั้ง ๒ ชื่อว่าความไม่ประมาทนั้น บัณฑิตทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น สรรเสริญแล้ว เพราะว่าการบรรลุลุณวิเสสซึ่งเป็โลกียะและโลกุตระแม้ทั้งหมด ย่อมมีได้เพราะอาศัยความไม่ประมาท” ดังนี้แล้ว ตรัสพระคาถานี้ว่า -

อปปมาเทน มฆวา เทวานํ เสฏฺฐจตุํ คโต

อปปมาทํ ปสฺสนติ ปมาโท ครหิโต สทา

“ท้าวมณะ ถึงความเป็นผู้ประเสริฐกว่า
เทพยดาทั้งหลายเพราะความไม่ประมาท บัณฑิต
ทั้งหลายย่อมสรรเสริญความไม่ประมาท ความประมาท
บัณฑิตติเตียนทุกเมื่อ

ข้อสังเกตเรื่องท้าวสักกะ

ประวัติของท้าวสักกะคือพระอินทร์ ตามที่
กล่าวไว้ตั้งแต่สมัยยังเป็นมนุษย์มีนามว่า มฆมาณพ จน
กระทั่งถึงตอนที่พระอินทร์พานางสุชาดาไปไว้ในสวรรค์
ชั้นดาวดึงส์นี้ ขอให้เข้าใจไว้ด้วยว่า ไม่ใช่เป็นเรื่องที่
พระพุทธเจ้าตรัสไว้ แต่เป็นเรื่องที่พระอรรถกถาจารย์
ได้เขียนไว้ในคัมภีร์ธรรมบท ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่อธิบายข้อ
ความในพระไตรปิฎก ข้อความที่เป็นพุทธพจน์แท้ๆ
ที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกตอนนี้คือ ข้อความที่เป็นคำบาลี
พร้อมทั้งคำแปล ดังที่ได้นำมาอ้างไว้ในตอนท้ายนี้

ส่วนเนื้อเรื่องทั้งหมดเป็นข้อความที่กล่าวไว้ในคัมภีร์
อรรถกถา แต่ก็มีข้อที่น่าสังเกตว่า ตอนที่พระอรรถกถา
จารย์จะได้เล่าเรื่องนี้ นั้น ท่านได้กล่าวไว้ว่า :

เมื่อพระผู้มีพระภาคได้ตรัสวตรบท ๗ ประการ
จบแล้ว (พระองค์ตรัสให้เจ้าลิจนวีฟังถึงเรื่องที่ว่า
เพราะเหตุไร มฆมาณพจึงได้เกิดเป็นพระอินทร์ - ดู
หนังสือวิญญูณฉบับเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน
๒๕๓๑ หน้า๑๑) เจ้าลิจนวีมหาสิทธิ์ก็ได้ทูลถามต่อไปว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มฆมาณพที่ว่าปฏิบัติในเรื่อง
วตรบท ๗ ประการนั้นคือปฏิบัติอย่างไร ข้าพระองค์
ปรารถนาอยากจะฟังเรื่องนี้โดยพิสดาร ครั้นแล้ว
พระพุทธเจ้าจึงได้นำเรื่องอดีตชาติของท้าวสักกะมา
เล่าให้ฟังดังต่อไปนี้

จากข้อความที่ท่านกล่าวนี้แสดงว่า เรื่องของ
ท้าวสักกะสมัยที่ยังอยู่ในโลกมนุษย์นั้น พระพุทธเจ้า
ได้ทรงเล่าไว้ แต่เนื่องจากข้อความตามที่กล่าวไว้ใน
คัมภีร์อรรถกถานั้น ไม่ปรากฏว่ามีอยู่ในพระไตรปิฎก

ฉะนั้นจึงทำให้สงสัยว่า เรื่องนี้พระพุทธโฆษาจารย์ผู้แต่ง คัมภีร์อรรถกถาธรรมบทนั้น ท่านรู้ได้อย่างไร ? นอก จากจะมีทางสันนิษฐานว่า เรื่องอดีตชาติของท้าวสักกะ นั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้จริง แต่เมื่อคราวทำสังคายนา มิได้นำเรื่องนี้ขึ้นสู่การสังคายนา แต่พระสาวกทั้งหลาย ก็ได้จำกันไว้และเล่าเรื่องนี้สืบต่อๆ กันมา จนกระทั่ง ได้บันทึกเรื่องนี้ไว้ในคัมภีร์ไบลาน ซึ่งเรื่องจะเป็นจริง อย่างที่สันนิษฐานนี้หรืออย่างไร ก็ขอให้รอไปก่อน เพราะถึงอย่างไรเรื่องนี้จะมีการวินิจฉัยโดยเด็ดขาด ในภายหลัง ในเมื่อได้ศึกษาถึงเรื่องสวรรค์ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์โดยละเอียดแล้ว

อนึ่งขอได้โปรดจำไว้ก่อนว่า เรื่องของท้าวสักกะ เท่าที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก และซึ่งได้กล่าวมาแล้ว นั้น ก็คือเรื่อง สักกปัญหสูตร และเรื่อง มหาลิสสูตร ส่วนเนื้อเรื่องในอรรถกถาท่านกล่าวไว้อย่างไรนั้น ก็ได้ นำมาอ้างอิงให้เห็นแล้วจากคัมภีร์ธรรมบท นอกจากนี้ ท่านยังเล่าเรื่องนี้ไว้ในคัมภีร์อรรถกถาอื่นๆ อีก

หลายแห่ง เช่นในตอนทีอธิบายเรื่องสักกปัญหสูตร (มหา, ๑๐/๒๔๗/๒๔๘) และ มหาสิสุตร (ส.ส. ๑๕/๕๑๒/๓๓๗) นั้นท่านก็กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันนี้ จะต่างกันก็แต่เพียงว่ามีข้อความบางตอนพิศดารกว่ากันบ้าง และบางแห่งก็ขัดแย้งกันก็มี เช่นข้อความในธรรมบทตอนหนึ่งว่า :-

ท้าวสักกะทรงตรวจดูบริจาริกาของพระองค์ ยลย ทรงทราบว่ นางสุชาดานี้เขลา ไม่ทำบุญอะไร ? บัดนี้เกิดในกำเนิดเดรัจฉาน เราควรจะให้นางทำบุญ แล้วนำมาไว้เสียในที่นี้ จึงได้ทรงจำแลงอัตภาพ เสด็จไปยังสำนักของนางด้วยเพศที่เขาไม่รู้จักตรัสถามว่า “เจ้าเที่ยวทำอะไรอยู่ที่นี้ ?”

นางนกยาง ไม่รู้จัก จึงได้ถามว่า “ท่านคือใคร ?”
ท้าวสักกะตอบว่า “เราคือมฆะ สามีของเจ้า”

ส่วนในคัมภีร์สุมังคลวิลาสินี (สุ.วิ. ๒/๔๑๘) เป็นคัมภีร์อธิบายเรื่องสักกปัญหสูตรนั้น ในตอนนี้ท่านกล่าวไว้ว่า :-

ท้าวสັกกะผู้เป็นราชาแห่งเทพ uly ทรงเห็นว่านางสุชาดาไปเกิดเป็นนกยางตัวหนึ่งในชอกเขา เพราะไม่ยอมทำตามคำของเรา แล้วทรงลงจากเทวโลกเสด็จไปสู่สำนักของนาง พอนางเห็นเท่านั้นแหละก็จำได้ และก้มหน้า ท้าวสັกกะจึงตรัสว่า เจ้าผู้เขลา บัดนี้ในจึงไม่ยอมยกหัวขึ้นละ uly

จากข้อความที่ขัดแย้งกันนี้ ทำให้สงสัยว่า พระอรรถกถาจารย์ที่เขียนคัมภีร์ธรรมบท กับที่เขียนคัมภีร์ปัญจสุทนีจะเป็นคนๆ เดียวกัน หรือเป็นคนละคน แต่ตามหลักฐานที่ปรากฏนั้น แสดงว่า ทั้ง ๒ คัมภีร์นี้พระพุทฺธโฆษาจารย์องค์เดียวกันเป็นผู้แต่ง ซึ่งถ้าเป็นจริงตามนี้ ก็แสดงให้เห็นว่า เรื่องนี้ น่าจะเป็นเรื่องที่ท่านคิดแต่งขึ้นเอง แต่เพราะเหตุที่แต่งคนละคราว และเวลาก็คงจะห่างกันมาก จึงได้แต่งเรื่องขึ้นมาไม่เหมือนกัน แต่อย่างไรก็ตาม อันนี้ก็แค่เพียงข้อสันนิษฐานเท่านั้น อย่าเพิ่งถือเอาเป็นเรื่องจริงจนเกินไป

อนึ่ง เรื่องราวต่าง ๆ ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ อรรถกถานั้น ถ้าจะประมวลกันมาทั้งหมดแล้ว จะเห็นได้ชัดว่า มีหลายเรื่องมากมายที่เป็นเรื่องที่เห็นได้ชัดว่าเป็นเรื่องเล่าสืบ ๆ ต่อกันมานาน เป็นความเชื่อของผู้รู้ทั้งหลายในสมัยนั้น ๆ ซึ่งไม่สามารถจะสืบหาต้นตอได้ว่าใครเป็นคนเล่าหรือเขียนเรื่องเหล่านี้ไว้เป็นคนแรก แต่ที่แน่ ๆ ก็คือพระพุทธเจ้ามิได้ตรัสไว้ หรืออาจจะตรัสเล่าไว้เพียงสั้น ๆ แต่แล้วมาถูกขยายความในภายหลัง

อนึ่ง ข้อความที่ว่าพระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวไว้และแสดงว่าเป็นเรื่องของการเข้าใจผิดนั้น จะยกมาให้ดูในที่นี้สักเรื่องหนึ่ง เช่นท่านกล่าวไว้ว่า :-

ในรัชสมัยของพระเจ้ามณฑาตุราช มนุษย์ใน ๓ ทวีปได้ยินคำเล่าลือว่า ชมพูทวีปเป็นดินแดนที่อุบัติของยอดคนทั้งหลาย เช่นพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระเจ้าจักรพรรดิทั้งหลาย ล้วนแต่เกิดในชมพูทวีปเท่านั้น จะไม่เกิดในทวีปอื่น ฉะนั้น ชมพูทวีปจึงได้ชื่อว่า เป็นถิ่นที่น่าอภิรรมย์และเป็นอุดมทวีป มนุษย์เหล่านั้น

จึงได้พากันมาพร้อมด้วยพระเจ้าจักรพรรดิมันธาตุราช ผู้ทรงส่งจักรแก้วออกหน้า แล้วเสด็จติดตามมายัง ทวีปทั้ง ๔ และภายหลังที่ได้ทรงท่องเที่ยวไปยังทวีปทั้ง ๔ แล้ว พระเจ้าจักรพรรดิมันธาตุราชยังได้ตรัสถาม ปริณายกแล้วว่า ยังมีอีกหรือไม่ สถานที่ที่เป็นรมณีย-สถานยิ่งกว่ามนุษย์โลก ?

ปริณายกแก้วได้กราบทูลว่า ขอเดชะ ไฉน พระองค์จึงตรัสอย่างนี้ พระองค์มิได้ทอดพระเนตร อาณาภพของดวงจันทร์ดวงอาทิตย์หรือ ? สถานที่ดวง จันทร์และดวงอาทิตย์เหล่านี้ เป็นรมณียสถานยิ่งกว่า มนุษย์โลกนี้แน่

พระราชาก็ส่งจักรแก้วไปก่อนแล้วได้เสด็จไป ณ ที่นั้น ท้าวจาตุมหาราชได้ทราบว่ พระเจ้ามันธาตุราช เสด็จมา จึงทรงดำริว่า พระราชาผู้ทรงฤทธิ์มากเสด็จมา แล้ว เราไม่อาจจะต่อต้านได้ด้วยการรบ จึงได้มอบ ราชสมบัติของตนถวาย

พระองค์ทรงรับราชสมบัตินั้นแล้ว ได้ตรัสถาม
อีกว่า ยังมีอยู่อีกหรือไม่สถานที่ที่เป็นรมณีสถาน
ยิ่งกว่านี้ ?

ท้าวจตุมหาราชได้กราบทูลถึงดาวดึงส์ภพแด่
พระองค์ว่า พระพุทธเจ้าข้า ดาวดึงส์ภพเป็นรมณีย-
สถานยิ่งกว่านี้ ฯลฯ

ครั้นทรงสดับคำกราบบังคมทูลนั้นแล้ว พระ
ราชามีพระราชประสงค์จะเสด็จไป ณ ดาวดึงส์ภพนั้น
จึงโยนจักรแก้วขึ้นไป จักรแก้วนั้นประดิษฐานอยู่บน
อากาศพร้อมด้วยจาทูรงค์เสนา ต่อมาจักรแก้วก็ร่อน
ลงมาจากท่ามกลางเทวโลกทั้ง ๒ แล้วประดิษฐานอยู่
ที่พื้นดินพร้อมด้วยจาทูรงค์เสนา มีปริณายกแก้ว
เป็นประมุข พระราชาได้เสด็จไปยังดาวดึงส์ภพลำพัง
พระองค์เดียวเท่านั้น

*****

ข้อความที่กล่าวมานี้ พระพุทธโฆษาจารย์กล่าวไว้ในคัมภีร์ปปัญจสูทนี ซึ่งเป็นคัมภีร์อรรถกถา และตอนที่กล่าวนี้เป็นตอนที่ท่านได้อธิบายถึงเรื่องราวความเป็นมาของแคว้นกुरुให้ฟัง ซึ่งสรุปแล้ว แคว้นกुरुคือถิ่นที่เคยเป็นที่อยู่ของพระเจ้ามันธราตุราชมาก่อน

เรื่องของพระเจ้ามันธราตุราชที่กล่าวมานี้ ความจริงมีเรื่องพิศดารกว่านี้มาก แต่เท่าที่นำมาเล่าไว้ในที่นี่เป็นเพียงข้อความบางตอนเท่านั้น และจากข้อความอันนี้จะเห็นว่า มีข้อที่เห็นได้ชัดว่า เป็นการเข้าใจผิด หรือไม่รู้เรื่องนี้ถูกต้องเลย ก็คือตอนที่ท่านกล่าวว่า :

สถานที่ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เหล่านี้ เป็นรมณีสถานยิ่งกว่ามนุษย์โลกแน่ ซึ่งคำบาลีตอนนี้ก็คือ กิ น ปสุสสิ จนุทิมสุรียานํ อานุภาวํ, ญน เอเตสํ จานํ อโตะ รมณียตรํ - ป.สุ. ๑/๑๑๐ .

ที่ว่าผิดก็เพราะเดี๋ยวนี้เป็นที่รู้จักกันทั่วโลกแล้วว่า แม้แต่ดวงจันทร์ก็ไม่มีมนุษย์คนไหนอาศัยอยู่ได้ ฉะนั้นไม่ต้องพูดถึงดวงอาทิตย์ว่า จะเป็นสถานที่อยู่ที่น่า

ี่นรมย์ได้อย่างไร เพราะฉะนั้นเรื่องราวต่าง ๆ ที่ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์อรรถกถานั้น จะต้องรู้จักพิจารณาดูว่า เรื่องไหนเชื่อถือได้ เรื่องไหนเชื่อถือไม่ได้

เรื่องของดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ตามที่พระพุทธ-โฆษาจารย์ได้บรรยายไว้ในคัมภีร์อรรถกถา คือคัมภีร์ปปัญจสูทนีว่ามีสถานที่ของดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เป็นรมณีสถานยิ่งกว่าโลกมนุษย์นั้น (ป.สุ. ๑/๑๐๐) ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า ท่านเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ และยิ่งกว่านี้ในคัมภีร์อรรถกถาชาดก และในคัมภีร์อรรถกถาบางแห่งก็ยังได้เล่าถึงประวัติของจันทเทพบุตร และสุริยเทพบุตรไว้ด้วย เช่นในอรรถกถาสุชาโกชนชาดก (ขุ. ชา.อสีติ. ๒๘/๒๔๙/๘๘) ท่านได้เล่าเรื่องนี้ไว้ว่า :-

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร ทรงพระปรารภภิกษุผู้มีอภยาตัยในการบำเพ็ญทานรูปหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศานี้ มีคำเริ่มต้นว่า นคฺคตฺตเม คิริวเร คนฺธมาทเน ดังนี้

ได้ยินว่า ภิกษุรูปนั้นเป็นกุลบุตรคนหนึ่งในเมืองสาวัตถี ได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระศาสดามีจิตเลื่อมใสแล้ว จึงออกบวชกระทำศีลให้บริบูรณ์ประกอบด้วยธุดงค์คุณ มีเมตตาจิตแผ่ไปในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย เป็นผู้ไม่ประมาทในการบำรุงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ วันละ ๓ ครั้ง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยมรรยาท มีอัธยาศัยชอบในการให้ทาน ได้บำเพ็ญสาราณียธรรมจนครบบริบูรณ์แล้ว ภิกษุรูปนั้นเมื่อปฎิภาหกทั้งหลายยังมีอยู่ ย่อมให้สิ่งของที่ตนได้แล้วจนหมดสิ้น แม้ตนเองถึงกับอดอาหาร เพราะฉะนั้น เธอจึงได้ปรากฏในหมู่ภิกษุว่าเป็นผู้มีอัธยาศัยในการจำแนกทาน ยินดียิ่งในทาน ต่อมาวันหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายสนทนากันในโรงธรรมสภาว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุชื่อโน้นเป็นผู้มีอัธยาศัยในการจำแนกทาน ยินดียิ่งแล้วในทาน ตัดความโลภเสียได้แล้ว มีน้ำประมาณเพียงชองมือหนึ่งที่ตนได้มาก็ถวายแก่เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายจนหมด เธอมี

อัครยาศัยจุพระโพธิสัตว์ พระศาสดาทรงไดยินถ้อยคำ
 นั้นด้วยพระทิพโสธชาติ จึ่งเสด็จออกจากพระคันธกุฏี
 เสด็จมาตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเธอ
 นิ่งประชุมสนทนากันด้วยเรื่องอะไร เมื่อภิกษุเหล่านั้น
 กราบทูลให้ทรงทราบแล้ว จึ่งตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ
 ทั้งหลาย ภิกษุนี้เมื่อชาติก่อน เป็นผู้ไม่ให้ทานเป็น
 ประจำ เป็นผู้ตระหนี่ ไม่ให้ของอะไรๆ แก่ใครๆ แม้
 หยาดน้ำมันด้วยปลายหญ้า ต่อมาเราได้ทราบเธอ
 กระทำให้หมดพยศ พรรณนาผลแห่งทาน ให้ตั้งอยู่
 ในทางแล้วเธอได้รับพรในสำนักแห่งเราว่า แม้ได้น้ำมา
 เล็กน้อยเพียงซองมือหนึ่ง ยังมีได้ให้ทานแล้ว ก็จัก
 ไม่ดื่มน้ำนั้น ด้วยผลแห่งการที่ได้รับพรในสำนักของเรา
 นี้ เธอจึงเป็นผู้มีอัครยาศัยในการจำแนกทาน เป็นผู้ยิน
 ดียิ่งแล้วในทาน ครั้นตรัสดังนี้แล้ว ทรงดูษณภาพหนึ่งอยู่
 เมื่อพวกภิกษุผู้ฉลาดด้วยอนุสนธิในเรื่องเทศนาเหล่านั้น
 กราบทูลอาราธนาจึ่งทรงนำอดีตนิทานมาตรัสดังต่อไปนี้

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัตเสวย
 ราชสมบัติในพระนครพาราณสี พระโพธิสัตว์บังเกิด

เป็นคฤหบดีคนหนึ่ง เป็นผู้มั่งคั่งมีทรัพย์มาก มี
โภคสมบัติประมาณ ๘๐ โกฏิ ภายหลังพระราชชาติทรง
พระราชทานตำแหน่งเศรษฐีแก่พระโพธิสัตว์นั้น เศรษฐี
นั้นได้เป็นผู้อันพระราชาทรงบูชาแล้ว และอันชาวเมือง
ชาวชนบทนับถือบูชาแล้ว วันหนึ่ง เธอแลดูสมบัติของ
ตนแล้วคิดว่า ยศนี้เรามีได้นอนหลับอยู่ได้แล้ว หรือว่า
เราทำการกุศลเป็นต้นไว้ในอดีตภพแล้วได้มากก็หาได้
เราบำเพ็ญกายสุจริตเป็นต้นให้บริบูรณ์แล้วจึงได้มา
แม้ในอนาคตกาลเล่า เราก็ควรจะกระทำที่พึงของเรา
เธอจึงไปยังสำนักของพระราชากราบทูลว่า ขอเดชะ
ทรัพย์ในเรือนของข้าพระองค์มีอยู่ถึง ๘๐ โกฏิ ขอ
พระองค์จงรับทรัพย์นั้นไว้ เมื่อพระราชาตรัสสั่งว่า เรา
ไม่มีความต้องการทรัพย์ของท่าน ทรัพย์ของเราก็คง
มากมายอยู่แล้ว ตั้งแต่นี้ไป ท่านปรารถนาสิ่งใด ก็จง
ถือเอาสิ่งนั้นเถิด จึงกราบทูลว่า ขอเดชะ ข้าพระองค์
จะได้ให้ทรัพย์ของข้าพระองค์ เป็นประโยชน์อย่างไร
ดีหนอ ลำดับนั้น พระราชาจึงตรัสว่า ท่านจงกระทำตาม

ความพอใจเกิด ดังนี้ เธอจึงให้สร้างศาลาทานขึ้น ๖ แห่ง คือที่ประตูพระนคร ๔ แห่ง ที่ท่ามกลางพระนคร ๑ แห่ง และที่ประตูเรือนของตน ๑ แห่ง กระทำการบริจาคทรัพย์วันละหกแสน บำเพ็ญมหาทานอยู่ทุก ๆ วัน เธอให้ทานอยู่อย่างนี้จนตลอดชีวิต แล้วสั่งสอนพวกลูก ๆ ว่า เจ้าอย่าได้ตัดทานวงศ์นี้ของเราเสีย ครั้นสิ้นชีวิตแล้วได้ไปบังเกิดเป็น **ท้าวสักกเทวราช** แม้บุตรของเศรษฐีนั้นก็ให้ทานเหมือนบิดาฉะนั้น ครั้นทำลายขันธก็ไปบังเกิดเป็น **พระจันทเทพบุตร** บุตรของพระจันทเทพบุตรก็บำเพ็ญทานเหมือนบิดา ได้บังเกิดเป็น **สุริยเทพบุตร** แล้ว บุตรแห่งสุริยเทพบุตรนั้น บำเพ็ญทานเหมือนบิดา ก็ได้บังเกิดเป็น **พระมาตลีเทพบุตร** บุตรแห่งพระมาตลีก็บำเพ็ญทานเหมือนบิดา บังเกิดเป็น **ปัญจสิขเทพบุตร**

ส่วนบุตรคนที่ ๖ แห่งปัญจสิขเทพบุตรนั้น ได้เป็นเศรษฐีมีนามว่า มัจฉริยโกสิยะ มีทรัพย์สมบัติถึง ๘๐ โกฏิ เศรษฐีนั้นเป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น มานี้กว่า

บิดาและปู่ของเราเป็นคนพาล ทั้งทรัพย์ที่แสวงหามาด้วยความลำบากเสียแล้ว ส่วนเราจ้กรักษาทรัพย์ไว้จักไม่ให้อะไร ๆ แก่ใคร ๆ เลย จึงให้เรือโรงทานทั้ง ๖ แห่งนั้นเผาไฟเสียสิ้น ลำดับนั้น พวกยาจกมาประชุมกันที่ประตูเรือนของเศรษฐีนั้น ยกแขนทั้งสองขึ้นร้องคร่ำครวญด้วยเสียงอันดังว่า ข้าแต่มหาเศรษฐีของท่านจงอย่ากระทำทานวงศ์แห่งบิดาและปู่ของตนให้ฉิบหายเสียเลย ท่านจงให้ทานเถิด มหาชนได้ยินก็พากันติเตียนเศรษฐีนั้นว่า มัจฉริยะโกสียเศรษฐีตัดทานวงศ์ของตนเสียแล้ว เศรษฐีนั้นก็มีความละอายได้ตั้งคนรักษาไว้เพื่อคอยห้ามยาจกผู้มาที่ประตูเรือน พวกยาจกเหล่านั้นหมดที่พึ่งก็มิได้มองดูประตูเรือนของเศรษฐีนั้นอีกเลย จำเดิมแต่นั้นมา เขาก็รวบรวมทรัพย์เองทีเดียว ไม่บริโภคด้วยตนเอง ทั้งไม่ให้บุตรและภรรยาเป็นต้นบริโภคอีกด้วย ตนเองบริโภคข้าวปลายเกวียนปนรำ มีน้ำส้มพะอูมเป็นกับข้าว นุ่งผ้าเนื้อหยาบที่ช่างหูกทอ สักว่าเป็นดังรากไม้ผลไม้ ก็นှอมใบตาล ใช้อร

เก่าคร่ำคร่าเทียมด้วยโคแก่เป็นยานพาหนะ ทรัพย์อันเป็นของเศรษฐีผู้เป็นอสังตบุรุษนั้น ได้เป็นดังสุนัขได้ผลมะพร้าวด้วยประการฉะนี้

วันหนึ่ง มัจฉริยโกสิยเศรษฐีนั้น เมื่อจะไปสู่ ที่เฝ้าพระราชาคิดว่า เราจะไปชวนอนุเศรษฐีไปด้วย จึงได้ไปยังเรือนของอนุเศรษฐีนั้น ในขณะนั้น อนุเศรษฐีแวดล้อมด้วยบุตรธิดา กำลังบริโภคข้าวปายาสที่ปรุงด้วยของที่เจือด้วยเนยใสใหม่ น้ำผึ้งสุกและน้ำตาลกรวด อนุเศรษฐีนั้น ครั้นเห็นมัจฉริยโกสิยเศรษฐีมาจึงลุกจากอาสนะ กล่าวว่า เชิญท่านมหาเศรษฐีมานั่งที่บัลลังก์นี้ เชิญบริโภคข้าวปายาสด้วยกัน มหาเศรษฐีพอเห็นข้าวปายาสนั้นก็เกิดน้ำลายไหล อยากจะใคร่บริโภคบ้าง แต่มาคิดอย่างนี้ว่า ถ้าเราบริโภคเราก็จะต้องกระทำสักการะตอบแทนในเวลาที่อนุเศรษฐีไปยังเรือนของเรา เมื่อเป็นเช่นนี้ทรัพย์ของเราก็จักพินาศ เราจักไม่บริโภคละ ลำดับนั้นมหาเศรษฐี แม้ถูกอนุเศรษฐีอ้อนวอนอยู่บ่อยๆ จึงกล่าวกะอนุเศรษฐี

เห็นว่า เราเพิ่งบริโภคมาเดี๋ยวนี้เอง เรายังอึดอยู่ แล้วมิได้ปรารถนาจะบริโภค แต่เมื่ออนุเศรษฐีบริโภคอยู่ มหาเศรษฐีนั่งมองดูอยู่มีน้ำลายไหลออกจากปาก เมื่อเสร็จภารกิจของอนุเศรษฐี จึงไปยังพระราชนิเวศน์ด้วยกัน กลับจากพระราชนิเวศน์มาถึงเรือนของตน ถูกความอยากในรสแห่งข้าวปายาสบีบคั้นอยู่ จึงคิดว่า ถ้าเราจักพูดว่า เราอยากบริโภคข้าวปายาส มหาชนก็จะพลอยอยากบริโภคกับเราด้วย สิ่งของเป็นอันมาก มีข้าวสารเป็นต้นก็จักหมดเปลืองไป เราจักไม่บอกแก่ใครๆ มหาเศรษฐีนั้นคิดถึงแต่ข้าวปายาสอยู่ อย่างเดียว ทำคื่นและวันให้ล่วงไป มิได้บอกแก่ใครๆ เพราะกลัวทรัพย์จะหมด อดกลั้นความอยากไว้ เมื่อไม่อาจจะอดกลั้นโดยลำดับได้ ก็เป็นผู้มีโรคผอมเหลืองเกิดขึ้น แม้เมื่อเป็นเช่นนี้ มหาเศรษฐีก็ไม่บอกใคร เพราะกลัวทรัพย์จะหมดไป ในเวลาต่อมาก็เป็นผู้หมดกำลัง จึงเข้าไปสู่ที่นอนแล้วแอบซ่อนนอนอยู่.

ลำดับนั้น ภรรยาจึงเข้าไปใกล้มหาเศรษฐีนั้น แล้วเอามือบีบหมวดพลาทามว่า ข้าแต่นาย ท่านไม่สบาย เป็นอะไรไปหรือ. ไม่เป็นอะไรหรอกนางผู้เจริญ, ความไม่สบายในร่างกายของท่านเองมีอยู่หรือ. ความไม่สบายในร่างกายของเราก็คงไม่มี ข้าแต่นาย ท่านเป็นผู้ผอม เหลืองเกิดขึ้นแล้ว ท่านมีความคิดอะไรบ้างหรือ หรือว่า พระราชากริ้วท่าน หรือพวกลูก ๆ กระทำการดูหมิ่น หรือความอยากอะไรบ้างเกิดขึ้นแล้วแก่ท่าน เออ ความอยากเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ถ้าเช่นนั้นขอท่านจงบอก มาเถิด. ท่านจักอาจรักษาถ้อยคำของเราไว้ได้หรือ ถ้าเป็นวาทะที่ข้าพเจ้าควรจะรักษา ข้าพเจ้าก็จักรักษาไว้ แม้เมื่อภรรยากล่าวรับรองอยู่อย่างนี้ มหาเศรษฐี ก็ไม่อาจจะบอกได้เพราะกลัวเสียทรัพย์ ครั้นถูก ภรรยารบเร้าอยู่บ่อยๆ จึงได้บอกว่า ดูก่อนนางผู้เจริญ วันหนึ่ง เราเห็นอนุเศรษฐีบริโภคข้าวปายาสที่ปรุง ด้วยของอันเจือด้วยเนยใสใหม่ หน้าผิვნ้ำตาลกรวด จำเดิมแต่วันนั้นมาก็เกิดอยากจะบริโภคข้าวปายาส

อย่างนั้นบ้าง ดูก่อนท่านผู้เป็นอัสติบุรุษ ตัวท่าน
ยากจนนักหรือ ข้าพเจ้าจักหุงข้าวปายาสให้เพียงพอแก่
ชาวพระนครทั้งสิ้น คราวนั้นได้เป็นดุจดั่งว่า กาลที่
มหาเศรษฐีถูกตีที่ศีรษะด้วยท่อนไม้ เขาโกรธกรรยา
มาก กล่าวว่า เรารู้ว่าคุณเป็นผู้มีทรัพย์มาก ถ้าว่า
ทรัพย์ที่นำมาจากเรือนสกุลของท่านมีอยู่ ท่านจง
หุงข้าวปายาสแจกแก่ชาวเมืองทั้งหลายเถิด ถ้าเช่นนั้น
ข้าพเจ้าจะหุงให้พอแก่ชาวบ้านผู้อยู่ในถนนเดียวกัน
ประโยชน์อะไรด้วยชนเหล่านั้นแก่ท่าน พวกเขาก็จ
กินของของตนเองซิ ถ้าอย่างนั้น ข้าพเจ้าจะหุงให้พอ
แก่ชนผู้อยู่รอบเรือนข้างละเจ็ดๆ ตั้งแต่เรือนนี้ไป
ท่านจะประโยชน์อะไรด้วยชนเหล่านั้น ถ้าอย่างนั้น
ข้าพเจ้าจะหุงให้เฉพาะท่านและข้าพเจ้าเพียงสองคน
เท่านั้น ตัวท่านเป็นอะไรเล่า ข้าวปายาสนี้ไม่สมควร
แก่ท่าน ครั้นภรรยากล่าวว่า ถ้าอย่างนั้นข้าพเจ้าจะหุง
ให้พอแก่ท่านคนเดียวเท่านั้น

มหาเศรษฐีจึงกล่าวว่า ก็ถ้าท่านจะหุงเฉพาะเราคนเดียวแล้ว จงอย่าหุงในเรือนนี้เลย ด้วยว่าเมื่อท่านหุงในเรือนนี้ ชนมากมายก็คอยหวังจะบริโภคก็ท่านจงเอาแบ่งข้าวสารของเราแบ่งออกเป็น ๔ ส่วน น้ำตาลกรวดสักหยิบมือหนึ่ง นมเนยและน้ำผึ้งอย่างละขวดกับภาชนะสำหรับหุงใบหนึ่งให้แก่เรา เราจักเข้าไปสู่ป่า หุงในที่นั้นแล้วบริโภค ภรรยาได้กระทำตามคำสั่งทุกประการ เศรษฐีให้คนใช้เอาผ้าห่อของนั้นทั้งหมดแล้วให้ถือไปส่ง แล้วกล่าวว่า เจ้าจงไปยืนอยู่ในที่โน้นส่งคนใช้ไปข้างหน้าแล้วไปแต่ผู้เดียว เอาผ้าคลุมแปลงเพศไม่ให้ใครรู้จัก ไปถึงที่ป่านั้น ให้คนใช้ทำเตาที่โคนกอไม้แห่งหนึ่งริมแม่น้ำ ให้หาฟืนและน้ำมาแล้วบอกว่า เจ้าจงไปยืนอยู่ที่หนทางแห่งหนึ่ง ถ้าเห็นใคร ๆ มาพึงให้สัญญาณแก่เรา อนึ่ง เมื่อเวลาที่เราร้องเรียกเจ้าจึงค่อยมา ส่งคนใช้ไปแล้ว จึงติดไฟหุงข้าวปายาส

ในขณะนั้น ท้าวสักกเทวราชทรงทอดพระเนตร
สิริสมบัติของพระองค์อย่างนี้คือ เทพนครอันประดับ
แล้วประมาณหมื่นโยชน์ ถนนแล้วด้วยทองคำหกลีบ
โยชน์ เวชยันตปราสาทสูงพันโยชน์ สุทธรรมาสภาคว้าง
ห้าร้อยโยชน์ อาสน์หินอ่อนมีสีเหลืองดุษฎีกำพลเหลือง
กว้างใหญ่หกสิบโยชน์ เสด็จฉัตรมีพวงดอกไม้ทองเกวียน
รอบห้าร้อยโยชน์ นางเทพอัปสรนับได้สองโกฏิครึ่ง และ
อิตถาภอันประดับตกแต่งแล้ว ครั้นทรงเห็นดังนี้จึง
ใคร่ครวญว่า ยศนี้เราได้มาเพราะกระทำอะไรหนอ
จึงได้ทรงเห็นทานที่พระองค์บำเพ็ญให้เป็นไปเมื่อเป็น
เศรษฐีในเมืองพาราณสี ในลำดับนั้น จึงทรงตรวจดู
ต่อไปว่า ชนทั้งหลายมีบุตรของเราเป็นต้นเกิดแล้ว
ในที่ไหน ได้ทอดพระเนตรเห็นที่เกิดของชนทั้งปวงคือ
บุตรของเราได้เกิดเป็นจันทเทพบุตร บุตรของจันท-
เทพบุตรเกิดเป็นสุริยะ บุตรของสุริยะเกิดเป็นมาตลี
บุตรของมาตลีเกิดเป็นปัญจสิขคันธัพพเทพบุตร จึง
ทรงตรวจดูต่อไปว่า บุตรของปัญจสิขเทพบุตร

เป็นเช่นไร ก็ได้ทรงเห็นบุตรของปัญญาธิขเทพบุตร เป็นผู้เข้าไปตัดวงศ์ทานของพระองค์เสีย ลำดับนั้น พระองค์จึงทรงปริวิตกว่า ผู้นี้เป็นอสังตบุรุษ เป็นผู้ตระหนี่ มิได้บริโภคด้วยตนเอง ทั้งไม่ให้แกชนเหล่าอื่นด้วย เข้าไปตัดทานวงศ์ของเราเสีย ทำกาลกิริยาแล้ว จักไปบังเกิดในนรก เราจักให้โอวาทแก่เขา จักให้ประดิษฐานทานวงศ์ของเราต่อไป จักทำเหตุอันจะให้เขามาเกิดในเทพนครนี้ ท้าวเธอจึงให้เรียกจันทเทพบุตรเป็นต้นมา แล้วจึงมีบัญชาสั่งว่า เธอทั้งหลายจงมา เราจักไปยังมนุษยโลกด้วยกัน มัจฉริยโกสิยเศรษฐีเข้าไปตัดวงศ์ของพวกเราเสียแล้ว ให้เฝ้าโรงงานเสียสันตนเองก็ไม่บริโภค พวกชนเหล่าอื่นก็ไม่ให้เขาเลย ก็บัดนี้เขาเป็นผู้ใคร่จะบริโภคข้าวปายาส คิดว่า เมื่อหุงข้าวปายาสในเรือน ก็จะต้องให้ข้าวปายาสแก่คนอื่นบ้าง จึงเข้าป่าหุงกินแต่คนเดียว เราจักทรมานเศรษฐีนี้ กระทำให้รู้จักผลของทานแล้วจักกลับมา ก็แต่ว่าเศรษฐีนี้ เมื่อถูกพวกเราทั้งหมดขอยู่พร้อมๆ

กัน ก็จะมีพียงตายเสียในที่นั้นทีเดียว ในเวลาที่เราไปขอ
ข้าวปายาสนั่งอยู่ก่อนแล้ว พวกท่านจึงแปลงเป็น
พราหมณ์ไปขอโดยลำดับเถิด ครั้นสั่งแล้ว ท้าวเธอ
ก็เณรมิตเพศเป็นพราหมณ์ เข้าไปหาเศรษฐีนั้นก่อน
แล้วถามว่า หนทางที่จะไปยังเมืองพาราณสีไปทางไหน
ท่านผู้เจริญ

ลำดับนั้น มัจฉริยโกสิยเศรษฐีจึงกล่าวกะ
ท้าวเธอว่า ท่านเป็นคนบาปหรือจึงไม่รู้จักแม้จนกระทั่ง
ทางไปเมืองพาราณสี จะมาทำอะไรทางนี้เล่า จงไปทาง
โน้นซิ ท้าวสักกะทรงสดับถ้อยคำของเขาแล้ว
ทำเป็นเหมือนไม่ได้ยิน ตรัสถามว่า ท่านพูดว่าอย่างไร
แล้วก็เดินกระเถิบเข้าไปใกล้เขามาก แม้เศรษฐีนั้นก็
ร้องตะโกนว่า แน่ะ พราหมณ์หูหนวกคนร้าย ท่านจะมา
ทำไมทางนี้เล่า จงไปข้างหน้าซิ ลำดับนั้นท้าวสักกะจึง
กล่าวกะเขาว่า ดูก่อนท่านผู้เจริญ ท่านร้องเอะอะทำไม
ครั้นและไฟยังปรากฏอยู่ ท่านคงหุงข้าวปายาสสุกแล้ว
ชะรอยว่าคงจะนิมนต์พราหมณ์ทั้งหลายมาฉันในที่นี้

ในเวลาที่พักพวกพราหมณ์ฉันแล้ว แม้ข้าพเจ้าก็จักพลอย
 ได้บริโภคลูกหนึ่ง ท่านไม่นิมนต์ข้าพเจ้าบ้างหรือ
 เศรษฐีตอบว่า การนิมนต์พวกพราหมณ์ในที่นี้ไม่มีเลย
 ท่านจงไปข้างหน้าเถิด ท้าวสักกะจึงกล่าวว่า ถ้าอย่างนั้น
 ท่านโกธรข้าพเจ้าทำไม ในเวลาที่ท่านบริโภคแล้ว
 ข้าพเจ้าก็คงจักได้บริโภควางสักเล็กน้อย ลำดับนั้น
 เศรษฐีหมายเอาอาหารที่ตนขอภรรยาได้มาแล้ว
 จึงกล่าวกะท้าวสักกะนั้นว่า ข้าพเจ้าจักไม่ให้แม้เพียง
 เมล็ดเดียวแก่ท่าน ภัตนี้มีน้อย พอข้าพเจ้าบริโภค
 เพียงคนเดียวเท่านั้น อนึ่ง ก็ภัตนี้ข้าพเจ้าก็ต้องขอเขา
 จึงได้มา ท่านจงแสวงหาอาหารของท่านจากที่อื่นเถิด
 แล้วกล่าวคาถาว่า :-

ข้าพเจ้าจะไม่ซื้อ จะไม่ขาย อนึ่ง แม้ความ
 สัมผัสของข้าพเจ้า ในที่นี้ก็ไม่มีเลย ภัตนี้มีนิดหน่อย
 ทั้งหลายได้แสนยากยิ่งนัก ข้าพสุกแล่งหนึ่งนี้หาพอแก่
 เราสองคนไม่

ท้าวสักกะได้ทรงสดับคำนั้น จึงรับสั่งว่าข้าพเจ้า จักกล่าวโคลกสักบทหนึ่งด้วยเสียงอันไพเราะให้ท่าน ขอ ท่านจงฟังโคลกคาถาสรรเสริญคุณนั้น เมื่อเสร็จฐีนั้น กำลังคัดค้านห้ามปรามอยู่ที่เดียวว่า ข้าพเจ้ามิได้มีความต้องการด้วยโคลกคาถาสรรเสริญของท่าน ท้าวเธอก็ได้กล่าวคาถาสองคาถาว่า :-

บุคคลควรแบ่งของน้อยให้ตามน้อย ควรแบ่งของส่วนกลางให้ตามส่วนกลาง ควรแบ่งของมากให้ตามมาก การไม่ให้เสียเลยหาควรไม่ ดูก่อนโกสิยเศรษฐี เพราะเหตุฉะนั้น ข้าพเจ้าจะบอกกะท่าน ท่านจงขึ้นสู่หนทางของพระอริยเจ้า จงให้ท่านและจงบริโภค เพราะผู้บริโภคคนเดียวหาได้ความสุขไม่.

คำว่า ควรแบ่งส่วนกลางให้ตามส่วนกลางนั้น พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า แม้ของมีประมาณน้อย บุคคลควรแบ่งออกในท่ามกลาง กระทำให้เป็นสองส่วน ให้ท่านเสียส่วนหนึ่ง แม้ของมีประมาณส่วนที่เหลืออยู่จากส่วนที่ให้ท่านไปแล้วนั้น พึงแบ่งออกในท่ามกลาง

แม้จากส่วนกลางอันน้อยนั้นอีกครั้งหนึ่ง จึงให้ส่วนหนึ่งที่เดียว คำว่า การไม่ให้เสียเลยหาควรไม่ หมายความว่า สิ่งที่ทำให้ท่านนั้นจะน้อยหรือมากก็ตาม ก็เป็นอันได้ชื่อว่าให้แล้ว ขึ้นชื่อว่าการไม่ให้เสียเลยย่อมไม่ควร เพราะท่านแม้เล็กน้อยนั้นก็มีผลมากทีเดียว

มัจฉริยโกสิยเศรษฐี สดับคำของท้าวสักกะนั้น แล้วจึงกล่าวว่า ดูก่อนพราหมณ์ท่านพูดจาน่าพอใจมาก เมื่อข้าพยายาสสุกแล้ว ท่านจักได้หน้อยหนึ่ง ท่านจงนั่งลงเถิด ท้าวสักกะจึงนั่งลง ณ สถานที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อท้าวสักกะนั่งแล้ว จันทเทพบุตรจึงเข้าไปใกล้เศรษฐีโดยทำนองนั้นทีเดียว ยังถ้อยคำให้เป็นไปเหมือนอย่างนั้น เมื่อเศรษฐีนั้นคัดค้านห้ามปรามอยู่ ได้กล่าวคาถาสองคาถาว่า :-

บุคคลใด เมื่อแขกนั่งแล้ว บริโภคโภชนะอยู่แต่ผู้เดียว พลีกรรมของบุคคลผู้นั้นย่อมไร้ผล ทั้งความเพียรแสวงหาทรัพย์ก็ไร้ประโยชน์ ดูก่อนโกสิยเศรษฐี เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าจะขอบอกแก่ท่าน ท่านจงขึ้นสู่

หนทางของพระอริยเจ้า จงให้ท่านและบริโภค เพราะ
ผู้บริโภคคนเดียวหาได้ความสุขไม่.

คำว่า ความเพียรแสวงหาทรัพย์ ในคาถานี้
หมายเอาความเพียรที่เกิดทรัพย์

เศรษฐีฟังคำของจันทเทพบุตรนั้นแล้ว ก็ได้
กล่าวถ้อยคำอย่างนั้นเหมือนกัน แล้วจึงพูดด้วย
ความลำบากยากแค้นว่า ถ้อยคำนั้นท่านจงนั่งลงเถิด
ท่านจักได้หน้อยหนึ่ง จันทเทพบุตรไปนั่งในสำนัก
ของท้าวสักกะ ในลำดับนั้นสุริยเทพบุตรจึงเข้าไปบอก
เศรษฐีนั้นโดยทำนองนั้นเหมือนกัน แล้วจึงกล่าว
เหมือนอย่างนั้น เมื่อเศรษฐีนั้นกำลังคัดค้านห้าม
ปรามอยู่ทีเดียว ได้กล่าวคาถาสองคาถาว่า :-

ผู้ใดเมื่อแชกนังแล้ว มิได้บริโภคโภชนะแต่
ผู้เดียว พลักรรมของผู้นั้นย่อมมีผลจริง ทั้งความเพียร
แสวงหาทรัพย์ก็ย่อมมีประโยชน์โดยแท้ ดูก่อนโกสิย -
เศรษฐี เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าจะขอกกล่าวกะท่าน

ท่านจงขึ้นสู่หนทางของพระอริยเจ้า จงให้ท่านและ
 จงบริโภค เพราะผู้บริโภคคนเดียวหาได้ความสุขไม่

เศรษฐีได้สดับคำของสุริยเทพบุตรนั้นแล้ว
 จึงพูดด้วยความลำบากยากเย็นว่า ถ้าอย่างนั้นท่านจง
 นั่งลงเถิด จักได้เหนื่อยหนึ่ง สุริยเทพบุตรนั้นจึงไป
 นั่งในสำนักจันทเทพบุตร ลำดับนั้น มาตลีเทพบุตร
 จึงเข้าไปหาเศรษฐีนั้นโดยอุบายอย่างเดียวกันนั้นแล
 แล้วกล่าวถ้อยคำเหมือนอย่างนั้น เมื่อเศรษฐีนั้นกำลัง
 คัดค้านห้ามปรามอยู่ที่เดียว ก็ได้กล่าวคาถาเหล่านี้
 ว่า :-

ก็บุรุษไปสู่สระแล้วบูชาที่แม่น้ำชื่อพหุภากิติ
 ที่สระชื่อคยาภิติ ที่ท่าชื่อโทณะภิติ ที่ท่าชื่อติมพรภิติ
 ที่ห้วงน้ำใหญ่ มีกระแสนเชี่ยวภิติ การบูชาและ
 ความเพียรของเขาในที่นั้น ๆ ย่อมมีผลมีกำไรได้
 ผู้ใดเมื่อแชกนังแล้ว ไม่บริโภคโภชนะแต่คนเดียว
 จะกล่าวว่าได้ผลนั้นไม่ได้ ดูก่อนโกสิยเศรษฐี เพราะ
 เหตุนั้น ข้าพเจ้าจะขอพูดกะท่าน ท่านจงขึ้นสู่หนทาง

ของพระอริยเจ้า จงให้ท่านด้วย จงบริโภครด้วย เพราะ
ผู้กินคนเดียวหาได้ความสุขไม่

เนื้อความแห่งคาถาเหล่านั้นว่า บุรุษใดคิดว่า
เราจักกระทำพิธีกรรมแก่นาคและยักษ์เป็นต้น จึงเข้า
ไปสู่สระแห่งใดแห่งหนึ่ง ในบรรดาสมุทร แอ่งและสระ
โบกขรณี เป็นต้นแล้วบูชาอยู่ กระทำพิธีกรรมอยู่ใน
ที่นั้น ๆ อื่น บุคคลบูชาอยู่ที่แม่น้ำชื่อพหุกา ที่สระ
โบกขรณีชื่อคยา หรือที่ท่าโทณะกิติ ที่ท่าชื่อติมพรุกิติ
หรือที่ห้วงน้ำใหญ่มีกระแสนเชี่ยวกิติ คำว่า การบูชา
ในที่นั้น ๆ ย่อมมีผลมีกำไรได้นั้น หมายความว่า ก็ใน
เมื่อการบูชาและความเพียรของบุรุษนั้นในที่นั้น ๆ คือ
ในสระเป็นต้นเหล่านั้นย่อม มีผล มีกำไรได้ ฉะนั้น
คำที่บุคคลจะพึงกล่าวในที่นี้ว่า “ผู้ใดเมื่อแชกนังแล้ว
ไม่บริโภครโภชนะแต่คนเดียวย่อมไร้ผลนั้น” ก็จะไม่ม
เลย ดูก่อน โกสิยเศรษฐี เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าจะขอ
บอกกะท่าน ท่านจงให้ท่านด้วย จงบริโภครเองด้วย
ท่านจงขึ้นสู่หนทางของพระอริยเจ้าทั้งหลาย มี

พระพุทธเจ้าเป็นต้น ผู้ยินดียิ่งแล้วในทาน เพราะว่า
ผู้กินคนเดียว คือผู้บริโภคอยู่แต่เพียงคนเดียวย่อม
ไม่ได้รับความสุขเลย

เศรษฐีระดับคำของมาตลีเทพบุตรนั้นแล้ว
ประหนึ่งถูกยอद्यุเขาทับ จึงพูดด้วยความลำบากใจว่า
ถ้าอย่างนั้นท่านจงนั่งลงเถิด จักได้หน้อยหนึ่ง มาตลี-
เทพบุตรจึงไปนั่งในที่ใกล้กับสุริยเทพบุตร ในลำดับนั้น
ปัญจสิขเทพบุตรจึงเข้าไปหาเศรษฐี โดยทำนองนั้นอีก
แล้วกล่าวถ้อยคำเหมือนอย่างนั้น เมื่อเศรษฐีกำลัง
คัดค้านห้ามปรามอยู่ที่เดียว จึงกล่าวคาถา ๒ คาถา
ว่า :-

ผู้ใดเมื่อแขกหนึ่งแล้ว บริโภคโภชนะอยู่แต่ผู้
เดียว ผู้นั้นเท่ากับกลืนกินเบ็ดอันมีสายยาวพร้อมทั้ง
เหยื่อ ดูก่อนโกสิยเศรษฐี เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้า
ขอบอกกะท่าน ท่านจงขึ้นสู่หนทางของพระอริยเจ้า
จงให้ทานด้วย จงบริโภคด้วย เพราะผู้กินคนเดียว
หาได้ความสุขไม่

มัจฉริยโกสิยเศรษฐีได้สดับคำนั้น ทอดถอนใจ
อยู่ด้วยกำลังแห่งความทุกข์ทีเดียว กล่าวว่า ถ้าอย่างนั้น
ท่านจงนั่งลงเถิด จักได้หน้อยหนึ่ง ปัญจสิขเทพบุตร
จึงไปนั่งในที่ใกล้มาตลีเทพบุตร เมื่อพราหมณ์ทั้ง ๕
คนเหล่านั้นพอนั่งพร้อมกันเท่านั้นข้าวปายาสก็สุกพอดี
ด้วยประการฉะนี้ ลำดับนั้นโกสิยเศรษฐีจึงยกข้าว
ปายาสนั้นลงจากเตาแล้วกล่าวว่า ท่านทั้งหลายจงนำ
ไปชิมมาให้เราเถิด พราหมณ์เหล่านั้นมิได้ลุกขึ้น นั่งอยู่
ในที่เดิมนั้นแลเหยียดมือไปนำใบอย่างทรายมาจากป่า
หิมวันต์ โกสิยเศรษฐีเห็นใบไม้ใหญ่นัก จึงพูดว่า ข้าว
ปายาสนี้เราควรจะให้แก่ท่านในใบไม้เหล่านี้ไม่มี ท่านจง
นำใบตะเคียนเป็นต้นมา พราหมณ์เหล่านั้นก็นำเอาใบไม้
ทั้งหลายมาแล้ว ใบไม้แต่ละใบที่นำมานั้นใหญ่ประมาณ
เท่าโล่ของทหาร โกสิยเศรษฐีนั้นจึงเอาทัพพีตักข้าว
ปายาสให้แก่พราหมณ์ทั้งหมดคนละทัพพี แม้ในเวลา
ที่ให้แก่พราหมณ์ปัญจสิขอันเป็นคนสุดท้ายกว่าพราหมณ์
ทั้งหมด ข้าวปายาสนั้นก็หาปรากฏว่าพร่องลงไปถึง
กันหม้อไม่

เศรษฐีนั้นครั้งให้ข้าวปายาสแก่พราหมณ์ทั้ง ๕ คนแล้ว ตนเองก็นั่งจับหม้อไว้ ในขณะที่นั้น ปัญจสิข-เทพบุตรจึงลุกขึ้นแปลงร่างเป็นสุนัขเข้าไปยืนข้างหน้าพราหมณ์เหล่านั้นถ่ายปัสสาวะแล้วก็ไป พวกพราหมณ์เอามือปิดข้าวปายาสของตนไว้ และหยาดน้ำปัสสาวะกระเซ็นถูกหลังมือของโกสิยเศรษฐี พวกพราหมณ์จึงไปหยิบเอาเต้าน้ำมาแล้วเกลี้ยข้าวปายาสกระทำอาการเหมือนกับจะบริโภค โกสิยเศรษฐีจึงกล่าวว่า ท่านทั้งหลายจงให้น้ำแก่ข้าพเจ้าบ้าง ข้าพเจ้าล้างมือแล้วจักบริโภค ท่านจงนำน้ำของท่านมาล้างมือแล้วบริโภคเองเถิด. เศรษฐีจึงกล่าวว่า ข้าพเจ้าให้ข้าวปายาสแก่พวกท่านแล้ว ท่านจงให้น้ำแก่ข้าพเจ้าสักหย่อนหนึ่งเถิด พวกเราเชื่อว่าย่อมไม่กระทำความผิดคือการให้ก่อนข้าวตอบก่อนข้าว (คือท่านให้ก่อนข้าวเราและเราให้ก่อนข้าวตอบ), ถ้าอย่างนั้น ท่านทั้งหลายจงช่วยดูหม้อข้าวนี้ เราไปล้างมือแล้วจักกลับมาแล้วจึงลงไปสู่แม่น้ำ ในขณะที่นั้น สุนัขจึงถ่ายปัสสาวะ

ลงไว้จนเต็มหม้อข้าว เศรษฐีนั้นกลับมาเห็นสุนัข
กำลังถ่ายปัสสาวะ จึงถือเอาท่อนไม้ใหญ่มาชู้ตวาด
สุนัขนั้นอยู่ สุนัขนั้นกลับเป็นสัตว์ใหญ่โตประมาณเท่า
ม้าอาชาไนยไล่ติดตามเศรษฐีนั้น แล้วแปลงร่างเป็นสัตว์
มีสี่ต่าง ๆ เป็นสี่ดำบ้าง สีขาวบ้าง สีคล้ำยทองคำบ้าง
ต่างบ้าง ดำบ้าง สูงบ้าง เป็นสัตว์มีสี่ต่าง ๆ อย่างนี้ ไ้
ติดตามมัจฉริยโกสิยเศรษฐีไป เศรษฐีมีความกลัว
ต่อมรณภัย จึงเข้าไปหาพวกพราหมณ์ แม้พวก
พราหมณ์เหล่านั้น ก็พากันเหาะขึ้นไปยืนอยู่บนอากาศ
เศรษฐีเห็นอิทธิฤทธิ์ของพวกพราหมณ์เหล่านั้น จึง
กล่าวคาถาว่า :-

พราหมณ์เหล่านี้มีผิวพรรณงามจริงหนอ
เหตุไฉนสุนัขของท่านนี้จึงแปลงรัศมีสี่ต่าง ๆ ได้ ข้าแต่
พราหมณ์ พวกท่านใครเล่าจะบอกข้าพเจ้าได้.

ท้าวสักกเทวราชทรงสดับคำนั้น จึงตรัสคาถา
ว่า :-

ผู้นี้คือจันทเทพบุตร ผู้นี้คือสุริยเทพบุตร และผู้นี้คือมาตลีเทพสารถีมาแล้วในที่นี้ เราคือ ท้าวสักกะ เป็นจอมของเทวดาพวกไตรทศ ส่วนสุนัข นั้นคือปัญจสิขเทพบุตร.

ท้าวสักกเทวราชครั้นตรัสคธาแล้ว เมื่อจะทรง ชมเชยยศของปัญจสิขเทพบุตรนั้น จึงตรัสคธาว่า :-

จึง ตะโพน และเปิงมาง ย่อมปลุกเทพบุตรผู้ หลับแล้วนั้นให้ตื่น และตื่นขึ้นแล้วย่อมเปลิดเพลินใจ.

เศรษฐีได้สดับคำของท้าวสักกะนั้น จึงถามว่า ข้าแต่ท้าวสักกะ ปัญจสิขเทพบุตรนี้ได้ทิพยสมบัติ เห็นปานนี้ เพราะทำกรรมอะไรไว้ เมื่อท้าวสักกะจะทรง แสดงว่าบุคคลผู้ไม่ให้ทานเป็นปกติ มีกรรมอันเป็นบาป มีความตระหนี่ จะไปเทวโลกไม่ได้ย่อมไปเกิดในนรก จึงตรัสคธาว่า :

ชนเหล่าใด เป็นผู้มีมีความตระหนี่เหนียวแน่น มักบริภาษสมณพราหมณ์ทั้งหลาย ชนเหล่านั้นเมื่อ

ทอดทิ้งสรีระร่างกายไว้ในโลกนี้ เพราะร่างกายแตกดับ
แล้วย่อมไปสู่นรก.

ท้าวสักกะครันตรัสศาณนี้แล้ว หวังจะทรง
แสดงการได้ เฉพาะซึ่งเทวโลกของบุคคลทั้งหลาย
ผู้ตั้งอยู่ในธรรม จึงตรัสศาณาว่า :-

ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งหวังสุคติ ตั้งอยู่แล้วใน
ธรรม คือความสำรวมและความจำแนก ชนเหล่านั้น
เมื่อทอดทิ้งสรีระร่างกายไว้ในโลกนี้ เพราะร่างกาย
แตกดับแล้วย่อมไปสู่สุคติ

คำว่า เป็นผู้ตั้งอยู่แล้วในธรรม พระอรรถกถา
จารย์อธิบายว่า คือตั้งอยู่ในกุศลกรรมบท ๑๐ ประการ
ซึ่งเรียกอีกนัยหนึ่งว่าความสำรวม ตั้งอยู่ในความจำแนก
คือการให้ทาน

ท้าวสักกะครันตรัสอย่างนี้แล้ว หวังจะทรง
ประกาศแก่เศรษฐีนั้นว่า ดูก่อนโกสิยเศรษฐี พวกเรา
มายังสำนักของท่านเพื่อต้องการข้าวปายาสกัหาไม่ แต่

พวกเราเฝ้าดูท่านจึงพากันมาด้วยความกรุณา จึง
ตรัสคาถาว่า :-

ตัวท่านนั้นชื่อโกสิยะ มีความตระหนี่ มีธรรม
อันลามก เป็นญาติของเราทั้งหลายในชาติก่อน เรา
ทั้งหลายพากันมาในที่นี้เพื่อประโยชน์แก่ท่านผู้เดียว
ด้วยคิดว่า โกสิยะนี้อย่าได้มีธรรมอันลามกไปนรกเลย.

โกสิยะเศรษฐีระดับค่านั้น มีจิตยินดีว่า ได้ยินว่า
เทพบุตรเหล่านี้ใครประโยชน์แก่เรา ประราธนาจะยกเรา
ขึ้นจากนรก ให้ประดิษฐานบนสวรรค์ จึงกล่าวคาถา
ว่า :-

ก็ท่านเหล่านั้นเป็นผู้ใคร่ประโยชน์แก่ข้าพเจ้า
โดยแน่แท้ เพราะเหตุที่มาตามพร้าสอนข้าพเจ้า
อยู่เนื่อง ๆ ข้าพเจ้านั้นจักกระทำตามคำทั้งหมดที่ท่าน
ผู้แสวงหาประโยชน์กล่าวแล้วทุกประการ

ข้าพเจ้านั้น จะเว้นจากความเป็นคนตระหนี่
เสียในวันนี้แหละ อนึ่ง ข้าพเจ้าจะไม่พึงกระทำบาป

อะไร ๆ หนึ่ง ชื่อการไม่ให้ของอะไร ๆ จะไม่มีแก่ข้าพเจ้าอีก หนึ่ง ข้าพเจ้ายังไม่ให้แล้ว จะไม่ดื่ม แม้จนกระทั่งน้ำ ข้าแต่ท้าววาทะ ก็เมื่อข้าพเจ้าให้อยู่อย่างนี้ตลอดกาลทั้งปวง แม้โภคทรัพย์ทั้งหลายของข้าพเจ้าจักหมดไป แต่นั้น ข้าพเจ้าก็จักละกามทั้งหลายที่ยังคงมีอยู่อย่างนี้ไปแล้วจักบวช.

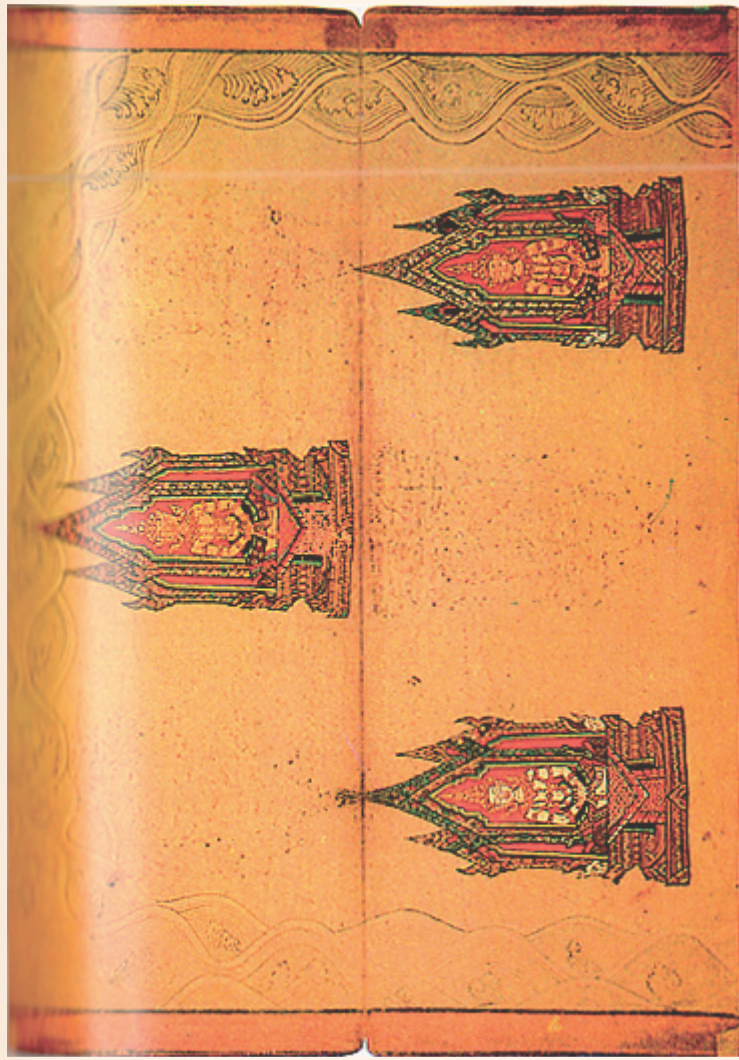
ท้าวสักกะเมื่อทรงทราบมัจฉริยโกสิยเศรษฐีกระทำให้หมดพยศ ให้รู้จักผลแห่งทาน ให้ตั้งอยู่ในศีล ๕ ด้วยธรรมเทศนาแล้ว จึงพากันเสด็จกลับเทพนครของพระองค์ พร้อมด้วยเทพบุตรเหล่านั้น ฝ่ายมัจฉริยโกสิยเศรษฐีเข้าไปยังพระนคร ขอพระบรมราชานุญาตแล้ว ให้ทรัพย์แก่ยาจกทั้งหลาย ด้วยคำว่า ท่านทั้งหลายจงถือเอาทรัพย์จนเต็มภาชนะที่ตนถือมาแล้ว ๆ นั้นเถิด แล้วออกจากเรือนไปในขณะนั้น ไปสร้างบรรณศาลา ในระหว่างแม่น้ำคงคาและชาตสระ (สระที่เกิดขึ้นเอง) แห่งหนึ่ง ที่ข้างทิศทักษิณ แต่หิมวันตประเทศแล้วจึงบรรพชา มีรากไม้และผลไม้ในป่าเป็นอาหาร ได้อยู่ในที่นั้นเป็นเวลานานตลอดกาลถึงชรา

ในกาลนั้นธิดาของท้าวสักกะมีอยู่ ๔ นาง คือ นางอาสา นางศรัทธา นางสิริ นางหิร นางทั้ง ๔ นั้น ถือเอาของหอมและระเบียบดอกไม้ อันเป็นทิพย์มากมายไปยังสระอโนดาตเพื่อประสงค์จะเล่นน้ำ ครั้นเล่นน้ำในสระนั้นแล้วจึงพากันนั่งอยู่บนพื้นมโนศิลา ในขณะนั้น พราหมณ์ดาบสชื่อนารทะไปยังพิภพดาวดึงส์ เพื่อต้องการจะพักผ่อนในกลางวันจึงกระทำที่อยู่กลางวัน ในสวนนันทวันและสวนจิตรลดาวัน แล้วถือน้ำดอกปาริฉัตตกะเพื่อบังเงาประหนึ่งร่ม ไปยังกาญจนकुหาอันเป็นที่อยู่ของตนซึ่งมีอยู่ในที่สุดแห่งพื้นมโนศิลา ลำดับนั้นพวกนางเทพธิดาทั้ง ๔ เห็นดอกไม้ในมือของดาบสนั้นจึงพากันขอ พระศาสดาเมื่อจะทรงประกาศเนื้อความนั้นจึงตรัสคาถาว่า :-

นางเทพธิดาเหล่านั้น อันท้าวสักกะผู้ประเสริฐกว่าเทวดารักษาแล้ว บันเทิงอยู่ ณ ภูเขาคันธมาทน์ ซึ่งเป็นภูเขาสูงสุด

ในกาลนั้น นารทดาบสผู้ประเสริฐกว่าฤาษีผู้สามารถไปตลอดโลกทั้งปวง (คือไปได้ตลอดทั้งโลกมนุษย์และเทวโลก) ได้ถือเอากิ่งไม้อันประเสริฐซึ่งมีดอกบานงามดีแล้ว ดอกไม้นั้นสะอาดมีกลิ่นหอม เทพยดาชั้นดาวดึงส์พากันกระทำสักการะ เป็นดอกไม้สูงสุด ท้าวสักกะผู้ประเสริฐกว่าเทวดาทั้งหลายได้เสพแล้ว ส่วนพวกมนุษย์เหล่าอื่น หรือพวกอสูรไม่ได้เสพเว้นไว้แต่พวกเทวดา เป็นดอกไม้ที่มีประโยชน์อันสมควรแก่พวกเทวดาเหล่านั้น

ในลำดับนั้น นางเทพนารีทั้ง ๔ คือ นางอสนา นางศรัทธา นางสิริ และนางหิริ ผู้มีผิวพรรณประหนึ่งทองคำ เป็นใหญ่กว่านางธิดาผู้รื่นเริงทั้งหลาย ได้ลุกขึ้นกล่าวกะนารทมุณีผู้เป็นพราหมณ์ ผู้ประเสริฐกว่าพวกเทวดามาก ว่าข้าแต่มหามุณีผู้ประเสริฐ ถ้าดอกปาริฉัตตกะนี้ พระผู้เป็นเจ้าไม่เจาะจง (จะให้แก่ผู้ใด) แล้ว ก็จงให้แก่พวกข้าพเจ้าเถิด ขอคติทั้งปวงจงสำเร็จแก่พระผู้เป็นเจ้าเถิด ขอพระผู้เป็นเจ้าจงให้แก่พวกข้าพเจ้าดูจกั้ววาสวะฉะนั้นเถิด

พรมปาริสุทธิ มหาพรหม

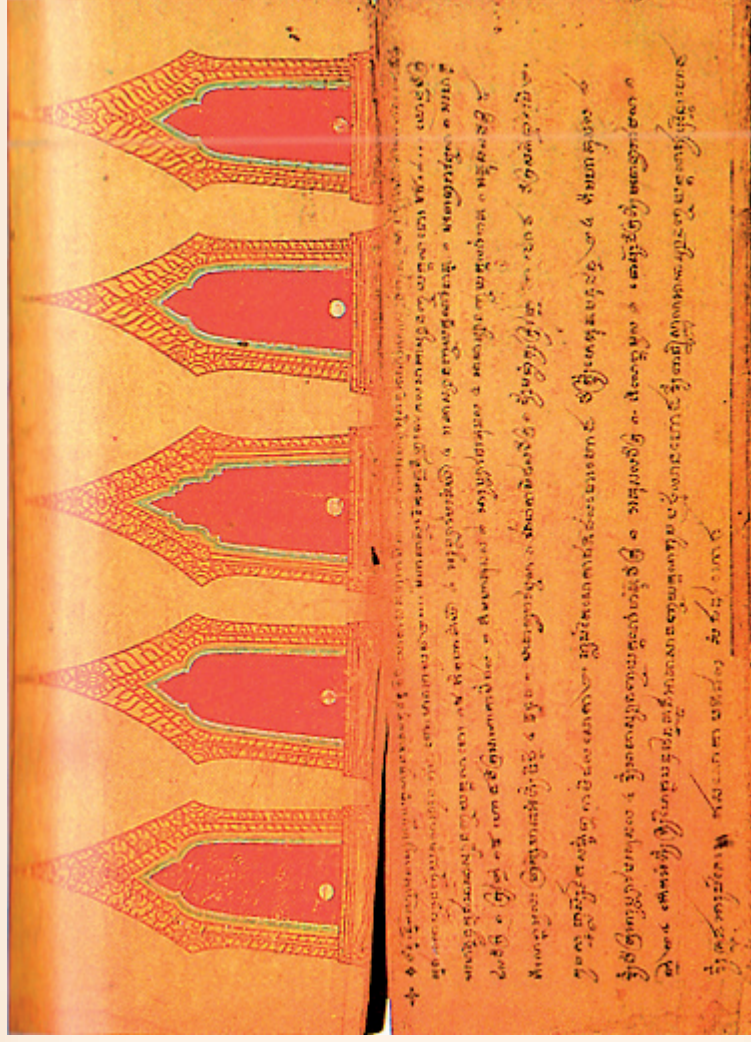

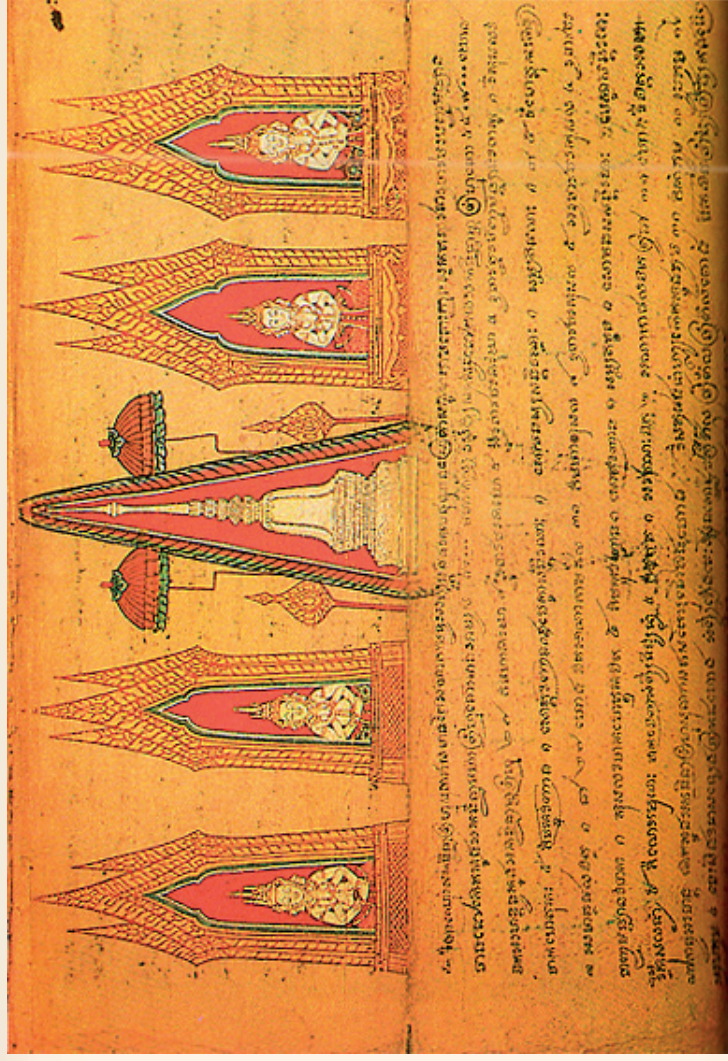

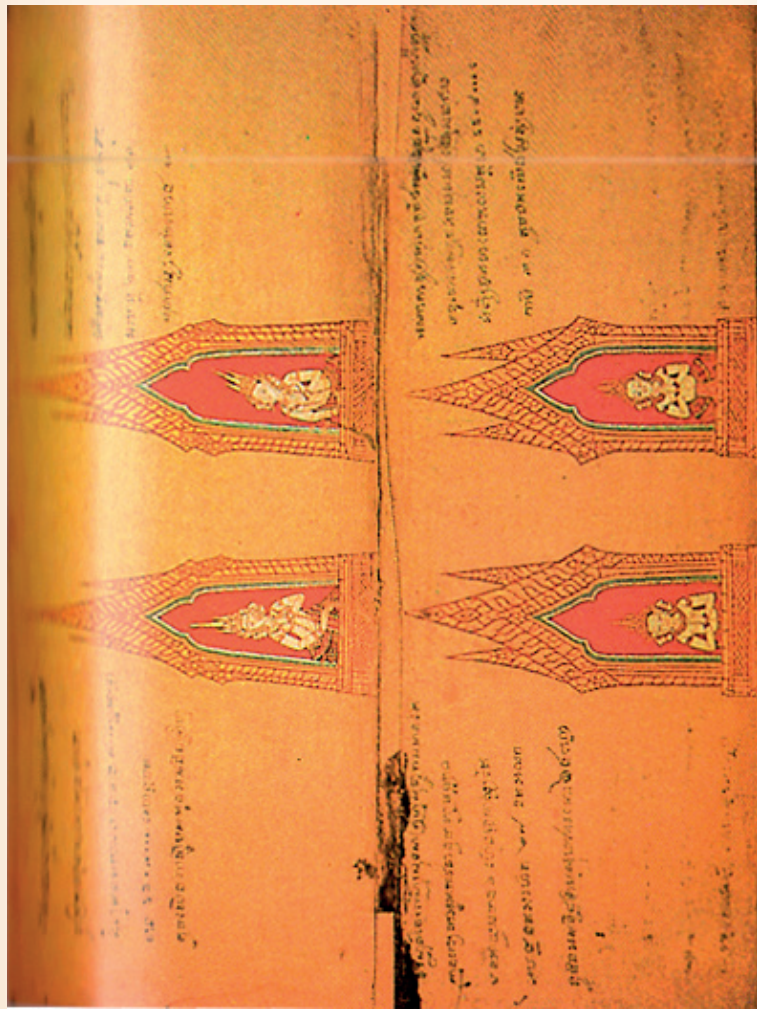

รูปพรหม ชั้นดํารบ ๑ ชื่อ อักษานัญยัตน

สุทธาวาส ชั้นคำรบ ๕ ชื่อ อหิง

สุทธาวาส ชันคำรบ ๔ ชื่อสุทนต์

สุทรวาส ชั้นคำรบ ๓ ขอสู่สลา

นารทดาบสเห็นนางเทพธิดาทั้ง ๔ พากันขอ
ดอกไม้ฉันนั้น จึงกล่าวว่า ท่านพูดถ้อยคำชวนทะเลาะ
เราหามีความต้องการด้วยดอกไม้เหล่านี้สักน้อยหนึ่งไม่
บรรดาพวกเจ้าทั้ง ๔ นางใดประเสริฐกว่า นางนั้น
ก็จงประดับดอกไม้ฉันนั้นเถิด.

ข้าแต่นารทดาบสผู้สูงสุด พระผู้เป็นเจ้านั้นแล
จงพิจารณาดูพวกข้าพเจ้า ประราธนาจะให้แก่นางใด จง
เริ่มให้แก่นางนั้น ก็บรรดาพวกข้าพเจ้า พระผู้เป็นเจ้า
จักให้แก่นางใด นางนั้นแล พวกข้าพเจ้าก็จักสมมุติ
นางนั้นว่าเป็นผู้ประเสริฐที่สุด

นารทดาบสสดับคำของนางทั้ง ๔ นั้น เมื่อ
จะเจรจากะนางเหล่านั้น จึงกล่าวคาถาว่า : -

ดูก่อนนางผู้มีกายอันงาม คำนี้ไม่สมควร ใคร
เล่าเป็นพราหมณ์ ใครกล่าวการทะเลาะ ถ้าพวกท่าน
ยังไม่ทราบในนี้ว่า ตนประเสริฐหรือธรรมประเสริฐ
ก็จงไปพูลถามท้าวสักกะผู้เป็นใหญ่กว่าภูต (คือเทวดา
ทั้งหลาย) เถิด

อธิบายความแห่งคานานี้ว่า ดูก่อนนางผู้มี
กายอันงามผู้เจริญ คำที่พวกท่านกล่าวแล้วนี้ไม่สมควร
แก่เรา ด้วยว่าเมื่อเป็นอย่างนี้ เมื่อเรากระทำางหนึ่งใน
บรรดาพวกท่านให้เป็นผู้ประเสริฐ นางที่เหลือให้เป็น
คนเลวแล้ว ความทะเลาะวิวาทก็จะพึงมีขึ้น ใครจะ
เป็นพราหมณ์ผู้ลอยบาป ใครพึงกล่าวการทะเลาะคือ
พึงทำความทะเลาะให้เกิดขึ้น ย่อมไม่สมควรแก่เรา
ผู้มีรูปเห็นปานนี้ เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายจงไปจาก
ที่นี่แล้ว จงถามท้าวสักกะผู้เป็นใหญ่กว่าภูตทั้งหลาย
ซึ่งเป็นบิดาของตนเอาเองเถิด ถ้าพวกท่านยังไม่ทราบว่
ตนประเสริฐหรือธรรมประเสริฐ

นางเทพธิดาเหล่านั้น เมื่อได้สดับคำของ
นารทดาบส ก็ได้มีความโกรธแค้นอย่างยิ่ง เป็นผู้
มัวเมาแล้วด้วยความเมาในผิวพรรณ จึงไปสู่สำนัก
แห่งท้าวสหิสันย์ แล้วทูลถามท้าวสักกะผู้เป็น
จอมแห่งภูตว่า บรรดาพวกหม่อมฉัน ใครเล่าเป็นผู้
ประเสริฐกว่ากัน

ท้าวปรีณททะผู้ประเสริฐกว่าเทวดา ผู้อัน
เทวดากระทำอัญชลีแล้ว ทรงเห็นพระธิดาทั้ง ๔ นั้น
มีใจพะวักพะวงอยู่ จึงตรัสว่า ดูก่อนธิดาผู้งามเลิศ
พวกเจ้าทั้งปวงจะว่าใครเป็นผู้ประเสริฐกว่านั้น จงยก
ไว้ก่อน ก็ในที่นี้ใครเล่าหนอ ได้กล่าวการทะเลาะขึ้น

ลำดับนั้น นางเทพนารีทั้ง ๔ เมื่อจะกราบทูลแต่
ท้าวสักกะนั้น จึงกล่าวคาถาว่า :-

นารทมหามุนีไใด ผู้เที่ยวไปยังโลกทั้งปวง
ดำรงอยู่ในธรรม มีความเพียรบากบั่นมั่นอยู่ใน
ความสัตย์อย่างแท้จริง ท่านนั้นได้บอกแก่พวก
หม่อมฉัน ณ ที่ภูเขาคันธมาทน์ ซึ่งเป็นภูเขอัน
ประเสริฐว่า ถ้าพวกท่านยังไม่ทราบในที่นี้ว่า ตน
ประเสริฐหรือธรรมประเสริฐ ก็จงไปทูลถามท้าวสักกะ
ผู้เป็นจอมแห่งภูตเอาเองเถิด

ท้าวสักกเทวราชทรงสดับดังนั้นแล้ว จึงทรง
พระดำริว่า นางทั้ง ๔ นี้ ล้วนเป็นธิดาของเราทั้งหมด

ถ้าเราจักกล่าวนางคนหนึ่ง ในบรรดานางเหล่านี้ว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยคุณ เป็นผู้สูงสุดแล้วไซ้ร นางที่เหลือก็จักโกรธ เราไม่อาจตัดสินความเรื่องนี้ได้ เราจัก ส่งธิดาของเราทั้ง ๔ เหล่านี้ ไปยังสำนักของโกสิยดาบส ในหิมวันตประเทศเธอจักวินิจฉัยความเรื่องนี้แก่นาง เหล่านี้เอง จึงตรัสบอกว่า พ่อจะตัดสินความของเจ้าทั้งหลายไม่ได้ ในหิมวันตประเทศมีดาบสองค์หนึ่งชื่อว่า โกสิยะ พ่อจักมอบสุธาโภชนไปถวายแก่ท่าน ท่าน ยังไม่ให้แก่ผู้อื่นก่อนแล้ว จักไม่บริโภค ก็เมื่อจะให้อะไร แก่ใครท่านจะใคร่ครวญเสียก่อนแล้ว จึงให้แก่บุคคล ผู้มีคุณ ในบรรดาเจ้าทั้งหลาย นางคนใดได้รับภักตจาก มือของท่าน นางคนนั้นจักเป็นผู้สูงสุด แล้วจึงตรัส คาถาว่า :-

ดูก่อนเจ้าผู้มีกายอันงดงาม มหามุณีผู้อยู่ในป่าใหญ่โน้น ยังมีได้ให้ก่อนแล้วหาบริโภคภักตไม่ เมื่อโกสิยดาบสจะให้ก็พิจารณาเสียก่อนแล้วจึงให้ ถ้าท่านจักให้แก่นางคนใด นางคนนั้นแลเป็นผู้ประเสริฐ

ท้าวสักกะส่งนางทั้ง ๔ ไปยังสำนักของดาบส ด้วยประการฉะนี้ แล้วให้เรียกมาตลีเทพบุตรมา เมื่อจะส่งไปยังสำนักของดาบสนั้น จึงตรัสคาถาติดต่อกันไปว่า :-

ก็โกสิยดาบสนั้นอยู่ในทิศทักษิณ ริมฝั่งแม่น้ำคงคา ข้างหิมวันตบรรพตโน้น โกสิยดาบสนั้นมีน้ำดื่มและโภชนะหาได้ยาก ดูก่อนเทพสารถี ท่านจงนำสุธาโภชน์ไปถวายท่าน

มาตลีเทพสารถีนั่น อันท้าวสักกะผู้ประเสริฐกว่าเทวดาใช้ให้ไปแล้ว จึงขึ้นรถเทียมด้วยผ้าพันตัวไปยังอาศรมบทโดยรวดเร็ว แต่ไม่ปรากฏร่างให้ดาบสเห็น ได้วางถาดสุธาโภชน์ลงในมือของท่านมุณี

ฝ่ายโกสิยดาบสเมื่อรับโภชนะนั้นแล้ว ได้ยืนกล่าวคาถา ๒ คาถานี้ว่า :-

ก็เมื่อเรานำเรอไฟที่เราบูชาแล้ว ยืนอยู่ใกล้พระอาทิตย์ซึ่งแรกขึ้น มีแสงสว่างบรรเทาความมืด

ในโลกอันสูงสุดเสียได้ ท้าววาสวะผู้เป็นใหญ่กว่า
ภูตทั้งหมด หรือว่าใครเล่ามาวางกัตอันขาวสะอาด
ลงในฝ่ามือของเรา กัตนี้ขาวสะอาด มีพรรณขาว
ประดุจสังข์ขาวนำดูยิ่งกว่าปุยนุ่น สะอาดมีกลิ่นหอม
น่ายกใคร่ ยังไม่เคยมีเลย แม้เขาเองก็ยังไม่เคยเห็น
มาก่อน ด้วยชาติจักขุของเรา เทวดาองค์ไหนเล่า
มาวางไว้ในฝ่ามือของเรา

ลำดับนั้น มาตลีเทพสารเถีจึงตอบว่า :-

ข้าแต่มหา牟尼 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ข้าพเจ้าถูกท้าวสักกะผู้เป็นจอมแห่งเทวดา ใช้ให้นำ
สุทธาโกชน์มาโดยด่วน พระคุณเจ้าจงรู้จักข้าพเจ้าว่า
ชื่อมาตลีเทพสารเถี และจงบริโภคมกัตอันอุดม อย่าห้าม
เสียเลย เพราะสุทธาโกชน์ที่บริโภคล้วนนั้น ย่อมขจัด
บาปกรรมได้ถึง ๑๒ ประการ คือ ความหิว ๑
ความกระหาย ๑ ความกระสัน ๑ ความกระวน
กระวาย ๑ ความเหน็ดเหนื่อย ๑ ความโกรธ ๑
ความเข้าไปผูกโกรธ ๑ ความวิวาท ๑ ความส่อเสียด ๑

ความหนาว ๑ ความร้อน ๑ ความเกียจคร้าน ๑
ภัตนี้มืรสอันสูงสุด

โกสียดาบสระดับคํานั้นแล้ว เมื่อจะกระทำให้แจ้ง
ซึ่งการสมาทานวัตรของตนจึงกล่าวคาถาว่า :-

ดูก่อนมาตลีเทพสารถิ เรายังไม่ได้ให้ก่อน
แล้วบริโภคนมไม่สมควร วัตรของเรานี้เป็นวัตร
อันอุดม อนึ่ง การบริโภคนคนเดียว พระอริยเจ้าไม่บูชา
แล้ว ก็ชนผู้มีได้แบ่งบริโภคเสียแต่ผู้เดียว ย่อมไม่
ประสบความสุขเลย.

ครั้นแล้วมาตลีจึงได้ถามว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า
ผู้เจริญ พระคุณเจ้าเห็นโทษอะไรในการไม่ให้คนอื่น
เสียก่อนแล้วบริโภค จึงได้สมาทานวัตรนี้ โกสียดาบส
ได้ตอบว่า :-

ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่ง เป็นผู้ฆ่าหญิง คบหา
ภรรยาของชายอื่น ประทุษร้ายต่อมิตร ฆ่าสมณ
พราหมณ์ ผู้มีวัตรอันดีงาม ชนเหล่านั้นทั้งหมดทีเดียว

มีความตระหนี่เป็นที่ห้า เชื่อว่าเป็นผู้เลวทราม เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าไม่ให้อีกก่อนแล้ว จึงไม่ดื่มแม้จนกระทั่งน้ำ ข้าพเจ้านั้นจักให้ท่านแก่หญิงหรือชาย ที่ผู้รู้สรรเสริญแล้ว เพราะท่านเหล่านั้นเป็นผู้มีศรัทธา รู้ถ้อยคำที่ปฐกาคหขอ ปราศจากความตระหนี่ สมมติว่าเป็นผู้สะอาดและมีความสัตย์ในโลกนี้.

มาตลีสดับคำนั้น จึงยืนแสดงกายให้ปรากฏ ในขณะนั้น นางเทพกัญญาทั้ง ๔ เหล่านั้น ได้มายืนอยู่ในทิศทั้ง ๔ คือนางสิริยืนอยู่ในทิศปรายจีน นางอาสายืนอยู่ในทิศทักษิณ นางศรัทธายืนอยู่ในทิศประจิม นางหิริ ยืนอยู่ในทิศอุดร

พระศาสดา เมื่อจะทรงประกาศเนื้อความนั้น จึงตรัสคาถาว่า :-

ลำดับนั้น นางเทพกัญญาทั้ง ๔ คือนางอาสางานศรัทธา นางสิริ และนางหิริ ผู้มีผิวพรรณประดุจทองคำ ซึ่งท้าวสักกะผู้ประเสริฐกว่าเทวดาทั้งหลาย

อนุมัติส่งไปแล้ว ได้ไปยังอาศรมซึ่งเป็นที่อยู่ของ
โกสียดาบสนั้น โกสียดาบสได้เห็นนางเทพกัญญา
ทั้งปวงนั้น มีผิวพรรณอันงามประดุจเปลวเพลิง เป็น
ผู้บันเทิงอย่างยิ่ง จึงได้กล่าวกับนางเทพกัญญาทั้ง ๔
ในทิศทั้ง ๔ ต่อกันมาตลีว่า ดูก่อนเทวดาในบุรพาทิศ
ท่านมีชื่อว่าอย่างไร จงบอกไป ท่านเป็นผู้มีสิริระอัน
ประดับแล่งดงามดุจดาวประกายพริ้ว อันประเสริฐ
กว่าดาวทั้งหลาย ดูก่อนท่านผู้มีร่างกายคล้ายกับรูป
ทองคำ เราถามท่าน ท่านจงบอกแก่เราว่า ท่านเป็น
เทวดาอะไร

นางสิริได้สดับคำดั่งนั้นแล้ว เมื่อจะกระทำ
ตนให้ปรากฏ จึงกล่าวคาถาว่า :-

ข้าพเจ้ามีชื่อว่า นางสิริเทวี เป็นผู้ไม่เสพคบหา
สัตว์ลามก อันหม่มมนุษย์บุชชาแล้วทุกเมื่อ มาสู่สำนัก
ของท่าน เพราะความทะเลาะกันด้วยเรื่องสุธาโกชน์
ข้าแต่ท่านผู้มีปัญญาอันประเสริฐ ขอท่านจงแบ่ง
สุธาโกชน์นั้นให้ข้าพเจ้าบ้าง

ข้าแต่มหา牟尼 ผู้สูงสุดกว่าผู้บูชาทั้งหลาย ข้าพเจ้าปรารถนาความสุขแก่นรชนใด นรชนนั้น บันเทิงอยู่ด้วยสรรพงามสมบัติทั้งหลาย ท่านจงรู้จัก ข้าพเจ้าว่า สิริ ข้าแต่ท่านผู้มีปัญญาอันประเสริฐ ขอ ท่านจงแบ่งสุราโภชนาให้ข้าพเจ้าบ้างเถิด

โกสิยดาบสสดับคำนั้น จึงกล่าวคาถาว่า :-

นรชนทั้งหลาย ผู้มีความเพียรประกอบด้วย
ศิลปะวิทยาและความประพฤติดี ความรู้และการงาน
ของตนเป็นผู้อันท่านละทิ้งเสียแล้ว ย่อมไม่ได้
ประโยชน์อะไร กิจที่มีความขาดแคลนอันใดที่ท่าน
ทำแล้ว กิจนั้นไม่ดีเลย เราเห็นนรชนผู้เป็นบุรุษ
เกียจคร้านบริโภคมาก ทั้งมีตระกูลตำมีรูปแปลก
ดูก่อนนางสิริ นรชนที่ท่านรักษาไว้แม้สมบูรณ์ด้วยชาติ
ผู้มีโภคทรัพย์ มีความสุข ย่อมใช้เหมือนทาส
เพราะฉะนั้น เรารู้จักท่านเป็นผู้ไม่มีสัจจะ ไม่รู้สิ่งที่ควร
และไม่ควรแล้ว และเสพคบหา เป็นผู้หลงนำผู้รู้ให้ตก
ไปตาม นางเทพธิดาเช่นท่าน ย่อมไม่สมควรแม้แต่

อาสนะและน้ำ สุขาโภชนจักมีแก่ท่านได้อย่างไร ?
จงไปเสียเถิด ท่านไม่เป็นที่ชอบใจเรา

นางสิรีเทพธิดานั้น ครั้นถูกโกสิยดาบสนั้น
ห้ามแล้ว ก็อันตรธานหายไปในที่นั้นนั่นเอง ลำดับนั้น
โกสิยดาบสนั้นเมื่อจะเจรจากับนางอาสาเทพธิดา จึง
กล่าวคาถาต่อไปนี้ :-

ใครนั้นเป็นผู้มีพินขาว สวมคุณทลมีร่างกาย
อันวิจิตร ทรงเครื่องประดับเกลี้ยงเกลาทำด้วยทองคำ
นุ่งห่มผ้ามีสีดั่งสายน้ำหยด ย่อมงดงามเหมือนดัง
ประดับช่อดอกไม้มีสีแดงดุกเปลงไฟไหม้หญ้าคา
จะนั้น ท่านเป็นเหมือนนางเนื้อทรายคะนอง ที่นาย
ขมังธนูยิงผิดแล้วมองดูอยู่ดูจทำเขลา จะนั้น ดูก่อน
นางเทพธิดาผู้มีดวงตาอันขาว ในที่นี้ ใครเป็นสหาย
ของท่าน ท่านอยู่ในป่าใหญ่ แต่ผู้เดียวไม่กลัวหรือ

ในลำดับนั้น นางอาสา จึงตอบว่า :-

ข้าแต่โกสิยดาบส ในที่นี้สหายของข้าพเจ้า
ย่อมไม่มี ข้าพเจ้าเป็นเทวดามีชื่อว่า อาสา เกิดใน

ดาวดึงส์พิภพ มาสู่สำนักของท่านเพราะหวังสุธาโกชน์
ข้าแต่ท่านผู้มีปัญญาอันประเสริฐ ท่านจงแบ่งสุธา-
โกชน์นั้นให้แก่ข้าพเจ้าบ้าง.

โกสิยดาบสสดับคำนั้นแล้ว ก็ได้กล่าวเป็น
คาถาว่า :-

พ่อค้าทั้งหลาย มีความหวังแสวงหาทรัพย์
ย่อมขึ้นเรือแล่นไปในทะเล หนึ่ง พ่อค้าเหล่านั้น ย่อม
จมในท่ามกลางมหาสมุทรนั้น ในกาลบางครั้ง เขามี
ทรัพย์สิ้นไป ทั้งทรัพย์อันเป็นต้นทุนก็สูญหายไปแล้ว
ก็กลับมา ชาวนาทั้งหลาย ย่อมไถนาด้วยความหวัง
หวานพืชก็กระทำโดยแยบคาย เขาไม่ได้ประสบผล
อะไร ๆ จากข้าวกล้า นั้น เพราะเพลี้ยตกลงบ้าง เพราะ
ฝนแล้งบ้าง ในภายหลัง นรชนทั้งหลายผู้แสวงหา
ความสุขทำความหวังข้างหน้า ย่อมทำการงานของ
ตนเพื่อนาย นรชนเหล่านั้นถูกศัตรูเบียดเบียนแล้ว
ไม่ได้ประโยชน์อะไร ๆ ย่อมหนีไปสู่ทิศทั้งหลาย เพื่อ
ประโยชน์แก่นายอีก สัตว์ผู้แสวงหาความสุขเหล่านี้

เป็นผู้ใคร่จะไปสวรรค์ ละทิ้งรัชชาติทรัพย์และหมู่ญาติเสียแล้ว ย่อมทำความเพียรอันเคร่งครัดหมองตลอดกาลนาน เดินทางผิดย่อมไปสู่ทุกติเพราะความหวัง เพราะฉะนั้น ท่านชื่อว่า อาสา ที่เขาสมมติว่าเป็นผู้มักกล่าวให้เคลื่อนคลาดจากความจริง ดูก่อนนางอาสา ท่านจงนำความหวังในสุทธาโกชนีในตนออกเสีย นางเทพธิดาเช่นท่าน ยังไม่สมควรแม้กระทั่งอาสนะและน้ำ ฉะนั้น สุทธาโกชนีจักมีแก่ท่านได้อย่างไร ท่านจงไปเสียเถิด ท่านไม่เป็นที่ชอบใจของเรา.

แม้นางอาสานั้น ครั้นถูกโกสิยดาบสห้ามเสียแล้วจึงอันตรธานหายไป ในลำดับนั้น โกสิยดาบสเมื่อจะเจรจากับนางศรัทธา จึงกล่าวคาถาว่า :-

ท่านผู้มียศ รุ่งเรืองอยู่ด้วยยศ ยืนอยู่เป็นเจ้าในทิศ ดูก่อนนางผู้มีร่างกายคล้ายทองคำ เราขอถามท่าน ท่านจงบอกเราว่า ท่านเป็นเทวดาอะไร

ลำดับนั้น นางศรัทธาจึงกล่าวคาถาว่า :-

ข้าพเจ้ามีชื่อว่า ศรัทธาเทวี ที่มนุษย์บูชาแล้ว เป็นผู้ไม่เสพคบสัตรีผู้ลามกในกาลทุกเมื่อ มาสู่สำนักของท่าน เพราะวิวาทด้วยสุชาโกชน ข้าแต่ท่านผู้มีปัญญาอันประเสริฐ ท่านจงแบ่งสุชาโกชนนั้นให้ข้าพเจ้าบ้างเถิด

ลำดับนั้น โกสิยดาบสจึงกล่าวกะนางศรัทธา
นั้นว่า :-

ก็บางครั้งมนุษย์ทั้งหลาย ถืออาการให้บ้าง การฝึกฝนบ้าง การบริจาคน้ำ การสำรวมบ้าง ย่อมกระทำด้วยความเชื่อ แต่มนุษย์พวกหนึ่งกระทำโจรกรรมบ้าง พุดเท็จบ้าง ล่อลวงบ้าง กล่าวส่อเสียดบ้าง ท่านอย่าประกอบต่อไปเลย

บุรุษผู้มีความเพ่งเล็งในภรรยาทั้งหลาย ผู้ประกอบด้วยศีล ผู้มีวัตรในการปฏิบัติสามีดีแล้ว และเป็นผู้เสมอกัน ย่อมนำความพอใจในนางกุลธิดา ออกเสีย เพราะเขาทำความเชื่อตามคำของนาง กุมภทาสีอีก ดูก่อนนางศรัทธา ตัวท่านนั้นแลให้ชนอื่น

เสพคบภรรยาของผู้อื่น ท่านย่อมทำบาป ละทิ้ง
กุศลเสีย นางเช่นท่านไม่ควรแก่อาสนะและน้ำ
สุราโภชนาจักมีแต่ไหนเล่า ท่านจงไปเสีย ท่านไม่เป็นที่
ชอบใจของเรา

ก็ดาบสนั้น กล่าวกะนางเทพธิดาผู้มีชื่อว่า
ศรัทธาเห็นว่า สัตว์เหล่านี้เชื่อถือคำของผู้ใดผู้หนึ่งแล้ว
ย่อมกระทำการนั้น ๆ เขาย่อมทำการซึ่งไม่ควร
กระทำให้มากกว่ากรรมที่ควรกระทำเสียอีก กรรมนั้น
ทั้งหมดย่อมชื่อว่า เป็นกรรมที่ท่านใช้ให้เขาทำแล้ว
ทุกอย่าง ดังนี้ กล่าวไว้แล้ว ด้วยความมุ่งหมายอย่างนี้

ในคานานั้นมีคำอธิบายว่า ก็การให้ที่ประกอบ
ด้วยเจตนามีวัตถุ ๑๐ ประการ ชื่อว่า ทาน การฝึก
อินทรีย์ ชื่อว่า การฝึกฝน การบริจาคไทยธรรม ชื่อว่า
การบริจาค ศีล ชื่อว่า การสำรวม คำว่า ถือเอาด้วย
ความเชื่อ อธิบายว่า แม้ถือเอาแล้ว ก็ย่อมกระทำ
ตามคำของบุคคลผู้กล่าวอยู่ว่า การให้ท่านเป็นต้นเหล่านี้
มีอานิสงส์มาก ท่านพึงกระทำเถิด ดังนี้ เพราะความเชื่อ

คำว่า ล่อลวง ความว่า มนุษย์ทั้งหลาย ย่อมกระทำการ
กรรมมีการโกงด้วยตาซึ่งเป็นต้น หรือกรรมมีการโกง
ชาวบ้านเป็นต้น คำว่า แต่มนุษย์พวกหนึ่ง มีอธิบายว่า
ฝ่ายมนุษย์อีกพวกหนึ่งเชื่อถือคำของชนบางพวกว่า
ท่านพึงกระทำโจรกรรมเป็นต้น เพื่อประโยชน์แก่คน
เหล่านั้นด้วยเหล่านี้ด้วย ในกาลทั้งหลายชื่อเห็นปานนี้
ดังนี้แล้วกระทำความผิดแม้เหล่านี้ คำว่า ท่านอย่า
ประกอบต่อไป อธิบายว่า แม้ชนเหล่านี้ไม่เชื่อถือคำ
ของบุคคลผู้กล่าวอยู่ว่า กรรมเหล่านั้นเต็มไปด้วยโทษ
มีทุกข์เป็นผล ท่านไม่ควรทำดังนี้ ก็ยังขึ้นกระทำ
กรรมนั้น ท่านอย่าได้ชักชวนต่อไป เพราะกรรมที่
บุคคลกระทำด้วยอำนาจของท่านนั้น มีโทษก็มี
ไม่มีโทษก็มี ด้วยประการฉะนี้ คำว่า เสมอกัน คือ
เป็นผู้เสมอกันด้วยชาติ โคตร และศีลเป็นต้น คำว่า
มีความเพ่งเล็ง หมายความว่า มีตณฺหา คำว่า
ความพอใจ ได้แก่เป็นผู้มีจิตรักใคร่แล้ว ย่อมกระทำ
ความกำหนดด้วยสามารถแห่งความพอใจ คำว่า

ความเชื่อ ได้แก่ ย่อมกระทำความเชื่อตามถ้อยคำ
แม่ของนางกุมภทาสี จริงอยู่ เมื่อนางกุมภทาสีนั้น
กล่าวอยู่ว่า ดิฉันจักกระทำอุปการะชื้อนี้แก่ท่าน ดังนี้
บุรุษนั้นเชื่อแล้วก็ทิ้งแม่หญิงผู้มีตระกูลเสีย กลับมา
เห็นกับนางทาสีนั้นแล อนึ่ง บุรุษกระทำความเชื่อตาม
ถ้อยคำของนางกุมภทาสีว่าหญิงมีชื่อนั้น มีจิตรักใคร่
ในตัวท่าน ดังนี้แล้วยอมเสพภรรยาของชนอื่น คำว่า
ดูก่อน นางศรัทธาตัวท่านนั้นแลให้ชนอื่นเสพในภรรยา
ของผู้อื่น มีอธิบายว่า เพราะเหตุที่ชนทั้งหลายเชื่อฟัง
คำนั้น ๆ จึงเสพภรรยาของชนอื่น กระทำกรรมอันเป็น
บาปละกุศลเสียเพราะอำนาจของท่าน เพราะฉะนั้น
ตัวท่านนั้นแล ชื่อว่าเป็นผู้เสพซึ่งภรรยาของชนอื่น ท่าน
ย่อมกระทำความกรรมอันเป็นบาปทั้งหลาย ย่อมละทิ้ง
กุศลเสีย บุคคลที่มีธรรมอันลามก ผู้ทำโลกให้ฉิบหาย
เหมือนกับท่านไม่มีอีกแล้ว ท่านจงไปเสียเถิด ท่าน
ไม่เป็นที่ชอบใจแก่เรา

นางศรืทธานั้น ก็ได้อันตรายหายไปในที่นั้นเอง ฝ่ายโกสิยดาบสเมื่อจะเจรจากับนางหิริผู้ยืนอยู่ด้านทิศอุดร จึงได้กล่าวคาถา ๒ คาถาว่า :-

เมื่ออรุณขึ้นไปในที่สุดแห่งราตรี นางเทพธิดาใดเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งรูปอันงดงามปรากฏอยู่ ดูก่อนเทวดาท่านเปรียบเหมือนนางเทพธิดานั้น จะพูดกะเราหรือ ท่านจงบอกแก่เราว่าท่านเป็นนางอัปสรอะไร ท่านมีชื่อว่าอย่างไร ยืนอยู่ประดุจเถาว์ลัยดำในฤดูร้อน และประดุจเปลวไฟที่ห้อมล้อมอยู่ด้วยใบไม้สีแดง ถูกลมพัดแล้วดับลง ฉะนั้นท่านเป็นผู้ราวกะว่า จะพูดแต่มีได้ เปล่งวาจาออกมา แลดูอยู่เหมือนนางเนื้อเขลา ฉะนั้น

ลำดับนั้น นางหิริเทพธิดานั้น จึงกล่าวคาถาว่า :-

ข้าพเจ้ามีชื่อว่านางหิริเทวี ได้รับการบูชาแล้ว ในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ไม่เสพสัตว์ผู้ลามกในกาลทุกเมื่อ มายังสำนักของท่าน เพราะวิวาทกันด้วยเรื่อง

สุธาโภชน ข้าพเจ้านั้น มีอาภพที่จะขอสุธาโภชนกะท่านได้ เพราะการขอของหญิงดูเหมือนจะเป็นของน่าละอาย

โกสียดาบสได้สดับคำนั้น จึงได้กล่าวคาถา ๒ คาถาว่า :-

ดูก่อนนางผู้มีกายงดงาม ท่านจักได้ตามธรรมชาติตามอุบายที่ชอบ นี่เป็นธรรมดาที่เดียว ก็สุธาโภชนนั้นท่านจะได้เพราะการขอก็หาไม่ เพราะฉะนั้น เราพึงเชื่อเชิญท่านผู้มีได้ขอสุธาโภชนนั้น ท่านต้องการสุธาโภชนใด ๆ เราจะให้สุธาโภชนนั้น ๆ แก่ท่าน ดูก่อนนางผู้มีสิริระคล้ายทองคำ วันนี้เราขอเชิญท่านไปในอาศรมของเรา เราจะบูชาท่านด้วยสรรพส ครั้นบูชาท่านแล้ว จึงจักบริโภคสุธาโภชน

พระศาสดา เมื่อจะทรงประกาศเนื้อความนั้น จึงตรัสว่า :-

ในกาลนั้น นางหิริเทพธิดาผู้ไม่ข้องเกี่ยวกับสัตว์ผู้ลามกในกาลทุกเมื่อนั้น เป็นผู้อันดาบสชื่อโกสียะ ผู้มี

ความรุ่งเรืองยอมให้เข้าไปสู่อาศรมอันน่ารื่นรมย์ มีน้ำ
และผลไม้สมบูรณ์อันท่านผู้ประเสริฐบูชาแล้ว ณ ที่ใกล้
อาศรมสถานนั้นมากไปด้วยหมู่รุกขชาตินานาชนิด อัน
ผลิดอกออกผล มีทั้งมะม่วง มะหาด ขนุน ทองกวาว
มะรุม อีกทั้งต้นโลท และบัวบก การะเกด
จันทร์กะพ้อ และหมากหอมแก่ ล้วนกำลังออกดอก
บานสะพรั่ง ในที่นั้นมากไปด้วยต้นไม้ชนิดใหญ่ ๆ คือ
ต้นรัง ต้นกุ่ม ต้นหว้า ต้นโพธิ์ ต้นไทร อีกทั้งมะฆาง
ราชพฤกษ์ แดฝอย ไม้ยางทราย ไม้จิก และลำเจียก
ต่างก็มีกิ่งอันห้อยย้อยลงมา กำลังส่งกลิ่นหอมฟุ้งน่าย
ยวนใจนัก ถั่วแระ อ้อยแซม ถั่วป่า ตะโก ข้าวฟ่าง
ลูกเดือย ถั่วขาวเล็ก กล้วยมีเมล็ด กล้วยไม่มีเมล็ด
ข้าวสาลี ข้าวเปลือก ราชดัด และข้าวสารอันเกิดเอง
ก็มีอยู่ในอาศรมนั้นมากมาย ก็เบื้องหน้าด้านทิศอุดร
แห่งอาศรมสถานนั้น มีสระโบกขรณีอันงามราบรื่น
มีพื้นท่าขึ้นลงเรียบเสมอกัน มีน้ำใสจิตสนิทไม่มี
กลิ่นเหม็น อนึ่ง ในสระโบกขรณีนั้นมีปลาต่างชนิด

คือปลาตุก ปลากระทิงเหว ปลากราย กุ้ง ปลาตะเพียน ปลาฉลาม ปลาเกา วายเกลื่อนนกลาดไปในสระ โบกขรณีที่มีขอบคัน พากันแหวกวายอย่างสบาย ทั้งเหยือกก็มาก และที่ใกล้เคียงสระโบกขรณีนั้นมีนกต่างชนิด คือหงส์ นกกระเรียน นกยูง นกจากพราคนกออก กระเหว่าลาย นกยูงทอง นกพริกและนกไพระดกมากมาย ล้วนมีขนปีก อันงดงาม พากันจับอยู่อย่างสบาย ทั้งอาหารก็มีมาก ในที่ใกล้เคียงสระโบกขรณีนั้น มีปาล์มชาติและหมู่เนื้อต่างๆ มากมาย คือราชสีห์ เสือโคร่ง ช้าง หมู เสือปลา เสือดาว แรดและโคลาน กระบือ ละมั่ง กวาง เนื้อทราย หมูป่า ะมาด หมูบ้าน กวางทอง แมว กระต่าย วัวกระทิง เป็นอันมากล้วนงามวิจิตรหลากหลาย พื้นดินและหินเขาตารดาษงามวิจิตรไปด้วยดอกไม้ ทั้งฝูงนกก็ส่งเสียงร้องทีกก้อง เป็นที่อาศัยของหมู่ปักษี

พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงพรรณนาอาศรมของโกสิยดาบสอย่างนี้แล้ว บัดนี้พระองค์หวังจะทรง

แสดงอาการ ที่นางหิรีเข้าไปในอาศรมนั้นเป็นต้น
จึงตรัสว่า :-

นางหิรีเทพธิดานั้นมีผิวพรรณงาม ทัดดอกไม้
เขียวเดินเข้าไปยังอาศรมประหนึ่งมหาเมฆ ขณะเมื่อ
ฟ้าแลบสว่าง ฉะนั้น โกสิยดาบสได้พูดคำนี้แก่นางหิรี
เทพธิดา ผู้ผูกช่องผมเรียบร้อยดีแล้วด้วยหญ้าคา
อันสะอาด มีกลิ่นหอม มีแก้อีหนึ่งตั้งไว้ที่ประตู
บรรณศาลา ใช้ลาดด้วยหนังเสืออชินะ เพื่อนางหิรีนั้น
ว่า ดูก่อนนางงาม เชิญท่านนั่งบนอาสนะนี้ตามสบาย
เถิด ในกาลนั้น เมื่อนางนั่งแก้อีแล้ว โกสิยดาบส
มหามุนี ผู้ทรงชฎาอันรุ่งเรืองได้รับนำสุชาโภชนมา
พร้อมกับน้ำ ด้วยใบบัวใหม่เอง เพื่อให้ให้เพียงพอ
ตามความประสงค์ นางหิรีเทพธิดานั้นเป็นผู้มีใจ
เบิกบาน รับสุชาโภชนนั้นด้วยมือทั้งสองแล้ว จึงกล่าว
กะโกสิยดาบสผู้ทรงชฎาว่า ข้าแต่มุนีผู้ประเสริฐ
เอาเถิด ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ชัยชนะที่พระผู้เป็นเจ้าบูชา
แล้ว จะพึงไปสู่ไตรปิพยสถานในบัดนี้ นางหิรีเทพธิดา

นั้น เป็นผู้มัวเมาแล้วด้วยความเมาในผิวพรรณ เป็นผู้อันโกสียดาบส ผู้มีความรุ่งเรืองกล่าวอนุมัติแล้วกลับไป ณ สำนักของท้าวสหัทสนัยน์ทูลว่า ข้าแต่ท้าว วาสวะ สุธาโภชนัน์โกสียดาบสให้แล้ว ขอพระบิดา จงประทานความชำนาญให้แก่หม่อมฉันเถิด แม้ท้าว สักกะก็ได้ทรงบูชานางหิรินั้น ในกาลนั้น เทวดาทั้งหลายพร้อมด้วยพระอินทร์ ได้พากันบูชานางสุร- กัญญาผู้สูงสุด นางหิรีเทพธิดานั้น ท้าวสักกะให้นั่งบน เก้าอี้ทองคำอันใหม่ ในกาลใดเป็นผู้อันเทวดาและ มนุษย์ทั้งหลายบูชาแล้ว ด้วยการประนมหัตถ์ใน กาลนั้น

ในคาถานั้นมีอธิบายว่า คำว่า มีผิวพรรณ งาม คือมีผิวดี คำว่า ทัดดอกไม้สีขาว ความว่า ห้อย ดอกไม้สีขาว ลูบคลำกิ่งไม้สีขาวนั้น ๆ คำว่า ประหนึ่ง มหาเมฆ อธิบายว่า นางหิรีเทพธิดานั้น เป็นผู้อันโกสีย ดาบสนั้นเชื่อเชิญแล้ว จึงเดินเข้าไปสู่อาศรมของท่าน ประหนึ่งสายฟ้าแลบในระหว่างมหาเมฆฉะนั้น คำว่า

นั้น คือ เพื่อนางหิริเทพธิดานั้น คำว่า ผู้ผูกช่องผม
เรียบร้อยดีแล้ว คือ ผู้มีศีระะอันผูกไว้ดีแล้ว คำว่า
หย้าคา คือ สำเร็จด้วยหย้าคา เจือด้วยหย้าไทร
เป็นต้น คำว่า มีกลิ่นหอม คือ มีกลิ่นหอมเพราะเจือ
ด้วยหย้าไทรและหย้าที่มีกลิ่นหอมอย่างอื่น คำว่า
ลาดด้วยหนังเสือ ได้แก่ใช้หนังเสืออชนะปไว้ข้างบน
คำว่า มีแก้วนี้หนึ่ง คือลาดแก้วให้เห็นปานนี้ ไว้ที่ประตู
บรรณศาลา คำว่า นั่งบนอาสนะนี้ตามสบาย มีอธิบาย
ว่า ท่านจงนั่งบนอาสนะนี้ตามความสุขสบายเถิด คำว่า
เพื่อจะให้เพียงพอดตามความประสงค์ อธิบายว่า นาง
ปรารถนาอยู่ซึ่งสุธาโกชน์พออิม คำว่า ด้วยใบบัวใหม่
ได้แก่ ด้วยใบบัวอันสดที่นำมาจากสระโบกขรณีใน
ขณะนั้นเอง คำว่า เอง คือด้วยมือของตนเอง คำว่า
พร้อมกับน้ำ คือประกอบด้วยนทักษิณา คำว่า นำ
สุธาโกชน์มา คือ นำสุธาโกชน์มาเฉพาะแล้ว คำว่า
รีบ คือรีบนำมาด้วยกำลังแห่งความโสมนัส คำว่า
เอาเถิด นี่เป็นนิบาตใช้ในข้อความเป็นอุปสรรค คำว่า

ผู้ ได้ชัยชนะ คือเป็นผู้ถึงแล้วซึ่งความชนะ คำว่า
 อนุมัติแล้ว คือ อนุญาตแล้วว่า ท่านจงไปตามความพอใจ
 ณ บัดนี้เถิด คำว่า ทูล ความว่า นางหิรีนั้นกลับไปยัง
 ไตรทศบุรีแล้ว กล่าวในสำนักของท้าวสักกะว่า
 สุธาโภชน์นโกสียดาบสให้แล้ว คำว่า นางสุรกัญญา
 หมายถึงนางเทพธิดา คำว่า สูงสุด คือ ประเสริฐ คำว่า
 นางเป็น ผู้อันเทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ด้วย
 ประนมหัตถ์ อธิบายว่าเป็นผู้อันเทวดาทั้งหลายด้วย
 อันมนุษย์ทั้งหลายด้วย บูชาแล้ว ด้วยยกมือประนม
 คำว่า ในกาลนั้น อธิบายว่า นางเข้าไปยังแก้อี้ กล่าวคือ
 ดั่งทองคำใหม่ที่ท้าวสักกะประทานแล้ว เพื่อต้องการ
 หนึ่งในการใดในการนั้น ท้าวสักกะและเทวดาที่เหลือจึง
 พากันบูชานางผู้หนึ่งบนตั่งนั้น ด้วยดอกปาริฉัตตกะ
 เป็นต้น

ท้าวสักกะครั้นบูชานางอย่างนี้แล้ว จึงทรงดำริว่า
 เพราะเหตุอะไรเล่าหนอ โกสียดาบสจึงไม่ให้แก่นาง
 เทพธิดาที่เหลือ ได้ให้สุธาโภชน์แก่นางหิรีนี้ผู้เดียว

ท้าวเธอจึงส่งมาตลีเทพสารธิไปอีกครึ่งหนึ่ง
เพื่อต้องการจะรู้เหตุนั้น

พระศาสดา เมื่อจะทรงประกาศเนื้อความนั้น
จึงตรัสว่า :-

ท้าวสหัสสนัยน์ผู้เป็นจอมแห่งชาวไตรทศ ได้
ตรัสกะมาตลีนั้นต่อไปอีกว่า ท่านจงไปถามโกสิยดาบส
ตามคำของเราว่า ข้าแต่โกสิยดาบส เว้นนางอาสา
นางศรัทธา และสรีเสีย นางหิริผู้เดียวได้สุธาโกชน์แล้ว
เพราะเหตุอะไร

มาตลีเทพสารธินั้น รับคำของท้าวสักกะนั้นแล้ว
จึงได้ขึ้นรถไพชยนต์ไป

พระศาสดา เมื่อจะทรงประกาศเนื้อความนั้น
จึงตรัสว่า :-

มาตลีขึ้นรถนั้น เลื่อนลอยไปตามสบาย
รุ่งเรืองอยู่ เช่นกับด้วยเครื่องใช้สอย มิ่งอนรถสำเร็จ
ไปด้วยทองชมพูนุก มีสีแดงคล้ายทองวิเศษ มี

เครื่องลาดวิจิตรด้วยทองคำอันประดับแล้ว รูป
 ทั้งหลายมีอยู่มากมายในรณนั้น คือ รูปพระจันทร์ ช้าง
 โค ม้า กิन्नร เสือโคร่ง เสือเหลือง เนื้อทราย ล้วน
 สำเร็จด้วยทองคำ นกทั้งหลายในรณนั้นทำด้วยรัตน
 ต่าง ๆ ดุจกระดาดโลดเตนอยู่ หม่อมฤคในรณนั้น จัด
 ไว้ตามฝูง ล้วนสำเร็จด้วยแก้วไพฑูรย์ พวกเทพบุตร
 ได้เทียมพระยาม้าอัศวราช ซึ่งมีสีดังทองคำในรณนั้น
 คล้ายช้างหนุ่มมีกำลัง ประมาณพันตัว อันประดับแล้ว
 มีเครื่องประดับทับทรวง อันทำด้วยข้ายทองคำ
 ทั้งห้อยเครื่องประดับหู ไปโดยเสียงปกติไม่ขัดข้อง
 มาตลีขึ้นสู่ยานอันประเสริฐนั้น บรรลือแล้วตลอดทิศ
 ทั้งสิบเหล่านี้ ให้ท้องฟ้าภูเขาและต้นไม้ใหญ่อันเป็น
 เจ้าแห่งไพร พร้อมทั้งสาครตลอดทั้งเมทนีดลให้สนั่น
 หวั่นไหวทั่วไป

มาตลีนั้นเข้าไปยังอาศรมโดยเร็วพลันอย่างนี้
 กระทำผ้าทิพย์ปาวารเจวียงบ่าข้างหนึ่ง กระทำอัญชลี
 แล้วกล่าวกะโกสิยดาบสผู้เป็นพราหมณ์ประเสริฐกว่า

หมู่เทวดา ผู้เป็นพหูสูตรผู้เจริญ ผู้มีวัตรอันฝึกหัดดีแล้วว่า ข้าแต่โกสิยดาบส ท่านจงฟังถ้อยคำของพระอินทร์ ข้าพเจ้าเป็นทูตท้าวปรีณททเทวราช ตรัสถามท่านว่า ข้าแต่โกสิยดาบส ยกเว้นนางอาสนางศรัทธา นางสิรีเสียว เพราะเหตุไร นางหิริจึงได้สุธาโภชน์แต่ผู้เดียว

ในคานานั้นมีอรรธาธิบายว่า คำว่า เลื่อนลอยไปตามสบาย ความว่ามาตลีขึ้นรถไฟชยนต์นั้นเลื่อนลอยไปตามสบาย คำว่า ขึ้น คือ ขึ้นสู่รถนั้นได้แก่ ได้กระทำการตระเตรียมจะเหาะไป คำว่า เช่นกับด้วยเครื่องใช้สอย คือ เช่นกับด้วยภัณฑะเครื่องอุปกรณ์ทั้งหลาย คำว่า รุ่งเรือง อธิบายว่า รถที่รุ่งเรืองแล้วเหมือนเครื่องอุปกรณ์ อันมีสีเสมอด้วยเปลวไฟของมาตลีนั้นรุ่งเรืองอยู่ฉะนั้น คำว่า แล้วไปด้วยทองคำชมพูท อธิบายว่า มิ่งอนรถสำเร็จไปด้วยทองคำมีสีแดงกล่าวคือทองชมพูท คำว่า มีเครื่องลาดอันวิจิตรด้วยทองคำ คือประกอบแล้วด้วยเครื่องลาด

อันเป็นมงคลอันวิจิตรด้วยรัตนะ ๗ ประการ สำเร็จด้วยทอง คำว่า รูปพระจันทร์ อธิบายว่า รูปพระจันทร์อันสำเร็จด้วยทองคำมีอยู่ในรถนั้น คำว่า ช้าง คือรูปช้าง อันสำเร็จด้วยทองคำ สำเร็จด้วยเงินและสำเร็จด้วยแก้วมณี แม้ในคำว่า โค เป็นต้น ก็มีนัยเหมือนกันทีเดียว คำว่า นกทั้งหลายในรถนั้นดุจกระโดดโลดเต้นอยู่ อธิบายว่า แม้ฝูงนกอันสำเร็จด้วยรัตนะต่าง ๆ กำลังกระโดดโลดเต้นอยู่ในรถนั้นตามลำดับที่เดียว คำว่า จัดไว้ตามฝูง อธิบายว่า ประกอบแล้วกับฝูงของตนๆ แสดงไว้แล้ว คำว่า พระยาม้าอัศวราชมีสีดังทองคำ ได้แก่พระยาม้าอัศวราชมโนมัยมีสีทอง คำว่า คล้ายช้างหนุ่มมีกำลัง คือเชื่อกับช้างรุ่นหนุ่มอันถึงพร้อมด้วยกำลัง คำว่า มีเครื่องประดับทับทรวงอันกระทำด้วยขายทองคำ คือประกอบด้วยเครื่องอลังการทับทรวงอันแล้วด้วยขายทองคำ คำว่า ห้อยเครื่องประดับหู ได้แก่ประกอบด้วยเครื่องประดับหู กล่าวคือพวงระย้า คำว่า ไปโดยเสียงปกติ คือมีการวิ่งไปเป็น

ปกติ ด้วยอาการสักรว่าเสียงเท่านั้น ปราศจากการ
ประหารด้วยปฏัก คำว่า ไม่ขัดข้อง อธิบายว่า พวก
เทพบุตรเทียมนพระยาม้าอัครราชเห็นปานนี้ จึงไม่มี
ความขัดข้องวิ่งไปเร็วในรถนั้น คำว่า บรรลือ มีอธิบาย
ว่า มาตลีได้กระทำการบรรลือเป็นอันเดียวกันด้วย
เสียงแห่งยาน คำว่า เจ้าแห่งไพร อธิบายว่า เป็นเจ้า
แห่งป่า และชฎป่า คำว่า ให้สนั่นหวั่นไหว คือให้
สะท้อนสะท้อนทั่วไป บัณฑิตพึงทราบความหวั่นไหว
ด้วยความหวั่นไหวแห่งวิมาน อันตั้งอยู่ในอากาศ
ในรถนั้น คำว่า กระทำผ้าทิพยปาวารเฉวียงบ่า
ข้างหนึ่ง อธิบายว่า มีผ้าทิพยปาวารกระทำเฉวียงบ่า
ไว้ข้างหนึ่ง คำว่า ผู้เจริญ คือเจริญด้วยคุณ คำว่า
มีวัตรอันฝึกหัดดีแล้ว คือประกอบด้วยวัตร ได้แก่
มารยาทอันฝึกหัดไว้ดีแล้ว คำว่า กล่าว ความว่า มาตลี
หยุดรถนั้นในอากาศแล้ว จึงลงไปกล่าวอย่างนี้

โกสิยดาบสสดับคำของมาตลีนั่นแล้ว จึงได้
กล่าวคาถาว่า :-

ดุก่อนมาตลีเทพสารถี นางสิรีเทพธิดากล่าวตอบข้าพเจ้าว่า แน่ ส่วนนางศรัทธากล่าวตอบข้าพเจ้าว่า ไม่เพียง แต่นางอาสาเราสมมติว่า เป็นผู้กล่าวให้คลาดเคลื่อนจากความจริง ส่วนนางหิริเป็นผู้ตั้งอยู่ในคุณอันประเสริฐ

ในคานานั้น มีคำอธิบายว่า นางสิรีตอบกะเราว่า แน่ เพราะคบชนที่ถึงพร้อมแล้ว ด้วยศิลปศาสตร์เป็นต้นบ้าง ชนที่ไร้จากคุณเช่นนั้นบ้าง ส่วนนางศรัทธาตอบกะเราว่า ไม่เพียง เพราะบุคคลละวัตุนั้น ๆ แล้วจึงไปบังเกิดขึ้นในที่อื่น เพราะอาการที่มีแล้วกลับไม่มีฝ่ายนางอาสาพูดตอบกะเราว่า พวกชนผู้มีความต้องการด้วยทรัพย์แล่นเรือไปยังมหาสมุทร พอขาดทุนหมดแล้วจึงกลับ เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าเป็นผู้พูดให้ผิด ส่วนนางหิริเป็นผู้ตั้งอยู่ในคุณอันบริสุทธิ์และในคุณอันประเสริฐ กล่าวคือเป็นผู้มีหิริและโอตตปปะเป็นปกติ

เมื่อโกสิยดาบสจะพรรณนาคุณของนางหิรินั้นในบัดนี้ จึงกล่าวคาถาว่า

นางกุมารีกิติ หึงที่สกุลรักษาแล้วกิติ หึงแก่
ที่ไม่มีสามีกิติ หึงมีสามีกิติ เหล่านี้ได้รู้ฉันทราคะที่
เกิดขึ้นแรงกล้าในบุรุษทั้งหลายแล้ว ห้ามกันจิตของ
ตนเสียได้ด้วยความละอายใจ เปรียบเหมือนนักรบ
เหล่าใดที่ต้องสละชีวิตในสนามรบ อันกำลังต่อสู้ด้วย
ลูกศรและหอก เมื่อพวกนักรบแพ้แล้วในระหว่างผู้ที่
ล้มไปอยู่และหนีไป ย่อมกลับมาด้วยความละอายใจ
พวกนักรบที่แพ้สงครามเหล่านั้น เป็นผู้มิใช่จะ
ยอมมารับนายอีก ฉะนั้น นางหิรินี้เป็นผู้มีปกติห้ามชน
เสียจากบาป เหมือนท่านบเป็นสถานที่กั้นกระแสน้ำ
เขี้ยวไว้ได้ ฉะนั้น ดูก่อนเทพสารถิ เพราะฉะนั้น ท่าน
จงทูลตามคำที่เรากล่าวแล้วนั้นแด่พระอินทร์ว่า นางหิริ
นั้น อันท่านผู้ประเสริฐบูชาแล้วในโลกทั้งปวง ฉะนั้น

มาตลีสัตถ์คำนั้น จึงกล่าวคาถานี้ว่า :-

ข้าแต่โกสิยะผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ทำ
มหาพรหม ทำวมหินทรเทวราชหรือทำวปชาบดี
ใครเล่าจะเข้าใจความเห็นข้อนี้ของท่าน นางหิรินี้ เป็น

ธิดาของท้าวมหินทรเทวราช ย่อมได้สมมติว่าเป็นผู้
ประเสริฐที่สุดแม้ในหมู่เทวดาทั้งหลาย

เมื่อมาตลีกำลังกล่าวอยู่อย่างนี้ที่เดียว ธรรมคือ
ความเสื่อมได้บังเกิดขึ้นแล้วแก่โกสียดาบสในขณะนั้น
นั่นเอง ลำดับนั้น มาตลีจึงกล่าวว่า ข้าแต่โกสียะ ท่าน
ปลงอายุสังขารเสียได้แล้ว แม้ธรรมคือการเคลื่อนก็ถึง
พร้อมแก่ท่านแล้ว ท่านจะมีประโยชน์อะไรด้วยมนุษย์
โลก เราจะไปยังเทวโลกด้วยกันเถิด ดังนี้ เป็นผู้
ปรารถนาจะนโกสียดาบสนั้นไปในเทวโลกนั้น จึงกล่าว
คาถาว่า :-

เชษฐเถิด ท่านจงมา จงขึ้นรถคันนี้อันเป็น
ของข้าพเจ้าไปสู่ไตรทิพย์ ในกาลบัดนี้เถิด ข้าแต่ท่าน
ผู้มีโคตรเสมอด้วยพระอินทร์ ทั้งพระอินทร์ก็ทรงหวัง
ท่านอยู่ ท่านจงถึงความป็นสหายกับพระอินทร์ใน
วันนี้เถิด

เมื่อมาตลีนั้นกำลังพูดอยู่กับโกสียดาบสด้วย
ประการฉะนี้ที่เดียว โกสียดาบสก็จุติจากอัฐภพนั้น

บังเกิดเป็นอุปปาติกเทพบุตรขึ้นยืนอยู่บนทิพยรถ ลำดับนั้น มาตลีจึงนำท่านไปยังสำนักของท้าวสักกะ ท้าวสักกะพอเห็นท่าน ก็มีพระทัยยินดี ได้ประทานนางหิริเทวี ซึ่งเป็นธิดาของพระองค์ ให้เป็นอัครมเหสีของท่านแล้ว โกสิยเทพบุตรนั้นได้มีอิสริยยศมากมายหาประมาณมิได้

พระศาสดาทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงตรัสว่า ขึ้นชื่อว่ากรรมของสัตว์ผู้มีคุณไม่ทราม ย่อมหมดจดได้อย่างนี้ แล้วจึงตรัสพระคาถาสุดท้ายว่า :

สัตว์ทั้งหลาย ผู้ไม่กระทำความอันเป็นบาป ย่อมหมดจดได้ด้วยอาการอย่างนี้ หนึ่ง ผลของกรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้ว ย่อมไม่เสื่อมสูญไป สัตว์เหล่าใดเหล่าหนึ่งได้เห็นสุชาโกชนแล้ว สัตว์เหล่านั้นทั้งหมดที่เดียวถึงความเป็นสหายกับพระอินทร์แล้ว

ในคานานั้น มีคำอธิบายว่า สัตว์ทั้งหลายผู้ไม่ได้กระทำความอันลามกย่อมบริสุทธิ์อย่างนี้ สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ได้เห็นสุชาโกชนที่โกสิยดาบสให้แก่

นางหิรีเทพธิดาในประเทศหิมวันต์นั้น ในกาลนั้น
 สัตว์เหล่านั้น แม้ทั้งหมดอนุโมทนาทานนั้นแล้ว กระทำ
 จิตให้เลื่อมใสในทานนั้นแล้ว ถึงความเป็นสหาย
 ของพระอินทร์

พระศาสดาครั้นทรงนำพระธรรมเทศนานั้นมาแล้ว
 จึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ใช้แต่ในบัดนี้เท่านั้น
 ก็หาไม่ ถึงเมื่อก่อน ตถาคตก็ได้ทรมานภิกษุผู้ไม่ยินดี
 ยิงแล้วในการให้ทาน ผู้มีความตระหนี่อันกระด้างนี้แล้ว
 เหมือนกัน แล้วทรงประมวลชาดกว่า นางเทพธิดาชื่อว่า
 หิรีในกาลนั้นได้เป็นนางอุบลวรรณา โกสิยดาบสได้เป็น
 ภิกษุเจ้าของทาน ปัญจสิขเทพบุตรเป็นอนุรุทธะ
 มาตลีเทพสารก็เป็นอานนท์ สุริยเทพบุตรเป็นกัสสป
 จันทเทพบุตรเป็นโมคคัลลานะ นารทดาบสได้เป็น
 สารีบุตร ส่วนท้าวสักกเทวราชได้เป็นเรตถาคตเอง
 ด้วยประการฉะนี้แล

จบอรรถกถาสุทธาโภชนชาดก

เรื่อง สุธาโกชนชาดกนี้ ข้าพเจ้าได้เริ่มเขียนลงในหนังสือวิญญานเป็นตอน ๆ ตั้งแต่ฉบับเดือนกันยายน-ตุลาคม ๒๕๓๑ จนกระทั่งมาจบในเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒ รวม ๓ ฉบับ เป็นเนื้อเรื่องรวมทั้งหมดตั้งแต่ต้นประมาณ ๒๗ หน้า ซึ่งเนื้อเรื่องทั้งหมดนี้ ข้าพเจ้าได้คัดลอกมาจากหนังสือคัมภีร์อรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย แต่ก็ได้ตัดข้อความที่ไม่จำเป็นออกไปมาก และได้แก้ไขข้อความบางตอนให้อ่านเข้าใจง่าย ซึ่งถ้าคัดลอกมาทั้งหมดแล้ว ก็จะหนากว่านี้อีกเท่าตัว

การที่ข้าพเจ้านำเรื่องนี้มาให้ศึกษาโดยตลอดนั้นก็เพื่อให้ท่านทั้งหลายได้พิจารณาดูโดยละเอียดว่าเรื่องราวที่เกี่ยวกับเทวดาทั้งหลายตามที่กล่าวไว้ ทั้งในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถานั้น มีเนื้อหาที่ควรเชื่อได้เพียงไร ซึ่งประเด็นต่างๆ ข้าพเจ้าจะได้วินิจฉัยให้ทราบดังต่อไปนี้ :-

๑. ชาตกเรื่องนี้ ตามคำอธิบายของพระอรธ-
กถาจารย์ท่านกล่าวว่า เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ทรง
เล่าถึงเรื่องอดีตชาติของภิกษุรูปหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ยินดียิ่ง
ในการบริจาคทาน ถึงขนาดแม้แต่ตนเองให้แล้ว ตนเอง
จะไม่มีบริโภคละก็ยินดีที่จะให้ โดยถือหลักว่า ถ้าไม่ให้
อะไรแก่ใครก่อนแล้ว ตนเองก็จะไม่บริโภค เหตุไรจึง
เกิดมาเป็นผู้มีอหิสาตัณหาเช่นนี้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสเล่า
เรื่องในอดีตชาติให้ภิกษุทั้งหลายฟัง (ดูในเล่มนี้หน้า ๘๓)

๒. เรื่องชาตกส่วนมาก มักจะกล่าวถึงแต่
พระเจ้าพรหมทัต เมืองพาราณสีซึ่งประเด็นนี้ทำให้สงสัย
ว่า เหตุไฉน จึงกล่าวถึงแต่ชื่อเมืองนี้ และชื่อคนนี้บ่อย

อนึ่ง นอกจากเรื่องสุชาโกชนชาตกดังที่ได้
กล่าวมาแล้ว ก็ควรจะได้ศึกษาถึงเรื่องเทวดาพวกนี้จาก
คัมภีร์อื่น ๆ ประกอบด้วย จะทำให้เรารู้จักวินิจฉัยได้
ถูกต้องว่า เรื่องเทวดาทั้งหลายตามที่ท่านกล่าวไว้นั้น
ควรเชื่อถือได้เพียงไร เพราะฉะนั้นต่อไปนี้จะให้
ศึกษาเรื่อง ปัญจสิขเทพบุตรต่อไปอีก

ปัญญาธิขเทพบุตร

เรื่องของปัญญาธิขเทพบุตรซึ่งเป็นเทวดาประเภทคนธรรพ์นั้น เรามักจะได้ยินได้ฟังกันอยู่เสมอ เช่นในเรื่องของท้าวสักกะคือพระอินทร์ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในสักกปัญหสูตรนั้น (ดูในเล่มนี้ หน้า ๓) พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสเล่าเรื่องของปัญญาธิขเทพบุตร ซึ่งได้ตีตพิมพ์และร้องเพลงสรรเสริญพระพุทธเจ้า พร้อมกับเพลงแสดงถึงความรักที่ตนมีต่อนางสุริยวงจสา และในสุธาโกชนชาดก ก็ได้เล่าถึงประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยเป็นมนุษย์ว่า ได้ทำบุญอะไรตายแล้วจึงไปเกิดเป็นปัญญาธิขเทพบุตร (ดูในเล่มนี้ หน้า ๘๖) เรื่องที่เล่ามาทั้งหมดนี้ก็ยังไม่วะเอียดพอ เพราะฉะนั้นจะขอเล่าเรื่องของปัญญาธิขเทพบุตรนี้มาเล่าเพิ่มเติมอีก

ความจริงเรื่องของปัญญาธิขเทพบุตรนี้มีกล่าวไว้ในคัมภีร์ต่าง ๆ หลายแห่ง และแต่ละแห่งข้อความซ้ำกันก็มีความพิสดารแตกต่างกันออกไปอีกก็มี แต่จะไม่มีคัมภีร์ใดที่เล่าเรื่องของปัญญาธิขเทพบุตรไว้ละเอียด

ทั้งหมด โดยไม่ต้องไปหาอ่านจากคัมภีร์อื่นๆ เลย
 อย่างนี้ไม่มี และเรื่องต่อไปนี่ก็เป็นเพียงข้อความตอนหนึ่ง
 ที่เล่าเรื่องวิธีการเล่นดนตรีของปัญญาธิเทพบุตร รวมทั้ง
 เทพบุตรเทพธิดาองค์อื่นด้วย ซึ่งเรื่องที่จะนำมากล่าว
 ไว้นี้ได้คัดลอกมาจากหนังสือไตรภูมิโลกวินิจยยกถา
 ของพระยาธรรมปรีชา (แก้ว) ซึ่งเขียนไว้ในสมัยรัชกาล
 ที่ ๑ โดยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ รับสั่งให้เขียนขึ้นใน
 สมัยนั้น

*****

นางฟ้าเล่นดนตรี

ในฎีกาชินาลังการ^๑ นั้น มีข้อวิสัยชนาว่า เมื่อ
 สมเด็จพระนรินทรราชาเสด็จขึ้นอยู่หลังคออระวาทคชาธาร
 ทรงนิสัชนาการเหนือบัลลังก์แก้วมณี ณ ภายใน
 มณฑปแก้ว อันสูง ๑๒ โยชน์นั้น แลประมาณพระองค์

๑ คัมภีร์นี้ ต้นฉบับโบราณ ภาษาบาลี อักษรขอม เก็บรักษาไว้ที่
 หอสมุดแห่งชาติ

แห่งสมเด็จพระนรินทราธิราชชั้นสูง ๓ คาพยุต คือ ๓๐๐
เส้น เครื่องประดับนั้นมีประมาณได้ ๖๐ เกวียน ฝ่ายว่า
นางสุธรรมากับนางฟ้าบริวารเป็นอันมาก นับด้วยพันนั้น
ประดับพระองค์ด้วยสรรพากรณอลังการพร้อมเพรียงกัน
แล้วก็นั่งในที่ตำแหน่งเฝ้า ณ เบื้องพระพักตร์ นาง
สุชาดาเฝ้าฝ่ายขวา นางสุจิตราเฝ้าฝ่ายซ้าย นางนันทา
เฝ้าในเบื้องพระปฤษฎางค์ ทั้ง ๓ นางนี้แต่ละนาง ๆ
ล้วนมีบริวารแวดล้อมเป็นอันมากนับด้วยพัน ล้วน
ประดับด้วยสรรพากรณอลังการพร้อมเพรียงกันทุก ๆ
พระองค์ เตนวุตีสหสุสา ในลำดับแห่งพระอัครมเหสีทั้ง
๓ นั้น ถึงเหล่าเทพอัปสรสาวสวรรค์ ๙๓,๐๐๐ พระองค์
แต่ล้วนทรงสุนทรลักษณะวิไลเลิศ ล้วนประดับด้วย
พิจิตรรัตนอลังการ ตสฺส วุลลภา เป็นนางโปรดนาง
ปรานใช้สอยสนิทแห่งสมเด็จพระนรินทรา รตนขจิต-
กนกาทาสาทีนิ คเหตฺวา นางฟ้าเหล่านี้บ้างก็ถือพระแสง
แลพัทวิชนีโบกกระบายลม บ้างก็ถือพระฉายแว่นทอง
อันอุดมด้วยแก้วแกมประดับสลัปสีพิจิตรต่าง ๆ บ้างก็

ถือพานพระสำอางค์โอพารเลิศ จับประจำการตาม
 พนักงานแห่งตน ๆ สมนุดโต สีทนต์ นั้งอยู่โดยรอบแห่ง
 บัลลังก์แก้วมณีในลำดับแห่งพระอัक्रमเหสีทั้ง ๔
 พระองค์ อันเสด็จอยู่กับด้วยบริวารในตำแหน่งเฝ้า
 ชั้นใน ไกลพระองค์สมเด็จพระอมรินทราบราธิราช อเนก-
 สหสสุสา ถัดนั้นออกมาถึงเหล่านางฟ้าเป็นอันมาก
 นับด้วยพัน ประดับด้วยพิจิตรรัตนะอลังการพร้อม
 เปรียงกันทุก ๆ พระองค์ พระกรนั้นล้วนทรงซึ่ง
 หม้อแก้วแลหม้อทองเต็ม ๆ ด้วยน้ำหอมทิพย์ ล้อมอยู่
 ในชั้นเป็นคํารบ ๓

อเนกสหสสุสา ถัดนั้นออกมาถึงนางบำเรอแต่ละ
 หมู่ ๆ นับด้วยพันเป็นอันมาก ล้วนประดับด้วยสัตต-
 พิศรรัตนอลังการ เป็นนางพนักงานประจำการอยู่พร้อม
 เปรียงกันที่เป็นพนักงานฟ้อนนั้นก็จับระบำรำฟ้อน ยก
 พระกรกระหยับย่าง ตามละบองทำนองว่าที่เป็น
 พนักงานขับร้อง ก็ส่งสำเนียงอยู่ระเรื่อยเรื่อยจำ
 กลมเกลี้ยงประสานกันกับสำเนียงทิพยดุริยางคดนตรี
 ฟังนี้ไพเราะเสนาะสนั่น

มหาวิณั นาม วิณั วาเทติ นางฟ้าที่ติดพัน
ตันใหญ่นั้นทรงนามชื่อว่าคัคครา มีนางฟ้าเป็นบริวารถึง
๖ หมื่น แต่พันถือพิณทุก ๆ นาง ขณะเมื่อนางคัคครา
ติดพันคันใหญ่ขึ้น พิณ ๖ หมื่นที่อยู่ในมือแห่งนาง
บริวาร ๖ หมื่นนางนั้น สยเมว รว มุญจนุติ ก็ตั้งขึ้น
เองฟังนี้วังเวงครีกครื้นเพรียกเพราะพร้อมกันเป็น
อันหนึ่งอันเดียว จะได้ลวงได้เกินกันหาบมิได้ เพลงพิณ
นั้นไพเราะเสนาะสนั่นกลมกล่อมกันอย่างประหนึ่งว่า
คันหนึ่งอันเดียวกัน

แลนางฟ้าที่เป่าปีนั้นทรงนามชื่อว่า สารุเทพธิดา
มีนางฟ้าเป็นบริวารถึง ๖ หมื่น แต่พันถืออยู่นางละ
คันๆ สุนทรราวี นาม วสัธเมติ เมื่อนางสารุเทพธิดา
เป่าปี อันชื่อว่าสุนทรราวันขึ้นคันเดียว ปี ๖ หมื่นที่
ในมือแห่งนางบริวาร ๖ หมื่นนางนั้นก็ตั้งขึ้นเอง เพลง
ปีนั้นกลมกล่อมกันอย่างประหนึ่งว่าคันเดียว สำเนียง
ปีทั้ง ๖ หมื่นนั้น จะได้แตกได้แยกกันหาบมิได้ ฟังนี้
ก้องกึกครีกครื้น ไพเราะเสนาะสนั่น

นกุลวีนํ วาเทติ แลนางฟ้าอันติดพิณชื่อว่า
 นกุละ พินนั้น ทรงนามชื่อว่า อาหัจจสารี มีนางบริวาร
 ก็มากได้ ๖ หมื่นเหมือนกัน ล้วนถือนกุลพิณนางละ
 คัน ๑ เหมือนกันสิ้น มธุรสสรํ นกุลพิณนี้มีสำเนียง
 เย็นสำเนียงหวาน เมื่อนางอาหัจจสารีติดนกุลพิณที่ตน
 สำหรับมือขึ้นในขณะใด นกุลพิณ ๖ หมื่นคันที่นาง
 บริวาร ๖ หมื่นถืออยู่นั้นก็ดังขึ้นเอง ดังขึ้นพร้อมใน
 ขณะนั้น มีสำเนียงอันกลมเกลี้ยงไพเราะ ไม่แผรงไม่
 พรายกัน

วิชยุตตรํ นาม สัม ฐมติ แลนางฟ้าอันชื่อว่า
 มณีเมขลา นั้น เป็นพนักงานเฝ้ารฤกษียุตตรสังข์ นาง
 บริวารนั้นก็มากถึง ๖ หมื่นนางเหมือนกัน ล้วนถือ
 สังข์ทุก ๑ นาง ขณะเมื่อนางมณีเมขลาเป่าวิชยุตตร
 สังข์ขึ้นนั้น สังข์ทั้ง ๖ หมื่นที่มือแห่งนางบริวาร ๖
 หมื่นนางนั้นก็ดังเอง ดังขึ้นพร้อมเพียงกัน

ปฤทุพิมพํ นาม มุกฺทิงคํ วาเทติ แลนางฟ้าชื่อว่า
 มโนหรานั้น เป็นพนักงานตีตะโพนอันชื่อว่าปฤทุพิมพะ

มีนางบริวารถึง ๖ หมื่น แต่พื้นประจำตะโพนอยู่สิ้นด้วยกันขณะเมื่อนางมโนหราดีตะโพนชื่อว่าปฤภูมิพะขึ้นนั้น ตะโพน ๖ หมื่นที่มีนางบริวาร ๖ หมื่นนางนั้นก็ตั้งขึ้นพร้อมเพรียงเป็นเสียงหนึ่งเสียงเดียว ไม่ก่อน ไม่หลังกัน

แลนางฟ้าที่เป็นพนักงานตีตะโพนอันชื่อว่าอานันทะนั้น มีนามชื่อว่าอริมุตตะกะเทพธิดา มีนางฟ้าเป็นบริวารนั้นถึง ๖ หมื่น แต่พื้นถือตะโพนอยู่สิ้นด้วยกัน ขณะเมื่อนางอริมุตตะกะเทพธิดาตีตะโพนอันชื่อว่าอานันทะนั้น ตะโพน ๖ หมื่นที่มีนางบริวาร ๖ หมื่นนั้นก็ตั้งขึ้นพร้อมเพรียงกันเป็นเสียงเดียว ครีกครื้นนิรนาทไพเราะเสนาะสนั่น

แลนางฟ้าอันชื่อว่ามัตตกีเทพธิดานั้น เป็นพนักงานตีกลองหน้าเดียว ชื่อว่า ทิฆมุขเกรี นางฟ้าอันชื่อนันทานั้นเป็นพนักงานตีกลองสองหน้า อันชื่อว่า โกลัมพรัสสรเกรี นางฟ้าอันชื่อว่าสัทธางคเสนานั้นเป็นพนักงานตีกลองใหญ่ชื่อว่าทสโหสเกรี นางทั้ง ๓ นี้

ก็มีบริวารได้นางละ ๖ หมื่น แต่พื้นจับประจำกลอง
อยู่สิ้นด้วยกัน ขณะเมื่อนางทั้ง ๓ ตีกลองของตนขึ้นนั้น
กลองที่นางบริวารทั้งหลายจับประจำอยู่ก็ดังขึ้นเอง
สำเนียงนั้นครั้นเครงสนั่นสะเทือนนกดลประเทศเวหา

แลนางฟ้าที่ดีทับนั้นทรงนามชื่อว่ายามาเทพธิดา
มีนางฟ้าบริวารนับได้ ๖ หมื่น แต่พื้นถือทับทุก ๆ นาง
ขณะเมื่อนางมายาเทพธิดาตีทับสำหรับมือขึ้นนั้น ทับ ๖
หมื่นที่มือนางบริวาร ๖ หมื่นนั้นก็ดังขึ้นพร้อมเพรียงกัน
ประสานสำเนียงเป็นเสียงหนึ่งเสียงเดียว แลนางฟ้าชื่อ
ว่า ไชรัสสราเทพธิดา อันเป็นพนักงานเป่าปี่แก้วชื่อว่า
นั้นทัสสระนั้นเล่า ก็มีนางบริวาร ๖ หมื่น แต่พื้นถือ
ปี่แก้วอยู่พร้อมเพรียงกัน ขณะเมื่อนางไชรัสสรา-
เทพธิดาเป่าปี่แก้วที่ตนถือสำหรับมือขึ้น ปี่แก้วทั้ง ๖
หมื่นก็ดังขึ้นพร้อมกันเป็นเสียงหนึ่งเสียงเดียว

นักปราชญ์ฟังสันนิษฐานว่า นางพนักงาน
ทั้งหลายเหล่านี้ประชุมกันในมณฑปแก้ว บนหลังแห่ง
เอราวัณคชาธารนั้นสิ้นด้วยกัน ตกว่าสมเด็จจอมรินทรา-

ธีราชนั้นเสด็จสถิตในกระพองกลาง อินทรเทพบุตร ๓๒ พระองค์สถิตเหนือกระพอง ๓๒ กระพอง อยู่ เบื้องซ้าย ๑๖ กระพอง เบื้องขวา ๑๖ กระพอง ล้วน ประดับด้วยสัตตพิชิตนอลังการสำหรับคชาธารงาม ๆ พิจิตรพิเศษต่าง ๆ แลเทพบรรพตทั้งหลายที่แห่หน้าข้าง หลังข้างแห่ซ้ายแห่ขวานั้นก็มากกว่ามาก อาเกียรณ์ เตียรดาษ บางพวกก็ทรงยานมาศแลราชรถแก้ว สุวรรณสีวิกากาญจน์ บางพวกก็ตามเสด็จด้วย พیمانลอยไปเนื่อง ๆ ตาม ๆ กัน แต่ละพวก ๆ นั้น ล้วนนับพันนับหมื่น นับแสนนับโกฏิ รัศมีสีสัตถ์นั้น ผ่องใสไพโรจน์ รูปทรงนั้นงาม ๆ

เทพบุตรเล่นดนตรี

คันธรรพเทพบุตรที่ทรงนามชื่อว่าสุธรรมนั้น สะพายกลองชื่อว่าสุรนนทนะเกรี มีคันธรรพบริษัท ๖ หมื่น ๘ พันเป็นบริวาร ล้วนสะพายกลองสุรนนทนะ เกรีลั่นด้วยกัน จกุกวาวปพพุดมตฤเก คนธพพนาฏกั

ทสฺเสติ สุธรรมเทพบุตรนั้นไปตั้งสนามฟ้อนอยู่เหนือยอดเขาจักรวาล ด้านข้างบูรพทิศ ประโคมกลองอยู่ เสนาะสนั่น สนามฟ้อนนั้นมีการกำหนด โดยกลมรอบได้ ๕๐ โยชน์ นางสนมแห่งคันธรรพเทพบุตรที่จับระบำรำฟ้อนอยู่ในสนามนั้นนับด้วยพันเป็นอันมาก ควรจะดูเล่นเป็นอัศจรรย์

แลคันธรรพเทพบุตรที่ทรงนามชื่อว่า ติมพรุสกะ นั้น สะพายกลองอันชื่อว่า เอกโบกขรเกรี มีคันธรรพบริษัทสะพายกลองเหมือน ๆ กัน ดังนั้นนับด้วยหมื่น บ่มีได้น้อย ทุกขิณจกุกวาทปพพตมตฺถเก ติมพรุสกะ เทพบุตรนั้น ไปตั้งสนามฟ้อนอยู่เหนือยอดเขาจักรวาล ด้านข้างทักษิณ บรรลือเสียงกลองอยู่ครั้นครั้น สนามฟ้อนนั้นก็มีการกำหนดโดยกลมรอบได้ ๕๐ โยชน์ นางสนมแห่งติมพรุสกะเทพบุตรที่จับระบำรำฟ้อนอยู่ในสนามนั้น นับด้วยพันเป็นอันมาก ล้วนงาม ๆ ด้วยสูงสีฉวีวรรณ

แลคันธรรพเทพบุตรที่ทรงนามชื่อว่าที่มมุขะนั้น
สะพายกลองชื่อว่ามหากัณฐเกรี มีคันธรรพบริษัท
สะพายกลองเหมือน ๆ กันดังนั้น นับด้วยพันนับด้วย
หมื่นล้วนตัวจัดตัวสรร ปจฺฉิมจุกกาวาปปพุมตฺตเก
ที่มมุขเทพบุตรนั้น ไปตั้งสนามฟ้อนอยู่เหนือยอดเขา
จักรวาลด้านข้างปัจฉิมทิศ ประโคมกลองอยู่อิงอ้อ
บรรลือลั่น สนามฟ้อนนั้นก็กำหนดประมาณได้ ๕๐
โยชน์โดยกลม แลแสนสุรางค์นางสนมแห่งที่มมุข
เทพบุตรที่จับระบำฟ้อนรำอยู่ในสนามนั้นก็นับด้วยพัน
เป็นอันมาก งามประไพวิไลเลิศด้วยสูงสีฉวีวรรณ

แลคันธรรพเทพบุตรที่ทรงนามชื่อว่าปัญจสิขะ
นั้น สะพายกลองชื่อว่าสุสสนะเกรี มีคันธรรพบริษัท
สะพายกลองเหมือน ๆ กันดังนั้น นับด้วยพันด้วยหมื่น
แต่พื้นตัวฝึกตัวสอน อุตฺตรจุกกาวาลปพุมตฺตเก
ปัญจสิขเทพบุตรนั้น ไปตั้งสนามฟ้อนบรรลือเสียงกลอง
อยู่สะท้อนสะท้อนเหนือยอดเขาจักรวาลด้านข้างทิศ
อุดรประมาณแห่งสนามฟ้อนโดยกลมนั้นก็ได้ ๕๐
โยชน์เหมือนกัน

สมเด็จพระอินทราชาอันเสด็จไปสู่ร่วมไม้
 ปาริชาติ แลเสด็จไปเที่ยวประพาสเขยชมเล่นในสวน
 อุทยานนั้น ย่อมมีเทพยดาใน ๒ ชั้นฟ้าติดตามเสด็จ
 ยัดเยียดเสียดสีมีท้าวโลกบาลทั้ง ๔ ตั้งกองพิทักษ์รักษา
 อยู่ชั้นนอก มียักษ์เสนาบดี ๒๘ ตน ตั้งกองคอยพิทักษ์
 รักษาอยู่ในที่ใกล้ มีนางเทพอัปสรสนมในประดับด้วย
 พิจิตรรัตนอลังการ งามด้วยรูปทรงส่งสัญญาณพิลาศ
 เลิศรุ่งเรืองรังสีพิเศษต่างๆ นั้น ห้อมล้อมสะพริบพร้อม
 ทั้งซ้ายแลขวาหน้าแลหลัง มีนางสนมแห่งคันธรพบุตร
 และคันธรพบรรพบุรุษ ประชุมกันนับได้ ๒๔ โกฏิ
 ประดังสรุสำเนียง ขับร้องประสานเสียง จักระบำ
 รำฟ้อนอยู่เหนือยอดเขาจักรวาลทั้ง ๔ ทิศ มีวาโยธาตุ
 แล้วด้วยบุญฤทธิ์รำพายพัดหอมหวาน เอานวลผลกามาต
 แลสรรพคันธชาติ มีสุคันธา กลิ่นกระลำพักแลกฤษณา
 ทั้งทิพยบุปผาอันมีสีแลสัญญาณงามๆ ตระการ
 ต่างๆ อุดมด้วยกลิ่นทั้ง ๑๐ เรียโรปรายปรายไว้ให้
 หอม พุ้งจรตลบกลบอยู่ในที่ประพาสแห่งท้าว
 สหัสสนัยน์ เทวราชนั้น เป็นนิจนิรันดร์ บรมได้รู้ขาด

จากเรื่องที่คัดลอกมาให้ดูนี้ ขอให้สังเกตว่า เรื่องการเล่นดนตรีของมวลเหล่าเทพบุตรเทพธิดานี้ มิได้กล่าวไว้ในพระไตรปิฎก แต่ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์ ชั้นหลังคือคัมภีร์ฎีกาที่ชื่อว่า ชินาลังการ ซึ่งคัมภีร์นี้ ใครเป็นคนเขียนและเขียนขึ้นเมื่อไร อันนี้ยังไม่ทราบ แต่ก็บอกได้อย่างหนึ่งว่า เรื่องเทพนิทานต่างๆ ทำนองนี้ เราจะเชื่อถือว่าเป็นเรื่องจริงตามนี้ทั้งหมดไม่ได้ แต่จะ ปฏิเสธว่าไม่จริงทั้งหมดก็ไม่ได้ เพราะข้อความบางตอนที่กล่าวไว้ในเรื่องนี้มีหลักฐาน เชื่อถือได้ว่าเป็นเรื่องมีจริง เป็นจริง เพราะมีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎก และมีเหตุผล เป็นที่เชื่อถือได้ด้วย ซึ่งปัญหาที่น่าสงสัยเหล่านี้ทั้งหมด จะนำไปวินิจฉัยในภายหลัง จากที่ได้รวบรวมเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องในสวรรค์ไว้ทั้งหมดแล้ว

อนึ่งขอให้สังเกตไว้ด้วยว่า จากเรื่องในสักก-ปัญหสูตรนั้น ปัญจสิขเทพบุตรติดพิน แต่ในคัมภีร์นี้ กล่าวว่าได้ตีกลอง และผู้ติดพินได้ไพเราะนั้นมิใช่มีแต่ ปัญจสิขเทพบุตรเท่านั้น เทพธิดาทั้งหลายที่ติดพินได้ไพเราะก็มีเป็นจำนวนมากเหมือนกัน

และขอให้สังเกตอีกว่า ในสวรรค์ก็มีดอกไม้ นานาชนิด เช่นดอกสุคันธา กฤษณากะลัมพัก อย่างนี้เป็นต้น และก็มีลมพัดด้วย

ภูมิอันเป็นที่อยู่ของเทวดาทั้งหลาย

อนึ่งเพื่อที่จะให้เข้าใจว่า เทวดาทั้งหลายอยู่กันอย่างไร ? และอยู่ที่ไหน ? ซึ่งในเมื่อเข้าใจถึงเรื่องนี้ดีแล้ว การที่จะวินิจฉัยว่า เทวดามีจริงหรือไม่ และจะพิสูจน์ได้อย่างไรนั้นก็จะทำได้ง่าย ฉะนั้นการรู้จักที่อยู่ของเทวดาทั้งหลายจึงนับว่าเป็นประเด็นที่สำคัญมาก และเพื่อเป็นการประหยัดเวลาที่ไม่ต้องไปเที่ยวค้นคว้าหาดูจากคัมภีร์ต่างๆ ฉะนั้นข้าพเจ้าจะคัดลอกจากเรื่องที่พระยาธรรมปรีชา (แก้ว) ได้รวบรวมเอามาไว้ในหนังสือไตรภูมิโลกวินิจฉัยกถาให้ศึกษากันก่อนดังนี้

เทวโลกกถา

ว่าด้วยประเภทเทวดา

แต่นี้ จักวิเสชาเทวโลกกถาสืบต่อไป ในประเภทแห่งเทพยดานั้น สำแดงโดยสรูป จัดเป็นเทวดา ๓ จำพวก คือสมมติเทวดาจำพวก ๑ วิสุทธิเทวดาจำพวก ๑ โอปปาติกะเทวดาจำพวก ๑ เป็น ๓ จำพวก ฉะนี้ สมมติเทวดานั้น ได้แก่พระมหากษัตริย์ วิสุทธิเทวดานั้น ได้แก่พระชีณาสพทั้งปวง มีสมเด็จพระสรรเพชญ์พุทธเจ้าเป็นต้นเป็นประธาน โอปปาติกะเทวดานั้น ได้แก่เทพยดาทั้งหลายแต่บรรดาที่บังเกิดในเทวคติ ตั้งต้นแต่ภูมเทวดาขึ้นไปตราบเท่าที่ภวัคคพรหม จะยกขึ้นวิเสชาบัดนี้ แต่โอปปาติกะเทวดา เทวดาทั้งปวงที่อยู่ในภูมิภาคปฐมพี สิ่งสถิตอยู่ในต้นไม้แลภูเขเป็นอาทินั้น ได้ชื่อว่าภูมเทวดา ที่อยู่ในทิพยพิมานลอยอยู่ในอากาศนั้นได้ชื่อว่าอากาศเทวดา ที่อยู่เหนือยอดเขายุคันธร อยู่ในอากาศสูงเสมอกันกับยอดเขายุคันธรนั้น ได้ชื่อว่าจาตุมหาราชิกเทวดา ที่อยู่

เหนือยอดเขาพระเมรุ อยู่ในอากาศสูงเสมอกันกับ ยอดเขาพระเมรุ นั้น ได้ชื่อว่าดาวดึงส์เทวดา ที่อยู่ในชั้น ยามานั้น ได้ชื่อว่ายามาเทวดา ที่อยู่ในชั้นดุสิตานั้น ได้ชื่อว่าดุสิตเทวดา ที่อยู่ในชั้นนิมมานรดีนั้น ได้ชื่อว่า นิมานรดีเทวดา ที่อยู่ในชั้นปรนิมมิตนั้น ได้ชื่อว่า ปรนิมมิตเทวดา ที่อยู่ในรูปพรหม ๑๖ ชั้น อรูปพรหม ๔ ชั้นนั้น ได้ชื่อว่าพรหมเทวดา ตกว่าโอปปาติกะเทวดา นั้น มีประเภทเป็นหลายอย่างต่าง ๆ กันดังนี้

ว่าด้วยภูมิเทวดา

ในต้นเทวภานี้จักสำแดงภูมิเทवादาก่อน ภูมิ- เทวดานั้นมีกำเนิด ๔ ประการ บางจำพวกก็บังเกิดใน ไข่เหมือนไก่ เหมือนนก เป็นอณตชะกำเนิด บาง จำพวกก็บังเกิดในครรภ์มารดาเหมือนมนุษย์เราท่าน ทุกวันนี้ เป็นชลัมพูชะกำเนิด บางจำพวกก็บังเกิดใน เกสรดอกไม้ ดอกบัว แรกก่อนนั้นน้อย ๆ ค่อยใหญ่ ขึ้น ๆ โดยลำดับ ๆ เป็นสังเสทชะกำเนิด บางจำพวก

ก็บังเกิดในทิพยพิมาน บังเกิดเหนือแท่นทิพย์สิริ-
ไสยาสน์ มีกายอันใหญ่ โดยกำหนดที่สมควรจะใหญ่
ในขณะอันบังเกิดนั้น เป็นโอปปาติกะกำเนิด ตกว่า
ภุมเทวดานี้มีกำเนิด ๔ โดยนัยสำแดงมาจะนี้ แลภุม-
เทวดานั้น ถ้ามีทิพยพิมานประดิษฐานที่ต้นไม้ โลก
ทั้งหลายก็ร้องเรียกกันว่า พฤกษเทพยดา ยั
สาขภูฏวิมาน โหติ แต่บรรดาพิมานแห่งพฤกษเทพยดา
ทั้งหลายนั้น ถ้าพิมานใดตั้งอยู่เหนือกิ่งไม้ พิมานนั้น
ก็คงเป็นปรกติดอยู่ในกาลเมื่อกิ่งไม้มิได้หัก ถ้ากิ่งไม้นั้น
หักไปทิศหนึ่ง พิมานนั้นก็พังไปด้านหนึ่ง ถ้ากิ่งไม้นั้น
หักไปสองทิศ พิมานนั้นก็พังไป ๒ ด้าน หักไปสามทิศ
ก็พังไป ๓ ด้าน หักไปสี่ทิศ ก็พังไป ๔ ด้าน สุดแท้แต่
กิ่งไม้หักในทิศใด พิมานในทิศนั้นก็พังลง ทำลายลง
บ่มิได้คงอยู่เป็นปรกติ เพราะเหตุทิพยพิมานนั้น
ประดิษฐานอยู่เหนือกิ่งพฤษพา รุกขภูฏวิมาน ปน
ถ้าทิพยพิมานนั้นประดิษฐานในลำต้น ตั้งขึ้นในต้นไม้
นั้น มาตราแม้ว่ากิ่งไม้จะหักจะทำลายไป ทิศหนึ่ง ๒

ทิส ๓ ทิส ๔ ทิส หักทำลายไปจนหมดจนสิ้นก็ดี
 พิมานนั้นก็ยังดีอยู่เป็นปกติ จะได้พังลงทำลายลง
 เหมือนอย่างพิมานที่ประดิษฐานเหนือกิ่งไม้ นั้นหาบมิได้
 มาตรการแม้ว่าต้นไม้ นั้นจะหักลงเองก็ดี มีผู้ตัดผู้ฟันลงก็ดี
 ถ้าต้นไม้ นั้นมืออยู่ตราบใดพิมานนั้นก็ยังคงอยู่เป็นปกติ
 ตราบนั้น ต่อเมื่อใดต้นไม้ นั้นหักโค่นไปสิ้นแล้ว พิมาน
 นั้นจึงอันตรธานสาบสูญไป ความข้อนี้ พระอรรถกถา-
 จารยวิศิษณาไว้ในจุฬารามาสมาทานสูตร ในคัมภีร์
 มัชฌิมนิกาย

แลภูมิเทพยดาทั้งหลายนั้น ย่อมประชุมกันใน
 ปาพระหิมพานต์ ในวันศุกปักข์ กาฬปักข์ ไถ่ถาม
 รุกขธรรมซึ่งกันแลกัน สิ่งดังธาได้ชื่อว่า รุกขธรรม ?
 อธิบายว่ากิริยาที่มีได้กริ้วโกรธ มีได้กระทำทุกข์กระทำ
 โทษให้แก่บุคคลอันตัดไม้ นั้นแล ได้ชื่อว่า รุกขธรรม
 พฤกษเทวดาองค์ใดประกอบอยู่ด้วยขันติและเมตตา
 เห็นมนุษย์ตัดไม้ อันเป็นที่อาศัยแห่งอาตมา แลมิได้

กริ้วได้โกรธ ไม่ปองร้ายหมายมัน มิได้กระทำอันตราย
แก่มนุษย์ที่ตัดไม้ของตน พฤกษเทวดาองค์นั้น ได้ชื่อว่า
ตั้งอยู่ในรูกษธรรม พฤกษเทวดาที่ใจหยาบ มิได้คิด
กลัวบาปกลัวกรรม กระทำอันตรายแก่มนุษย์ที่ตัดไม้นั้น
จะได้ชื่อว่าตั้งอยู่ในรูกษธรรมหาบมิได้ รูกษธรมเม
อญฺฐิตา พฤกษเทวดาที่มีได้ตั้งอยู่ในรูกษธรรมนั้น
เทพยดาทั้งหลายรังเกียจเกลียดหน่าย จะขับเสียมิให้เข้า
สู่ที่ประชุม เทวดาสนุ นิปาตํ ปวิสิตุํ น ลภนติ เทพยดา
ที่มีได้รักษารูกษธรรมนั้น บ่มีอาจเข้าสู่ที่ประชุมแห่ง
เทพยดาทั้งปวงได้ เหตุฉะนี้ พฤกษเทวดาทั้งหลายจึง
อุตสาหะอดกลั้นทนทาน ทรมานเสียซึ่งโทสจิต บ่มิได้
ปองร้ายหมายมันที่จะกระทำอันตรายแก่บุคคลอันตัดไม้
ซึ่งเป็นนิวาสนะฐานแห่งอาตมา เหมือนเมื่อครั้งสมเด็จพระ
บรมโลกนาถศาสดาจารย์ผู้ทรงพระสวัสดิภาคย์
เสด็จสถิตในอคาพวเจตีย์วิหาร โดยอันควรแก่พระ
พุทธอัชฌาสัย ไกล่เมืองอาพวินคร เตน โข ปน สมเยน
ในกาลครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายอันเป็นชาวอาพวิ ชวนกัน

กระทำซึ่งนวกรรม เป็นต้นว่า กุฎิแลวิหาร อาวาสใหญ่
 น้อยต่าง ๆ รุกข จินฺทนุติปิ จินฺทาเปนุติปิ ภิกษุ
 ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายนั้นพากันไปเที่ยวตัดไม้ใน
 ประเทศราวป่า บางคาบก็ตัดเอง บางคาบก็ให้ผู้อื่นตัด
 พระภิกษุรูปหนึ่งนั้น ตัดไม้ใหญ่อันเป็นที่ประดิษฐาน
 แห่งทิพยพิมานของพฤกษเทพยดาองค์หนึ่ง ตสฺมี รุกฺเข
 อธิวตฺถา เทวตา ฝ่ายพฤกษเทพยดา ที่สิงสถู้อยู่ใน
 ไม้ต้นนั้น จึงว่าแก่ภิกษุผู้ตัดไม่ว่า ภนฺเต ข้าแต่
 พระผู้เป็นเจ้า อตฺตโน ภวนํ กตฺตูกาโม พระผู้
 เป็นเจ้าปรารถนาจะกระทำที่อยู่แห่งตน มาตัดไม้อัน
 เป็นที่อยู่แห่งข้าพเจ้านี้ ดีแกใจอยู่แล้วหรือ ? ปรารถนา
 จะปลูกจะสร้างที่อยู่ที่กินแห่งตน แลมาตัดมาทำลาย
 ที่อยู่ที่กินแห่งผู้อื่นนี้ เห็นสมเห็นควรเป็นประการใด ?
 พระผู้เป็นเจ้างดก่อน อย่าเพ่อตัดเพ่อฟัน โส
 ณาทยนฺโต ภิกษุนั้นจะได้เอื้อเพื่อต่อถ้อยคำแห่ง
 เทพยดานั้นหาบมิได้ ขึ้นตัดขึ้นฟันตะบึงไป เทพยดา
 นั้นจึงอุ้มเอาลูกน้อยแห่งตนมาวางไว้ สำแดงกายแห่ง

บุตรนั้นให้ปรากฏ หมายถึงว่า ภิกษุนี้เธอเห็นทารกน้อย
อยู่ที่นี้ เธอจะมีความกรุณาแก่ทารกผู้นี้แล้วเธอก็จะสละ
ละต้นไม้นี้เสีย ไม่ตัดไม้ฟันสืบทต่อไป

ตสฺสา เทวตาย ทารกสฺส พาหุ อากฺเณสิ ภิกษุ
นั้นลิสาละวณที่จะฟันตะบึงไป เมื่อเทวดาอุ้มเอาทารก
มาวางไว้นั้นก็เห็นอยู่ แต่ทว่าบ่มีอาจยังได้ ตัดลงด้วย
กำลัง ถูกแขนแห่งทารกบุตรแห่งเทพยดาขาดกระเด็น
ไป ควรจะกรุณานี้หนักหนา สา กุชฺฌิตวา เทพยดานั้น
ก็บึงโกรธมีกำลัง ประรณนาจะฆ่าพระภิกษุนั้นเสียใน
ประเทศที่นั่น ครั้นแล้วก็กลับได้สติ มาดำริว่า ภิกษุนี้
เป็นบุตรกอปรด้วยบิดา มีบิดาอยู่ มิใช่ว่าเป็นคนกำพร้า
สมเด็จพระสรรเพชญ์พุทธองค์เป็นบิดาแห่งเจ้ากูนี้
พระองค์ยังมีพระชนม์อยู่กิริยาที่อาตมาไม่ปฏิบัติใน
รูกษกรรม จะปลงชีวิตภิกษุรูปนี้เสียในกาลบัดนี้ จะได้
สมควรแก่อาตมาหาบ่มีได้ ยนฺหนฺนาหํ ภควโต เอตมตฺถํ
อาโรเจยฺย อาตมาจะไปกราบทูลแจ้งประพฤติเหตุ
อันนี้แก่สมเด็จพระพุทธองค์เจ้าเถิด ดำริจะนี่แล้ว

อุปสมบทมิตรา เทพยดานั้นก็เข้าไปสู่สำนักแห่งสมเด็จพระ
 พระมหากฤษณา กราบทูลแจ้งประพฤติเหตุทั้งปวงแต่ต้น
 จนปลาย สมเด็จพระมหากฤษณาก็มีพระพุทธรูปปฏิมาตรัสว่า
 สาธุ สาธุ ดูกรเทพยดา ดังตถาคตให้ช้องสาธุการ
 ข้อซึ่งท่านหยุดยั้งั้งใจไว้ ไม่ฆ่าตีกิภิกขุรูปนี้ นี่เป็น
 ประโยชน์แก่ตนดีนักหนา อันธรรมด่าว่าอดโทโสได้นี้
 ได้ชื่อว่ากระทำการอันเป็นประโยชน์ใส่ตน ความจำเริญ
 จะมีแก่ตนในอิธโลกแลปรโลก สเจ โวโรเปสสุสสิ ถ้า
 ท่านไม่หยุดไม่ยั้ง ลุอำนาจแก่โทโสปลงชีวิตกิภิกขุเสีย
 ในเพลาววันนี้ อปุลณํ ปสเวยยาสิ ท่านก็จะได้ส่วย ผล
 แห่งบาปเป็นอันมากกว่ามาก ดูกรเทพยดา อมุกสูมิ
 โอตเส ต้นไม้อันประดิษฐานอยู่ในประเทศอันมีชื่อ
 โพนเปลาอยู่ หาเทพยดาจะอยู่บ่มิได้ เทพยดาอันเป็น
 เจ้าของตนไม้นั้นจติไปแล้ว ตสม อุปคจน ท่านจง
 ไปสู่ต้นไม้ต้นนั้น ไปอยู่ในต้นไม้ต้นนั้นเถิด

เอวณจ ปน วุตวา สมเด็จพระมหากฤษณามี
 พระพุทธรูปปฏิมาตรัสดังนี้แล้ว ก็มีพระพุทธรูปประสงค์จะ

บรรเทาเสียซึ่งความโกรธแห่งเทพยดา จึงมีพระพุทธรูป
ฎีกาตรัสด้วยบาทพระคาถาว่า

โย เว อุปฺปติตฺ วิเนติ โกรธํ

วิสณฺ्हํ สปฺปวิสํ โอสเถภิ

โส ภิกขุ ชหาติ โอรปารํ

อฺรโค ชินฺณมिव ตจํ ปฺราณํ

ดูกรเทพยดา บุคคลผู้ใดมีสติหยุดยั้งอยู่ บ่มิได้
หุนหันพลันแล่น จิตนั้นหนักแน่นยังยืน อุตสาหะ
อดกลั้น บรรเทาเสียซึ่งโทโสอันบังเกิดขึ้นในจิตสันดาน
เปรียบปรานดังหมองูอันรำงับเสียซึ่งพิษงูด้วยโอสถ
วิสณฺ्हํ สปฺปวิสํ พิษงูที่ซบซาบ ฟุ้งซ่านไปไหม้สกลกาย
แห่งบุคคลอันอสรพิษขบนั้น หมองูผู้ฉลาดนำเอาโอสถ
อันพิเศษมาพ่นมาสระ นำเอาโอสถสำหรับรำงับพิษมา
ให้ทาให้กิน ชำระเสียซึ่งพิษงูอันหยาบซ้ากล้าแข็งด้วย
กำลังโอสถ แลมีฉันทะ บุคคลผู้มีสติปัญญานั้นก็
อุตสาหะอดกลั้นรำงับดับเสียซึ่งโทโสอันบังเกิดในจิต
สันดาน มีอุปไมยดังนั้น เมื่อมีสติ มีปัญญาอดกลั้น

โทโสเสียได้กาลใดก็จัดเอาเป็นคนดีได้ จัดเอาเป็น
 ภิกษุได้ในกาลนั้น แท้จริงบุคคลผู้อดกลั้นบรรเทา
 โทสจิตเสียได้นั้นจัดได้ชื่อว่าเป็นภิกษุอยู่ในบวรพุทธ-
 ศาสนา บุคคลผู้มีสติปัญญา เมื่อสละละโทโสเสียได้
 เปรียบประดุจอันลอกเสียซึ่งคราบอันเก่า สลัดขัดเสีย
 ได้ซึ่งโทโสเป็นสมุจเฉทประหานแล้ว บุคคลผู้นั้นก็จะ
 ละเสียได้ซึ่งลามกคือกิเลส จะลุล่วงถึงฟากฝั่งมหาวิเวค
 อมฤตนิพพาน อันเป็นที่เกษมสุขสำราญนิราศภัย

ดูกรเทพยดา บุคคลผู้ลุล่วงจากโทโส หวันไหว
 ใจเบา ไม่หยุดไม่ยั้งนั้นมีแต่จะได้โทษได้ทุกข์ทั้งชั่วนี้แล
 ชั่วหน้า โทโสประกอบอยู่ในสันดานตราบใด ก็ได้ชื่อว่า
 ประกอบอยู่ด้วยข้าศึก ได้ชื่อว่าอยู่ในสำนักแห่งข้าศึก
 ตราบนั้น ชนะโทโสได้แต่ละครึ่งละครานั้น ได้ชื่อว่าชนะ
 ข้าศึกใหญ่ ชนะสงครามใหญ่ อันบุคคลผู้อื่นจะชนะ
 จะจะได้เป็นอันยากกว่ายาก ดูกรเทพยดา ข้อซึ่งท่าน
 มีสติปัญญาอดกลั้นโทโสได้ ไม่กระทำร้ายแก่ภิกษุ
 อันดัดตนไม่ ณ ครั้งนี้ เป็นผลเป็นประโยชน์แก่ตนใน

ชั่วแลชั่วหน้า มีพระพุทธปฏิมากรเศสนาจนพระคาถา
ลง ณ ครั้นนั้น พฤษภเพชดาก็สิ้นความพิโรธโกรธกริ้ว
มี สันดานอันเย็น เป็นสุขสวัสดิภาพ ด้วยอำนาจได้สดับ
รับรสพระสัทธรรมเทศนาวัตถุนิทานนี้ พระอรรถกถา-
จารย์เจ้าวิสัยนาไว้ในภุตคามสิกขาบทในพระวินัยปิฎก*

*****

เรื่องภูมมเทวดากับรุกขเทวดา ตามที่คัดลอกมา
ให้ดูนี้ โปรดอ่านดูหลาย ๆ เที้ยว และอ่านดูให้ละเอียด
ด้วยเพราะเป็นเทวดาที่อยู่ใกล้ชิดกับคนเรามาก เพราะ
ฉะนั้นการที่จะพิสูจน์ว่า เทวดามีจริงหรือไม่ ? และที่อยู่
ของเทวดาทั้งหลายเหล่านี้จะเป็นจริงเหมือนกับที่กล่าวไว้
ในคัมภีร์หรือไม่ ? อันนี้จะทำได้ง่าย และคิดว่าจะพิสูจน์
เรื่องนี้ก่อน เพราะโดยปกติเทวดาเหล่านี้ได้พบเห็นและ
ติดต่อกันอยู่เป็นประจำ แต่จะเหมือนกับที่กล่าวไว้ใน
คัมภีร์หรือไม่ ในวิญญูณฉบับหน้าจะได้กล่าวถึงเรื่องนี้

แต่สำหรับในฉบับนี้ขอให้เข้าใจไว้ก่อนว่า เรื่องภูม-
เทวดากับรุกขเทวดานี้มีจริงแน่นอน

แต่อย่างไรก็ดี ขอได้โปรดจำไว้ด้วยว่าเรื่องที่
คัดลอกมาให้ดูนี้ มีหลักฐานอ้างอิงจากในคัมภีร์
หลายแห่ง ไม่ใช่เป็นเรื่องที่พระยาธรรมปรีชาแต่งขึ้นเอง
เช่นท่านอ้างว่า เรื่องที่กล่าวมานี้มีอยู่ในวินัยปิฎกเล่ม ๒
หน้า ๒๓๒-๒๓๓ ตอนที่กล่าวถึงวินัยข้อที่ว่า เหตุไร
พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติมิให้พระตัดต้นไม้ และใน
คัมภีร์อรรถกถาซึ่งชื่อว่าสมันตปาสาทิกา เล่ม ๒ หน้า
๓๑๕ นั้น ข้าพเจ้าได้อ่านคัมภีร์เหล่านี้ดูแล้ว ก็ปรากฏ
ว่ามีจริงตามที่ท่านได้อ้างไว้ เพราะฉะนั้นในเรื่อง
หลักฐานจากคัมภีร์นั้นเป็นอันว่าเชื่อถือได้แน่นอน จะมี
ก็แต่ปัญหาที่น่าสงสัยหลายอย่างเช่น :-

พวกรุกขเทวดามีลูกเล็ก ๆ ได้อย่างไร ? และ
ทำไมในเมื่ออยู่คนละภูมิกับมนุษย์ การฟันต้นไม้ซึ่ง
อยู่ในโลกมนุษย์ จึงไปถูกแขนของผู้ที่เป็นโอปปาติกะได้
ซึ่งถ้าเป็นจริงตามนี้ก็หมายความว่า คนเราก็สามารถจะ

ใช้อาวุธในโลกมนุษย์ทำอันตรายพวกโอปปาติกะได้
อย่างนั้นหรือ ? นี่คือปัญหาที่น่าสงสัย ปัญหาเหล่านี้ก็จะ
ได้วินิจฉัยไปพร้อมกันด้วย

และปัญหาอีกอย่างก็คือ พวกภุมมเทวดาทำไม
จึงมีถึง ๔ กำเนิด ? คือชนิดที่เกิดจากท้องแม่ ซึ่ง
เรียกว่า ชลาพูชะ ก็มี ชนิดที่เกิดจากไข่แล้วมาฟัก
เป็นตัวภายหลังซึ่งเรียกว่า อณฑชะ ก็มี ที่เป็น
สังเสทชะ ก็มี ส่วนที่เป็นประเภทโอปปาติกะ คือเกิด
เป็นตัวตนทันทีนั้นอันนี้ไม่สงสัย และข้อที่ว่าภุมม-
เทวดามีกำเนิด ๔ นี้ ถึงแม้ในที่นี้จะไม่บอกหลักฐาน
จากในคัมภีร์ แต่ข้าพเจ้าก็กล้ายืนยันได้ว่า เรื่องนี้มี
หลักฐานอยู่ในคัมภีร์ คือในปปัญจสูทนี ภาค ๒ หน้า
๔๘ ซึ่งท่านได้กล่าวไว้ดังนี้ “ภุมมาเทวา ปน จตุโยนิกา
ภุมมเทวาทังหลายมีกำเนิด ๔” ฉะนั้นเป็นอันว่า ข้อ
ที่กล่าวไว้นั้นมีหลักฐานจริง ๆ ไม่ได้เขียนขึ้นตาม
ความคิดของตน และที่ว่า พวกเทวดาทั้งหลายเช่น
ปัญจสิขเทพบุตร มีตัวใหญ่สูงถึง ๓ คาวุต คือสูง

๓๐๐ เส้น อันนี้ก็มีหลักฐานจากในคัมภีร์เช่นเดียวกัน คือในสารัตถปกาสินี เล่ม ๑ หน้า ๓๖ ท่านกล่าวไว้ดังนี้ “ตสฺส หิ ปฏิกุสนธิกขณเวยร รตตสุวณฺณกฺขนฺโธ วีย วิโรจมาโน. ติวาตฺตปฺปมาโน อตฺตภาโว นิพฺพตฺติ เทวตาชั้นดาวดึงส์ ในขณะที่ปฏิสนธิ ก็เกิดอัฐภาพ ประมาณ ๓ คาวุต มีประกายรุ่งโรจน์เหมือนกับแท่งทองคำ มีสีแดงสุกปลั่ง

อนึ่งข้อที่ว่า “เทวตาชั้นดาวดึงส์ ในขณะที่ปฏิสนธิ ก็เกิดอัฐภาพประมาณ ๓ คาวุต...” นั้น คือนอกจากจะมีกล่าวไว้ในคัมภีร์สารัตถปกาสินี ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในคัมภีร์พระไตรปิฎกก็มีกล่าวไว้เช่นเดียวกันคือ ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต หน้า ๑๓๘ ข้อ ๑๐๐ (ฉบับสยามรัฐ) ก็ได้กล่าวไว้ดังนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ โฆสิตาราม ใกล้เมืองโกสัมพี ก็สมัยนั้นแล บุตรแห่งเจ้าโกพิยะ ชื่อว่า กกุระ เป็นอนุปฏิฐากของพระมหาโมคคัลลานะ หลังจากตายก็ไปเกิดเป็นโอปปาติกะ

ผู้มีกายทิพย์ประเภทหนึ่ง อัฐภาพของกกุชเทพบุตรนี้มีขนาดใหญ่เท่ากับหมู่บ้านชาวมคธสองหมู่บ้านหรือสามหมู่บ้าน ถึงแม้ท่านจะมีกายใหญ่ถึงขนาดนี้ แต่ก็ไม่ได้ทำให้ตนเองลำบาก หรือทำให้ผู้อื่นลำบาก (คือไม่เบียดเบียนใครในฐานะที่มีร่างกายใหญ่โตขนาดนั้น)

ครั้งนั้นแล ท่านกกุชเทพบุตรได้เข้าไปหาพระมหาโมคคัลลานะยังที่อยู่อู่ เมื่ออภิวาทพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ก็ได้ยื่นที่สมควรแห่งหนึ่งแล้วได้กล่าวว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระเทวทัตได้มีความปรารถนา (ลามก) ว่า เราจะปกครองพระภิกษุสงฆ์ (แทนพระพุทธเจ้า) พร้อมกับเกิดความคิดอันนี้ อิทธิฤทธิ์ของพระเทวทัตก็ได้เสื่อมจนหมดสิ้น กกุชเทพบุตรเมื่อได้กล่าวดังนี้แล้ว ก็ได้อภิวาทและกระทำทักษิณาวัตร (คือเดินเวียนขวารอบพระมหาโมคคัลลานะ) แล้วก็อันตรธาน (คือหายวับไปทันที) ในที่นั่นเอง

นี่คือข้อความตอนต้นของพระสูตรนี้ ขอให้สังเกตว่า ในคัมภีร์สารัตถปกาสินีที่กล่าวไว้ว่า เทพบุตรชั้นดาวดึงส์มีอัฐภาพใหญ่โตถึง ๓ คาวุตนั้น ก็ได้หลักฐานไปจากพระไตรปิฎกตอนนี้ เพราะในคัมภีร์อรรถกถาชื่อว่า มโนรทปนุรณี เล่ม ๓ หน้า ๕๑ (ฉบับเดิม) ได้อธิบายคำว่า หมู่บ้านชาวมครไว้ว่า :-

คำว่าได้อัฐภาพนั้นหมายถึงได้ร่างกาย หรือมีร่างกายเกิดขึ้น คำว่า ร่างกายใหญ่โตเท่ากับเขตหมู่บ้านชาวมครนั้น ท่านอธิบายว่า เขตหมู่บ้านชาวมครมี ๓ ขนาด คือขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ ถ้าเป็นขนาดเล็กจะมีเนื้อที่ยาวประมาณ ๑ คาวุต ถ้าเป็นขนาดกลาง ก็จะยาวประมาณกึ่งโยชน์ ถ้าเป็นขนาดใหญ่ก็จะยาวประมาณ ๓ คาวุต (มาตราวัดระยะทางของอินเดียสมัยโบราณ ท่านคิดอย่างนี้ คือ ๘๐ อุษกะเท่ากับ ๑ คาวุต, ๔ คาวุต เท่ากับ ๑ โยชน์ ๑ โยชน์ เท่ากับ ๔๐๐ เส้น, ๑ เส้นเท่ากับ ๒๐ วา ฉะนั้น ถ้าคิดเทียบมาตราวัดระยะทางในปัจจุบัน ๑ โยชน์ก็ประมาณ

๑๖ กิโลเมตร ในเมื่อคิดว่า กุฑเทพบุตรซึ่งมีร่างกาย
สูงประมาณ ๓ คาวุตหรือสูง ๑๒ กิโลเมตรนั้น นับว่า
สูงมากทีเดียว และเมื่อสูงมาก ตัวก็ต้องใหญ่มากให้
สมดุลกัน แต่อย่างไรก็ดี เรื่องมาตราวัดระยะทางนี้
ถ้าคิดถึงข้อเท็จจริงกันแท้ ๆ แล้ว ๑ โยชน์ก็ควรจะ
ประมาณ ๑ กิโลเมตรเท่านั้น ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับ
เรื่องนี้เป็นเรื่องยาวมาก ถ้ามีโอกาส ก็จะเขียนเป็น
หนังสือขึ้นมาอีกเล่มหนึ่ง ซึ่งจะต้องอ้างอิงหลักฐานกัน
หลายอย่าง)

อนึ่ง สำหรับผู้ที่รู้บาลีควรจะดูคัมภีร์พระไตร-
ปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาตอนนี้เทียบเคียงด้วยดังนี้

(๑๐๐) เอกิ สมยํ ภควา โกสมุพิยํ วิหริติ
โฆสิตารามे ५ เตन โจ ปน สมเยน กกุโธ นาม
โกพิยปฺพุโต आयस्मโต महाโมकुटलानसฺส อุပ္ภูจโก
อธฺนา กาลกโต อณฺณตรํ มโนมยํ กายํ อุปฺปนฺโน
ตสฺส เอวรูปो อตฺตภาวปฏฺฐิลาโก โหติ เสยฺยถาปิ นาม

เทว วา ตีณิ วา มาคชกานิ* คามกฺขेतฺตานิ โส เต
 อตฺตภาวปฏิลาเภเนว อตฺตานํ พฺยาพาเรติ โน ปริ
 พฺยาพาเรติ ฯ อถ โข กกุโธ เทวปฺตฺโต เยนายสฺมา
 มหาโมคคฺคฺลฺลาโน เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิทฺวา आयสฺมนนฺตํ
 มหาโมคฺคฺคฺลฺลํ อภีวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ
 เอกมนฺตํ จิโต โข กกุโธ เทวปฺตฺโต आयสฺมนนฺตํ
 มหาโมคฺคฺคฺลฺลํ เอตทโวจ เทวทตฺตสฺส ภนฺเต เอวรूपํ
 อิจฺฉาคตํ อุปฺปชฺชติ อหํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปรีหริสฺสามิตี
 สหจิตฺตูปฺปาทา จ ภนฺเต เทวทตฺโต ตสฺสา อิทธิยา
 ปรีหิโนติ อิทมโวจ กกุโธ เทวปฺตฺโต อิหํ วตฺวา
 आयสฺมนนฺตํ มหาโมคฺคฺคฺลฺลํ อภีวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ
 กตฺวา ตตฺตเถวนฺตรชายิ

- ឲ្យ. ប្រឡង. ២២/១៥៨៤ រំពេច ១០០

*****

๑ ย. มาตริกานิช

อตุตถภาวปฏิลาโกติ สรีรปฏิลาโก ฯ เทว วา
 ตีณิ วา มาศิกานิ คามกฺเขตฺตานีติ เอตฺถ มาศิกํ
 คามกฺเขตฺตํ คาวุตํ อตฺถิ ชุทฺทกํ มชฺฌิมํ อตฺถิ มหนตํ ฯ
 ชุทฺทกํ คามกฺเขตฺตํ อิตฺโต จตฺตาฬีส อุสฺสา อิตฺโต
 จตฺตาฬีสติ คาวุตํ โหติ ฯ มชฺฌิมํ อิตฺโต คาวุตํ อิตฺโต
 คาวุตฺนฺติ อทฺทฺสโยชนํ โหติ ฯ มหนตํ อิตฺโต
 ทิยทฺทฺสคาวุตํ อิตฺโต ทิยทฺทฺสคาวุตฺนฺติ ติคาวุตํ โหติ ฯ
 เตสุ ชุทฺทกฺเคน คามกฺเขตฺเตน ตีณิ ชุทฺทกฺเคน จ
 มชฺฌิเมน จ เทว คามกฺเขตฺตานิ ตสฺส อตุตถาโว
 ติคาวุตํ หิสฺส สรีรํ ฯ

- ส.ป.กา. ๓/๕๑

ที่อยู่ของเทวดา

อนึ่ง จากหนังสือไตรภูมิโลกวินิจฉัยกถา ที่ได้
 กล่าวมาแล้วว่า :-

“เทวดาทั้งปวงที่อยู่ในภูมิภาคปรุฬี สิงสถิตอยู่
 ในต้นไม้แลภูเขานี้เป็นอาทินั้นได้ชื่อว่า ภูมเทวดา ที่อยู่

ในทิพยพิमानลอยอยู่ในอากาศนั้น ได้ชื่อว่า อากาศเทวดา ที่อยู่เหนือยอดเขายุคันธร อยู่ในอากาศสูงเสมอกันกับ ยอดเขายุคันธรนั้น ได้ชื่อว่า จาตุมหาราชิกเทวดา ที่อยู่เหนือยอดเขาพระเมรุ อยู่ในอากาศสูงเสมอกัน กับยอดเขาพระเมรุนั้นได้ชื่อว่า ดาวดึงสเทวดา ฯลฯ “ (ดูวิญญานฉบับเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๓๒ หน้า ๗)

ขอให้สังเกตว่า ภูมิเทวดานั้นไม่ได้หมายเฉพาะ แต่พวกเทวดาที่อยู่ตามพื้นปฐพี หรือเทวดาที่อยู่ตาม บ้านตามศาลพระภูมิเท่านั้น เทวดาที่สิงสถิตอยู่ตาม ต้นไม้ ตามภูเขาก็ได้ชื่อว่า ภูมิเทวดาเหมือนกัน และ จากเรื่องในมหาสมยสูตร ซึ่งเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้า ตรัสเล่าให้ภิกษุทั้งหลาย ซึ่งล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ ทั้งหมดประมาณ ๕๐๐ รูป ซึ่งอาศัยอยู่ตามเชิงเขาที่ ป่ามหาวนใกล้กรุงกบิลพัสดุ์ฟังว่า “มีเทวดาต่าง ๆ ทั้ง ๑๐ โลกธาตุมาเฝ้า เพื่อทักสนาพระองค์และพระ อรหันต์ทั้งหลายนั้น” ก็มีข้อที่น่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่งว่า

“พวกยักษ์ทั้งหลายที่อาศัยอยู่ตามภูเขา หรืออาศัยอยู่ในป่าก็จัดว่าเป็นภุมเทวดาเหมือนกัน เพราะข้อความในมหาสมยสูตรตอนหนึ่งได้กล่าวไว้ดังนี้ :-

(๑) ภุมมเทวดาอาศัยอยู่ ณ ที่ใด ภิกษุก็อาศัยอยู่ ณ ที่นั้น เช่นอาศัยอยู่ตามชอกเขา ภิกษุเหล่านั้นส่งจิตให้อยู่แต่ในกัมมัญฐาน มีจิตตั้งมั่น เป็นจำนวนมากเร้นอยู่เหมือนราชสีห์ ครอบงำความขบพองสยองเกล้าเสียได้ มีใจผุดผ่อง เป็นผู้หมดจดใสสะอาด ไม่ขุ่นมัว

ขอให้สังเกตคำบาลีดังต่อไปนี้ด้วย จะได้รู้ความหมายชัดเจนขึ้น คือพระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า :-

สีโลกมนุกสสามิ	ยตถ ภุมมา ตทสฺสิตา
เย สิตา คิริคพฺภาริ	ปหิตตฺตา สมาหิตา
ปฺปญฺญ สึหาเว สลลีนินา	โลมหํสาภิสมฺภโน
โอทาตมนสา สุตธา	วิปฺปสนฺนมนนาวิลา

และอีกตอนหนึ่งพระพุทธองค์ก็ได้ตรัสว่า :-

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย หมู่เทวดามุ่งมากันแล้ว
พวกเธอจงรู้จักหมู่เทวดานั้น เราจักบอกชื่อของเทวดา
เหล่านั้นด้วยวาจาตามลำดับดังนี้ :-

ยักษ์ ๗,๐๐๐ เป็นภุมมเทวดา อาศัยอยู่ในกรุง
กบิลพัสดุ์ มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีรัศมี มียศ ยินดี
มุ่งหน้ามาสู่ป่าซึ่งเป็นที่ประชุมแห่งภิกษุทั้งหลาย

ยักษ์ ๖,๐๐๐ ที่อาศัยอยู่ในเขาเหมวต มีผิว
พรรณต่าง ๆ กัน มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีรัศมี มียศ
มุ่งหน้ามาสู่ป่าซึ่งเป็นที่ประชุมแห่งภิกษุทั้งหลาย

ยักษ์ ๓,๐๐๐ ที่อาศัยอยู่ที่เขาสาตาคิระ มีผิว
พรรณต่าง ๆ กัน มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีรัศมี มียศ ยินดี
มุ่งหน้ามาสู่ป่าซึ่งเป็นที่ประชุมแห่งภิกษุทั้งหลาย ฯลฯ

เทวกายา อภิกุกนดา	เต วิชาณาถ ภิกฺขโว
เย โวหํ กิตฺตยิสฺสามิ	คิราหิ อนุปฺพุพฺโส
สत्ตสฺสสฺสาว ยกฺขา	ภุมฺมา กาปิลวตฺถวา
อิทฺธิมนฺโต ชุตฺติมนฺโต	วณฺณวนฺโต ยสฺสสินฺโน

โมทมานา อภิกุคามุ	ภิกุขุณฺ สมิตี วณฺ
ฉสหัสสา เหมวตา	ยกุขา นานตตวณฺณโน
อิทุธิมนโต ชุติมนโต	วณฺณวนโต ยสสฺสินโน
โมทมานา อภิกุคามุ	ภิกุขุณฺ สมิตี วณฺ
สาตาคิรา ติสสฺสสา	ยกุขา นานตตวณฺณโน
อิทุธิมนโต ชุติมนโต	วณฺณวนโต ยสสฺสินโน
โมทมานา อภิกุคามุ	ภิกุขุณฺ สมิตี วณฺ

ขอให้สังเกตว่า **พวกยักษ์เหล่านี้** พระพุทธเจ้าก็ทรงเรียกว่าเป็น **เทวดา** และจัดให้อยู่ในประเภท **ภุมมเทวดา** ส่วนพวกยักษ์ที่จัดอยู่ในชั้นจาตุมหาราชา นั้นเป็นอีกพวกหนึ่ง ซึ่งพระพุทธองค์ก็ได้ตรัสถึงเหมือนกัน เช่นพระองค์ตรัสว่า :-

ท้าวธวัชฐ์ ปกครองทิศตะวันออก เป็นอธิบดีของพวกคนธรรพ์ ท้าวเธอเป็นมหาราช มียศ แม่บุตรเป็นอันมากของท้าวเธอนั้น ชื่อว่าอินทร์ (เหมือนกันหมด) มีกำลังมาก มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีรัศมี

มียศ ยินดีมุ่งหน้ามาสู่ป่า ซึ่งเป็นที่ประชุมแห่งภิกษุทั้งหลาย

ท้าววิรูปหก ปกครองทิศใต้ เป็นอธิบดีของพวกกุมภภันท์ ท้าวเธอเป็นมหาราช มียศ ฯลฯ

ท้าววิรูปักษ์ ปกครองทิศตะวันตก เป็นอธิบดีของพวกนาค ท้าวเธอเป็นมหาราช มียศ ฯลฯ

ท้าวภูเวร (คือท้าวเวสสุวัณ) ปกครองด้านทิศเหนือ เป็นอธิบดีของพวกยักษ์ ท้าวเธอเป็นมหาราช มียศ ฯลฯ

อนึ่ง ขอได้โปรดเข้าใจไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่า บุตรของมหาราชทั้ง ๔ ซึ่งมีชื่อว่า อินทร์เหมือนกันทั้งหมดนั้นไม่ได้หมายความว่า พวกบุตรของท้าวมหาราชเหล่านี้เป็นพระอินทร์ หรือเป็นท้าวสักกะผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพราะพระอินทร์หรือท้าวสักกะนั้นมีองค์เดียว พวกบุตรของท้าวจตุโลกบาลทั้งหลาย ซึ่งมีจำนวนหลายพันนั้น เพียงแต่มีชื่อไปพ้องกับ

พระอินทร์เท่านั้น การที่พวกบุตรเหล่านี้ไปมีชื่อเหมือนพระอินทร์นั้น จะเป็นด้วยเหตุผลอันใด ข้อนี้ยังไม่ทราบ

**เรื่องเทวดาเรื่องยักษ์ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ต่าง ๆ
ของพุทธศาสนานั้นมีจริง และในปัจจุบันนี้
ก็สามารถจะทำการพิสูจน์ให้ดูได้**

เรื่องยักษ์ต่าง ๆ ตามที่กล่าวไว้ในมหาสมัยสูตรนี้ และยังมีกล่าวไว้ในพระสูตรอื่น ๆ อีกมากมายนั้น เคยพบเห็นมาบ้างด้วยการเข้าสมาธิไปดู เช่นตามโบราณสถาน หรือตามพระเจดีย์โบราณเช่นในบริเวณวัดมหาธาตุซึ่งเป็นวัดร้าง ที่จังหวัดอยุธยา หรือตามสถานที่ ๆ มีทรัพย์สมบัติฝังอยู่ เช่นที่วัดซากังราว ที่จังหวัดกำแพงเพชรก็มักจะพบพวกยักษ์เฝ้าอยู่ พวกยักษ์เหล่านี้มีรูปร่างใหญ่โตมาก ขนาดคนเราถ้าเข้าไปยืนอยู่ข้าง ๆ ยักษ์ ศีรษะของคนก็จะสูงเพียงแค่ตาตุ่มของยักษ์เท่านั้น และบรรดาเจ้าพ่อทั้งหลายที่อยู่ตามภูเข่า เช่นเจ้าพ่อเขาใหญ่ที่อำเภอปากช่อง จังหวัด

นครราชสีมา เจ้าพ่อขุนतालที่ จังหวัดลำปาง เจ้าพ่อ
ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ เหล่านี้เป็นต้น ท่าน
เหล่านี้ก็มีรูปร่างใหญ่โตมาก และสูงเทียมเมฆ เวลา
หัวเราะเสียงจะดังก้องเหมือนฟ้าร้อง ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้
เคยไปพิสูจน์มาแล้ว ขอให้อ่านดูจากหนังสือแว่วเสียง
สวรรค์ เล่ม ๕ ตอนที่กล่าวด้วยเรื่องไปสำรวจโบราณ
สถาน หนังสือเหล่านี้ที่สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ
ยังมีอยู่

ฉะนั้น เรื่องยักษ์ทั้งหลายตามที่กล่าวไว้ใน
คัมภีร์ว่า มีรูปร่างใหญ่โตมากนั้นเป็นเรื่องที่เชื่อถือได้
และสามารถจะเขียนรูปออกมาให้ดูได้ ซึ่งถ้ามีเวลา
และมีโอกาาก็จะเขียนเอาไว้เป็นหลักฐาน ส่วนเทวดา
และนางฟ้าทั้งหลายที่สิงสถิตอยู่บนต้นไม้ หรือที่เคยเห็น
บ่อย ๆ ที่ในบริเวณศูนย์พัฒนาศานานั้น ก็มีขนาด
เท่ากับคนธรรมดา และภพภูมิอันเป็นที่อยู่ของเทวดา
เหล่านี้ก็ซ้อนอยู่กับโลกมนุษย์นี้เอง อันนี้ก็สามารถจะ
เขียนภาพออกมาให้ดูได้ แต่รับรองได้ว่าเทวดาและ

นางฟ้าเหล่านี้ ไม่เหมือนกับรูปวาดทั้งหลายที่เคยเขียนกันไว้ตามฝาผนังโบสถ์ หรือตามสถานที่ต่าง ๆ ดังที่เห็นกันทั่วไปนั้น

อันที่จริงการที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่า *นรก-สวรรค์* มีจริงหรือไม่? และมีอยู่อย่างไร ? นั้น ข้าพเจ้าเคยกล่าวมาบ้างแล้วว่า เราจะต้องทำการพิสูจน์เรื่องเทวดาให้เห็นจริงกันก่อน โดยเฉพาะพวกภูมมเทวดา เพราะเทวดาพวกนี้อยู่ใกล้คน หรือจะพูดว่าอยู่กับคนเราเสมอก็ได้ แต่เนื่องจากคนทั่วไปมักจะได้รับความรู้เรื่องผีสารเทวดากันมาอย่างผิด ๆ แล้วก็จะยึดมั่นว่าเรื่องผีสารเทวดานั้น จะต้องเป็นเหมือนอย่างที่ตนเองเคยเรียนรู้มา ซึ่งเกือบจะทั้งหมดก็รู้มาจากคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมา หรือแม้บางคนจะรู้เรื่องเหล่านี้มาจากคัมภีร์ในพุทธศาสนา แต่ก็เรียนรู้มาไม่ตลอด รู้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ แล้วก็สรุปเอาเองว่า เรื่องผีสารเทวดาจะต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ น้อยคนมากที่จะเรียนรู้เรื่องนี้มาอย่างละเอียด ได้อ่านคัมภีร์มามาก และรู้จักเก็บ

ประเด็นสำคัญมาปะติดปะต่อให้เป็นเรื่องที่สมบูรณ์ หรือแม้บางคนจะเรียนรู้มาก แต่ก็ไม่สามารถจะทำการพิสูจน์ได้ ก็เลยทำให้รู้เรื่องนี้ไม่แจ่มแจ้งและถูกต้อง หรือบางคนที่เป็นนักปฏิบัติมีสมาธิ บางครั้งเคยเห็นพวกผีสาธเทวดามาบ้าง แต่ก็เห็นได้ไม่ทั่วถึง หรือไม่อาจจะเห็นได้เสมอตามที่ต้องการจะเห็น และทั้งที่เคยเห็น แต่เมื่อไม่รู้หลักวิชาเกี่ยวกับเรื่องโอปปาติกะอย่างเพียงพอ ก็อาจจะวินิจฉัยเรื่องเหล่านี้ผิด และสรุปเรื่องไว้อย่างผิด ๆ จากตัวอย่างภาพเขียนในสมัยโบราณที่เขียนไว้ตามวัด หรือเขียนไว้ในสมุดข่อย หรือเขียนไว้ที่ไหน ๆ ก็ตาม เมื่อจะเขียนรูปเทวดาหรือนางฟ้าก็มักจะเขียนเป็นแบบเดียวกัน เช่นเทวดาต้องใส่ชฎาหรือสังวาลย์ ต้องนุ่งผ้าอย่างนั้นอย่างนี้ ซึ่งเป็นแบบของการแต่งตัวของกษัตริย์หรือพระราชินีในสมัยโบราณ และส่วนใหญ่ก็มักจะไม่ค่อยใส่เสื้อ วิมานที่อยู่ก็จะเขียนเหมือนกับปราสาทราชวังอย่างนี้เป็นต้น จากภาพเขียนเหล่านี้แสดงให้เห็นชัดว่า เขียนขึ้นตามจินตนาการ

ไม่ได้เขียนจากที่เคยเห็นมาจริง ๆ และเรื่องนรกกีก็จะเขียนเป็นแบบเดียวกันทั้งหมด โดยอาศัยหลักฐานจากในคัมภีร์ ซึ่งส่วนมากก็ไม่ว่า คัมภีร์ที่ตนเองนำมาเป็นหลักในการเขียนนั้น เป็นคัมภีร์อะไร เขียนขึ้นในสมัยไหน คัมภีร์เหล่านั้นเชื่อถือได้เพียงไร

และอีกอย่างหนึ่ง เรื่องเหล่านี้ในสมัยโบราณจะไม่มีการวินิจฉัยกันเลยว่า เรื่องเหล่านี้เป็นจริงแค่ไหนอย่างไร คือในสมัยโบราณนั้นเชื่อตามคัมภีร์ทุกอย่าง และถือกันว่า คัมภีร์ทางพุทธศาสนาซึ่งครั้งแรกจารึกลงไว้ในใบลาน และจารึกไว้ด้วยอักษรขอมเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ อักษรขอมก็คืออักษรของเขมรโบราณ ซึ่งในสมัยนั้น อารยธรรมเกี่ยวกับเรื่องภาษาและอักษรขอมได้รับการยกย่องว่าเป็นภาษาชั้นสูง และในเมื่ออักษรขอมได้นำมาใช้เขียนพุทธวจนะ อักษรขอมก็เลยกลายเป็นภาษาหรือเป็นอักขระที่แลดูศักดิ์สิทธิ์มาก และจากสาเหตุอันนี้อีกอย่างที่ทำให้คนในสมัยโบราณนับถือคัมภีร์พระไตรปิฎกมาก ตลอดทั้งคัมภีร์อรรถกถา-ฎีกา

หรือคัมภีร์อะไรก็ตาม ถ้าเขียนหรือจารึกด้วยอักษรขอมแล้ว คนไทยจะนับถือมาก และก็เชื่อว่า เรื่องที่กล่าวไว้ในคัมภีร์เหล่านี้เป็นเรื่องจริงทั้งหมด ข้าพเจ้าคิดว่าข้อความในคัมภีร์ต่าง ๆ แม้จะเป็นคัมภีร์พระไตรปิฎก และในคัมภีร์นี้แม้จะกล่าวไว้ว่า เรื่องนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ก็ตาม แต่ก็เริ่มมีความสงสัยและเริ่มมีการวินิจฉัยว่า เรื่องนั้นเรื่องนี้น่าจะเป็นเรื่องที่เขียนขึ้นในภายหลัง ไม่ใช่เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ เป็นเรื่องที่แปลกปลอมเข้ามาเป็นสัทธรรมปฏิรูป ผู้ที่เริ่มสงสัยและเริ่มวินิจฉัยเป็นคนแรกก็คือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ก่อนหน้านั้นไม่เคยเห็นมีพระเถระหรือนักปราชญ์คนใดกล่าววินิจฉัย และเรื่องที่พระองค์ท่านชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เรื่องนี้ไม่ใช่พุทธพจน์แน่นอนก็คือ **เรื่องจันทิมสูตร** และ **เรื่องสุริยสูตร** ซึ่งมีอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๕ ข้อ ๒๔๐ หน้า ๖๙ และข้อ ๒๔๖ หน้า ๗๐ กล่าวถึงเรื่องจันทรุปราคา สุริยุปราคา ซึ่งในพระสูตรนี้กล่าวว่า

ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ในบางครั้งเกิดมีดขึ้นมานั้น เป็นเพราะอสุรินทราหูอมเข้าไป จันทเทพบุตรและ สุริยเทพบุตร เมื่อถูกอสุรินทราหูอมก็ตกใจกลัว แล้ว ก็จะระลึกถึงพระพุทธเจ้า ครั้นแล้วอสุรินทราหู ก็จะคลายออก ซึ่งเรื่องที่ถูกกล่าวไว้ในคัมภีร์นั้นมีดังนี้

จันทิมสูตร

(๒๔๑) พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับ..กรุงสาวัตถี สมัยนั้นจันทิมเทพบุตรถูกอสุรินทราหูเข้าจับแล้ว ครั้งนั้นจันทิมเทพบุตรระลึกถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้กล่าวคาถานี้ในเวลานั้นว่า

ข้าแต่พระพุทธเจ้า ผู้แก้แล้วกล้า ขอความนอบ
น้อมจงมีแต่พระองค์

พระองค์เป็นผู้หลุดพ้นแล้วในธรรมทั้งปวง
ข้าพระองค์ถึงฐานะอันค้ำขัน

ขอพระองค์จงเป็นที่พึ่งแห่งข้าพระองค์นั้น.

(๒๔๒) ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรง
ปรารภจันทิมเทวบุตร ได้ตรัสกับอสุรินทราหูด้วย
พระคาถาว่า :-

จันทิมเทวบุตร ถึงตถาคตผู้เป็นพระ
อรหันต์ว่าเป็นที่พึง ดูก่อนราหู ท่านจงปล่อย
จันทิมเทวบุตร พระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็น
ผู้อ่อนเคราะห์โลก.

(๒๔๓) ลำดับนั้น อสุรินทราหู ปล่อยจันทิม-
เทวบุตรแล้ว เร่งรีบเข้าไปหาท้าวเวปจิตติจอมมอสุรแล้ว
ก็เป็นผู้เศร้าสลด เกิดขนพอง ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง

(๒๔๔) ท้าวเวปจิตติจอมมอสุร ได้กล่าวกับ
อสุรินทราหูด้วยคาถาว่า :-

ดูก่อนราหู ทำไมหนอ ท่านจึงเร่งรีบ
ปล่อยพระจันทร์เสีย ทำไมหนอ ท่านจึงมีรูป
สลดม้ายืนกลัวอยู่.

(๒๔๕) อสุรินทราหูกล่าวว่า :-

ข้าพเจ้าถูกขับ ด้วยคาถาของพระ
พุทธเจ้า หากข้าพเจ้าไม่พึงปล่อยจันทิม
เทวบุตร ศีรษะของข้าพเจ้าก็จะพึงแตก
เจ็ดเสี่ยง มีชีวิตอยู่ก็ไม่พึงได้ความสุข.

สุริยสูตร

(๒๔๖) สมัยนั้นสุริยเทวบุตร ถูกอสุรินทราหู
เข้าจับแล้ว ครั้งนั้นสุริยเทวบุตร ระลึกถึงพระผู้มี
พระภาคเจ้า ได้กล่าวคาถานี้ในเวลานั้นว่า :-

ข้าแต่พระพุทธเจ้าผู้แก้แล้วกล้า ขอ
ความนอบน้อม จงมีแต่พระองค์ พระองค์
เป็นผู้หลุดพ้นแล้ว ข้าพระองค์ถึงฐานะอัน
ค้ำขันในธรรมทั้งปวง ขอพระองค์เป็นที่พึง
แห่งข้าพระองค์นั้น.

(๒๔๗) ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรง
 ปราบภัสสุริยเทวบุตรได้ตรัสกับอสุรินทราหูด้วยพระคาถา
 ว่า :-

สุริยเทวบุตร ถึงตถาคตผู้เป็นพระ
 อรหันต์ ว่าเป็นที่พึง ดูก่อนราหู ท่านจง
 ปลอຍสุริยะะ พระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นผู้
 อนุเคราะห์โลก สุริยะะใดเป็นผู้ส่องแสง
 กระทำความสว่างในที่มืดมิด มีสัญญาณเป็น
 วงกลม มีเดชสูง ดูก่อนราหู ท่านจงปลอຍ
 สุริยะะ ผู้เป็นบุตรของเรา.

(๒๔๘) ลำดับนั้น อสุรินทราหู ปลอຍสุริย-
 เทวบุตรแล้ว เร่งรีบเข้าไปหาท้าวเวปจิตติจอมอสูร
 แล้วก็เป็นผู้เศร้าสลด เกิดขนพอง ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควร
 ส่วนข้างหนึ่ง.

(๒๔๙) ท้าวเวปจิตติจอมอสูร ได้กล่าวกับ
 อสุรินทราหู ด้วยคาถาว่า :-

ดูก่อนราหู ทำไมหนอ ท่านจึงเร่งรีบ
ปล่อยพระสุริยะเสีย ทำไมหนอ ท่านจึงมีรูป
เศร้ามืดม้ายืนกล้าวอยู่

(๒๕๐) อสุรินทราหู กล่าวว่า :-

ข้าพเจ้าถูกขับ ด้วยคาถาของพระ
พุทธเจ้า ถ้าข้าพเจ้าไม่ฟังปล่อยพระสุริยะ
ศิระของข้าพเจ้าก็จะพึงแตกเจ็ดเสี่ยง มี
ชีวิตอยู่ก็ไม่พึงได้รับความสุข.

*****

ขอให้สังเกตว่า เรื่องอย่างนี้ก็มิกล้าไว้ใน พระ
ไตรปิฎก ซึ่งเห็นได้ชัดว่า เรื่องนี้ไม่ใช่พุทธพจน์แน่
เพราะพระพุทธเจ้าทรงเป็นสัพพัญญู ทรงเป็นโลกวิทู
พระองค์จะไม่ตรัสหรือเล่าเรื่องใด ๆ ที่ไม่เป็นความจริง
เรื่องที่ผิดๆ ในทำนองนี้มีอยู่หลายเรื่อง ยิ่งเป็นเรื่องที่
เขียนขึ้นในภายหลัง นับจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับ
ขันธปรินิพพานมาหลายร้อยปี หรือนับเป็นพันปี

ด้วยแล้วก็ยิ่งเห็นได้ชัดว่า มีเรื่องที่เขียนขึ้นมาตามความเชื่อถือของคนในสมัยนั้น ๆ มีเป็นจำนวนมาก เช่นเรื่องนรก-สวรรค์ ซึ่งบรรยายไว้อย่างพิสดารมาก ส่วนใหญ่จะมีกล่าวไว้ในเรื่องชาดก ซึ่งก็เคยได้แสดงหลักฐานมาให้เห็นแล้ว ฉะนั้นในการวินิจฉัยเรื่องเหล่านี้จึงจำเป็นจะต้องรู้เสียก่อนว่า เรื่องนั้นเรื่องนี้เขียนขึ้นในสมัยไหน ใครเป็นคนเขียน ข้อนี้สำคัญมาก ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงได้พยายามบอกที่มาทุกแห่งว่า เรื่องนั้นเรื่องนี้มีกล่าวไว้ในคัมภีร์ไหน หน้าอะไร และถ้ารู้ว่าผู้เขียนเป็นใครก็จะบอกเอาไว้ด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้วินิจฉัยได้ถูกต้องและง่ายขึ้น

แต่อย่างไรก็ดี ทั้งเรื่องนรกและสวรรค์ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ต่าง ๆ นั้น ถ้าเรารู้จักตัดจำนวนตัวเลขให้น้อยลง หรือตัดในส่วนที่พิสดารเกินไป ตัดเรื่องที่เหลือเชื่อออกไปแล้ว สรุปเรื่องเอาแต่เนื้อแท้ ๆ หรือพยายามแปลถ้อยคำที่เป็นปริศนาให้ออก แล้วเราก็จะได้เรื่องที่ถูกต้อง และเชื่อถือได้จริง ๆ เกือบจะ

ทุกเรื่องทีกล่าวไว้ในคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ในคัมภีร์
ธรรมบทซึ่งท่านมักจะกล่าวว่า เมื่อพระพุทธเจ้าทรง
เทศนาจบ ก็จะมีคนบรรลุมรรคผลนับเป็นร้อย เป็นพัน
เป็นหมื่น ซึ่งความจริงอาจจะมีคนบรรลุมรรคผลเพียง
ไม่กี่คน หรือเช่นท่านกล่าวว่า โจร ๕๐๐ ความจริงโจร
อาจจะมีเพียงแค่ ๑๐ คนหรือ ๒๐ คน หรือท่านกล่าว
ว่า การเดินทางเป็นระยะยาวประมาณ ๑๐๐ โยชน์
ความจริงระยะทางอาจจะยาวเพียง ๑๐ กิโลเมตร หรือ
๒๐ กิโลเมตร เศรษฐีมีเงิน ๘๐ โกฏิ คือ ๘๐๐ ล้าน
ความจริงอาจจะมีเงินไม่ถึงขนาดนี้ แต่ก็พูดหรือเขียน
กันจนเคยชินว่า ๘๐ โกฏิ ท่านองค์ว่า โจร ๕๐๐
ซึ่งเป็นคำเคยชิน และยังมีเรื่องอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่ง
เป็นการกล่าวเกินความจริง ฉะนั้นถ้ารู้จักตัดทอน
เรื่องเหล่านี้ออกไป เราก็ได้เรื่องที่เป็นจริง และเชื่อถือได้
จริงเป็นจำนวนมาก

และอีกอย่าง ใครจะชี้แจงไว้ด้วยว่า ก่อนที่จะ
วินิจฉัยเรื่องอะไร อย่าลืมนึกถึงความรู้หรือ

ประสบการณ์ที่ตนผ่านมา อย่าให้เข้าในทำนอง ไม่รู้จริง แต่ก็อวดรู้ หรือคิดแต่ในแง่ที่ตนเองเคยรู้มาเท่านั้น ข้อนี้สำคัญมาก ในอดีตที่ผ่านมา ข้าพเจ้าเคยวินิจฉัยเรื่องราวบางอย่างผิดพลาดมาแล้ว เพราะไม่รู้เรื่องนั้นจริง ต่อมาภายหลังเมื่อเรียนรู้อะไรมากขึ้น จึงได้รู้สึกว่ ตนเองวินิจฉัยผิด เพราะฉะนั้นในปัจจุบัน เรื่องไหน ถ้าไม่มีหลักฐานหรือเหตุผลอย่างเพียงพอแล้ว ข้าพเจ้า จะไม่กล้าวินิจฉัยว่า เรื่องนี้จะจริงหรือไม่จริง และก็ยังไม่ปักใจเชื่อว่า เรื่องนี้ความจริงเป็นอย่างไร จะปล่อย เอาไว้ก่อน ส่วนเรื่องนรก-สวรรค์ ที่เคยวินิจฉัยมาแล้ว หรือที่จะวินิจฉัยต่อไปนั้น จะชี้ขาดก็ต่อเมื่อมีหลักฐาน ที่เชื่อถือได้ และมีทางพิสูจน์ได้เท่านั้น

วิธีพิสูจน์ว่ นรก-สวรรค์มีจริง

การที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่า นรก สวรรค์มีจริง นั้น ประการแรกเราจะต้องรู้ และเข้าใจอย่างแน่ชัด ว่ โอปปาทิกะมีจริง

และต้องรู้ด้วยว่า โอปปาติกะคือชีวิตประเภทไหน ? เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ?

และต้องรู้ด้วยว่า ทุกคนที่ยังมีกิเลส ไม่ได้เป็นพระอรหันต์ ตายแล้วจะต้องเกิดเป็นโอปปาติกะทันที และไม่ใช่เฉพาะแต่คนเท่านั้น แม้สัตว์เดรัจฉานซึ่งมีจิตมีวิญญาณ ตายแล้วก็เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานในสภาพที่เป็นโอปปาติกะเหมือนกัน ซึ่งสัตว์เดรัจฉานที่ว่านี้ไม่จำกัดว่า จะเป็นประเภทไหน ไม่จำกัดว่าจะเป็นตัวเล็กขนาดยุง หรือตัวใหญ่ขนาดช้าง ขนาดปลาวาฬ ไม่จำกัดว่าจะจะเป็นสัตว์น้ำหรือสัตว์บก ทุกชนิดทุกประเภทไม่มีข้อยกเว้นเลย

และควรจะรู้ด้วยว่า เรื่องเหล่านี้ไม่ใช่เป็นเรื่องนิยาย แต่เป็นเรื่องที่เป็นจริง เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ มีหลักฐานอยู่ในคัมภีร์มากมาย ผู้ที่จะศึกษาเรื่องเหล่านี้ให้เข้าใจได้ด้วยตนเอง พร้อมกับมีความเชื่ออย่างสนิทด้วยนั้น จะต้องเริ่มต้นศึกษาเรื่องปฏิจจสมุปบาทให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง โดยเฉพาะหัวข้อที่

พระองค์ตรัสว่า “วิญญูณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป” “สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญูณ” “ตัณหาเป็นปัจจัยให้เกิดอุปาทาน อุปาทานเป็นปัจจัยให้เกิดภพ” และศึกษาหัวข้อในเรื่องอริยสัจที่พระองค์ตรัสว่า “ตัณหาเป็นโปโนพุกวิกา คือตัณหาเป็นเหตุให้เกิดอีก” ซึ่งหมายความว่า ไม่ว่าคนหรือสัตว์ หรือแม้พวกเทวดา พวกนรก พวกเปรต ตลอดทั้งโอปปาติกะอื่น ๆ ซึ่งถ้ายังมีตัณหาอยู่ในสันดาน ตัณหายังไม่สิ้นไปจากสันดานแล้ว ตายแล้วต้องเกิดอีกทั้งนั้น ไม่มีข้อยกเว้นเลย อายุของโลกนี้แม้จะนานนับเป็นพัน ๆ ล้านปี หรือหลายหมื่นล้านปีก็ตาม อายุของโลกก็ยังน้อยกว่าอายุของสัตว์ทั้งหลาย ที่ยังมีกิเลสซึ่งยังจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารนานยิ่งกว่าอายุของโลกหลายร้อยเท่า พูดง่าย ๆ ว่า ไม่ว่าคนหรือสัตว์ที่มีอยู่ในโลกนี้ ทุกคนและทุกตัวเคยมีชีวิตมาก่อนที่โลกนี้จะเกิดแล้วทั้งสิ้น เพราะชีวิตทั้งหลายนั้น ถ้าไม่สามารถจะมีชีวิตอยู่ในสภาพที่เป็นกายเนื้ออย่างที่เราเห็นอยู่ในโลกนี้ได้ ก็สามารถที่จะมี

ชีวิตอยู่ในสภาพของกายทิพย์ อยู่ในโลกของโอปปาติกะ หรือในโลกของวิญญูณได้นานแสนนาน และไม่ใช่ว่าเฉพาะแต่คนและสัตว์ทั้งหลายเท่านั้น พวกพืชหรือต้นไม้ทุกชนิดก็มีอยู่ในโลกของโอปปาติกะ แผ่นดิน แม่น้ำ ภูเขา ธรรมชาติทั้งหลายในโลกของโอปปาติกะ ก็มี และควรจะต้องรู้ด้วยว่าสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาได้ อย่างไร เรื่องต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะต้องศึกษาให้เข้าใจเป็นอย่างดีเสียก่อน และขอได้โปรดเข้าใจไว้ด้วยว่า เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ทั้งหมด พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เป็นหลักธรรมะที่เป็นจริง เหมือนหลักวิทยาศาสตร์ทั่วไป และเป็นเรื่องที่สามารถเข้าใจได้ด้วยตนเอง เชื่อได้ด้วยตนเอง ถ้าศึกษาให้ถูกวิธี และหลักวิชาเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ ข้าพเจ้าก็ได้เขียนไว้นานแล้ว เป็นหนังสือหลายเล่ม และก็เคยสอนเคยบรรยาย มานานแล้ว ตามหลักในหนังสือที่เขียนไว้นั้น หนังสือเหล่านี้ก็คือ :-

๑. ผีและเทวดามีจริง เป็นหนังสือที่เขียนจากหลักฐานในพระไตรปิฎก และข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ได้

๒. **สู่แสงสว่าง** เป็นหนังสือ อธิบายเรื่องผี และเทวดาให้เข้าใจง่ายขึ้น

๓. **วิธีฝึกสมาธิเพื่อติดต่อกับโอปปาติกะ**

๔. **กำเนิดที่สี่** เป็นหนังสือที่อธิบายเรื่อง การเกิดของโอปปาติกะทั้งหลาย

๕. **พุทธวิทยา, คำบรรยายพุทธปรัชญา** เป็นหนังสืออธิบายเรื่องปฏิจจสมุปบาทโดยวิธีประยุกต์ ซึ่งจะทำให้เข้าใจเรื่องปฏิจจสมุปบาทง่าย และเข้าใจได้อย่างกว้างขวางมาก

๖. **โลกทิพย์** ซึ่งเป็นหนังสือที่กล่าวถึงคนที่ตายไปแล้วกลับมาเล่าเรื่องชีวิตหลังจากตาย และเรื่องราวต่าง ๆ ในโลกของโอปปาติกะ หรือโลกของวิญญูณในภพภูมิต่าง ๆ ให้คนในโลกนี้ฟัง ต้นฉบับเดิมเป็นภาษาอังกฤษซึ่งเขียนโดย นายแอนโทนี บอร์เจียร์ แต่ได้แปลเป็นไทย และจัดพิมพ์เป็นเล่มมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๙ โดย อาจารย์ศิริ พุทธศุภร์ เป็นผู้แปล

หนังสือชุดนี้มี ๓ เล่ม และมีโลกทิพย์อีกเล่มหนึ่ง ซึ่งเขียนโดย โยคี รามจักร และหนังสือเรื่อง กายทิพย์ ซึ่งเขียนโดย ซี.พี.ลิตปีเตอร์ และแปลเป็นไทยโดย อาจารย์ศิริ พุทธศุภร์ เช่นเดียวกัน

๗. แว่วเสียงสวรรค์ เป็นหนังสือบรรยายถึงเรื่องการติดต่อกับโอปปาติกะทั้งหลาย คือเมื่อมีปัญหาอะไรที่เกี่ยวกับชีวิตในโลกของโอปปาติกะ ตลอดจนทั้งสภาพสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย เรื่อง นรก-สวรรค์ และเรื่องราวเกี่ยวกับโบราณสถาน และเรื่องอื่น ๆ อีกมากมายเมื่อนำขึ้นมาถามเทพเจ้าทั้งหลาย แล้วท่านได้ตอบว่าอย่างไร ก็ได้บันทึกไว้ในหนังสือแว่วเสียงสวรรค์นี้ทั้งหมด หนังสือชุดนี้มี ๕ เล่ม

นอกจากนี้ยังมีหนังสือชุด **การก่อสร้างพระเจดีย์อสิรภาพ อนุสรณ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช** เป็นหนังสือหลายพันหน้า (เล่มเล็กขนาดหนังสือ ๑๖ หน้ายก) เขียนโดย คุณศรีเพ็ญ จัตูหะศรี เล่าเรื่องประสบการณ์ต่าง ๆ ในโลกของวิญญูณไว้มากมาย

ผู้ที่ต้องการจะศึกษาเรื่องผีและเทวดา หรือ เรื่องผีสาวนางไม้ เรื่องเทพเจ้าต่าง ๆ จะต้องศึกษาจาก หนังสือเหล่านี้มาตั้งแต่ต้น คือเริ่มศึกษาเรื่อง **ผีและเทวดามีจริง** ก่อนแล้ว จึงค่อยศึกษาจากหนังสือเรื่องอื่น ๆ ต่อมาโดยลำดับ ถ้าศึกษาจากหนังสือเหล่านี้เข้าใจดีแล้ว การที่จะศึกษาให้เข้าใจด้วยตนเองว่า **นรกและสวรรค์มีจริง** ก็จะทำให้ได้โดยไม่ยาก แต่ถ้าพื้นความรู้ที่เป็นหลักวิชาจริง ๆ เหล่านี้มีไม่พอแล้ว แม้จะศึกษาเรื่องนรกและสวรรค์ให้เข้าใจสักเพียงไร และเชื่อถือมากเพียงไรก็ตาม ก็จะไม่หายความเคลือบแคลงสงสัยในเรื่องนี้ คือบางครั้งก็เชื่อ แต่บางครั้งก็กลับสงสัย ไม่ค่อยเชื่อ จะเป็นอย่างนี้ตลอดไป แต่ถ้ามีพื้นความรู้เกี่ยวกับเรื่องโอปปาติกะ ตามหลักในหนังสือที่ได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นนั้นแล้ว ความเคลือบแคลงสงสัยจะหมดไป และเมื่อศึกษาเรื่องราวของนรกและสวรรค์ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ต่าง ๆ เข้าใจดีแล้ว ก็จะเกิดความเชื่อว่า นรก-สวรรค์ในชาติหน้า คือในโลกของโอปปาติกะนั้นมีจริงเป็นจริงแน่นอน

ขอให้สังเกตว่า คนส่วนใหญ่รู้เรื่อง นรก-สวรรค์ จากคำบอกเล่าสืบ ๆ กันมา หรือแม้คนบางคนจะได้ ศึกษาเรื่อง นรก-สวรรค์ จากคัมภีร์โดยตรงก็ตาม แต่บางครั้งบางคราวก็อดที่จะเกิดความเคลือบแคลงสงสัย ไม่ได้ ทั้งนี้ก็เพราะพื้นความรู้ที่เป็นหลักวิชาเบื้องต้น ไม่ได้เรียนรู้กันมาก่อน หรือบางคนแม้จะเคยเรียนรู้มาแล้วก็ตาม แต่เพราะเรียนรู้มาไม่ละเอียด ไม่รู้หลักวิชา อย่างแจ่มแจ้ง ด้วยเหตุนี้แหละ ผู้รู้ทั้งหลายที่เป็นพระ และฆราวาสทั้งที่เคยบวชเรียนมาบางคนได้เป็นมหาเปรียญ สูง ๆ แต่ก็อดที่จะสงสัยในเรื่องนรกสวรรค์ไม่ได้ บางคนถึงกับบอกว่า เขาไม่เชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์นั้น ๆ เลย โดยให้เหตุผลว่าเรื่องนี้ ความจริงพระพุทธเจ้าไม่เคยตรัสไว้ คนอื่นเขียนขึ้นในภายหลังทั้งสิ้น แล้วก็มาอ้างว่า เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้า ตรัสไว้ แล้วบรรจุไว้ในพระไตรปิฎก และเขาอ้างว่า ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดว่า เรื่องที่พระพุทธเจ้ามิได้ตรัสไว้

แต่ก็มีอยู่ในพระไตรปิฎกนั้นมีหลายเรื่อง เช่น คัมภีร์
กถาวัตถุ ซึ่งเป็นคัมภีร์อภิธรรมเล่มหนึ่งในจำนวนคัมภีร์
อภิธรรม ๗ คัมภีร์ เพราะเรื่องกถาวัตถุนั้นได้เขียน
ขึ้นในสมัยสังคายนาครั้งที่ ๓ หลังจากพระพุทธเจ้า
ปรินิพพานไม่เกิน ๓๐๐ ปี เรื่อง มลिनทปัญหา ซึ่ง
เขียนขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๕ หรือที่ ๖ ในพระไตร-
ปิฎกฉบับของพม่า เขาก็จัดเข้าไว้ในพระไตรปิฎก
อย่างนี้เป็นต้น และยังมีเหตุผลอื่น ๆ อีกมากมายที่ท่าน
เหล่านี้อ้างขึ้นมาสนับสนุนความไม่เชื่อ เรื่องนรก-สวรรค์
ของเขา แต่ผู้รู้บางท่านก็ยอมรับว่านรก-สวรรค์มีจริง
แต่ก็ยืนยันว่านรก-สวรรค์ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้นั้น
เป็นนรก-สวรรค์ในโลกมนุษย์นี้เท่านั้น ไม่ใช่नรก-สวรรค์
ในชาติหน้าหลังจากที่ตายไปแล้ว แล้วก็อ้างพุทธพจน์ที่
กล่าวถึงนรก-สวรรค์ในโลกนี้ ซึ่งความจริงก็ถูก แต่มัน
ก็ผิดตรงที่ว่า ท่านไม่พูดถึงนรก-สวรรค์ในชาติหน้า ซึ่ง
มีอยู่ในโลกของโอปปาติกะ ซึ่งเรื่องนี้พระพุทธเจ้าก็ได้

ตรัสไว้เหมือนกัน ฉะนั้น การที่รู้อะไรไม่รอบคอบ รู้ไม่ทั่วถึงเจาะจงเอาเฉพาะแต่เรื่องที่เข้ากันได้กับความเห็นของตน ส่วนเรื่องที่ขัดแย้งกับความเห็นหรือความเชื่อของตนทั้งที่เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ แต่ก็ตัดอกไม่ยอมพูดถึงนั้น ซึ่งถ้าผู้ที่พูดนี้เป็นนักปราชญ์เป็นผู้ที่คนส่วนมากยอมรับ และเชื่อถือเสมือนเป็นศาสตราจารย์หนึ่ง ถ้าเป็นอย่างนี้ก็นับว่าเป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ตนเองเป็นผู้หลงผิดแล้วยังชักจูงคนอื่นให้หลงผิดอีกเป็นจำนวนมาก บุคคลเช่นนี้ไม่ใช่จะมีเฉพาะแต่ในสมัยครั้งพุทธกาลเท่านั้น ในปัจจุบันก็มีเหมือนกัน เพราะถ้าไม่เคยมีแล้วพระพุทธเจ้าจะไม่ตรัสถึง จะแตกต่างกันก็แต่เพียงผู้รู้บางคนมีความหลงผิดเป็นบางข้อ บางคนก็อาจจะหลงผิดทั้งหมด ขอให้ศึกษาถึงเรื่องนี้อีกครั้งหนึ่งซึ่งเคยนำมาอ้างไว้ในหนังสือเรื่อง **ผีและเทวดามีจริง** ข้อความที่ว่านี่คือพุทธพจน์ในอปัณณกสูตร ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ ดังนี้ :-

พระสูตรที่แสดงว่าผีและเทวดามี

ความเชื่อว่าผีและเทวดามี เป็นรากฐานสำคัญ และจำเป็นในเรื่องศีลธรรม ผู้ที่ไม่เชื่อว่ามีเป็นมิจฉาทิฎฐิ และได้ชื่อว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อพระพุทธศาสนาเป็นปฏิปักษ์ต่อพระอรหันต์ ผู้ที่ประกาศว่าผีและเทวดาไม่มี ได้ชื่อว่าเป็นผู้ประกาศอสังกรรม ประกาศมิจฉาทิฎฐิ

“ดูกรคฤหบดีทั้งหลาย มีอยู่ สมณพราหมณ์ บางพวกมีวาตะอย่างนี้ มีทิฎฐิอย่างนี้ว่า :-

๑. นตฺถิ ทินฺนํ การให้ทานไม่มีผล
๒. นตฺถิ ยิฎฺฐํ การบูชาไม่มีผล
๓. นตฺถิ หุตํ การเคาะพญาไม่มีผล
๔. นตฺถิ สุกฺกทุกฺกฏานํ กมฺมาน ผล วิปาโก ผล และวิบากของกรรมดีกรรมชั่วไม่มี

๕. นตฺถิ อยํ โลโก โลกนี้ไม่มี (คือเห็นว่าสัตว์ในโลกอื่น มาเกิดในโลกนี้ไม่ได้เพราะตายแล้วสูญ)

๖. นตฺถิ ปโร โลโก โลกอื่นไม่มี (คือเห็นว่า สัตว์ในโลกนี้ไปเกิดในโลกอื่นไม่ได้ เพราะตายแล้วสูญ)

๗. นตฺถิ มาตา คุณของมารดาไม่มี

๘. นตฺถิ ปิตา คุณของบิดาไม่มี

๙. นตฺถิ สตุตา โอปปาติกา พวกโอปปาติกะสัตว์ไม่มี (คือเห็นว่าพวกผีและเทวดาไม่มี)

๑๐. นตฺถิ โลเก สมณพราหมณา สมมกุกตา สมมา-
ปฏิบัติปณฺนา เย อิมญจ โลกํ ปรมญจ โลกํ สยํ อภิญญา
สจฺจิกิตฺวา ปเวเทนฺติ สมณพราหมณฺ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติ
ชอบได้บรรลุธรรมอันชอบ (คือบรรลุอุภยญาณ มรรค
ผลและนิพพาน) กระทำให้แจ้งด้วยตนเอง ซึ่งโลกนี้
และโลกอื่นด้วยอภิญญา แล้วสอนให้ผู้อื่นรู้ได้ด้วย
ไม่มีในโลก (คือเห็นว่า ผู้ที่หมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ไม่มี
หรือผู้ที่สำเร็จอภิญญาสามารถที่จะรู้เรื่องนรกสวรรค์
และสามารถที่จะมีหุทิพย์ตาทิพย์ เห็นเจราจาติดต่อกับ
โอปปาติกะได้ และมีอิทธิปาฏิหาริย์อื่น ๆ ไม่มี เพราะ
ผิดวิสัยธรรมชาติ)

ดูกรท่านคฤหบดีทั้งหลาย สมณพราหมณ์
 เหล่าใดมีวาตะอย่างนี้มีความเห็นอย่างนี้ สมณะ-
 พราหมณ์เหล่านั้นเป็นอันหวังได้ว่า จะต้องเปื้อน่าย
 ในกุศลธรรม ๓ คือ กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต
 และจะยึดถือปฏิบัติอยู่แต่ในอกุศลธรรม ๓ คือ กาย-
 ทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไร ?
 ก็เพราะสมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น ไม่เห็นโทษ
 ไม่เห็นความต่ำทราม ไม่เห็นความเศร้าหมองของ
 อกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่เห็นคุณค่าแห่งความบริสุทธิ์
 ของกุศลธรรมทั้งหลาย ก็ปรโลกมีอยู่แท้ๆ เขากลับมี
 ความเห็นว่าปรโลกไม่มี ฉะนั้นความเห็นของเขาจึงจัด
 เป็นมิจฉาทิฎฐิ ความคิดของเขาก็จัดเป็นมิจฉาสงกับปะ
 ปรโลกมีอยู่แท้ ๆ แต่เขากลับพูดว่าปรโลกไม่มี ฉะนั้น
 คำพูดของเขาจึงเป็นมิจฉาวาจา

อนึ่ง พระอรหันต์ทั้งหลายย่อมรู้อยู่แก่ใจว่า
 ปรโลกมีอยู่ ฉะนั้น ผู้ที่ถือว่า ปรโลกไม่มี จึงได้ชื่อว่า
 เป็นปฏิปักษ์ต่อพระอรหันต์ทั้งหลายอีกด้วย ในเมื่อ

ตนเองถือเช่นนั้นและสอนให้คนอื่นเชื่อตาม จึงได้ชื่อว่า เป็นผู้ประกาศอสังขาร และด้วยอสังขารที่ตนเอง ประกาศออกมาเช่นนั้น ย่อมจะเป็นเหตุให้ยกตนข่มคนอื่นอีกด้วย (อสังขารไม่คงทนต่อการพิสูจน์ และผู้ประกาศอสังขารใจย่อมไม่สูง ฉะนั้นเมื่อถูกคัดค้าน ก็มักจะใช้วิธีข่มผู้อื่นเพื่อเอาชนะ) และย่อมละศีลได้ง่าย ประพฤติอยู่แต่ในทางทุศีล ดูกรคฤหบดีทั้งหลาย เพราะอาศัยมิจฉาทิฎฐิเป็นปัจจัย ย่อมก่อให้เกิด อุกุศลธรรมไม่น้อยทีเดียว

อนึ่ง ในเรื่องปรโลกนี้ ท่านคฤหบดีทั้งหลาย สำหรับคนที่ฉลาดทั้งหลายเขาย่อมคิดว่า ถ้าหากปรโลก ไม่มี คนที่ทำบาปไว้ก็นับว่าปลอดภัยไป แต่ถ้าหาก ปรโลกมีจริง คนที่ทำบาปไว้ ตายไปแล้วก็จะเข้าถึง อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือถึงแม้จะไม่พูดถึงเรื่อง ปรโลก แต่คนที่มีความเห็นผิดและเป็นผู้ทุศีล ก็ย่อม จะถูกวิญญูชนติเตียนในโลกนี้เอง เพราะฉะนั้นคนที่ มีความเห็นผิดจึงต้องประสบผลร้ายถึง ๒ ทางคือ

ถูกตีเตียนในโลกนี้และเมื่อตายไปแล้วก็จะเข้าถึง อบาย
ทุกติ วินิบาทและนรกอีกด้วย

- อปฺปนณกสูตร ม.ม. ๑๓/๑๐๑-๑๐๒

ขอให้สังเกตให้ดีว่า ในปัจจุบันคนที่มีความเห็น
ผิดตามในพระสูตรนี้ก็มีไม่น้อยเหมือนกัน โดยเฉพาะ
ข้อที่ ๙ ที่กล่าวว่า **“ผู้ที่ไม่เชื่อว่า โอปปาติกะมี”** นับว่า
เป็นมิจฉาทิฏฐิที่ร้ายแรง เพราะผู้ที่เป็นมิจฉาทิฏฐิข้อนี้
จะไม่มีทางเข้าใจหรือยอมรับว่า คนเราตายแล้วจะต้อง
เกิดอีก และเมื่อไม่ยอมรับหรือไม่เข้าใจเรื่องนี้ ก็ไม่
อาจจะเข้าใจเรื่อง **“วิญญานเป็นปัจจัยให้เกิด
นามรูป”** ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดในอันที่จะทำให้
เข้าใจ และยอมรับในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เรื่อง
กฎของกรรม และที่สำคัญที่สุดก็คือ เมื่อไม่รู้แจ้งว่า
“วิญญานเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป” ก็ไม่มีทางจะรู้
แจ้งอริยสัจได้ ไม่มีทางที่จะอาชนะกิเลส ไม่มีทางที่จะ
พ้นทุกข์ได้เลย เพราะฉะนั้นการเรียนรู้เรื่องโอปปาติกะ
จนกระทั่งเข้าใจดีและเข้าใจถูกต้องตามที่พระพุทธเจ้า

ได้ตรัสไว้ จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยเหตุ
นี้พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “ผู้ที่ไม่เชื่อว่าโอปปาติกะมี”
จึงนับว่าเป็นมิจฉาทิฎฐิที่ร้ายแรงมาก

ผู้ที่จะยอมรับว่า นรก สวรรค์มี

จะต้องยอมรับว่า โอปปาติกะมี

ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวมาแล้วว่า นรก สวรรค์
ตามหลักของพุทธศาสนามี ๒ อย่าง คือ นรก-สวรรค์
ในโลกนี้ และนรก-สวรรค์ในโลกหน้า คือในโลกของ
โอปปาติกะ เพราะทุกคนที่ยังมีกิเลส เมื่อตายแล้วจะ
ต้องเกิดเป็นโอปปาติกะทันที จะไม่เกิดเป็นอย่างอื่นก่อน
โลกของโอปปาติกะเป็นโลกที่ใหญ่กว่า กว้างขวางกว่า
โลกของมนุษย์หลายร้อยหลายพันเท่า เพราะแม้แต่ใน
สถานที่ซึ่งไม่มีมนุษย์อาศัยอยู่เลย แต่พวกโอปปาติกะ
ก็อาศัยอยู่ได้ เช่นในท้องฟ้า ในมหาสมุทร ในแม่น้ำ
ตามภูเขา ตามต้นไม้ พวกโอปปาติกะก็อยู่ได้ แม้
กระทั่งในโลกอื่น ในจักรวาลอื่น เช่นโลกพระจันทร์

ซึ่งไม่มีมนุษย์และสัตว์ใด ๆ อาศัยอยู่เลย แต่ถึงกระนั้น ที่ดวงจันทร์ก็มีโอปปาติกะอยู่เป็นจำนวนมาก อย่างนี้เป็นต้น

และประเด็นที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งซึ่งจะต้องหมั่นนึกไว้เสมอ ก็คือ ชีวิตทั้งหลายในสากลจักรวาลนั้น เมื่อก่กล่าวโดยสรุปแล้วก็มีเพียง ๒ อย่างเท่านั้น คือ กายเนื้อกับกายทิพย์ ซึ่งคำบาลีเรียกว่า โอพาริกรูป กายหยาบ และสุขุมรูป กายละเอียด และคำว่า กายทิพย์ นั้นหมายถึง กายที่เกิดจากใจของตนเองล้วน ๆ โดยไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ ไม่ต้องอาศัยการผสมพันธุ์ และเมื่อเกิดก็เกิดเป็นตัวตนใหญ่โตขึ้นมาทันที เหมือนกับรูปในความฝัน ฉะนั้นอย่าเข้าใจผิดว่า คำว่า กายทิพย์ นั้นจะต้องหมายถึงว่า จะต้องเป็นกายของพวกเทวดา นางฟ้า หรือเป็นกายของพรหมเท่านั้นจึงจะเรียกว่า กายทิพย์ได้ ซึ่งความจริงไม่ได้หมายความว่าเพียงเท่านั้น เพราะพวกสัตว์นรก เปเรต อสุรกาย และพวกสัตว์เดรัจฉานทั้งหลายที่เป็นพวกโอปปาติกะนั้น ก็เรียกว่า

เป็นพวกกายทิพย์เหมือนกัน ฉะนั้นจะต้องหมั่นระลึกถึงคำว่า กายทิพย์ ให้เข้าใจถูกต้องไว้เสมอ มิฉะนั้นจะทำให้เกิดความงง หรือความเคลือบแคลงสงสัยไม่สิ้นสุด

และประเด็นที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ที่จะต้องทำความเข้าใจให้แจ่มแจ้ง ก็คือ บรรดาชีวิตทั้งหลายในสากลจักรวาลนั้น จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ใน ๒ รูปแบบนี้เท่านั้น คือเมื่อไม่เกิดอยู่ในสภาพที่เป็นกายหยาบ ก็ต้องเกิดอยู่ในสภาพที่เป็นกายละเอียด จะหมุนเวียนกลับไปกลับมาอยู่ในสภาพนี้ตลอดชั่วนิรันดร์ โดยมีเงื่อนไขว่า ตราบใดที่ยังมีตัณหารายแล้วก็ต้องเกิดอีก และจะต้องเกิดอยู่ใน ๒ สภาพนี้เท่านั้น เว้นไว้แต่ผู้ที่ได้รูปฌาน ซึ่งในเมื่อตายแล้วก็จะเกิดเป็นอรุปรหม ซึ่งเป็นชีวิตที่ไม่มีรูปร่าง ไม่มีตัวตน แม้ผู้ที่มีดาทิพย์ชั้นสูงสุดเพียงไร ก็มองไม่เห็น เพราะอรุปรหมเป็นชีวิตที่ไม่มีรูป นอกจากนี้แล้วผู้ที่ยังมีตัณหา เมื่อตายแล้วจะต้องเกิดอีกและมี

รูปร่างที่เห็นได้สัมผัสได้เสมอ คือถ้าเป็นกายหยาบหรือเป็นกายเนื้อ ก็เห็นได้สัมผัสได้ด้วยประสาทของกายเนื้อ ถ้าเป็นกายทิพย์ ก็เห็นได้สัมผัสได้ด้วยประสาทของกายทิพย์ ผู้ที่จะยอมรับว่า นรก-สวรรค์ในปรโลกมีจริงนั้น จะต้องมีความเข้าใจในเรื่องชีวิต ๒ ประเภทนี้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งมีความเชื่อด้วย คือเพียงแต่รู้ว่าชีวิตมี ๒ ประเภทจริง เพราะได้เรียนรู้มาจากคัมภีร์ แต่ไม่เชื่อว่า ชีวิตในปรโลกคือในโลกของโอปปาติกะจะมีจริง เพียงแต่รู้เท่านั้นไม่พอ จะต้องมีความเชื่อตามที่เรียนรู้มาด้วยนั้น จึงจะใช้ได้ คือจะต้องมีทั้งปัญญาและสัทธา ขอให้สังเกตว่า ตามหลักของอินทรีย์ ๕ หรือพละ ๕ ซึ่งมีหัวข้อว่า สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา นั้น ผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องมีอินทรีย์ ๕ หรือพละ ๕ ครบทุกข้อ จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ จึงจะสามารถเอาชนะกิเลส เอาชนะความทุกข์ได้ ผู้ที่รู้ว่านรก-สวรรค์มีแต่ไม่เชื่อว่า มี นั้นไม่มีประโยชน์อันใดเลย

ข้าพเจ้าขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า พื้นความรู้ดังที่กล่าวมานี้สำคัญมาก ถ้าไม่มีหรือมีไม่พอ ก็จะไม่สามารถจะวินิจฉัยได้อย่างเด็ดขาดว่า นรก-สวรรค์ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์นั้นมีแน่นอน และถึงแม้จะอธิบายให้เห็นว่า นรก-สวรรค์มีขึ้นมาอย่างไร ก็ไม่อาจจะเข้าใจถึงเหตุผลที่อ้างขึ้นมานั้นได้ แต่ถ้ามีพื้นความรู้ดังที่กล่าวมาดีแล้ว ก็จะเข้าใจได้โดยไม่ยาก และจะยอมรับได้โดยไม่ยากว่า นรก-สวรรค์มีจริง และผลที่จะได้รับอย่างแน่นอนจากการยอมรับในเรื่องนี้ ก็คือจะทำให้มีอริยทรัพย์เกิดขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือจะมีhiriและโอตตปปะ การมีhiri คือความละอายต่อบาป โอตตปปะ คือความกลัวบาป คุณธรรม ๒ ข้อนี้ พระพุทธเจ้าทรงเรียกว่าเป็นโลกบาล คือเป็นธรรมคุ้มครองโลก ผู้ที่มีhiriโอตตปปะเป็นคุณธรรมประจำตัวนั้น จะไม่มีทางตกไปสู่อบายภูมิอย่างเด็ดขาดทั้งในชาตินี้และในชาติหน้าและในชาติต่อ ๆ ไปทุกชาติด้วย และนอกจากนี้จะไม่มีการเกิดมายากจน

อีกด้วย ไม่ว่าจะเกิดมาในชาตินี้หรือในชาติไหนๆ ไม่ว่าจะเกิดในประเทศไหน ๆ หรือในภพภูมิไหน ๆ ก็ตาม ขึ้นชื่อว่าความยากจนแล้ว เป็นอันพ้นได้ตลอดกาล ขอให้พิจารณาถึงพุทธพจน์ดังต่อไปนี้ แล้วจะเข้าใจถึงอานิสงส์ของอริยทรัพย์ชัดเจนขึ้น ซึ่งพุทธพจน์ที่ว่านี้ก็คือ :-

ทรัพย์ ๗ ประการ คือ สัทธา ศีล หิริ โอตตปปะสุตะ จาคะ และปัญญา บุคคลผู้ใดไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือเป็นชาย ถ้าหากมีทรัพย์ ๗ ประการนี้ บุคคลผู้นั้น พระพุทธเจ้า หรือพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมกล่าวว่า เขาไม่เป็นคนยากจน และชีวิตของเขา ก็ไม่เป็นโมฆะ เพราะฉะนั้นผู้ที่ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายในเรื่องนี้ได้ จึงควรหมั่นประกอบ สัทธา ศีล ปสาทะ และการเห็นธรรม (ให้มีให้เป็นขึ้นเสมอ) และขอได้โปรดพิจารณาคำบาลีดังต่อไปนี้ด้วย

สพฺพธาณํ สีสฺสณํ   หิริ โอตฺตปฺปิยํ ฌนํ

สุตฺตชนฺณจ จาโค จ   ปุณฺนา เว สุตฺตมํ ฌนํ.

ยสฺส เอเต ธนา อตุลิต	อิติยา ปุริสสฺส วา
อทลิตุโทติ ตํ อาหุ	อโมฆํ ตสฺส ชีวิตํ.
ตสฺมา สทฺธยจ สีสฺสยจ	ปสาทํ ฌมฺมทสฺสนํ
อนุยุณฺณเชต เมชาวี	สรี พุทฺธานสาสนํ.

ข้อความอันนี้เป็นพุทธพจน์ มีอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาตหน้า ๔ ข้อ ๕ และก็ควรจะดูในคัมภีร์ธรรมบทภาค ๓ เรื่องสุปปพุทธกฏฐิตด้วย จะทำให้เข้าใจเรื่องนี้แจ่มแจ้งยิ่งขึ้น

ทุกอย่างเกิดจากใจสำคัญที่ใจ

คำว่า ใจ ในที่นี้หมายถึง จิต หรือ วิญญาณ หรือ มโน ตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า :-

จิตฺเตน นียติ โลโก จิตฺเตน ปริกสฺสติ

จิตฺตสฺส เอกฌมฺมสฺส สพฺเพว วสฺมนวฺกุ

โลกหมุนไปตามจิต วิวัฒนาการไปตามจิต เพราะทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเป็นไปตามอำนาจของสิ่ง ๆ เดียวคือจิต

วิญญานปัจจุยา นามรูป

วิญญานเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป

มโนปุพฺพพฺกมา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา

มโนคือวิญญาน เป็นรากฐานหรือเป็นที่มาของ
สิ่งทั้งหลาย วิญญานประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่ง
ทั้งหลายเกิดมาจากวิญญาน

ผู้ที่เข้าใจว่า ชีวิตหรือร่างกายตลอดทั้งสภาพ
สิ่งแวดล้อมในโลกของโอปปาติกะเกิดขึ้นได้อย่างไร จะ
ต้องศึกษาหัวข้อธรรมตามที่อ้างมานี้ให้เข้าใจอย่างชัดเจน
และลึกซึ้ง จนกระทั่งสรุปได้อย่างสั้น ๆ ว่า **ทุกอย่าง
เกิดจากใจ สำคัญที่ใจ** ถ้าไม่เข้าใจหัวข้อธรรมะเหล่านี้
ดีแล้ว ก็ไม่อาจจะเข้าใจว่า **นรก-สวรรค์เกิดขึ้นมาได้
อย่างไร ? และทำไม นรก-สวรรค์จึงมีอยู่ในสภาพที่ตา
ของมนุษย์มองไม่เห็น ?** แต่ถ้าเข้าใจพุทธพจน์ทั้งหมด
ดังที่กล่าวมานั้นแจ่มแจ้งดี ปัญหาเรื่องนรก-สวรรค์ก็จะ
หมดไป และยอมรับได้อย่างมั่นใจว่า นรก-สวรรค์หลัง
จากตายนั้นมีแน่นอน เพราะฉะนั้นจะขออธิบายเรื่องนี้

โดยสังเขปก่อน เพราะเรื่องทีละเอียดยะเอียดและพิสดาร ได้เขียนเอาไว้แล้ว ในหนังสือพุทธวิทยาและหนังสือ คำบรรยายพุทธปรัชญา

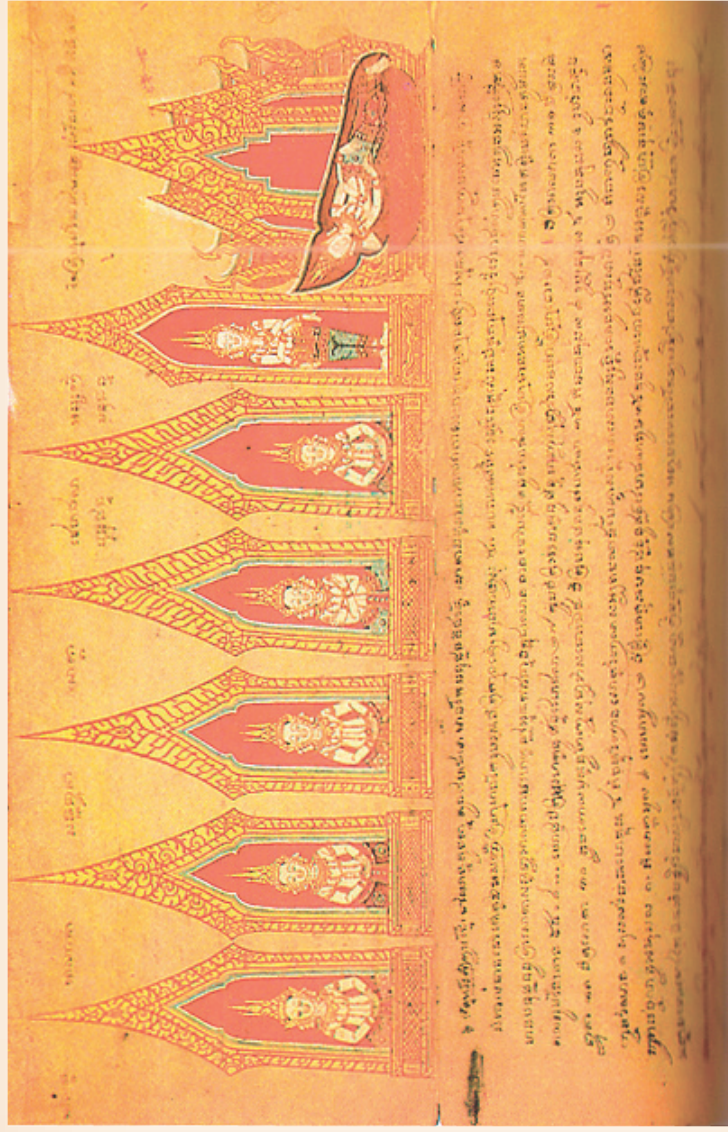
คำว่า **ทุกอย่างเกิดจากใจ สำคัญที่ใจ** ข้อความอันนี้แปลโดยกล่าวอย่างสรุปมาจากพุทธพจน์ ทั้งหมดดังที่อ้างมานั้น และวิธีที่จะทำให้เข้าใจง่ายใน เรื่องนี้ก็คือ ครั้งแรกขอให้นึกถึงข้อเท็จจริงหรือตัวอย่าง ว่า ร่างกายของคนเราเกิดขึ้นในท้องแม่ได้อย่างไร ? อะไรคือตัวการสำคัญที่ทำให้เกิด ? จากตัวอย่างใน เรื่องของคน และตัวอย่างในเรื่องของสัตว์ทั้งหลาย ก็จะทำให้เข้าใจได้ชัดเจนถึงคำว่า “วิญญาณเป็นปัจจัย ให้เกิดนามรูป” โดยตั้งข้อสังเกตว่า สิ่งใดถ้าเกิดจาก วิญญาณเป็นปัจจัย สิ่งนั้นจะต้องมีความหมาย ทุกอย่างเกิดขึ้นมาจากของธรรมชาติ คือจาก ดิน น้ำ ลม ไฟ หรือจากสสารพลังงานทั้งหลายก็จริง แต่ก็ขอให้ สังเกตว่า ถ้าเป็นสิ่งที่มิใช่ชีวิตมิใช่วิญญาณ อวัยวะทุกอย่าง หรือส่วนต่าง ๆ ของร่างกายจะมีความหมาย คือจะ

อธิบายได้ว่า สิ่งนั้นสิ่งนี้เกิดขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่อะไร หรือเพื่อประโยชน์อะไร แต่ถ้าเป็นสิ่งที่ไร้ชีวิตไร้จิตวิญญาณ ความเป็นไปของสิ่งเหล่านี้จะไม่มี ความหมาย นี่คือข้อสังเกตสำหรับคนธรรมดาทั่วไป ที่ไม่มีญาณพิเศษ คือไม่มีบุพเพนิวาสานุสติญาณ ไม่มี ทิพยจักขุญาณอย่างนี้เป็นต้น แล้วก็ควรจะทราบไว้ ด้วยว่า ที่พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งว่า ร่างกายเกิดจาก วิญญาณ วิญญาณคือตัวธรรมชาติที่สร้างสรรค์ ชีวิตขึ้นมา นั้น เพราะพระองค์ทรงมีอภิญญา เช่นทรง สามารถระลึกชาติได้ ทรงมีตาทิพย์อย่างนี้เป็นต้น

และเมื่อเข้าใจเรื่องของคนดีแล้ว ก็ให้พิจารณา ดูจากเรื่องของสัตว์ทั้งหลาย ตลอดทั้งเรื่องของพืช ทั้งหลาย ซึ่งในที่สุดก็จะมองเห็นว่า บรรดาสิ่งที่มีชีวิต ทั้งหลายล้วนแต่เกิดมาจากวิญญาณทั้งสิ้น ชีวิต ทั้งหลายแตกต่างกันมีธรรมชาติไม่เหมือนกัน ก็เพราะ สภาพของวิญญาณต่างกัน เมื่อมองเห็น **ตัวธรรมชาติ** ที่สร้างสรรค์บรรดาสิ่งที่มีชีวิตทั้งหมดชัดเจนดีแล้ว

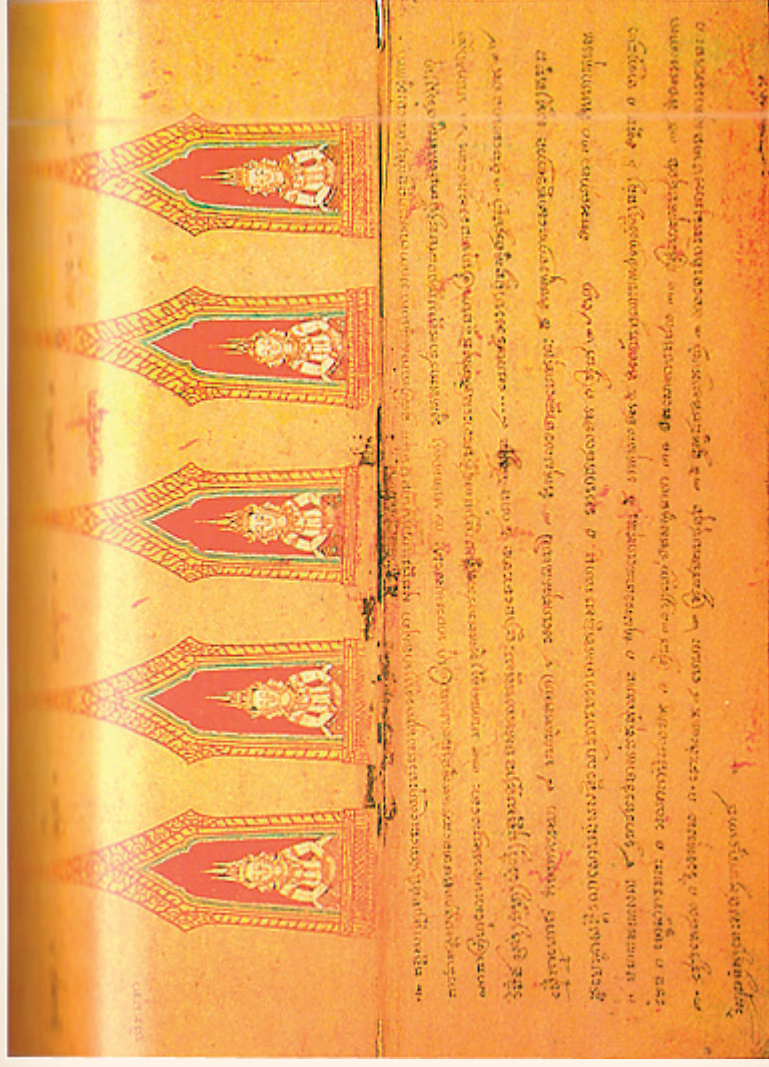
สุทธาราวาส ชัณฑ์ารบ ๑-๒ ชื่ออิหา อติปา

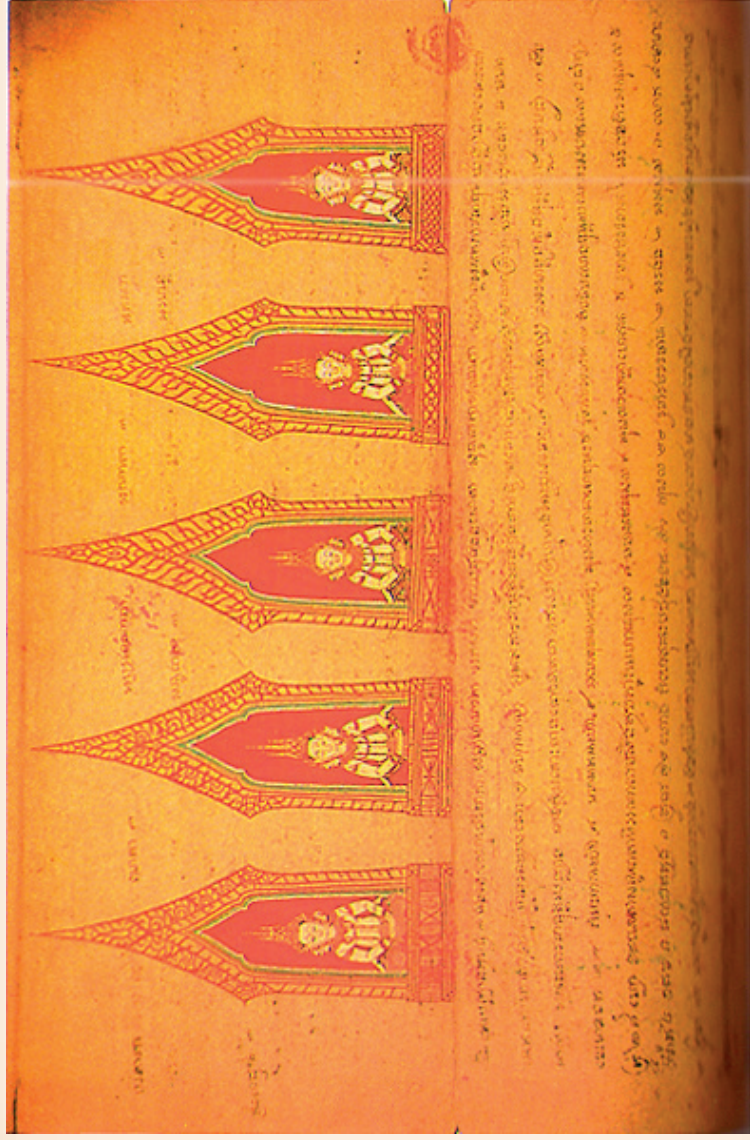
อสุยพิพทม เวทีปผลาพทม

ปริตตสุภาพรหม อปฺปมาณสุภาพรหม สุกฺกิททาพรหม

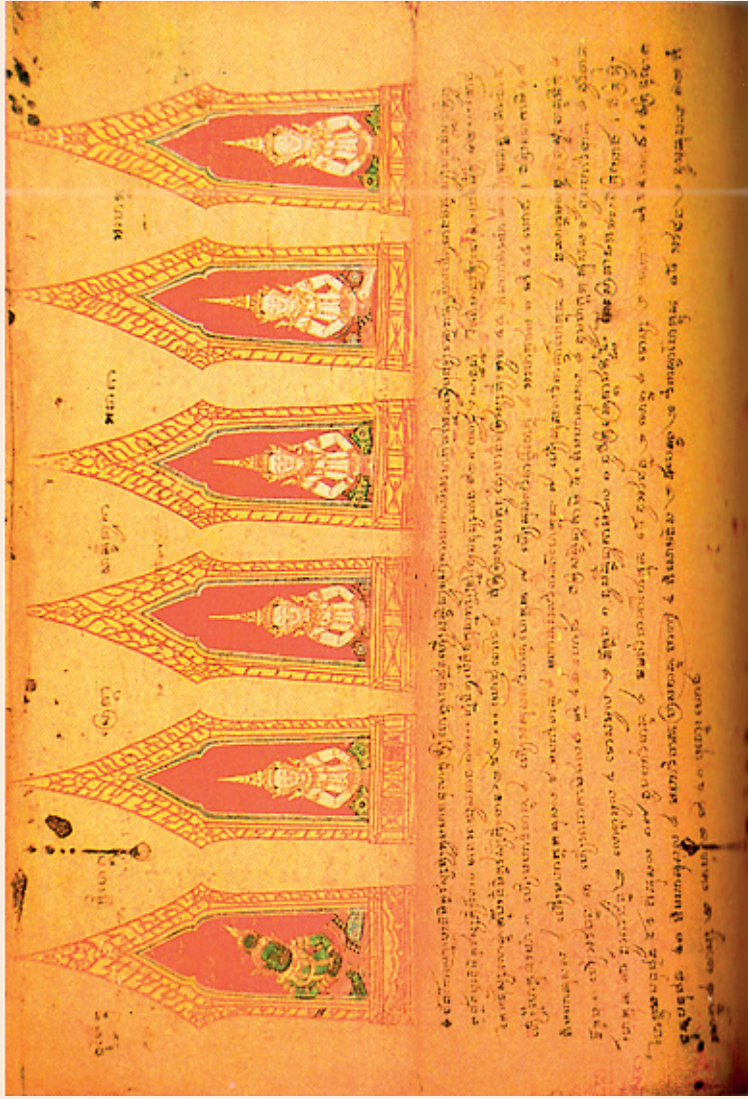

ปริตตภาพรหม อัมปมาณสุภาพรหม อากัสสาพรหม

၁၈၂၁ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၁၈ ရက်နေ့တွင် ဝန်ကြီးချုပ် ဦးဘဦးက ဝန်ကြီးကောင်စီ အစည်းအဝေးတွင် အောက်ပါအတိုင်း ဆွေးနွေးခဲ့သည်။
 ၁။ ဝန်ကြီးချုပ် ဦးဘဦးက အောက်ပါအတိုင်း ဆွေးနွေးခဲ့သည်။
 ၂။ ဝန်ကြီးချုပ် ဦးဘဦးက အောက်ပါအတိုင်း ဆွေးနွေးခဲ့သည်။
 ၃။ ဝန်ကြီးချုပ် ဦးဘဦးက အောက်ပါအတိုင်း ဆွေးနွေးခဲ့သည်။
 ၄။ ဝန်ကြီးချုပ် ဦးဘဦးက အောက်ပါအတိုင်း ဆွေးနွေးခဲ့သည်။
 ၅။ ဝန်ကြီးချုပ် ဦးဘဦးက အောက်ပါအတိုင်း ဆွေးနွေးခဲ့သည်။
 ၆။ ဝန်ကြီးချုပ် ဦးဘဦးက အောက်ပါအတိုင်း ဆွေးနွေးခဲ့သည်။
 ၇။ ဝန်ကြီးချုပ် ဦးဘဦးက အောက်ပါအတိုင်း ဆွေးနွေးခဲ့သည်။
 ၈။ ဝန်ကြီးချုပ် ဦးဘဦးက အောက်ပါအတိုင်း ဆွေးနွေးခဲ့သည်။
 ၉။ ဝန်ကြီးချုပ် ဦးဘဦးက အောက်ပါအတိုင်း ဆွေးနွေးခဲ့သည်။
 ၁၀။ ဝန်ကြီးချုပ် ဦးဘဦးက အောက်ပါအတိုင်း ဆွေးနွေးခဲ့သည်။

สารบัญ

สุวรรณดิ้นนิมมานนที

สุวรรณสุทธานที

ก็จะทำให้เข้าใจได้โดยไม่ยากว่า สภาพร่างกายของพวก
สัตว์นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉานที่เป็น
โอปปาติกะทั้งหลายนั้น เกิดขึ้นมาเป็นอย่างนั้น
อย่างนี้ได้อย่างไร ตลอดทั้งพวกเทวดา นางฟ้า และ
เทพเจ้าทั้งหลายเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ก็จะเข้าใจได้
โดยไม่ยาก ข้อสำคัญคือต้อง ดัด คำว่า **ธรรมชาติ**
ในความหมายที่ตนเองอธิบายไม่ได้ออกไปจากจิตใจให้
หมดสิ้น เช่นเมื่อพูดว่า คนเราเกิดมาตามธรรมชาติ
ก็ต้องอธิบายให้ได้ว่า ธรรมชาติที่ว่านี้หมายถึงของที่มี
อยู่ตามธรรมชาติเช่น ดิน น้ำ ลม ไฟ หรือสสาร
พลังงานทั้งหลาย และอีกนัยหนึ่ง คำว่าธรรมชาติที่ว่านี้
หมายถึงกฎเกณฑ์ธรรมชาติ คือกฎแห่งการเปลี่ยน
แปลงของวัตถุทั้งหลาย ซึ่งมีมานานแล้ว มนุษย์หรือ
ใคร ๆ ไม่ได้สร้างกฎเหล่านี้ขึ้น ทุกอย่างจะดำรงอยู่
หรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เปลี่ยนแปลงเป็นอะไร
มันมีกฎของมันเองควบคุมอยู่ คนที่เรียนรู้กฎธรรมชาติ
ทั้งหลายดี เขาก็สามารถจะสร้างอะไรขึ้นมาตามกฎ

นั้น ๆ ได้ เช่นสร้างเครื่องจักรต่าง ๆ ได้ สร้างวิทยุ โทรทัศน์ เรด้า เครื่องคอมพิวเตอร์ได้อย่างนี้เป็นต้น

แต่อย่าลืมเป็นอันขาดว่า บรรดาสิ่งต่าง ๆ ที่ไร้ชีวิต ไม่มีจิตไม่มีวิญญาณ กับสิ่งที่มีชีวิต มีจิตมีวิญญาณนั้น กฎเกณฑ์บางอย่างไม่เหมือนกัน จะถือเอากฎเกณฑ์ทางวัตถุมาเป็นหลักเสมอไปไม่ได้ สิ่งที่มีชีวิตแต่ละชีวิตจะมีธรรมชาติบางอย่างไม่เหมือนกัน ฉะนั้นจะอธิบายโดยถือเอากฎเกณฑ์ทางวัตถุเป็นหลักเสมอไปไม่ได้ อันนี้ต้องระวังให้มาก เพราะความเคยชินจากการเรียนรู้ในเรื่องวัตถุ จะทำให้หลงผิดในเรื่องของชีวิต ผู้ที่ไม่อาจจะเข้าใจและยอมรับในเรื่องชีวิต หลังจากตาย ก็เพราะคิดได้แต่ในแง่ของความรู้ที่เคยชินกับในเรื่องของวัตถุ

สิ่งที่เข้าใจได้ยากมากในโลกของโอปปาติกะ

เมื่อเข้าใจและยอมรับว่า โอปปาติกะทั้งหลายมีจริงแล้ว สิ่งที่ทำให้เข้าใจยากที่สุดและยอมรับได้

ยากมากก็คือ สภาพสิ่งแวดล้อมในโลกของโอปปาติกะเกิดขึ้นได้อย่างไร ? เช่นในเมืองนรกบางขุมมีกะทะทองแดง พวกสัตว์นรกในขุมนี้ถูกบังคับให้ดื่มน้ำทองแดง (น้ำทองแดงหมายถึงโลหะที่ร้อนจัดจนละลายเป็นน้ำ) หรือถูกเคี้ยวถูกต้มอยู่ในกะทะเหล็กหรือในหม้อเหล็กใหญ่ ซึ่งมีน้ำทองแดง และที่ได้ชื่อกะทะทองแดง ก็เพราะถูกไฟเผาจนกะทะนั้นแดง หรือในนรกบางขุม มีภูเขาลูกร้อนเป็นไฟ มีเปลวเพลิงรุ่งโรจน์ และพวกสัตว์ในขุมนี้ก็ถูกบังคับให้วิ่งขึ้นภูเขา จะไม่ขึ้นก็ไม่ได้ เพราะมีนายนิรยบาลถือหอกคอยตีเมแทงบางขุมก็มีต้นจ้าวซึ่งมีหนามยาวมาก พวกสัตว์นรกขุมนี้จะถูกบังคับให้ขึ้นต้นจ้าวและแล้วก็จะเม็นกแร้งหรืออิกาดัวใหญ่ มีปากคมเหมือนกับมีดโกนคอยไล่จิกพวกสัตว์เหล่านี้อีกด้วย อย่างนี้เป็นต้น ส่วนในสวรรค์ก็จะมีสวนดอกไม้ มีสระน้ำ มีวิมานซึ่งเป็นที่อยู่สวยงามมาก และยังมีสิ่งอื่น ๆ เช่น เพชรนิลจินดา ทองคำมากมายอย่างนี้เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ?

เรื่องราวต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานี้แหละเป็นปัญหาใหญ่ที่คนส่วนมากคิดไม่ออกว่า มีขึ้นมาได้อย่างไร และทำไมจึงดำรงอยู่ได้นานแสนนาน

อันที่จริง ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมในโลกของโอปปาติกะว่าเกิดขึ้นมาได้อย่างไรนั้น ไม่เพียงแต่มนุษย์เท่านั้นที่ไม่เข้าใจ แม้พวกที่อยู่ในโลกนั้นแต่ไม่เข้าใจถึงสภาพสิ่งแวดล้อมของตัวเองก็มีมากพอ ๆ กัน หรืออาจจะมากกว่าพวกมนุษย์เสียด้วยซ้ำ ขอให้สังเกตว่าคนที่เกิดมาในโลกมนุษย์นี้ที่ไม่เข้าใจถึงเรื่องของโลก เรื่องธรรมชาติต่าง ๆ ในโลกทั้งที่ได้พบเห็นอยู่เสมอ แต่ก็ไม่เข้าใจว่า สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร มีมานานแล้วเท่าไร ต่อไปจะเป็นอย่างไร แม้กระทั่งเรื่องราวของตนเองก็ไม่เข้าใจนั้นมีมากเท่าไร คนที่จะรู้และเข้าใจก็มีเฉพาะคนที่ได้ศึกษามาเท่านั้น ซึ่งจะรู้มากน้อยแค่ไหนอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับการศึกษาของเขา ในทำนองเดียวกันคนที่อยู่ในโลกของโอปปาติกะแต่ไม่รู้เรื่องราวในโลกของโอปปาติกะ ไม่รู้แม้กระทั่ง

เรื่องของตนเองนั้นมีมากมายยิ่งนัก เช่นบางคนทั้งที่ได้ตายมาเกิดเป็นโอปปาติกะแล้ว แต่ก็ยังเข้าใจว่าตนเองยังเป็นมนุษย์อยู่ ยังไม่ตาย พวกโอปปาติกะประเภทนี้ก็มีมาก ฉะนั้นเมื่อเรื่องของตัวเองยังไม่เข้าใจแล้วเขาจะเข้าใจถึงปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมได้อย่างไร

แต่อย่างไรก็ดี พวกโอปปาติกะที่เข้าใจถึงเรื่องของตัวเอง เข้าใจถึงสิ่งแวดล้อมว่า สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาอย่างไรนั้นก็มีเหมือนกัน แต่ถึงกระนั้นก็จะไม่มีเทวดาองค์ไหน และสูงสุดเพียงไรก็ตาม ที่เข้าใจถึงเรื่องราวต่างๆ ในโลกของโอปปาติกะได้ละเอียดถูกต้องตามความเป็นจริง จะมีก็แต่พระพุทธเจ้าองค์เดียวเท่านั้นที่รู้เรื่องราวในโลกของโอปปาติกะอย่างละเอียดถี่ถ้วน และถูกต้องจริง ๆ และรู้มากกว่าเทวดาทุกภพทุกภูมิ ซึ่งเรื่องนี้พระพุทธองค์ได้ตรัสเล่าไว้เอง แต่อย่างไรก็ดีผู้ที่รู้ว่ พระพุทธเจ้าทรงรู้เรื่องราวของโลกแห่งโอปปาติกะได้อย่างละเอียดถี่ถ้วนถูกต้องตามความเป็นจริง ยิ่งกว่าเทวดาใด ๆ นั้น จะต้องอ่าน

พระสูตรจากคัมภีร์ต่าง ๆ หลาย ๆ สูตรแล้วนำเรื่องมา
ปะติดปะต่อกันจึงจะแน่ใจว่า พระพุทธเจ้าทรงรู้เรื่องราว
ของโลกโอปปาติกะอย่างละเอียดถี่ถ้วนจริง ๆ และถ้า
ข้าพเจ้าจะนำเรื่องราวในพระสูตรแต่ละแห่งมาปะติด
ปะต่อกันแล้ว ก็จะเป็นข้อความที่ยาวมาก ฉะนั้นเรื่องนี้
จะขอจดเอาไว้ก่อน

วิธีคิดเพื่อให้เข้าใจว่า สภาพสิ่งแวดล้อม ในโลกของโอปปาติกะเกิดขึ้นอย่างไร

หนึ่งการที่จะเข้าใจว่า สภาพสิ่งแวดล้อมในโลก
ของโอปปาติกะเกิดขึ้นได้อย่างไรนั้น วิธีคิดเพื่อที่จะให้
เข้าใจเรื่องนี้ก็คือ :-

๑. ต้องยอมรับเสียก่อนว่า ร่างกายของพวก
โอปปาติกะทุกประเภทเกิดจากวิญญูณของเขาเอง
ตามหลักที่ว่า “วิญญูณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป”

๒. ทันทีที่เกิดก็จะมีเสื้อผ้าสวมใส่อยู่ด้วย จะ
มีบ้างเหมือนกัน ที่ผู้เกิดมาเป็นโอปปาติกะไม่มีเสื้อผ้า

สวมใส่อยู่ และต้องพยายามคิดให้ออกว่า เสื้อผ้าเหล่านี้เกิดจากอะไร และทำไมบางคนจึงไม่มีเสื้อผ้าเกิดมาก็เปลือยมาตั้งแต่เกิด

๓. ผู้ที่เคยทำบุญไว้ เช่นเคยสร้างโบสถ์สร้างศาลาหรือสร้างอะไรก็ตาม ก็มักจะมีสิ่งก่อสร้างในลักษณะเดียวกัน แต่สวยงามกว่า ใหญ่กว่า ดีกว่าเกิดขึ้นในโลกของโอปปาติกะ เช่นในกรณีของนางสุธรรมานางสุจิตรา นางสุนันทา ซึ่งคนเหล่านี้เคยสร้างสวนไม้ผล สวนไม้ดอก สร้างสระน้ำ สร้างศาลาให้เป็นสาธารณะประโยชน์ ครั้นแล้วก็มีสิ่งก่อสร้างเหล่านี้เกิดขึ้นในสวรรค์ คนที่ไม่ได้ทำบุญอะไรไว้เลย สิ่งเหล่านี้ก็จะไม่เกิด

๔. สภาพสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีมาก่อนที่พวกเหล่านี้จะไปเกิดก็มีอยู่ เหมือนกับคนที่เกิดมาในโลกนี้ก็มาพบกับธรรมชาติต่าง ๆ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ ตลอดจนทั้งสัตว์ต่างๆ สิ่งเหล่านี้เกิดมาได้อย่างไรในโลกของโอปปาติกะ

๕. สภาพสิ่งแวดล้อมในโลกทิพย์นั้น บางอย่างเห็นได้ชัดว่า ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมในโลกมนุษย์เป็นปัจจัย ตัวอย่างเช่น พระเจดีย์อิสราภาพ อนุสรณ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่แคมป์สน กิ่งอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ พระเจดีย์ที่เราเห็นอยู่ในโลกมนุษย์เริ่มก่อสร้างจริง ๆ เมื่อปี ๒๕๒๐ แต่วางศิลาฤกษ์ ๒๕๑๘ ในโลกมนุษย์เจดีย์ยังไม่ทันเสร็จเรียบร้อย แต่พระเจดีย์ซึ่งมีรูปร่างลักษณะอย่างเดียวกัน ได้เกิดขึ้นในโลกทิพย์มานานแล้ว และเกิดสำเร็จบริบูรณ์ขึ้นทันที แต่มีรูปร่างลักษณะใหญ่โตมาก คือสูงเทียมเมฆ และที่ยอดของพระเจดีย์ในโลกทิพย์นั้นยังมีรูปธรรมจักรหมุนเปล่งรัศมีไปโดยรอบอยู่ตลอดเวลา นี่คือข้อสังเกตอย่างหนึ่ง

และอีกอย่าง ในที่ซึ่งมีศาลพระภูมิตั้งอยู่ ก็มีเป็นบางแห่งที่ในโลกทิพย์ก็ได้มีบ้าน หรือจะเรียกว่า วิมาน ก็ได้ตั้งซ้อนอยู่ในบริเวณศาลพระภูมิ และทิวทัศน์ที่ว่ายอยู่บนต้นไม้ นั้น ความจริงเขามีวิมานอยู่บนต้นไม้

ไม่ใช่อาศัยอยู่ตามกิ่งไม้ หรือคาบไม้เหมือนนกหรือ
ลิงหรือสัตว์อะไรก็ตามที่อาศัยต้นไม้อยู่ นี่ก็คือข้อ
สังเกต อย่างหนึ่ง

และอีกอย่างหนึ่ง ก็คือในบริเวณศูนย์-
พัฒนาศานานั้น จะมีบ้านหรือจะเรียกว่าวิมานก็ได้
สวนดอกไม้ สระน้ำ ถนน สนามหญ้าและสิ่งอื่น ๆ
นั้นอีกหลายอย่างซ้อนอยู่กับโลกมนุษย์ในบริเวณนั้น

ตัวอย่างต่าง ๆ ทั้งหมดดังที่กล่าวมานี้ ซึ่ง
สามารถจะเขียนรูปออกมาให้ดูได้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้
เกิดขึ้นได้อย่างไร ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ต้องพยายาม
คิดให้ออก โดยยึดถือหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า
“วิญญูณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป” “สังขารคือวิบาก
ของกรรมเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญูณ” “นามรูปมีสภาพ
ต่างกัน ก็เพราะสภาพของวิญญูณไม่เหมือนกัน”
“และวิญญูณจะมีสภาพเลวร้ายหรือดีอย่างไร หรือจะ
มีสภาพเป็นอะไรขึ้นอยู่กับการม และกรรมทุกอย่าง
ย่อมก่อให้เกิดวิบากเสมอ”

อนึ่งการที่จะคิดถึงปัญหาต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานั้น เข้าใจและยอมรับว่าเป็นจริงตามนั้น จะต้องรู้เสียก่อน ว่า :-

ร่างกายของคนเราที่จะเกิดขึ้นมาได้นั้น จะต้องอาศัยธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ลำพังวิญญูณเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีวัตถุเป็นโครงสร้างนั้น วิญญูณก็ไม่สามารถทำให้ร่างกายเกิดขึ้นมาได้ อวัยวะทุกส่วนของร่างกายเกิดมาจากเลือดของแม่ที่เข้าไปหล่อเลี้ยง ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิ ในเลือดของแม่นั้นจะมีธาตุทั้ง ๔ ครบ หรือถ้าพูดตามหลักวิชาการแพทย์ เขาก็แยกแยะให้รู้ได้ว่า ในเลือดของแม่มีสารอะไรอยู่บ้าง ซึ่งสารต่าง ๆ ที่ละลายอยู่ในเลือดนั้นจะมีทั้ง อุณหภูมิ คือความร้อนและมีน้ำ มีลมคือออกซิเจน และมีสารซึ่งต่อมาก็กลายเป็นปฐวีธาตุในความหมายของพุทธศาสนา เช่น แคลเซียมกลายเป็นกระดูกอย่างนี้เป็นต้น

พระพุทธเจ้าเคยตรัสว่า คนเราเกิดมาจากธาตุ ๖ คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ อากาสธาตุ และวิญญานธาตุ และธาตุทั้ง ๔ ข้างต้น มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มหาภูตรูป ๔ และมหาภูตรูปนั้นมีอยู่ในลักษณะที่เป็นของหยาบ (โอฬาริกรูป) และมีอยู่ในลักษณะที่เป็นรูปละเอียด (สุขุมรูป) พวกโอปปาติกะทั้งหลาย รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในโลกของโอปปาติกะทั้งหมดนั้นเกิดขึ้นมา หรือประกอบขึ้นมาจากสุขุมรูป ภพภูมิที่ไม่มีรูปอะไรเลยคือ อรูปภาพเท่านั้น นอกจากนี้ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน แม้ในที่ซึ่งตามนุษย์มองไม่เห็น ประสาทของมนุษย์สัมผัสไม่ได้เลย แต่ก็มีธาตุทั้ง ๔ ในรูปลักษณะที่เป็นสุขุมรูปทั้งสิ้น ข้อนี้สำคัญมาก ต้องพยายามทำความเข้าใจให้ได้

อื่งก็ในเมื่อในโลกของโอปปาติกะก็มีธาตุทั้ง ๔ ซึ่งทางพุทธศาสนาเรียกว่ามหาภูตรูป เหมือนกันกับธาตุทั้ง ๔ ในโลกมนุษย์ ต่างกันแต่เพียงว่าธาตุทั้ง ๔ ในโลกของโอปปาติกะเป็นธาตุที่ละเอียด เป็นธาตุที่ตา

มนุษย์มองไม่เห็น และสัมผัสไม่ได้ ฉะนั้นในเมื่อร่างกายของมนุษย์และธรรมชาติทุกอย่างในโลกมนุษย์ก็เกิดมาจากธาตุทั้ง ๔ และการที่ธาตุทั้ง ๔ จะกลายมาเป็นโครงสร้างของสิ่งมีชีวิต ก็เพราะมีวิญญาณเป็นปัจจัย เพราะฉะนั้น ถ้าเข้าใจเรื่องเหล่านี้ดี และเข้าใจด้วยใจว่า ทำไมท่านผู้มีฤทธิ์จึงสามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาได้ ถ้าเข้าใจเรื่องนี้ดี ก็จะสามารถเข้าใจได้โดยไม่ต้องยากและยอมรับด้วยว่า นรก-สวรรค์ในโลกของโอปปาติกะมีแน่นอน

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า สิ่งที่ทำให้เข้าใจยากที่สุดและยอมรับได้ยากมากก็คือ สภาพสิ่งแวดล้อมในโลกของโอปปาติกะ เกิดขึ้นได้อย่างไร ? (ดูในเล่มนี้ หน้า ๒๒๗) และได้แนะวิธีคิดเพื่อให้เข้าใจถึงปัญหาเหล่านี้ไว้ด้วยว่า มีหลักการอย่างไร (ดูในเล่มนี้ หน้า ๒๓๐) และได้แนะนำไว้ด้วยว่า หนังสือที่จะช่วยให้เข้าใจถึงเรื่องราวต่าง ๆ ในโลกทิพย์ มีหนังสืออะไรบ้าง (ดูในเล่มนี้ หน้า ๒๐๓) ซึ่งในบรรดาหนังสือที่แนะนำ

ไว้นานเมื่ออยู่เล่มหนึ่ง คือหนังสือเรื่อง **โลกทิพย์** ซึ่งต้นฉบับเดิมเป็นภาษาอังกฤษ เขียนโดยนายแอนโทนี บอร์เจีย เป็นการเขียนบันทึกตามคำบอกเล่าของนาย โรเบิร์ต ฮิว เป็นสัน ผู้ที่ตายไปแล้วกลับมาเล่าเรื่องของตัวเองว่า *เวลาจะตายมีประสบการณ์อย่างไร ? ตายแล้วไปที่ไหนบ้าง ? สิ่งแวดล้อมหรือสภาพในโลกทิพย์เป็นอย่างไร ?* นายโรเบิร์ต ฮิว เป็นสัน ได้เล่าไว้ก่อนข้างจะละเอียดมาก ซึ่งเรื่องนี้ได้ทำการพิสูจน์แล้วว่า เป็นเรื่องจริง ไม่ใช่เรื่องนิยาย (ขอให้อ่านคำนำของหนังสือเล่มนี้ตั้งแต่หน้าแรก) และก่อนจะจัดพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ออกเผยแพร่ ข้าพเจ้ายังได้ขอร้องให้พ่อฤาษีสรายากัส ซึ่งเป็นโอปปาติกะชั้นเทพเจ้าให้ช่วยติดตามค้นหาบุคคลที่กล่าวไว้ในหนังสือโลกทิพย์นี้ด้วย ปรากฏว่า ท่านได้นำ เอ็ดวิน รูธ และ โรเยอร์ ซึ่งได้กล่าวไว้ในหนังสือโลกทิพย์ ให้มาพบกับข้าพเจ้า และได้สนทนากับท่านเหล่านี้ด้วย ฉะนั้นจึงกล้ายืนยันได้ว่า ข้อความที่กล่าวไว้ในหนังสือโลกทิพย์นี้เป็น

ความจริง ไม่ใช่เรื่องนวนิยายที่แต่งขึ้นตามจินตนาการ และข้อความต่อไปนี้ คือเรื่องที่นายโรเบิร์ต ฮิว เป็นสันได้เล่าตอนที่ตัวเองกำลังจะตายไว้ดังนี้ :-

สภาพของคนที่กำลังจะตายและหลังจากตายไปแล้ว ของนายโรเบิร์ต ฮิว เป็นสัน

ท่านผู้อ่านทั้งหลายคงอยากรบว่าข้าพเจ้าเป็นใคร ?

ท่านทั้งหลาย! ข้าพเจ้านั้นแม่เดิมจะมียศตำแหน่ง ทางโลกอยู่บ้าง แต่บัดนี้ได้ละทิ้งสิ่งสมมติเหล่านั้นมาแล้วโดยสิ้นเชิง เพราะบรรดายศฐาบรรดาศักดิ์ของทางโลกทั้งหลายนั้น เรานำติดมาด้วยไม่ได้เลยแม้แต่หน่อย หลังจากการแตกสลายแห่งร่างกายแล้ว สิ่งที่จะนำติดมาได้มีอยู่อย่างเดียว คือสภาพของจิตของเราเท่านั้น ท่านมีจิตหยาบหรือประณีตเพียงใดก่อนแต่มรณกรรม ความหยาบหรือประณีตแห่งจิตของท่านเท่านั้น จะเป็นสมบัติติดตามไปโลกหน้า

มาถึงตอนนี้ ท่านคงอยากทราบต่อไปอีกว่า ข้าพเจ้าเคยเป็นใครหรืออะไรมาบ้างในอดีต สำหรับข้อนี้ ข้าพเจ้ายินดีจะเล่าความเป็นไปของตนเองให้ท่านฟังบ้าง เพื่ออาจจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านได้บ้างตามสมควร อันที่จริงชีวิตของข้าพเจ้า ในสมัยเมื่อยังครองกายเนื้อนั้น ก็มีทั้งความสบายและความลำบากไปคนละอย่าง ข้าพเจ้าไม่เคยได้รับความลำบากเกี่ยวกับความยากจนก็จริง แต่ข้าพเจ้าก็เป็นผู้ทำความเพียรในการศึกษา และในทางจิตตามีใช้น้อย นิสัยของข้าพเจ้าเป็นคนชอบในทางศาสนามาตั้งแต่เยาว์วัยจึงไม่เป็นการประหลาด ที่ข้าพเจ้าจะต้องรู้สึกประทับใจในแสงสีและเสียงแห่งพิธีกรรมในทางศาสนาอย่างง่ายดาย ในสมัยนั้นข้าพเจ้าก็เช่นเดียวกับคนส่วนมาก คือเชื่อตาม ๆ กันไปในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา โดยไม่ได้สนใจคิดหาเหตุผล และความจริงแต่อย่างใด เมื่อข้าพเจ้าเจริญวัยขึ้น ได้บวชเป็นพระก็ศึกษาธรรมและเทศน์ สั่งสอนประชาชนไปตามข้อความในคัมภีร์ ซึ่งต่อมาภายหลังก็ทำให้ข้าพเจ้า

เป็นผู้มีชื่อเสียงในการแต่งหนังสืออยู่ไม่น้อย ข้าพเจ้าเคยได้เห็น “นิมิต” จากการบำเพ็ญเพียรทางจิตอยู่บ้าง เป็นบางครั้งแต่ก็มักจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นภาพมายา ที่พวกผีปิศาจแสดงหลอกหลอนให้เห็น จึงทำให้ข้าพเจ้าเองบางครั้งก็ไม่แน่ใจในตนเองเหมือนกัน ความจริงเรื่องเหล่านี้ เมื่อข้าพเจ้าได้ละกายเนื้อมาสู่โลกทิพย์ในบัดนี้แล้ว จึงได้เห็นความจริงว่า เรื่องที่เกี่ยวกับโลกหน้าอันปรากฏอยู่ในคัมภีร์ศาสนานั้น ให้ความกระจ่างได้น้อยเหลือเกิน และส่วนมากก็ไม่ตรงกับความจริงเสียอีกด้วย นี่คือความเป็นมาในอดีตของข้าพเจ้าโดยสังเขป

บัดนี้ข้าพเจ้าจะเล่าให้ท่านฟัง ถึงสภาพที่บังเกิดขึ้นในขณะที่จิตกำลังจะพรางจากร่างกาย

ความจริงในขณะที่กายเนื้อจะถึงความแตกดับนั้น ไม่จำเป็นจะต้องประกอบไปด้วยทุกขเวทนาอันรุนแรงเสมอไป เมื่อข้าพเจ้ายังเป็นมนุษย์อยู่นั้น ก็เคยได้เห็นวิญญาณออกจากกายเนื้อ เข้าสู่โลกทิพย์หลายครั้งด้วยกัน

นอกจากนั้นก็มีบ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าได้เห็นด้วยตาเนื้อ
ธรรมดานี้เองว่า ในขณะที่ดวงจิตกำลังจะแยกตนเอง
ออกไปจากกายเนื้อนั้น ต้องต่อสู้และดิ้นรนอย่างรุนแรง
เท่าที่ปรากฏเราจะรู้สึกเหมือนว่า ในขณะที่จิตกำลังจะ
ออกจากร่างนี้ จะต้องมีความเจ็บปวดอย่างแรงกล้าหรือ
ไม่ก็คงต้องได้รับการทรมานจากการหายใจมิใช่น้อย
เพราะในขณะนี้ การหายใจจะรู้สึกว่าเป็นไปอย่าง
ลำบากมาก และลมหายใจจะสั้นเข้าทุกที ด้วยเหตุ
ดังกล่าวมาบุคคลส่วนมากจึงหวาดเกรงต่อความตาย
เพราะคิดว่าคงจะเต็มไปด้วยทุกข์เวทนาแสนสาหัส
ข้าพเจ้าเองก็เคยสงสัยและถามตัวเองในเรื่องนี้มาแล้ว
ไม่น้อยครั้ง ได้เคยค้นคว้าหาความรู้จากข้อความใน
คัมภีร์ต่าง ๆ แต่ก็ไม่ปรากฏว่าได้มีอธิบายไว้ในที่แห่ง
ใดโดยละเอียดแจ่มแจ้งในเรื่องนี้ ท่านโบราณจารย์
ทั้งหลายไม่ได้ให้ความกระจ่างแก่เราในเรื่องนี้เลย
เพราะเหตุผลประการเดียวคือท่านเองก็ไม่รู้เหมือนกัน

อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้ามีความรู้สึกอยู่เสมอว่า
ความตายไม่น่าจะเป็นสิ่งที่หวาดเสียวถึงเพียงนั้น

เป็นผู้มีชื่อเสียงในการแต่งหนังสืออยู่ไม่น้อย ข้าพเจ้าเคยได้เห็น “นิมิต” จากการบำเพ็ญเพียรทางจิตอยู่บ้าง เป็นบางครั้งแต่ก็มักจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นภาพมายา ที่พวกผีปิศาจแสดงหลอกหลอนให้เห็น จึงทำให้ข้าพเจ้าเองบางครั้งก็ไม่แน่ใจในตนเองเหมือนกัน ความจริงเรื่องเหล่านี้ เมื่อข้าพเจ้าได้ละกายเนื้อมาสู่โลกทิพย์ในบัดนี้แล้ว จึงได้เห็นความจริงว่า เรื่องที่เกี่ยวกับโลกหน้าอันปรากฏอยู่ในคัมภีร์ศาสนานั้น ให้ความกระจ่างได้น้อยเหลือเกิน และส่วนมากก็ไม่ตรงกับความจริงเสียอีกด้วย นี่คือความเป็นมาในอดีตของข้าพเจ้าโดยสังเขป

บัดนี้ข้าพเจ้าจะเล่าให้ท่านฟัง ถึงสภาพที่บังเกิดขึ้นในขณะที่จิตกำลังจะพรางจากร่างกาย

ความจริงในขณะที่กายเนื้อจะถึงความแตกดับนั้น ไม่จำเป็นจะต้องประกอบไปด้วยทุกขเวทนาอันรุนแรงเสมอไป เมื่อข้าพเจ้ายังเป็นมนุษย์อยู่นั้น ก็เคยได้เห็นวิญญาณออกจากกายเนื้อ เข้าสู่โลกทิพย์หลายครั้งด้วยกัน

นอกจากนั้นก็มีบ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าได้เห็นด้วยตาเนื้อ
ธรรมดาตัวเองว่า ในขณะที่ดวงจิตกำลังจะแยกตนเอง
ออกไปจากกายเนื้อนั้น ต้องต่อสู้และดิ้นรนอย่างรุนแรง
เท่าที่ปรากฏเราจะรู้สึกเหมือนว่า ในขณะที่จิตกำลังจะ
ออกจากร่างนี้ จะต้องมีความเจ็บปวดอย่างแรงกล้าหรือ
ไม่ก็คงต้องได้รับการทรมานจากการหายใจมิใช่น้อย
เพราะในขณะนี้ การหายใจจะรู้สึกว่าเป็นไปอย่าง
ลำบากมาก และลมหายใจจะสั้นเข้าทุกที ด้วยเหตุ
ดังกล่าวมาบุคคลส่วนมากจึงหวาดเกรงต่อความตาย
เพราะคิดว่าคงจะเต็มไปด้วยทุกข์เวทนาแสนสาหัส
ข้าพเจ้าเองก็เคยสงสัยและถามตัวเองในเรื่องนี้มาแล้ว
ไม่น้อยครั้ง ได้เคยค้นคว้าหาความรู้จากข้อความใน
คัมภีร์ต่าง ๆ แต่ก็ไม่ปรากฏว่าได้มีอธิบายไว้ในที่แห่ง
ใดโดยละเอียดแจ่มแจ้งในเรื่องนี้ ท่านโบราณจารย์
ทั้งหลายไม่ได้ให้ความกระจ่างแก่เราในเรื่องนี้เลย
เพราะเหตุผลประการเดียวคือท่านเองก็ไม่รู้เหมือนกัน

อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้ามีความรู้สึกอยู่เสมอว่า
ความตายไม่น่าจะเป็นสิ่งที่หวาดเสียวถึงเพียงนั้น

ข้าพเจ้ารู้อยู่ว่า วันหนึ่งคงจะต้องได้เผชิญคำตอบปัญหาเรื่องนี้ด้วยตนเอง ซึ่งข้าพเจ้าก็หวังว่ามรณกรรมของข้าพเจ้าคงจะไม่เกิดจากเหตุอันรุนแรงเกินไปนัก ความหวังของข้าพเจ้าเป็นผลสำเร็จ การแตกสลายแห่งร่างกายของข้าพเจ้า ไม่ได้เป็นไปด้วยวิธีอันรุนแรงสมตามประสงค์ แต่ก็มีผลลัพท์อย่างน่าประหลาดใจ เช่นเดียวกับที่ข้าพเจ้าเคยประสบมาในรายบุคคลอื่น ๆ

ก่อนหน้านี้จะถึงกำหนดมรณะนั้น ข้าพเจ้าเองก็มีความรู้สึกอยู่ว่า วาระสุดท้ายของตนกำลังใกล้เข้ามาทุกขณะ ในขณะที่นั้นข้าพเจ้ากำลังนอนเจ็บอยู่บนเตียง รู้สึกมีความหนักอึ้งในจิตใจ เป็นความรู้สึกคล้าย ๆ กับง่วงนอน หลายครั้งข้าพเจ้ารู้สึกคล้าย ๆ กับว่าตนเองกำลังลอยออกไป แล้วก็ค่อย ๆ ลอยกลับเข้ามาใหม่ ข้าพเจ้าเชื่อว่าในระหว่างนี้ผู้ที่เฝ้าดูอาการอยู่ข้างเตียงก็คงจะรู้ว่า แม้ข้าพเจ้าจะยังไม่ตายก็คงกำลังทรุดหนักลงไปทุกที ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองกำลังลอยออกไป และลอยกลับเข้ามาหลายครั้งหลายคราวนี้

จำได้ว่าไม่ได้รับทุกขเวทนา เช่นความเจ็บปวดหรือความอึดอัดแต่อย่างใดเลย ข้าพเจ้ายังคงสามารถเห็นความเป็นไปในห้องนั้น และยังคงได้ยืนยันว่าบุคคลในห้องนั้นพูดอะไรกันบ้าง และข้าพเจ้าก็รู้สึกว่าการของข้าพเจ้าได้ก่อให้เกิดความหมัดหวังแก่ผู้ที่เฝ้าดูอยู่โดยรอบ แต่แม้กระนั้นข้าพเจ้าก็กลับมีความรู้สึกปิติยินดี และตื่นเต้นอย่างที่ไม่เคยมีมาแต่ก่อน ขณะนี้ข้าพเจ้ารู้แน่แล้วว่า ข้าพเจ้ากำลังจะตาย และก็รู้สึกกระตือรือร้นอยากจะตายเสียเร็ว ๆ ในระหว่างนี้ข้าพเจ้าไม่มีความรู้สึกหวาดกลัว สงสัยหรือเสียใจอย่างใดเลยในการที่ต้องจากโลกนี้ไป คงต้องการอยู่อย่างเดียวคืออยากไปเสียให้พ้นเท่านั้น

ทันใดนั้นเอง ข้าพเจ้าก็เกิดความรู้สึกอยากจะถูกขึ้นอย่างรุนแรง และก็รู้สึกว่าตนเองกำลังลุกขึ้นจริง ๆ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ได้เห็นว่า ผู้ที่ได้เฝ้าดูอาการอยู่โดยรอบนั้น หาได้เห็นไม่ว่าข้าพเจ้ากำลังลุกขึ้นเพราะเขาเหล่านั้นมิได้เข้ามาช่วยประคองข้าพเจ้า

หรือห้ามปรามมิให้ลุกขึ้นแต่อย่างใดเลย บัดนี้เมื่อข้าพเจ้าลุกขึ้น (ตามความรู้สึกของตนเอง) เช่นนี้แล้วจึงได้หันไปมองดูรอบๆ ก็ได้เห็นร่างอันปราศจากชีวิตของข้าพเจ้านอนทอดอยู่บนเตียง แต่ตัวข้าพเจ้าเองซึ่งเป็นตัวที่แท้จริงยังคงมีชีวิตและรู้สึกสบายดี ข้าพเจ้ายังคงจ้องดูร่างของตนเองอยู่เช่นนั้นอีกพักหนึ่ง พร้อมกับนึกประหลาดใจว่า จะทำอย่างไรต่อไปดี ข้าพเจ้ายังคงมองเห็นความเป็นไปต่าง ๆ ในห้องนั้นอย่างชัดเจน แต่ก็รู้สึกเหมือนว่ามีหมอกบาง ๆ คล้ายกลุ่มควันลอยอยู่โดยทั่วไปในห้องนั้น ข้าพเจ้าก็ลงมองดูตัวเอง โดยอยากจะทราบว่ามีเสื้อผ้าชนิดใดสวมอยู่บ้างหรือเปล่า และก็รู้สึกประหลาดใจอย่างยิ่งที่เห็นว่าตนเองกำลังสวมเสื้อผ้าชุดเดิมนั่นเอง แต่แล้วก็ระงับความประหลาดใจไว้ได้ เพราะคิดว่า ถ้ามิได้สวมเสื้อผ้าชุดนั้นแล้วควรจะสวมชุดใด นอกจากนี้แน่นอนที่เตียงคงจะไม่ใช้เสื้อผ้าชุดโปรงตา แบบที่เราเคยให้เป็นของเทวดาสวมอยู่เป็นแน่ เพราะข้าพเจ้าก็เชื่อว่า ตนเองคงยังไม่ถึงขนาดที่จะเป็นเทวดาได้อย่างแน่นอน

ตอนนี้เองข้าพเจ้าเริ่มหวนระลึกถึงความรู้เก่า ๆ เกี่ยวกับโลกทิพย์ ที่เคยค้นคว้ารวบรวมมาปะติดปะต่อกันเข้าในสมัยเมื่อยังเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้ารู้ทันทีว่า บัดนี้ข้าพเจ้าได้ **ตาย** แล้ว แต่ก็รู้ดีกว่าข้าพเจ้ากำลังมีชีวิตอยู่ในบัดนี้ ข้าพเจ้าตระหนักดีว่าได้สลัดทิ้งความเจ็บปวดของร่างกายออกไปแล้ว ในระหว่างนี้รับรองว่าไม่มีความรู้สึกสลดใจ หรือเสียใจในสภาวะที่ชาวโลกมนุษย์สมมติเรียกกันว่า **“ความตาย”** นี้เลย คงมีอยู่แต่ความประหลาดใจว่าจะทำอย่างไรต่อไปดี เพราะบัดนี้ข้าพเจ้าก็ยังมีอินทรีย์รับความรู้สึก ต่าง ๆ ได้เหมือนเดิม และยังรู้สึกว่ามีร่างกายอยู่อย่างแท้จริง ยิ่งกว่าเดิมเสียอีก

เท่าที่ได้บรรยายมาตั้งแต่ต้นนี้ อาจจะค่อนข้างยาวอยู่บ้าง ทั้งนี้ก็เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้ทราบความเป็นไปโดยละเอียด ซึ่งอันที่จริงเหตุการณ์ทั้งหมดนี้ เมื่อคิดตามกำหนดเวลาของโลกมนุษย์คงกินเวลา ๒ หรือ ๓ นาทีเท่านั้น

ขณะนี้เองข้าพเจ้าก็เห็นเพื่อนของข้าพเจ้าผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นนักบวชเหมือนกัน แต่ได้มาสู่โลกทิพย์นี้ก่อน ข้าพเจ้า ประมาณ ๒ หรือ ๓ ปี เราได้ทักทายปราศรัยกันด้วยความยินดี และข้าพเจ้าก็สังเกตเห็นว่าเขาหนุ่ม ด้วยเสื้อผ้าแบบเดียวกับข้าพเจ้าเหมือนกัน ในระยะแรกๆ ข้าพเจ้าปล่อยให้เขาเป็นผู้พูดเสียเป็นส่วนมาก เพราะข้าพเจ้าต้องการจะปรับปรุงตนเองให้คุ้นกับสภาวะอันใหม่นี้เสียก่อน ข้าพเจ้าเพิ่งหลุดพ้นจากความป่วยไข้ มาเมื่อครู่นี้เอง เพราะได้พรากรากกายเนื้อมาเสียได้ ดังนั้นความรู้สึกปีติปราโมทย์ที่ได้เป็นอิสระจากความร้อนของร่างกายนี้จึงมีอยู่ไม่น้อย ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าอยากจะชื่นชมกับความรู้สึกอันนี้ต่อไปอีกนานๆ เพื่อให้ลืมใจเสียก่อน เพื่อนของข้าพเจ้าก็ดูเหมือนจะรู้ความจริงข้อนี้ดี

ขณะที่ข้าพเจ้าเริ่มเอ่ยปากพูดนั้น ข้าพเจ้าก็สังเกตเห็นว่า เราพูดกันตามปกติเช่นที่เรากระทำกันในโลกมนุษย์นั่นเอง คือเราพูดกันด้วยอาศัยหลอดสาย

เสียงในลำคอเหมือนกัน ในที่สุดเพื่อนของข้าพเจ้าก็บอกให้ข้าพเจ้าเตรียมตัวคอยรับสิ่งที่แปลกประหลาดน่าชื่นชมยินดีมากมายหลายอย่าง ซึ่งกำลังจะเกิดขึ้นกับข้าพเจ้า และกล่าวต่อไปว่า เขาได้ถูกส่งตัวมาทั้งนี้ก็เพื่อให้มารับข้าพเจ้าโดยเฉพาะ และเนื่องจากบัดนี้ไม่มี ความจำเป็นที่ข้าพเจ้าจะต้องอยู่ที่นี้อีกต่อไป เขาจะพาข้าพเจ้าไปส่งยังสถานที่ที่ได้จัดไว้ให้เป็นบ้านของข้าพเจ้าแล้ว ซึ่งข้าพเจ้าก็ตกลงรับคำ มอบให้เขาเป็นผู้นำทางโดยทันที เพราะจนบัดนี้ข้าพเจ้าก็ยังหาทราบไม่ว่าเราจะไปยังสถานที่นั้นได้อย่างไร

อย่างไรก็ตาม ก่อนจากไปข้าพเจ้าก็ยังอดเหลียวกลับไปมองดูห้องเดิมของข้าพเจ้าเป็นครั้งสุดท้ายไม่ได้ ปรากฏว่าในห้องนั้นยังคงมีหมอกบาง ๆ ปกคลุมอยู่เช่นเดิม ผู้ที่ยืนอยู่รอบ ๆ เติยงนอน บัดนี้ก็ถอยห่างออกไป และข้าพเจ้าก็สามารถเข้าไปใกล้เตียงนอนจ้องดู “ตัวของข้าพเจ้าเอง” ได้ฉับตา ไม่มีความเสียใจหรืออาลัยอย่างใดทั้งสิ้น แต่ก็รู้สึกว่าได้เห็นภาพชัดเจน

จริง ๆ เพื่อนของข้าพเจ้าจึงกล่าวชวนขึ้นว่า ถึงเวลาที่เราจะต้องไปกันแล้ว ดังนั้นเราจึงจากที่นั่นไป

ยิ่งห่างจากห้องออกมา ก็ปรากฏว่าห้องนั้นมีหมอกควันปกคลุมหนาขึ้นทุกที จนกระทั่งในที่สุดภาพนั้นก็จางหายไปกับสายตา อันที่จริงจนถึงขณะที่กล่าวมาแล้วนี้ ข้าพเจ้าก็ยังคงเคลื่อนไหวโดยใช้เท้าเดินแบบธรรมดานั่นเอง แต่เพื่อนของข้าพเจ้าแนะว่า เนื่องจากข้าพเจ้าเพิ่งหลุดพ้นจากความป่วยไข้มาใหม่ ควรจะได้รับการพักผ่อนโดยอย่าออกกำลังให้มากนัก ด้วยเหตุนี้เขาจึงเสนอความเห็นว่าจะไม่ควรจะเคลื่อนไหวโดยแบบที่เคยกระทำมาแล้ว คือโดยใช้ขาเดิน ต่อจากนั้นเขาจึงบอกให้ข้าพเจ้ายืดแขนขาไว้ให้แน่น และไม่ต้องกลั้วอะไรทั้งสิ้น อนึ่ง ข้าพเจ้าจะหลับตาเสียด้วยก็ได้ ในทันใดนั่นเอง พอข้าพเจ้าจับแขนขาและหลับตา ก็รู้สึกว่ามันลอยขึ้นเหมือนกับความฝันนั้น ผิดกันก็แต่ในขณะนี้มันเป็นความจริงที่สุด การเคลื่อนไหวโดยการลอยนี้ ยิ่งนานขึ้นก็ยิ่งเร็วขึ้นทุกที ตลอดเวลานี้

ข้าพเจ้าก็หลับตาแน่นด้วยความไวใจในตัวเพื่อนของ
ข้าพเจ้าอย่างเต็มที่

ครู่หนึ่งต่อมาความเร็วก็ค่อยๆ ลดลงบ้าง และ
ในไม่ช้าข้าพเจ้าก็รู้สึกว่เท้าเหยียบวัตถุแข็ง ๆ เข้า
อย่างหนึ่ง เมื่อลืมตาขึ้นตามคำสั่งของเพื่อนำทาง
ข้าพเจ้าก็ต้องประหลาดใจอย่างยิ่ง ที่ได้เห็นบ้าน
ของข้าพเจ้าที่อยู่ในโลกมนุษย์นั่นเอง เป็นบ้านเหมือน
หลังเดิมที่ข้าพเจ้าเคยอยู่ในโลกมนุษย์จริง ๆ แต่ก็ได้
รับการปรับปรุงเสียใหม่อย่างที่ข้าพเจ้าคิดว่า แม้ตน
เองก็คงไม่สามารถกระทำได้อย่างน่าดูน่าชมเช่นนี้
และโดยเฉพาะสวนที่อยู่รอบบ้านนั่นเองที่สะดุดตาข้าพเจ้า
มากกว่าสิ่งอื่น

เป็นสวนกว้างขวางมาก และได้รับการรักษาไว้
เป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างที่ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะ
บรรยายให้เห็นได้ว่า เรียบร้อยและสวยงามเพียงใด
ไม่มีหุ้मारกหรือเถาวัลย์ต่าง ๆ ให้เห็นเลยในบรรดา
ดอกไม้เหล่านั้น เมื่อข้าพเจ้าตรวจดูอย่างใกล้ชิดแล้ว

ก็กล่าวได้ว่า ไม่เคยเห็นมีดอกไม้ที่ใด ๆ ในโลกมนุษย์ ที่ออกดอกบานสะพรั่งกันอยู่อย่างมากมาย และสวยงามเช่นนี้เลย จริงอยู่บางอย่างก็เป็นดอกไม้ซึ่งมีอยู่ในโลกมนุษย์เหมือนกัน แต่มีจำนวนมากมายเหลือเกินในที่นี้ นอกจากความสวยงามในด้านสีสรรวรรณะและจำนวนดังกล่าวมาแล้ว ยังมีคุณลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งคือ รู้สึกเหมือนว่าดอกไม้ทิพย์เหล่านี้จะส่งกระแสนารแห่งชีวิตนิรันดร์ออกไปรอบด้าน ในขณะที่เราเดินเข้าไปใกล้ กระแสนารดังกล่าวนี้มีพลังที่ทำให้ความชุ่มชื้นแก่ดวงวิญญาณเป็นพิเศษ เพื่อนของข้าพเจ้ากล่าวว่า ดอกไม้เหล่านี้ไม่มีการเที่ยวแห่งหรือโรยราเลย

ยังมีคุณลักษณะอันมหัศจรรย์พิเศษอีกอย่างหนึ่งคือ เมื่อข้าพเจ้าเข้าไปใกล้ก็รู้สึกว่า ได้ยินเสียงดนตรีแว่วอยู่รอบ ๆ บริเวณดอกไม้นี้ ซึ่งทำให้รู้ว่าเป็นการผสมผสานกันอย่างถูกต้องดียิ่ง ระหว่างสีอันงดงามตระการตาของดอกไม้ และเสียงเพลงที่แว่วดังวังเวง

ใจอยู่โดยรอบ ความจริงข้าพเจ้าก็ไม่มีความรู้ในทางดนตรีมากพอที่จะสามารถบรรยายให้ท่านเห็นแจ่มแจ้งโดยอาศัยเทคนิคของวิชาดนตรีเป็นหลักได้ ดังนั้นจึงไม่สามารถพรรณนาความกลมกลืนกัน ของสีและเสียงที่กล่าวมาแล้วให้มากไปกว่านี้ได้ สรุปความว่า ไม่ว่าจะเหลียวมองไปทางใดข้าพเจ้าก็รู้สึกว่ามีแต่ความเจริญตาเจริญใจหาสิ่งที่ยัดแย้งตามิได้เลย ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้าเดินไปตามทางในสวนนั้น เราได้เดินไปบนหญ้าซึ่งอ่อนนุ่ม จนทำให้รู้สึกเสมือนว่าเรากำลังเดินอยู่บนอากาศ ฉะนั้น

ในบริเวณยังมีต้นไม้หลายพันธุ์ขึ้นเรียงรายอยู่โดยรอบ ทุกต้นเราจะไม่เห็นความคดงอบิดเบี้ยวจนเสียรูปทรง ดังที่เรามักจะเห็นกันอยู่ในโลกมนุษย์นั้นเลย ทุกต้นงอกงามสมบูรณ์ไม่มีอันตรายเกิดจากลมพายุที่จะบิดหรือหักกิ่งเล็กกิ่งน้อยของมัน ไม่มีแมลงที่เป็นศัตรูพืชเหมือนดังต้นไม้ในโลกมนุษย์ ทั้งหมดชูลำต้นแตกช่อเขียวชะอุ่มส่งกระแสน้ำแห่งชีวิตออกไป

รอบด้าน ซึ่งผู้เข้าไปใกล้จะรู้สึกการสัมผัสของกระแสธารนี้ได้ทันที

ข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นความจริงอีกอย่างหนึ่งว่า ที่ใต้ต้นไม้ต้นไม้ปรากฏมีเงามืดอยู่เลย และในขณะที่เดียวกัน มองหาดวงอาทิตย์ก็ไม่เห็น ดูล้ำย ๆ กับว่า จะมีรังสีแห่งแสงสว่าง อันแผ่ซ่านไปอยู่ทุกหนทุกแห่ง เพื่อนของข้าพเจ้าบอกว่า แสงสว่างทั้งหมดนี้มาจาก พระองค์ผู้ประทานแสงสว่างให้โดยตรง และแสงนี้ก็เป็นแสงทิพย์ที่ห่อหุ้มและฉายแสงให้แก่ชาวโลกทิพย์ อยู่ตลอดเวลา

ทุกหนทุกแห่งมีความอบอุ่นอยู่ทั่วไป บรรยากาศ เย็นสบาย แต่ก็มิเลม่อนพัดโชยกลิ่นหอมอันชื่นใจมาตลอดเวลา สภาพเช่นนี้มีอยู่ในโลกทิพย์โดยไม่มีวันเปลี่ยนแปลง

สิ่งที่สะดุดใจข้าพเจ้าอีกประการหนึ่ง ก็คือ ไม่ปรากฏว่ามีรั้วหรือกำแพงกันเป็นเขตแดนให้ทราบเลย

ว่า สวนของข้าพเจ้าควรจะมีอาณาเขตถึงที่ใด เพื่อนของข้าพเจ้าบอกว่าเรื่องเช่นนี้ไม่ต้องมีในโลกทิพย์ เพราะทุกคน (หรือทุกวิญญาณ) จะรู้ได้ดีโดยสัญชาตญาณและไม่มีความคิดพลาดว่าอาณาเขตของตน ควรจะสิ้นสุดลงแค่นั้น ปัญหาเรื่องบุกรุกจึงเป็นอันไม่มีในโลกนี้ และข้าพเจ้าจะไปเที่ยวเล่นในสวนของใคร ๆ เมื่อใดก็กระทำได้ตามปรารถนา โดยไม่ต้องเกรงผู้ใด จะว่ากล่าวเหมือนอย่างในโลกมนุษย์เลย

ขณะนี้ เพื่อนของข้าพเจ้าได้กล่าวเตือนขึ้นว่า ข้าพเจ้ายังเป็นผู้ใหม่ในโลกทิพย์นี้ จึงควรหาที่สบายๆ สักแห่งหนึ่งนั่งพักสนทนากันถึงเรื่องต่างๆ สักครู่หนึ่ง อันที่จริงคำว่า “สบาย” ในที่นี้ ขอให้ทราบว่าเป็นคำพูดเปรียบเทียบกับเท่านั้นเอง เพราะไม่ว่ามองไปที่ใด ก็ดูเป็นสถานที่ให้ความสบายไปหมดทั้งนั้น และคำว่า “ความสบาย” นี้ข้าพเจ้าก็คิดว่า เป็นคำที่ตื่นเหลือเกิน จนไม่สามารถจะบรรยายให้เห็นสภาพอันแท้จริงในขณะนี้ได้เลย

ในที่สุด เราก็มานั่งพักกันอยู่ใต้ร่มไม้ใหญ่ แห่ง
หนึ่ง ณ ที่นี้เราจะเห็นทิวไม้เขียวสดเป็นแนวยาว
เหยียดไปสุดสายตา ข้าพเจ้าเอนหลังลงนอนกับพื้นหญ้า
อันอ่อนนุ่มอย่างสบาย คอยฟังเพื่อนของข้าพเจ้า
บรรยายเรื่องน่ารู้ต่าง ๆ ให้ฟังต่อไป

“สิ่งใดก็ตามที่เราได้กระทำไว้” เพื่อนของ
ข้าพเจ้าเอ่ยขึ้น “เราจะต้องรับผลของมันอย่าง
หลีกเลี่ยงไม่ได้” สภาพความเป็นไปเท่าที่เราเห็นอยู่
ต่อหน้าเราบัดนี้เช่นบ้านอันสงบสุขก็ดี ล้วนเป็นผล
ของกรรมที่เขาได้สะสมไว้ในอดีตแล้วทั้งสิ้น ในระหว่าง
บุคคลเหล่านี้ เราจะเห็นแต่ละท่านมีทัศนะในทาง
ศาสนาต่าง ๆ กัน เช่นเดียวกับเราเมื่อครั้งท่านเหล่านั้น
ยังเป็นมนุษย์อยู่ ทั้งนี้เพราะในดินแดนแห่งนี้ ทุกคน
มีสิทธิเลือกเชื่อได้ตามมติที่ตนชอบ สภาพแห่งจิตของ
ท่านผู้ผ่านเข้ามาสู่ภูมินี้ ก็คงเป็นดังเช่นที่กล่าวมาแล้ว
ในตอนต้นนั่นเอง คือท่านจะมีความหยาบและประณีต
แห่งจิตมากน้อยเพียงไร ท่านจะมีทัศนะอย่างไร

สภาพเหล่านั้นจะยังคงเป็นของท่านต่อไปในโลกนี้อย่างไม่เปลี่ยนแปลง ทุกท่านสามารถปฏิบัติศาสนกิจของตนต่อไปได้ตามเดิม จนกว่าจะถึงเวลาที่ท่านมีความเห็นเองว่าสมควรจะเลื่อนตนเองขึ้นไปสู่ชั้นที่สูงขึ้นไปกว่านั้น ณ ที่นี้ไม่มีการบังคับให้ผู้นั้นผู้นี้นับถืออย่างนั้นอย่างนี้ และมีโบสถ์ไว้ให้ผู้ที่ต้องการจะปฏิบัติศาสนกิจได้ปฏิบัติต่อไปได้ตามเดิม

ตลอดเวลาเหล่านี้ ข้าพเจ้ารู้สึกขงใจอยู่อย่างหนึ่งว่า คือรู้สึกอยากทราบเป็นอย่างยิ่งว่า ใครเป็นผู้กรุณาดูแลสวนของข้าพเจ้าให้เรียบร้อยเห็นปานนี้ เพื่อนของข้าพเจ้าจะรู้ถึงความดีข้อนี้ดี ทั้งที่ข้าพเจ้ายังมีได้เอ่ยปากพูดออกมา เขาจึงกล่าวว่า ทั้งบ้านและสวนนี้เป็นผลของกุศลกรรมที่ข้าพเจ้าได้สั่งสมไว้ในโลกมนุษย์ ส่วนการออกแบบหรือตัดแปลงให้มีขึ้นเป็นหน้าที่ของชาวโลกทิพย์ ผู้ที่เคยมีความชำนาญในเรื่องนี้โดยตรง เมื่อครั้งยังอยู่ในโลกมนุษย์ ท่านเหล่านี้เมื่อทิพยกายแยกออกจากสรีรกายมาอยู่ในโลกทิพย์

แล้ว ก็สามารถทำงานที่ตนถนัดต่อไปได้ด้วยความสะดวกยิ่งขึ้น เพราะไม่มีเครื่องถ่วงให้ขัดข้องต่าง ๆ ดังเช่นในโลกมนุษย์ ณ ที่นี้ ทุกคนจะทำงานด้วยใจรักในงานนั้นจริง ๆ ความสุขของชาวโลกทิพย์ อยู่ที่การทำงานให้สำเร็จตามที่ตนสามารถและให้งานนั้น ๆ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นอีกด้วย นี่คือรางวัลของการทำงานในที่นี้ แต่งานเช่นการก่อสร้างหรือออกแบบสวนของข้าพเจ้านี้ เมื่อกระทำแล้วก็ถือว่าเป็นอันแล้วกันไป ไม่ต้องมีการคอยบำรุงรักษาให้เหน็ดเหนื่อย ดังเช่นในโลกมนุษย์เลย เพราะที่นี้ไม่มีความซำรุดทรุดโทรม ไม่มีลมร้ายหรือเหตุอันรบกวนทำลายอื่น ๆ ดังเช่นในโลกมนุษย์ ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้ายังปรารถนาจะให้มีส่วนอยู่ที่นั่นในสภาพเช่นนั้น มันก็จะคงอยู่ในสภาพเดิมเรื่อยไป

มาถึงตอนนี้ ข้าพเจ้าอดนึกไม่ได้ว่าข้าพเจ้าควรทำงานอย่างใดดี เพราะดูงานเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ละความชั่ว ดังที่ข้าพเจ้าเคยทำในโลกมนุษย์นั้น

จะไม่มีเวลาจำเป็นต้องกระทำอีกแล้วในโลกนี้ เพื่อนของข้าพเจ้าจึงกล่าวว่ายังมีเวลาที่จะคิดอีกมากนัก ในขณะที่ข้าพเจ้าควรจะพักผ่อนเสียก่อน แล้วจึงค่อยเที่ยวสำรวจดูความเป็นไปในโลกนี้ต่อไป ซึ่งข้าพเจ้าจะต้องได้รับความประหลาดใจอย่างคาดไม่ถึงอีกมากมายนัก นอกจากนั้นยังมีมิตรสหายเก่า ๆ อีกหลายท่านผู้กำลังคอยจะพบข้าพเจ้าอยู่ หลังจากที่ได้จากกันมาเป็นเวลานาน

ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงกลับมายังบ้านของข้าพเจ้า เพื่อพักผ่อนเสียก่อนตามคำแนะนำของเพื่อน

*****

ข้อความที่คัดลอกมาให้ดูทั้งหมดนี้ คือข้อความบทที่ ๑ ทั้งบทของหนังสือโลกทิพย์โดยมิได้ตัดข้อความใด ๆ ออกเลย และข้อความที่คัดลอกออกมาพิมพ์ไว้ในที่นี้นั้น ถ้าอ่านดูโดยละเอียดแล้ว เราจะได้ข้อคิดมากมาย และเชื่อได้ว่า ข้อความที่นายแอนโทนี บอร์เจียบันทึกตามคำบอกเล่าของนายโรเบิร์ต ฮิว เป็นสัน

ซึ่งได้ตายไปแล้วกลับมาเล่าให้ฟังนี้เป็นเรื่องที่เชื่อถือได้
แน่นอน และขอให้สังเกตไว้ด้วยว่า ทั้งนายโรเบิร์ต ฮิว
เบินสัน และนายแอนโทนี บอร์เจีย เป็นนักบวชใน
ศาสนาคริสต์ และมีตำแหน่งใหญ่ในทางคริสตจักร
อีกด้วย และถึงแม้ว่าเขาจะเป็นคนนับถือศาสนาคริสต์
แต่ขอให้สังเกตว่า เรื่องราวต่าง ๆ ที่เขานำมาเล่านั้น
กลับมาตรงกับหลักในทางพุทธศาสนา โดยที่เขาไม่รู้
เรื่องของพุทธศาสนาก่อน เช่นเขาพูดว่า “ก่อนหน้าจะ
ถึงกำหนดมรณะนั้น ฯลฯ ข้าพเจ้าก็เกิดความรู้สึก
อยากจะลุกขึ้นอย่างรุนแรง และรู้สึกว่าตนเองกำลังลุก
ขึ้นจริง ๆ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ได้เห็นว่า ผู้ที่เฝ้าดู
อาการอยู่โดยรอบนั้น หาได้เห็นไม่ว่าข้าพเจ้ากำลัง
ลุกขึ้น เพราะเขาเหล่านั้นมิได้เข้ามาช่วยประคอง
ข้าพเจ้า หรือห้ามปรามมิให้ลุกขึ้นแต่อย่างใดเลย
บัดนี้ข้าพเจ้าลุกขึ้น (ตามความรู้สึกของตนเอง) เช่นนี้
แล้ว จึงได้หันไปมองดูรอบๆ ก็ได้เห็นร่างอัน
ปราศจากชีวิตของข้าพเจ้านอนทอดอยู่บนเตียง แต่ตัว

ข้าพเจ้าเองซึ่งเป็นตัวตนที่แท้จริง ยังคงมีชีวิตอยู่และรู้สึกสบายดี ข้าพเจ้ายังคงจ้องดูร่างของตนเองอยู่ เช่นนั้นอีกพักหนึ่ง พร้อมกับนึกประหลาดใจว่า จะทำอย่างไรต่อไปดี ข้าพเจ้ายังคงมองเห็นความเป็นไปต่างๆ ในห้องนั้นอย่างชัดเจน...”

ข้อความที่ยกตัวอย่างมาให้ดูนี้ เป็นข้อความที่เชื่อได้ว่าเป็นเรื่องจริงร้อยเปอร์เซ็นต์ เป็นแต่เขาไม่เข้าใจว่า ที่เป็นไปเช่นนั้นเป็นเพราะอะไร ทั้งนี้ก็เพราะเขาไม่รู้ว่า ร่างกายของคนเราไม่ว่าเป็นกายเนื้อหรือกายทิพย์ ก็ล้วนแต่เกิดมาจากวิญญาณของตนเองทั้งสิ้น และร่างกายที่เกิดใหม่ซึ่งเป็นกายทิพย์ แต่คนทั่วไปเรียกว่าเป็นวิญญาณนั้น จะมีอวัยวะทุกอย่างเหมือนกายเนื้อ ถอดแบบออกมาจากกายเนื้อ และมีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ใช้ได้เหมือนกายเนื้อ (ดูหนังสือผีและเทวดามีจริง หน้า ๒๐) และกายทิพย์นั้นสามารถถลอยได้ เหาะได้ หายตัวไปปรากฏที่ไหนก็ได้ภายในชั่วขณะจิตเดียว เทวดาไม่จำเป็นต้องมีปีก

ก็หาะได้ เรื่องต่าง ๆ ในทำนองนี้ ซึ่งเป็นหลักวิชาในพุทธศาสนา เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ บุคคลในศาสนาอื่นไม่เคยรู้มาก่อนเลย ฉะนั้นเมื่อเรามา ได้อ่านเรื่องที่เขาสอนไว้เช่นนี้ เราจึงเชื่อได้ว่าเป็นเรื่องจริง และนอกจากนี้ยังมีเรื่องอื่น ๆ อีกหลายตอนที่เขาสอนไว้ นั้น ได้มาตรงกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เช่นที่เขาบอกว่า “สิ่งใดก็ตามที่เราได้กระทำไว้ เราจะต้องรับผลของมันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้” อันนี้ก็ตรงกับหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ว่า “หว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น”

จากข้อสังเกตบางอย่างจากในหนังสือโลกทิพย์ตามที่อ้างมานี้ ท่านก็จะเห็นแล้วว่า เรื่องราวต่าง ๆ ในหนังสือโลกทิพย์นี้น่าอ่านน่าศึกษาจริงๆ และเป็นข้อเท็จจริงหรือเป็นตัวอย่างที่พิสูจน์ให้เห็นว่า หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เป็นความจริงโดยถ่องแท้ และเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งว่า เรื่องชีวิตหลังจากตายหรือเรื่องราวต่าง ๆ ในโลกทิพย์ ทั้งภาคนรก

และภาคสวรรค์นั้น เป็นเรื่องที่เชื่อถือได้แน่นอน และ เป็นเรื่องที่ทางพระพุทธศาสนาได้รู้กันมานานแล้ว นับ เป็นพัน ๆ ปี

อนึ่ง ใครจะขอชี้แจงให้ทราบว่า หนังสือ โลกทิพย์ที่นายแอนโทนี บอร์เจียบันทึกไว้นี้มีทั้งหมด ๓ เล่ม แต่ละเล่มก็มีความหนาเป็นร้อย ๆ หน้า เช่นเล่ม ๑ นี้มีความหนา ๓๓๓ หน้า ฉะนั้นถ้าจะ คัดมาทั้งหมด และนำมาพิมพ์รวมไว้ในหนังสือเรื่อง นรก-สวรรค์ นั้น เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้แน่นอน เท่าที่คิด มาให้ดูนี้เป็นเพียงตัวอย่างสำหรับคนที่ไม่เคยอ่านหนังสือ โลกทิพย์มาก่อน และต่อไปก็จะได้คัดข้อความบางตอน จากในหนังสือโลกทิพย์มาให้ศึกษากันอีก เพื่อจะได้ เข้าใจเรื่องในโลกทิพย์ดีขึ้น

บ้านในโลกทิพย์

ดังได้กล่าวมาแล้ว บ้านของข้าพเจ้าหลังนี้ มีทั้ง ส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกันกับบ้านในโลกมนุษย์ ที่

เหมือนกันก็คือรูปลักษณะของบ้านโดยทั่วไป ที่แตกต่างกันมีอยู่ ๒ ประการ คือส่วนใดที่ข้าพเจ้าเคยคิดฝันว่าจะทำได้ดีขึ้นเมื่อครั้งอยู่ในโลกมนุษย์ แต่ยังทำไม่ได้ด้วยเหตุขัดข้องต่าง ๆ เช่นเรื่องเงินเป็นต้นนั้น บัดนี้ส่วนที่คิดฝันไว้นั้นมีปรากฏอยู่ในบ้านหลังนี้ตรงตามที่คิดฝันไว้ทุกประการ ประการที่ ๒ คือ ส่วนประกอบของบ้านบางประการที่เป็นของจำเป็นสำหรับชาวโลก เช่นในเรื่องที่เกี่ยวกับอาหาร (ครัวและส้วม) ก็เป็นอันว่าหมดความจำเป็น เพราะงานหนักที่แสนจะทารุณคือการดิ้นรนหาอาหารมาเลี้ยงร่างกายนั้น ไม่มีอีกต่อไปแล้วในโลกนี้

ในห้องหนังสือ ข้าพเจ้ารู้สึกประหลาดใจอย่างยิ่งที่เห็นหนังสือวางอยู่ตามชั้นต่าง ๆ เป็นอันมาก แต่แล้วก็ระับความประหลาดใจไปได้ ด้วยคิดว่าในบ้านและส่วนประกอบอย่างอื่นก็ยังมาปรากฏอยู่ ณ ที่นี้ได้ แล้วในหนังสือจึงจะมาอยู่ด้วยไม่ได้ เมื่อพิจารณาดูต่อไปก็เห็นหนังสือเรื่องเกี่ยวแก่โลกทิพย์ที่ข้าพเจ้าได้เคย

แต่งไว้ในโลกมนุษย์อยู่ด้วย ตอนนี่เองที่ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ในการที่ได้เขียนสิ่งซึ่งผิดไปจากความจริงอย่างมากมายเช่นนั้น เพราะข้าพเจ้ารู้ว่าหนังสือเล่มนี้ของข้าพเจ้าก็ยังคงมีคนเชื่อถือและขายได้ต่อไปอีกนาน

*****

ข้อความที่คัดลอกมาให้ดูนี้มีอยู่ในบทที่ ๒ ตอนแรกของหนังสือโลกทิพย์ และจากข้อความที่คัดลอกออกมาให้ดูนี้ มีข้อที่ควรจะสังเกตก็คือ “บ้านที่เกิดในโลกทิพย์มีลักษณะคล้ายกับบ้านในโลกมนุษย์ และสิ่งใดที่ฝันไว้ว่าอยากจะได้ แต่ยังไม่ได้ในโลกมนุษย์ แต่แล้วก็มาสำเร็จสมประสงค์ในโลกทิพย์ และสิ่งใดที่จำเป็นสำหรับโลกมนุษย์แต่ไม่จำเป็นสำหรับในโลกทิพย์ เช่นครัวและส้วมเป็นต้น สิ่งนั้นในโลกทิพย์ก็จะไม่มี และนอกจากนี้ยังมีหนังสือที่เคยเขียนไว้ในโลกมนุษย์ ก็สามารถปรากฏในโลกทิพย์ได้อีก”

ข้อสังเกตดังที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะตัวอย่างในทำนองนี้ตามหลักในพุทธศาสนาก็มี เช่น นางสุธรรมาเคยสร้างศาลาไว้ให้เป็นสาธารณประโยชน์ไว้ในโลกมนุษย์ แต่แล้วก็มีศาลาซึ่งมีลักษณะคล้ายกันแต่สวยกว่าดีกว่าใหญ่กว่าในโลกมนุษย์หลายเท่า เกิดขึ้นในโลกทิพย์ นางสุนันทา นางสุจิตรา เคยสร้างสระน้ำ สร้างสวนไม้ดอกไม้ผลไว้ให้เป็นสาธารณประโยชน์ในโลกมนุษย์ แต่แล้วสิ่งก่อสร้างเหล่านี้ก็ได้เกิดขึ้นในโลกทิพย์ (ดูประวัติมณฑลพตonton ที่กล่าวถึงเรื่องนี้) อย่างนี้เป็นต้น

อนึ่งขอให้สังเกตไว้ด้วยว่า เรื่องของมณฑลพตonton นั้นได้เขียนไว้มานานแล้ว ไม่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ กว่าปี และตามเนื้อเรื่องนั้นก็เป็นเรื่องที่เกิดก่อนสมัยพระพุทธเจ้าหลายพันปี ส่วนเรื่องที่เขียนไว้ในหนังสือโลกทิพย์นี้ เพิ่งเขียนในศตวรรษนี้เอง และเป็นเรื่องที่ต่างคนต่างเขียน และต่างศาสนากันด้วย แม้กระนั้น เรื่อง

อย่างนี้ก็ยังมีเนื้อหาตรงกันถ้าท่านผู้อ่านได้มีโอกาสอ่านหนังสือโลกทิพย์ทั้ง ๓ เล่ม ก็ยังจะได้ข้อคิดอีกมากมาย และทำให้เห็นว่าเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับโลกทิพย์ในคัมภีร์พุทธศาสนานั้นเป็นเรื่องที่เชื่อถือได้เป็นแต่่ว่าเราจะต้องรู้จักเลือกเฟ้น รู้จักตัดข้อความบางอย่างที่ท่านกล่าวเกินความจริงออกไปเสียบ้าง และข้อสำคัญเราจะต้องศึกษาหลักวิชาธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ให้เข้าใจด้วย มิฉะนั้นจะวินิจฉัยไม่ได้ว่า เรื่องไหนจริงเรื่องไหนไม่จริง

* ข้าพเจ้าได้เคยอธิบายมาแล้วว่า ร่างกายของพวกโอปปาติกะเกิดขึ้นได้อย่างไร ? และสภาพสิ่งแวดล้อมในโลกของโอปปาติกะเกิดขึ้นได้อย่างไร ? ซึ่งในการอธิบายนั้นได้ยกถึงหลักธรรมต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ ซึ่งรวมทั้งตัวอย่างที่กล่าวไว้ในคัมภีร์พุทธศาสนา และยังได้ยกตัวอย่างจากคำบอกเล่าของ

---

* วิทยุญาณ ฉบับที่ ๓-๔ มีนาคม-เมษายน ๒๕๓๓

ผู้ที่ตายไปแล้วมาเล่าให้คนที่ยังอยู่ในโลกมนุษย์ฟัง ซึ่งเรื่องราวต่าง ๆ ที่เขากล่าวไว้ในหนังสือโลกทิพย์นั้น ฝรั่งเป็นคนเขียน ข้าพเจ้าได้คัดข้อความบางตอนจากหนังสือโลกทิพย์มาให้ศึกษา และได้ชี้ให้เห็นว่าเรื่องในพุทธศาสนามีมานานนับเป็นพัน ๆ ปี แต่เรื่องที่เขียนไว้ในหนังสือโลกทิพย์นี้เพิ่งเขียนมาไม่เกิน ๕๐ ปี แต่ก็ มีเนื้อหาสาระตรงกัน แสดงว่าเรื่องสวรรค์มีจริงแน่นอน แต่ก็มีข้อสังเกตว่า โลกสวรรค์ที่พรรณนาไว้ในคัมภีร์ พุทธศาสนาซึ่งมีมานานแล้วนั้น กับโลกสวรรค์ที่เขียน ในยุคปัจจุบันมีเนื้อเรื่องบางอย่างแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะเรื่องที่อยู่หรือวิมานของไทยกับของฝรั่งจะไม่ค่อยเหมือนกัน เช่นคนไทยที่ตายไปแล้วไปอยู่ในสวรรค์ วิมานก็จะมีลักษณะเหมือนกับปราสาทราชวัง หรือโบสถ์ วิหารตามศิลปะของไทย ส่วนของฝรั่งก็จะมีลักษณะ เหมือนบ้านของฝรั่งอย่างนี้เป็นต้น

อันที่จริงรายละเอียดที่ต่างกันนี้ ถ้าเข้าใจหลักวิชาที่ว่า คนที่ตายไปแล้วถ้ายังไม่ได้เข้าภูมิใน

โลกทิพย์ รูปร่างลักษณะของร่างกายตลอดทั้งสิ่งแวดล้อมจะเหมือนกับร่างกายและสิ่งแวดล้อมในโลกมนุษย์ แต่ถ้าเข้าภุมิในโลกทิพย์ หรือพูดอีกนัยหนึ่ง คือไปเกิดใหม่ในภุมิอื่นแต่อยู่ในโลกทิพย์ ร่างกายและสิ่งแวดล้อมก็จะเปลี่ยนไป เหมือนกับเมื่อชาติก่อนเราเคยเกิดเป็นคนชาติอื่น แต่ในปัจจุบันเรามาเกิดเป็นคนไทย ร่างกายและสิ่งแวดล้อมก็จะเหมือนกับคนไทยทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะรูปร่างลักษณะของร่างกายจะเหมือนหรือคล้ายกับพ่อแม่ ขอให้เข้าใจไว้ด้วยว่ากรรมพันธุ์ในโลกมนุษย์จะมีความหมายเท่ากับภุมิในโลกทิพย์ ดังเช่นตัวอย่างในเรื่องของมัจจุรฺกฤษฏ์ ซึ่งมีกล่าวไว้ในคัมภีร์ธรรมบทภาค ๒ แต่เรื่องเดียวกันนี้ก็มิกล่าวไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ในเรื่องวิมานวัตถุเหมือนกัน ดังนี้

๙. มัญญุกุณฑลีวิมาน

ว่าด้วยวิมานของมัญญุกุณฑลีเทพบุตร

พราหมณ์ ถามเทพบุตรนั้นว่า

(๘๓) เจ้าแต่งตัว มีตุ้มหูเกลี้ยง ทรงมาลัย
ดอกไม้ ทาตัวด้วยจันทร์แดง ประคองแขน
คร่ำครวญอยู่ในกลางป่า เจ้าเป็นทุกข์อะไรหรือ.

มัญญุกุณฑลีเทพบุตรตอบว่า

เรือนรททำด้วยทองคำงามผุดผ่อง เกิดขึ้น
แก่ข้า ข้าหาคู่ลัทธินั้นยังไม่ได้ ข้าจะสละชีวิต
เพราะความทุกข์นั้น.

พราหมณ์กล่าวว่า

พ่อมาณพผู้เจริญ เจ้าอยากได้ลัทธิทองคำ
ทองแดง แก้วมณี หรือ เงิน ก็จงบอกแก่ข้า ข้า
จะจัดทำคู่ลัทธิให้เจ้า.

มาณพนั้นกล่าวตอบพราหมณ์นั้นว่า

พระจันทร์พระอาทิตย์ทั้งสอง ย่อมปรากฏ
ในท้องฟ้านั้น รถทองของข้า ย่อมงามด้วยคู่ล้อ
นั้น.

พราหมณ์กล่าวว่า

พ่อमाणพ เจ้าเป็นคนโง่ ที่มาปรารภนาสิ่ง
ไม่ควรปรารภนา ข้าเข้าใจว่าเจ้าจักตาย (เสีย
ก่อน) จักไม่ได้พระจันทร์และพระอาทิตย์แน่ๆ.

माणพกล่าวว่า

แม้การไปการมาของพระจันทร์พระอาทิตย์
ก็ยังเห็นกันอยู่ รัศมีของพระจันทร์พระอาทิตย์ ก็
ยังเห็นกันอยู่ในวิถีทั้งสอง คนที่ตายล่วงลับไปแล้ว
ใครก็ไม่เห็น เราสองคนที่ร้องให้คร่ำครวญอยู่
ในที่นี้ ใครโง่กว่ากัน.

พราหมณ์กล่าวว่า

พ่อमाणพ เจ้าพูดจริง เราสองคนที่ร้องให้
คร่ำครวญอยู่ ข้านี้แหละเป็นคนโง่กว่า ปรารภนา

คนที่ล่องลับไปแล้ว เหมือนทารกร้องไห้อยากได้
 พระจันทร์ฉะนั้น เจ้ามารดข้าผู้เร้าร้อนให้สงบ ดับ
 ความกระวนกระวายทั้งหมดได้ เหมือนเอน้ำรด
 ไฟที่ราดด้วยเปรี๊ยะ (คือน้ำมันที่ทำจากไขสัตว์)
 ฉะนั้น เจ้าผู้ที่บรรเทาความโศกเศร้าถึงบุตรของ
 ข้าผู้เฝ้าแต่เศร้าโศก ชื่อว่าได้ถอนลูกศรคือ
 ความโศกที่เกาะหัวใจของข้าขึ้นได้แล้ว พ่อมาณพ
 ข้าเป็นผู้ที่เจ้าถอนลูกศรคือความเศร้าโศกขึ้นแล้ว
 ก็เป็นผู้ดับร้อน เย็นสนิท ไม่ต้องเศร้าโศก ไม่ต้อง
 ร้องไห้เพราะฟังเจ้า เจ้าเป็นเทวดาหรือเป็น
 คนธรรมดา หรือเป็นท้าวสักกะผู้ให้ทานในชาติก่อน
 เจ้าเป็นใคร หรือเป็นบุตรของใคร เราจะรู้จักเจ้า
 ได้อย่างไร.

มาณพตอบว่า

ท่านเฝ้าบุตรที่ป่าช้าเองแล้ว คร่ำครวญร้องไห้
 ถึงบุตรคนใด ข้าคือบุตรคนนั้น ทำกุศลกรรมแล้ว
 ถึงความเป็นสหายของทวยเทพชั้นไตรทศ.

พราหมณ์ถามว่า

เมื่อท่านให้ทานน้อยหรือมากในเรือนของตนหรือ
รักษาอุโบสถกรรมเช่นนั้น เราก็มิได้เห็นเพราะ
กรรมอะไร ท่านจึงไปเทวโลกได้.

มาณพตอบว่า

ข้าป่วยเป็นไข้ได้รับทุกข์ มีกายกระสับ
กระส่ายอยู่ในที่อยู่ของตนได้เห็นพระพุทธรเจ้าผู้
ปราศจากกิเลสฐลี ข้ามพันความสงสัย เสด็จไป
ดีแล้ว มีพระปัญญาไม่ทราวม ข้า้นมีใจเบิกบาน
เลื่อมใส ได้กระทำอัญชลีแด่พระตถาคต ข้าทำ
กุศลกรรมนั้น จึงถึงความเป็นสหายของทวยเทพ
ชั้นไตรทศ.

พราหมณ์กล่าวว่า

น่าอัศจรรย์หนอ ไม่เคยมีหนอ อัญชลีกรรม
มีผลเป็นได้ถึงเช่นนี้ แม้ข้าก็มีใจเบิกบาน มีจิต
เลื่อมใส จึงขอถึงพระพุทธรเจ้าว่า เป็นสภาระที่พึง
ในวันนีนี้แหละ.

มาณพกล่าวว่า

ท่านจงมีจิตเลื่อมใส ถึงพระพุทธเจ้า
พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะที่พึ่งในวันนี้
นี้แหละ อนึ่งท่านจงสมาทานสิกขาบท ๕ อย่าให้
ขาดและต่างพร้อย จึ่งริบงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
เสีย จงเว้นการถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้ในโลก
จงไม่ดื่มน้ำเมาและไม่กล่าวเท็จ จงยินดีด้วย
ภรรยาของตน.

พราหมณ์กล่าวว่า

ข้าแต่เทวดาผู้หน้าบุชา ท่านเป็นผู้ปรารถนา
ประโยชน์ ปรารถนาเกื้อกูลแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้า
จะทำตามคำของท่าน ขอท่านจงเป็นอาจารย์ของ
ข้าพเจ้าเถิด ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้า และ
พระธรรมว่า เป็นสรณะที่พึ่งอันยอดเยี่ยม และ
ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า
ผู้ทรงเป็นนรเทพว่า เป็นสรณะที่พึ่ง.

ข้าพเจ้างดเว้นจากการฆ่าสัตว์อย่างฉับพลัน
งดการถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้ในโลก ข้าพเจ้า
ไม่ดื่มน้ำเมา และไม่กล่าวเท็จ และเป็นผู้ยินดีด้วย
ภรรยาของตน ดังนี้

*****

เรื่องของมัจจุรูกุณฑลิตเทพบุตร ที่กล่าวไว้ใน
พระไตรปิฎกจริง ๆ (ขุ.วิ. ๒๖/๑๓๙) ก็มีเพียงเท่านี้
และถ้าเราอ่านเพียงแค่นี้ก็จะไม่รู้รายละเอียด ฉะนั้น
จึงต้องไปอ่านในคัมภีร์อรรถกถาด้วยจึงจะรู้รายละเอียด
และเรื่องมัจจุรูกุณฑลิตเทพบุตร ตามที่ท่านอธิบายไว้ใน
คัมภีร์อรรถกถานั้นมีดังนี้

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหาร
เชตวัน กรุงสาวัตถี สมัยนั้นพราหมณ์ชาวสาวัตถี
คนหนึ่งเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีภรรยา เป็นคน
ไม่มีศรัทธา ไม่มีความเลื่อมใส เป็นมิชฌาทิฎฐิ ไม่ให้
อะไรแก่ใคร ๆ เพราะไม่ให้นั่นเอง เขาจึงเป็นที่รู้จักกัน

ทั่วไปว่า อทินนบุพพะกะ (แปลว่าผู้ไม่เคยให้) เขาไม่ต้องการเฝ้าพระตถาคต ไม่ต้องการแม้จะเห็นสาวกของพระตถาคต เพราะความเป็นคนโลภโดยเป็นมิจฉาทิฎฐิ เขาสอนบุตรของตนชื่อ มัญญุกุณฑลีย์ ว่า ลูก เจ้าไม่พึงไปหา ไม่พึงเห็นพระสมณโคดมและสาวกของพระองค์ แม้ตัวเขาเองก็ได้กระทำอย่างนั้นคราวนั้นบุตรของเขาป่วย พราหมณ์ไม่ได้ทำยารักษา เพราะกลัวเปลืองทรัพย์ เมื่อโรคกำเริบขึ้นจึงเชิญหมอมาดู หมอทั้งหลายดูร่างกายของเขาแล้ว รู้ว่าเด็กนั้นรักษาไม่หายจึงหลีกไป พราหมณ์คิดว่าเมื่อลูกตายในเรือน นำออกลำบาก จึงอุ้มบุตรให้นอนที่นอกชุ้มประตู

ณ ราตรีปัจจุสมัยใกล้รุ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จออกจากพระมหากรุณาสมบัติ ทรงตรวจดูโลก ทรงเห็นมัญญุกุณฑลีย์มาณพหมดอายุ จะต้องตายในวันนั้นเอง และทรงเห็นโอกาสที่มาณพนั้นกระทำการอันเป็นไปเพื่อนรก มีพระพุทธรดำริว่า ถ้าเราไป

ในที่นั้น มาณพนั้นจักทำจิตให้เลื่อมใสเรา จักบังเกิด
ในเทวโลก จักเข้าไปหาบิดาที่ร้องให้อยู่ในป่าช้าให้บิดา
สังเวช เมื่อเป็นเช่นนั้น ทั้งเขาและบิดาของเขาจักมา
หาเรา หมุ่มมหาชนจักประชุมกัน เมื่อเราแสดงธรรม
จงมีการตรัสรู้ธรรมกันมากในที่นั้น ครั้นทรงทราบ
อย่างนี้แล้ว รุ่งเช้าทรงนั่งแล้วทรงถือบาตรและจีวร
เสด็จเข้าไปปิตนบาตยังกรุงสาวัตถี ประทับยืนเปล่ง
พระพุทธรังสีมีวรรณะ ๖ ไกล่เรือนบิดาของมาณพ
มัญญกุณฑลลี มาณพเห็นพระฉัพพัคคังสีเหล่านั้น
คิดว่า นั่นอะไร เหลียวดูข้างโน้นข้างนี้ได้เห็นพระผู้มี -
พระภาคเจ้าผู้ฝึกตนแล้ว คຸ້ມครองตนแล้ว มีพระ
อินทรียสังบโชติช่วงอยู่ด้วยมหาปรีสลักษณะ ๓๒
ด้วยอนุพยัญชนะ ๘๐ และด้วยพระเกตุมาลาอันมีรัศมี
วาหนึ่ง ทรงรุ่งโรจน์ด้วยพระพุทธรสีอันเปรียบมิได้
ด้วยพระพุทธานุภาพอันเป็นอจินไตย ครั้นเห็นแล้ว
มาณพนั้นได้มีความคิดอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า
เสด็จถึงที่นี่แล้วหนอ ซึ่งพระองค์มีรูปสมบัติที่จะงำ

แม้พระอาทิตย์ด้วยพระเดชของพระองค์ พระจันทร์
ด้วยพระคุณที่น่ารัก สมณพราหมณ์ทั้งหมดด้วยความ
เป็นผู้สงบระงับ อันความสงบระงับพึงมีใน
ที่นี้แหละ อัครบุคคละในโลกนี้ ก็เห็นจะเป็นผู้นี้เอง
และก็เสด็จถึงที่นี้ก็เพื่อทรงอนุเคราะห์เราแน่แล้ว
มาณพนั้นมีเรือนว่างอันปิติที่มีพระพุทธรูปเป็นอารมณ์
สัมผัสแล้วตลอดกาล เสวยปิติโสมนัสไม่น้อย มีจิต
เลื่อมใสนอนประคองอัญชลี พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงเห็นเขาแล้ว มีพระดำริว่าเพียงเท่านี้ก็พอที่มาณพ
นี้จะเข้าถึงสวรรค์ ดังนี้แล้วก็เสด็จหลีกไป

แม้มาณพนั้นไม่ละปิติโสมนัสนั้นเลย ทำกาล
ตายไปบังเกิดในวิมานทอง ๑๒ โยชน์ ในสวรรค์ชั้น
ดาวดึงส์ ฝ่ายบิดาของเขา ให้ทำสักการะสรีระแล้ว
ในวันที่สองไปป่าช้าในเวลาเช้ามืด คร่ำครวญว่า โอ้เอ๋ย
มัญญกุณฑล โอ้เอ๋ย มัญญกุณฑล เดินพลางร้องไห้พลาง
วนไปรอบ ๆ ป่าช้า

เทพบุตรตรวจดูความสมบูรณ์แห่งสมบัติของ
ตนทบทวนดูว่า เราทำกรรมอะไร จากไหนจึงมาที่นี่ ได้
รู้อัตภาพก่อนของตน และเห็นความเลื่อมใสแห่งจิตที่
เป็นไปในพระผู้มีพระภาคเจ้า เพียงทำอัญชลีที่น่าจับใจ
ในเวลาจะตายในอัตภาพนั้น เกิดความเลื่อมใสและ
ความนับถือเป็นอันมากในพระตถาคตอย่างยิ่งว่า โอ
พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงมีอานุภาพมาก ใคร่ครวญดูว่า
อทินนปุพพกพราหมณ์ทำอะไรหนอ เห็นมาร้องให้อยู่
ในป่าช้า จึงคิดว่า พราหมณ์นี้ เมื่อก่อนไม่ทำแม่เพียง
ยารักษาเรา มาบัดนี้ร้องให้อยู่ในป่าช้า หาประโยชน์มิได้
เอาเถอะ เราจักให้พราหมณ์นั้นสังเวชแล้วให้ดำรง
อยู่ในกุศล ดังนี้แล้ว มาจากเทวโลกแปลงตัวเป็น
มัญญุกุณฑลีสั่งให้อยู่ ยืนประคองแขนคร่ำครวญอยู่
ใกล้ ๆ บิดาว่า โอ้ พระจันทร์ โอ้ พระอาทิตย์ ครั้งนั้น
พราหมณ์คิดว่า นี่มัญญุกุณฑลีสมาแล้ว ได้กล่าวกะเขา
ด้วยคาถาว่า

เจ้าแต่งตัว มีตัมहुเกลี้ยง ทรงมาลัยดอกไม้
 ทาตัวด้วยจันทร์แดง ประคองแขนคร่ำครวญ
 อยู่ในกลางป่า เจ้าเป็นทุกข์อะไรหรือ
 ลำดับนั้น เทพบุตรกล่าวกะพราหมณ์ว่า

เรือนรททำด้วยทองคำมุดผ่องเกิดขึ้นแก่ข้า
 ข้าหาคู่ลอรถนั้นยังไม่ได้ ข้าจะสละชีวิตเพราะ
 ความทุกข์นั้น.

ลำดับนั้น พราหมณ์กล่าวกะเทพบุตรนั้นว่า

พ่อมานพผู้เจริญ เจ้าอยากได้คู่ลอรถทองคำ
 แก้วมณี ทองแดง หรือเงิน จงบอกแก่ข้า ข้าจะ
 จัดคู่ล่อให้เจ้า

มานพได้ฟังดังนั้น คิดว่า พราหมณ์นี้ไม่ทำยา
 รักษาบุตร เห็นเราคล้ายลูกร้องให้พูดว่า จะทำลอรถทอง
 เป็นต้นให้ ช่างเถอะ ว่าเราจักข่มเขา จึงกล่าวว่า
 ท่าน จักทำคู่ล่อแก่ข้าใหญ่เท่าไร เมื่อพราหมณ์กล่าวว่า
 ใหญ่เท่าที่เจ้าต้องการ จึงขอว่า ข้าต้องการพระจันทร์

และพระอาทิตย์ ขอท่านจงให้พระจันทร์พระอาทิตย์
แก่ข้าเถิด

มาณพนั้นกล่าวตอบพราหมณ์นั้นว่า

พระจันทร์ พระอาทิตย์ทั้งสองย่อมปรากฏใน
ท้องฟ้านั้น รถทองของข้า ย่อมงามด้วยคู่ล้อ
ลำดับนั้น พราหมณ์กล่าวกะเทพบุตรว่า

พ่อมาณพ เจ้าเป็นคนโง่ ที่มาปรารภนาสิ่ง
ที่ไม่ควรปรารภนา ข้าเข้าใจว่าเจ้าจักตาย (เสีย
ก่อน) จักไม่ได้พระจันทร์และพระอาทิตย์แน่นอน
ลำดับนั้น มาณพได้กล่าวกะพราหมณ์ว่า คนที่
ร้องให้เพื่อต้องการสิ่งที่ปรากฏอยู่เป็นคนโง่ หรือว่าคนที่
ร้องให้เพื่อต้องการสิ่งที่ไม่ปรากฏอยู่เป็นคนโง่ แล้ว
กล่าวว่า

แม้การไปการมาของพระจันทร์พระอาทิตย์
ก็ยังเห็นกันอยู่ รัศมีของพระจันทร์พระอาทิตย์ ก็

ยังเห็นกันอยู่ในวิถีทั้งสอง คนที่ตายล่วงลับไปแล้ว
ใครก็ไม่เห็น บรรดาเราสองคนที่ร้องให้คร่ำครวญ
อยู่ในที่นี่ ใครโง่กว่ากัน

พราหมณ์ได้ฟังดังนั้นแล้ว กำหนดในใจว่า เจ้านี้
พูดถูก จึงกล่าวว่า

พ่อมาณพ ท่านพูดจริง บรรดาเราสองคนที่
ร้องให้คร่ำครวญอยู่ ข้านี้แหละเป็นคนโง่กว่า
ปรารถนาบุตรที่ตายล่วงลับไปแล้ว เหมือนทารก
ร้องไห้ยากได้พระจันทร์ฉะนั้น

พราหมณ์ได้หายโศกเศร้าเพราะถ้อยคำของ
มาณพนั้น เมื่อจะชมเชยมาณพ จึงกล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

เจ้ามารดข้าผู้เร้าร้อนให้สงบ ดับความกระวน
กระวายทั้งหมดได้ เหมือนเอน้ำารดไฟที่ราด
เปรียง (คือน้ำมันที่ทำจากไขวัว) ฉะนั้น เจ้าผู้ที่
บรรเทาความโศกเศร้าถึงบุตรของข้าผู้เฝ้าแต่เศร้าโศก
ชื่อว่าได้ถอนลูกศรคือความโศกที่เกาะหัวใจของข้า

ขึ้นได้แล้ว พ่อมาณพ ข้าเป็นผู้ที่เจ้าถอนลูกศร
คือความโศกขึ้นได้แล้ว ก็เป็นผู้ดับร้อน เย็นสนิท
ไม่ต้องเศร้าโศก ไม่ต้องร้องไห้เพราะฟังเจ้า ดังนี้

พราหมณ์ฟังคำถ้อยแล้ว ก็พิจารณาว่า เรา
ปรารถนาเรื่องที่ไม่น่าจะได้แล้วหนอ จึงถูกไฟคือ
ความโศกเผาอยู่อย่างเดียว ทำไมเรายังจะต้องการด้วย
ความพินาศและความทุกข์ซึ่งไร้ประโยชน์ ครั้นนั้น
เทพบุตรก็ได้คลายรูปมัจจุรฺกฤษณ์กลับเป็นรูปทิพย์ของ
ตนอย่างเดิม แต่พราหมณ์ไม่ได้ตรวจดูเทพบุตรนั้น
จึงพูดโดยใช้โวหารว่ามาณพอยู่อย่างเดิม

ลำดับนั้น พราหมณ์บรรเทาความโศกได้แล้ว
เห็นผู้ให้คำชี้แจงแก่ตน อยู่ในรูปเป็นเทวดา เมื่อจะ
ถามว่า ท่านชื่ออะไร จึงกล่าวคาถาว่า

ท่านเป็นเทวดา หรือเป็นคนธรรพ์ หรือเป็น
ท้าวสักกะผู้ให้ทานในชาติก่อน ท่านเป็นใครหรือ
เป็นบุตรของใคร เราจะรู้จักท่านได้อย่างไร

เทพบุตรแม่นั้น ก็ได้ชี้แจงตนแก่พราหมณ์นั้นว่า

ท่านเฒ่าบุตรที่ป่าช้าเองแล้ว คร่ำครวญร้องไห้
ถึงบุตรคนใด ข้าคือบุตรคนนั้น ทำกุศลกรรมแล้ว
ถึงความเป็นสหายของทวยเทพชั้นไตรทศ.

ลำดับนั้น พราหมณ์กล่าวกะเทพบุตรนั้นว่า

เมื่อท่านให้ทานน้อยหรือมากในเรือนของตน
หรือรักษาอุโบสถกรรมเช่นนั้น พวกเราก็มิได้เห็น
เพราะกรรมอะไรท่านจึงไปเทวโลกได้

ลำดับนั้น มาณพกล่าวกะพราหมณ์ว่า

ข้าป่วยเป็นไข้ได้รับทุกข์ มีกายกระสับ
กระส่ายอยู่ในที่อยู่ของตนได้เห็นพระพุทธรเจ้าผู้
ปราศจากกิเลสฐลี ข้ามั่นความสงสัย เสด็จไป
ดีแล้ว มีพระปัญญาไม่ทราโม ข้านี้มีใจเบิกบาน
เลื่อมใส ได้กระทำอัญชลีแต่พระตถาคต ข้าทำ
กุศลกรรมนั้น จึงถึงความเป็นสหายของทวยเทพ
ชั้นไตรทศ

เมื่อมาณพกำลังกล่าวอยู่อย่างนี้นั้นแล ท้าวเรือน
ร่างของพราหมณ์เต็มเปี่ยมไปด้วยปีติ เมื่อเขาจะ
ประกาศปีตินั้น จึงกล่าวว่า

นำอัศจรรย์หนอ ไม่เคยมีหนอ อัญชลี-
กรรมมีผลเป็นได้ถึงเช่นนี้ แม้ข้าก็มีใจเบิกบาน
มีจิตเลื่อมใส จึงขอถึงพระพุทธรเจ้าว่า เป็นสรวง
ที่พึงในวันนี้นี้แหละ

ลำดับนั้น เทพบุตรเมื่อจะประกอบพราหมณ์นั้น
ไว้ในกรถึงสรวงและสมาทานศีล จึงกล่าวสองคาถาว่า

ขอท่านจงมีจิตเลื่อมใส ถึงพระพุทธรเจ้า
พระธรรมและพระสงฆ์ว่า เป็นสรวงที่พึงในวัน
นี้แหละ อนึ่ง ท่านจงสมาทานสิกขาบท ๕ อย่า
ให้ขาดและต่างพร้อย จงรีบงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
เสีย จงเว้นการถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้ในโลก
จงไม่ดื่มน้ำเมา และไม่กล่าวเท็จ จงยินดีด้วย
ภรรยาของตน

พราหมณ์ถูกเทพบุตรประกอบไว้ใน การถึง
 สรรณะและการสมาทานศีลอย่างนี้แล้ว เมื่อจะรับคำของ
 เทพบุตรนั้นด้วยเศียรเกล้า จึงกล่าวคาถาว่า

ข้าแต่เทวดาผู้นำบุญฯ ท่านเป็นผู้ปรารถนา
 ประโยชน์ ปรารถนาเกื้อกูลแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้า
 จะทำตามคำของท่าน ขอท่านจงเป็นอาจารย์ของ
 ข้าพเจ้าเถิด ดังนี้

เมื่อพราหมณ์ได้กล่าวคำนั้นแล้ว ก็ได้กล่าวอีก
 สองคาถาว่า

ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธรเจ้าและพระธรรมว่า
 เป็นสรณะที่พึ่งอันยอดเยี่ยม และข้าพเจ้าขอถึง
 พระสงฆ์สาวกของพระพุทธรเจ้าผู้ทรงเป็นนรเทพ
 ว่าเป็นสรณะที่พึ่ง

ข้าพเจ้างดเว้นจากการฆ่าสัตว์อย่างฉับพลัน
 งดการถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้ในโลก ข้าพเจ้า
 ไม่ดื่มน้ำเมา และไม่กล่าวเท็จ และเป็นผู้ยินดีด้วย
 ภรรยาของตน ดังนี้.

แต่นั้น เทพบุตรคิดว่า กิจที่ควรกระทำแก่พราหมณ์ เราก็กะทำเสร็จแล้ว บัดนี้พราหมณ์คงจักเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเองดังนี้ แล้วก็ได้อันตรธานไป ณ ที่นั้นเอง แม้พราหมณ์ก็เกิดเลื่อมใสและนับถือมากในพระผู้มีพระภาคเจ้า และถูกเทวดาเตือน จึงบ่ายหน้าไปวิหารด้วยหมายใจจักเข้าเฝ้าพระสมณะโคตม มหาชนเห็นดังนั้น คิดว่าพราหมณ์นี้ไม่เข้าเฝ้าพระตถาคตตลอดกาลเท่านี้ วันนี้เข้าเฝ้าเพราะเคราะห์์โสภณ ถึงบุตร จักมีพระธรรมเทศนาเช่นไรหนอ จึงพากันติดตามพราหมณ์นั้นไป

พราหมณ์เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ทำปฏิสันถารแล้ว กราบทูลอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านพระโคตม คนไม่ให้ท่านอะไรๆ หรือไม่รักษาศีลเพียงแต่เลื่อมใสในพระองค์อย่างเดียว จะบังเกิดในสวรรค์ได้หรือ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่า ท่านพราหมณ์เมื่อย่ารุ่งวันนี้ มีภุมมเทวีเทพบุตรได้บอกเหตุที่เข้าถึงเทวโลกของตน แก่ท่านแล้วมิใช่หรือ ขณะนั้น มีภุมมเทวีเทพบุตร

ก็มาปรากฏองค์พร้อมกับวิมาน ลงจากวิมานถวาย
บังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ยืนประคองอัญชลีอยู่
ณ ที่สมควรแห่งหนึ่ง

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงกรรม
สุจริตที่เทพบุตรนั้นกระทำแล้วในที่ประชุมนั้น และทรง
ทราบว่ที่ประชุมมีความเหมาะสมที่จะฟังธรรม (ปริสาย
จิตตกลลตัม) จึงทรงแสดงสามูกังสิกเทศนา คือธรรม
แบบยกขึ้นแสดงเอง (แต่ไม่ได้บอกว่าเป็นเรื่องอะไร)

จบเทศนา เทพบุตร พราหมณ์ และบริษัทที่
ประชุมกัน รวมเป็นสัตว์แปดหมื่นสี่พันได้ตรัสรู้ธรรมแล

*****

เนื้อเรื่องที่กล่าวไว้ในคัมภีร์อรรถกถา ตอนที่
อธิบายถึงเรื่องมัญญุกุณฑลิตเทพบุตรก็มีเพียงเท่านี้ และ
คัมภีร์อรรถกถาของวิมานวัตถุนี้มีชื่อว่า **ปรมตฤททิปนิ**
ซึ่งแต่งโดยท่าน **ธรรมปาละ** ส่วนอรรถกถาธรรมบท
นั้นแต่งโดย**พระพุทธโฆษาจารย์** ข้อความในคัมภีร์

อรรถกถาทั้ง ๒ คัมภีร์นี้มีเนื้อเรื่องส่วนใหญเหมือนกัน แต่ก็มีแตกต่างกันบ้างเป็นส่วนน้อย เพราะในคัมภีร์ธรรมบทนั้นจะมีเนื้อเรื่องละเอียดกว่า เช่นตอนที่ มีภูฏกฤษณ์มาณจะตาย ในธรรมบทกล่าวว่า :-

พราหมณ์รู้ว่าบุตรจวนจะตายแล้วจึงคิดว่า “ถ้าบุตรของเราตายภายในเรือน คนทั้งหลายที่มาเยี่ยมก็จะมาเห็นทรัพย์สมบัติภายในเรือน เราจะต้องนำเขาไปไว้ข้างนอก ฉะนั้นจึงได้นำเอาบุตรออกมานอนที่ระเบียงเรือนข้างนอก (ปุตตํ อหริตฺวา พหิ อาลินฺเท นิปชฺชาเปสี)

ส่วนในคัมภีร์ปรมัตถทีปนี ท่านธรรมปาละกล่าวว่า ถึงตอนนี้ว่า “พราหมณ์คิดว่า เมื่อลูกเราตายในเรือน นำออกลำบาก จึงอุ้มบุตรให้ไปนอนที่นอกซุ้มประตู” (ปุตตํ คเหตฺวา พหิทฺวารโกฏฐเก นิปชฺชาเปสี)

ตอนที่กล่าวถึงพระพุทธเจ้าตรวจดูสัตว์โลกในเวลา จวนรุ่งอรุณ ในธรรมบทกล่าวว่า :-

ในเวลากำลังปัจจุสมัย (คือเวลาจวนสว่าง) วันนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อได้เสด็จออกจากพระมหากรุณาสมบัติ ก็ได้ทรงเล็งดูโลกด้วยพุทธจักขุเพื่อทอดพระเนตร เหล่าสัตว์ผู้เป็นเผ่าพันธุ์ที่พระองค์พอจะแนะนำได้ ซึ่งมีกุศลมูลอันหนาแน่นแล้ว ได้สร้างกุศลไว้มากแล้ว ในพระพุทธานุภาพแต่ปางก่อนทั้งหลายได้ทรงแผ่ตาข่ายคือพระญาณไปในหมื่นจักรวาล มัญจุกุนทลิมานพได้ปรากฏให้เห็นภายในตาข่ายคือพระญาณโดยอาการอันนอนอยู่ที่ระเบียงข้างนอกอย่างนั้น”

ส่วนในปรมัตถปิณี ท่านกล่าวไว้ว่า :-

“ณ ราตรีปัจจุสมัยใกล้รุ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จออกจากพระมหากรุณาสมบัติ ทรงตรวจดูโลก ทรงเห็นมัญจุกุนทลิมานพอายุ จะต้องตายในวันนั้นเอง และทรงเห็นโอกาสที่มานพนั้น กระทำกรรมอันเป็นไปเพื่อนรก จึงมีพระพุทธานุภาพว่า ถ้าเราไปในที่นั้นมานพ

นั้นจักทำจิตให้เลื่อมใสในเรา จักบังเกิดในเทวโลก จักเข้าไปหาบิดาที่ร้องให้อยู่ในป่าช้า ให้บิดาสังเวช เมื่อเป็นเช่นนั้น ทั้งเขาและบิดาของเขาจักมาหาเรา หม่อมมหาชนจักประชุมกัน เมื่อเราแสดงธรรมจักมีการ ตรัสรู้ธรรมกันมากในที่นั้น”

และตอนที่มัญญุกุณฑลจะตายแล้วไปเกิดใน สวรรค์นั้น ในธรรมบทกล่าวว่า :-

พระศาสดาทอดพระเนตรเห็นเขาแล้ว ทรง ทราบว่า พราหมณ์ผู้บิดานำเขาออกจากภายในเรือน แล้ว ให้นอนในที่นั้น ทรงดำริว่า “จะมีประโยชน์บ้าง หรือไม่หนอ ด้วยปัจจัยที่เราไปในที่นั้น” กำลังทรง รำพึงอยู่ได้ทรงเห็นเหตุนี้ว่า “มาณพนี้จักทำจิตให้ เลื่อมใสในเรา ทำกาลแล้ว จักเกิดในวิมานทอง สูง ๓๐ โยชน์ในดาวดึงส์เทวโลก มีนางอัปสรเป็นบริวาร พันหนึ่ง ฝ่ายพราหมณ์จักทำฌาปนกิจสรีระนั้น ร้องให้ ไปในป่าช้าเทพบุตรจักมองดูอัฏฐภาพตนสูงประมาณ ๓

คาวุต (ประมาณสามร้อยเส้น) ประดับด้วยเครื่องอลังการหนัก ๖๐ เล่มเกวียน มีนางอัปสรเป็นบริวารพันหนึ่ง”

ส่วนในปรมัตถที่ปณีกกล่าวว่า :-

ครั้นทรงทราบอย่างนี้แล้ว รุ่งเช้า ทรงนุ่งแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี (โดยธรรมดาพระพุทธรเจ้า และพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายจะทรงห่มจีวรต่อเมื่อจวนจะเข้าถึงหมู่บ้าน) ประทับยืนเปล่งพระพุทธรังสีมีวรัณะ ๖ ไกลเรือนบิดาของมัญญกุณฑลลีมาณพ มาณพเห็นพระฉัพพัตถรังสีเหล่านั้นแล้ว คิดว่า นั่นอะไร เหลียวดูข้างโน้นข้างนี้ ได้เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ฝึกตนแล้ว ค้มครองตนแล้ว มีพระอินทริย์สงบโชติช่วงอยู่ด้วยมหาปริสลักษณะ ๓๒ ด้วยอนุพยัญชนะ ๘๐ และด้วยพระเกตุมาลาอันมีรัศมีวาหนึ่ง ทรงรุ่งโรจน์ด้วยพระพุทธรสิริ อันหาที่เปรียบมิได้ ด้วยพระพุทธานุภาพ

อันเป็นอจินไตย ครั้นเห็นแล้ว มาณพนั้นได้มีความคิด
อย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าได้เสด็จมาถึงที่นี่แล้ว
หนอ ฯลฯ มาณพนั้นมีเรือนร่างอันปิติที่มีพระพุทธรูป
คุณเป็นอารมณ์สัมผัสแล้วตลอดกาล ฯลฯ

มาณพนั้นไม่ละปิติโสมนัสนั้นเลย ทำกาละ
ตายไปบังเกิดในวิมานทอง ๑๒ โยชน์ ในสวรรค์ชั้น
ดาวดึงส์ ฯลฯ

คำอธิบายจากคัมภีร์ปรมัตถทีปนี

กับในคัมภีร์ธรรมบทบางตอนไม่เหมือนกัน

ให้สังเกตว่า ข้อความในคัมภีร์ธรรมบท กับใน
คัมภีร์ปรมัตถทีปนี มีข้อความบางอย่างไม่เหมือนกัน
เช่นในธรรมบทกล่าวว่า มัญญุกุณฑลีมาณพตายไปแล้ว
ไปเกิดในวิมานทองสูง ๓๐ โยชน์ และมีอัฐภาพสูงถึง
๓ คาวุต

ส่วนในปรมัตถทีปนีกล่าวว่า ไปเกิดในวิมาน
ทอง ๑๒ โยชน์ และได้กล่าวถึงเรื่องนางอัปสร คือ

นางฟ้าที่เป็นบริวาร และไม่ได้กล่าวถึงว่า มัญจุกุนทลี
 มาณพมีอัตราภาพใหญ่โตขนาดไหน

รวมความแล้วก็คือ ถ้าต้องการจะทราบรายละเอียดที่พิศดารกว่า ต้องไปอ่านในคัมภีร์ธรรมบท
 และอีกอย่างหนึ่งในปรมัตถทีปนีได้กล่าวว่า เมื่อชน
 ทั้งหลายมาประชุมกันพร้อมทั้งบิดาของมัญจุกุนทลี
 และมัญจุกุนทลีเทพบุตรด้วยนั้น ไม่ได้บอกให้ชัดว่า
 พระองค์ทรงแสดงธรรมอะไร แต่ในธรรมบทได้กล่าวว่า
 หัวข้อธรรมที่พระองค์ทรงยกขึ้นมาแสดงนั้น คือ :-

มโนปุพฺพกุมา ฐมา	มโนเสฏฺฐา มโนมยา
มนสา เจ ปสนฺเนน	ภาสติ วา กโรติ วา
ตโต นํ สุขมนฺเวต	ฉายาว อนุปายินิ

มโน คือวิญญานเป็นรากฐานหรือเป็นที่มาของ
 สิ่งทั้งหลาย (คือทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรม นามธรรม
 และกฎธรรมดาทุกอย่าง) ประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่ง
 ทั้งหลายเกิดมาจากวิญญาน ฉะนั้นหาว่าบุคคลใด

มีวิญญูณผ่องใส จะพูดหรือทำอะไรก็ตาม เพราะเหตุ
ที่มีวิญญูณผ่องใส นั่น ความสุขจะติดตามเขาไป
เหมือนเงาติดตามตน

เทวดามายังโลกมนุษย์พร้อมกับวิมานได้

อนึ่ง มีข้อที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งคือ เทวดา
ทั้งหลายนั้นสามารถที่จะมายังโลกมนุษย์พร้อมกับวิมาน
ก็ได้ เช่นในปรมัตถทีปนีกล่าวว่า

พราหมณ์ได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า กระทำ
ปฏิสันถารแล้วกราบทูลอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านพระโคตม
คนไม่ให้ท่านอะไร ๆ หรือไม่รักษาศีล เพียงแต่เลื่อมใส
ในพระองค์อย่างเดียวยะบังเกิดในสวรรค์ ได้หรือ
พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่า ท่านพราหมณ์ เมื่อย่าง
วันนี้ มัฏฐกุณฑลีเทพบุตรได้บอกเหตุที่เข้าถึง
เทวโลกของท่านแล้ว มิใช่หรือ ขณะนั้นมัฏฐ-
กุณฑลีเทพบุตรมาปรากฏองค์พร้อมกับวิมาน ลงจาก

วิมาน ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ยืน
 ประคองอัญชลี ณ ที่สมควรแห่งหนึ่ง (โศ ตสฺมี ขณ
 มัญญกุณฑลิตเทวปุตฺโต สหวิมานเน อาคนุตวา
 ทิสฺสमानรूपํ วิมานโต โอรุษํ ภาควนฺตํ อณฺชลิ
 ปคฺคยํ เอกมนฺตํ อญฺจาติ)

ส่วนในธรรมบทได้กล่าวไว้ว่า :-

ลำดับนั้น พระศาสดาทรงทราบความที่มหาชน
 ยังไม่สิ้นความสงสัย (ในเรื่องที่มัญญกุณฑลิตายแล้ว
 ไปเกิดในสวรรค์) จึงได้ทรงอธิบายว่า “ขอมัญญ-
 กุณฑลิตเทพบุตรจงมาพร้อมกับวิมานด้วย” เธอมี
 อัตภาพอันประดับแล้วด้วยเครื่องอาภรณ์ทิพย์ มี
 ร่างสูงประมาณ ๓ คาวุต (คือสามร้อยเส้น) มาพร้อม
 กับวิมาน ลงมาจากวิมานแล้วก็ไปถวายบังคม
 พระศาสดา แล้วได้ยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง (อถสฺส
 อนิพฺเพติกภาวํ วิทิตฺวา สตฺถา “มัญญกุณฑลิตเทวปุตฺโต
 วิมานเนเนว สทฺธิ อากฺขณฺตฺติ อธิญฺจาต, โส

ติคาวุตปุปมาณน ทิพุพาภรณปฏิมณฺฑิเตน
 อตฺตภาเวนาคนฺตวา วิมานา โอรูปฺห สตุถารํ วนฺทิตฺวา
 เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ)

การตายและการเกิดใหม่

เหมือนกับการหลับและการตื่น

อนึ่ง ในธรรมบทนี้ยังมีกล่าวถึงข้อความบาง
 ตอนที่จะต้องจดจำเอาเป็นหลักเช่นที่กล่าวว่า :-

เมื่อพระตถาคตเสด็จลับส่ายตา มัญญุกุณฑลี
 มา ณ พ ซึ่งขณะกำลังมีใจเลื่อมใสเต็มที
 ก็ทำกาละคือดับจิตทันที แล้วก็ไปเกิดในวิมานทอง
 สูงประมาณ ๓๐ โยชน์ในเทวโลก **เสมือนนอนหลับ
 แล้วกลับตื่นขึ้น** (โส มาณโว ตถาคเต จกฺขุปถํ
 วิชฺชนฺเตยฺเว, ปสนฺนมนฺโน กาลํ กตฺวา สุตฺตปฺปพฺพุโธ
 วีย เทวโลเก ติสโยชนิกะ กนกวิมานะ นิพฺพุตฺติ)

ขอให้จำเป็นหลักไว้ได้เลยว่า คนเราเมื่อตาย คือ
 พอสิ้นใจ ก็จะได้เกิดใหม่ทันที คือต้องเกิดเป็น

โอปปาติกะก่อน ที่ว่า การตายแล้วเกิดใหม่เหมือนกับหลับแล้วตื่นนั้น หมายความว่า บางคนก็นอนหลับนานกว่าจะตื่น แต่บางคนก็หลับไม่นานแล้วก็ตื่น การนอนหลับเปรียบเหมือนการตาย การตื่นเปรียบเหมือนการเกิดใหม่ แต่โดยความเป็นจริงแล้ว ในขณะที่คนเราจะต้องตายจริง ๆ นั้น จะต้องมียากิพพ์เกิดก่อน การสิ้นใจ บางคนในขณะที่ตายไม่รู้ตัว ตายไปแล้วมีร่างกายเกิดใหม่นานแล้วก็ยังไม่รู้ตัว แต่บางคนก็รู้ตัวเร็ว ฉะนั้นจึงเปรียบเหมือนการหลับแล้วตื่น ถ้าคนไหนรู้ความจริงในเรื่องนี้ชัดแจ้งและมีความเชื่อสนิทด้วย เวลาตายจะไม่มีความกลัวตายเลย เหมือนคนโดยทั่วไปไม่มีใครกลัวการนอนหลับ เพราะการนอนหลับเป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์มาก และมีความแน่ใจว่า จะต้องตื่นขึ้นมาอีก ฉะนั้นจึงไม่มีใครกลัวการนอนหลับ

ข้อความในคัมภีร์อรรถกถาพระพุทธเจ้า ก็ได้ตรัสไว้เหมือนกัน

และยังมีตอนหนึ่งที่กล่าวไว้ในธรรมบทซึ่งควร
จะตั้งข้อสังเกตเอาไว้ คือท่านกล่าวว่า :-

พระศาสดาเมื่อจะทรงประกาศถ้อยคำที่ชน
ทั้งสอง (คือพราหมณ์กับมัญญุกุณฑล) กล่าวโต้ตอบ
กัน จึงได้ทรงเล่าเรื่องมัญญุกุณฑลทั้งหมด ให้มหาชน
ฟัง เพราะฉะนั้นเรื่องมัญญุกุณฑลนั้นจึงได้ชื่อว่าเป็น
พุทธภาษิต (โส ทูวิหิ ชเนหิ กถิตํ กถํ ปกาเสนโต
สพฺพํ มญฺญุกุณฺฑลิวตฺตํ กเถสิ, เตเนเวตํ พุทธภาสิตํ
นาม ชาตํ)

นี่คือข้อความที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ธรรมบทภาค ๑
ในเรื่องของมัญญุกุณฑล ที่ว่าให้ตั้งข้อสังเกตนั้น ก็
เพราะมักจะมีปัญหาเกิดขึ้นว่า เนื้อเรื่องในคัมภีร์
อรรถกถานั้น พระพุทธเจ้าได้เคยตรัสไว้หรือเปล่า ?
หรือเป็นเรื่องที่พระอรรถกถาจารย์ท่านแต่งขึ้นเอง

ทำนองนิยายอิงประวัติศาสตร์หรืออิงหลักธรรม ? แต่จากหลักฐานในที่นี้แสดงว่า “เรื่องในคัมภีร์อรรถกถา ก็เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เหมือนกัน เป็นแต่เรื่องราวที่กล่าวไว้ในคัมภีร์อรรถกถานั้น ไม่ได้ยกขึ้นสู่การสังคายนาเหมือนกับคัมภีร์พระไตรปิฎก” เพราะเป็นเรื่องที่มีรายละเอียดมาก ในพระไตรปิฎกจึงบันทึกไว้เฉพาะแต่ข้อความที่เป็นหลักธรรมสำคัญ ๆ และเนื้อเรื่องที่สำคัญ ๆ เท่านั้น

เทวดาสามารถแปลงตัวเป็นมนุษย์ หรือแปลงตัวเป็นอะไรก็ได้

ขอให้สังเกตว่า มัญจุกฺคณทลิตเทพบุตร เมื่อมาอยู่ในภพในภูมิของตน คือในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น มีรูปร่างใหญ่โตสูงถึง ๓ คาวุตคือประมาณ ๓๐๐ เส้น แต่เมื่อได้ลงมายังโลกมนุษย์ ก็ได้แปลงตัวเป็นมนุษย์เหมือนกับตอนที่ยังไม่ตาย และสามารถทำให้บิดาเห็นได้และจำได้ว่า มีรูปร่างลักษณะเหมือนกับมัญจุกฺคณทลิต

माणพทุกอย่าง แต่ก็สงสัยเพราะรู้ว่า ลูกของตนก็ได้
ตายไปแล้วและก็ได้เผาไปแล้ว แต่เหตุไฉนจึงมีคนซึ่งมี
รูปร่างลักษณะเหมือนกับลูกของตัวเองมายืนกอดแขน
ร้องให้อยู่ที่เผาศพ

เรื่องเทวดาแปลงตัวเป็นมนุษย์ หรืออาจจะ
แปลงเป็นสัตว์อะไรก็ได้ เช่นแปลงเป็นสิงห์เป็นเสือ
ขวางทางพระนางมัทรีในเรื่องของพระเวสสันดร หรือ
แปลงเป็นสุนัข ดังเช่นในเรื่องสุชาโกชนชาดก ดังที่ได้
เคยกล่าวมาแล้วก็ได้ หรืออาจจะแปลงเป็นผีปีศาจดัง
เช่นในเรื่องเมตตสูตร ตอนที่กล่าวถึงพระภิกษุทั้งหลาย
ไปอยู่ป่า แล้วถูกรุกขเทวดาหลอกโดยแปลงเป็นปีศาจ
ที่น่ากลัว เพื่อมิให้พระภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นอยู่จำ
พรรษาในป่านั้น อย่างนี้ก็มี และนอกจากนี้พระภิกษุ
ผู้มีฤทธิ์ เช่นพระมหาโมคคัลลานะก็สามารถที่จะ
แปลงร่าง หรือเนรมิตร่างเป็นพญานาค เป็นครุฑหรือ
เป็นสัตว์เล็ก ๆ ก็ได้ ในเรื่องการแปลงร่างนี้ ถ้าเข้าใจ
หลักวิชาในเรื่องอภิญญา โดยเฉพาะในเรื่อง

อิทธิวิธแล้ว จะเห็นว่าเป็นเรื่องที่เป็นไปได้แน่นอน
แต่ก็มีข้อสงสัยว่า :-

เหตุใดในเรื่องเทวดาแปลงร่างเป็นนั่นเป็นนี่
ในสมัยปัจจุบันนี้จึงไม่มีให้เห็นบ้าง ทำไมจึงมีแต่ใน
อดีต ? ปัญหาอันนี้ยังหาคำตอบไม่ได้

และอีกอย่างหนึ่งวิมานของเทวดาทั้งหลายตามที
ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ของพุทธศาสนา ก็มักจะมีลักษณะ
เหมือนกับปราสาทราชวังหรือโบสถ์วิหาร ตามศิลปะของ
ไทย และสามารถที่จะพาเคลื่อนที่ไปไหนมาไหนได้ด้วย
ดังเช่นในเรื่องของมัจจุรูกุณฑลเทพบุตรอย่างนี้เป็นต้น
ไม่เหมือนกับเรื่องที่อยู่ของเทวดาฝรั่งตามที่กล่าวไว้ในหนังสือ
โลกทิพย์ และยานพาหนะของเทวดาในพุทธศาสนาก็
จะมีลักษณะเหมือนกับยานพาหนะของพระราชาในสมัย
โบราณ คือเป็นราชรถเทียมด้วยม้า และอาวุธก็จะเป็น
ศรหรือเป็นหอกเป็นดาบเหมือนในสมัยโบราณ แต่ใน
หนังสือโลกทิพย์มีการกล่าวถึงเรือยอร์ช เล่นอยู่ใน
ทะเลสาบ ไม่มีการกล่าวถึงเรื่องยานพาหนะเหมือน

ในสมัยโบราณ หรืออาจจะเป็นไปได้ว่า ในเมืองนรก และสวรรค์ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงมีวิวัฒนาการเหมือนในโลกมนุษย์แล้ว ฉะนั้นเรื่องของเมืองนรกและสวรรค์ในปัจจุบัน จึงไม่เหมือนกับในสมัยก่อน แต่อย่างไรก็ดี เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มีรายละเอียดมาก แต่ก็มีทางที่จะทดสอบได้โดยวิธีการติดต่อทางวิญญาณ ซึ่งข้าพเจ้า เคยทำมาบ้างแล้ว ขอให้อ่านดูจากหนังสือชุด **แว่วเสียงสวรรค์** ซึ่งมีด้วยกันทั้งหมด ๕ เล่ม และอีกเล่มหนึ่งคือเรื่อง**ตอบปัญหาต่าง ๆ** เล่มนี้มีเล่มเดียวแต่ก็หนาหลายร้อยหน้า หนังสือเหล่านี้ ยังมีที่สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ

**พระอรหันต์ที่ได้อภิญาทุกองค์
สามารถไปเที่ยวเมืองนรกสวรรค์
แล้วนำเรื่องมาบอกเล่าให้โลกมนุษย์ฟังได้**
ปัญหามีอยู่ว่า เรื่องวิมานวัตถุที่กล่าวไว้ในคัมภีร์
พระไตรปิฎกนั้น ใครเป็นคนรู้และนำเอาเรื่องเหล่านี้มา

บอกให้โลกมนุษย์รู้ได้อย่างไร ? เพื่อเป็นการตอบปัญหาข้อนี้ข้าพเจ้าจะนำเอาเรื่องจากพระไตรปิฎก เล่มที่กล่าวถึงเรื่องวิมานวัตถุ คือพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๖ มาเล่าให้ดูพอเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้.

๔. กักกภูทกสหายกวิมาน

ว่าด้วยวิมานที่เกิดจากการถวายโภชนะรสปุ

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า :-

(๕๔) วิมานเสาแก้วมณีนี้สูง ๑๒ โยชน์โดยรอบมีห้องรโหฐาน ๗๐๐ ห้อง เป็นห้องโอฬาร มีเสาแก้วไพฑูรย์ ลาดด้วยเครื่องลาดที่ถูกต้อง สวยงาม ท่านอยู่ ต็มกิน ในวิมานนั้น มีพิณทิพย์บรรเลงไพเราะ มีเบญจกามคุณ มีรสเป็นทิพย์ และเทพนารีแต่งองค์ด้วยเครื่องทองฟ่อนรำอยู่ เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนั้น เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน

ดูก่อนท้าวผู้มีอำนาจมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ

เทพบุตรนั้นดีใจ ฤ็กพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า ปุทองมีสิบขายืนอยู่ที่ประตูคอยเตือนสติให้ระลึก (ถึงกรรม) ได้สง่างาม เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้า เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

* เรื่องกักกฏกรสหายกวิมาน เท่าที่มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกนั้นก็มิใช่เพียงเท่านี้ ส่วนในคัมภีร์ปรมัตถทีปนี ซึ่งเป็นคัมภีร์อรรถกถาอธิบายในเรื่องวิมานวัตถุที่ท่านได้กล่าวไว้ดังนี้ :-

---

* วิญญาน ฉบับที่ ๕-๖ พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๓๓

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวันกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเริ่มเจริญวิปัสสนา เกิดโรคปวดหูขึ้นมา ไม่อาจที่จะเจริญวิปัสสนาได้ เพราะมีร่างกายไม่สบาย แม้ประกอบยาต่าง ๆ ตามวิธีที่หมอทั้งหลายบอก โรคก็ไม่สงบ ภิกษุนั้นได้กราบทูลความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบว่า โภชนะที่มีรสปูเป็นสัปายะแก่เขา จึงตรัสแก่ภิกษุรูปนั้นว่า ภิกษุ เธอจงไปเที่ยวบิณฑบาตที่นาของชาวมคธ.

ภิกษุนั้นคิดว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงเห็นการณ์ไกล คงจักทรงเห็นอะไร ๆ เป็นแน่ จึงทูลรับพระพุทธดำรัสว่า สาธุ พระเจ้าข้า ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ถือบาตรจีวรไปที่นาของชาวมคธ ได้ยินบิณฑบาตที่ประตูกระท่อมของคนเฝ้านาคนหนึ่ง คนเฝ้านั้น ปรงอาหารรสปูและหุงข้าวแล้ว คิดว่าพักเสียหน่อยหนึ่งแล้วจึงจักกิน นั่งอยู่ เห็นพระเถระจึงรับบาตร นิมนต์ให้นั่งในกระท่อม ได้ถวายภัตตาหาร

ที่มีรสขม เมื่อพระเถระฉันภัตตาหารนั้นได้หน่อยหนึ่งเท่านั้น โรคปวดหูก็สงบ เหมือนอาบน้ำร่ายหม้อ พระเถระนั้นได้ความสบายใจเพราะอาหารเป็นสัปปายะ น้อมจิตไปโดยวิปัสสนา ยังฉันไม่ทันเสร็จ ก็ทำอาสวะให้สิ้นไปโดยไม่เหลือ ตั้งอยู่ในพระอรหัต กล่าวกะคนเผื่อนว่า อุบาสก โรคของอาตมาสงบ เพราะฉันบิณฑบาตของท่าน กายและใจสบาย แม้ท่านก็จักปราศจากทุกข์กายทุกข์ใจด้วยผลแห่งบุญของท่านนั้น ทำอนุโมทนาแล้วหลีกไป

สมัยต่อมา คนเผื่อนาตายไปบังเกิดในห้องแก้วไพฑูรย์ ประดับด้วยห้องรโหฐาน ๗๐๐ ห้อง ในวิมานทองเสาแก้วมณี ๑๒ โยชน์ ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หนึ่งในที่ประตูของวิมานนั้น มีปูทองอยู่ในสาแหรกแก้วมุกดา ซึ่งพิสูจน์ถึงกรรมตามที่สั่งสมไว้ห้อยอยู่ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะไปในดาวดึงส์นั้น โดยนัยที่ได้กล่าวไว้แล้วแต่ก่อน เห็นวิมานนั้นแล้ว ได้ถามด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

วิมานเสาแก้วมณีนี้สูง ๑๒ โยชน์โดยรอบ (คือทั้ง ๔ ทิศ) มีห้องรโหฐาน ๗๐๐ ห้อง เป็นห้องโถงใหญ่ มีเสาแก้วไพฑูรย์ ลาดด้วยเครื่องลาดที่ถูกใจ (คือปูลาดด้วยแผ่นทอง) สวยงาม ท่านอยู่ดื่มกิน ในวิมานนั้น มีพิณทิพย์บรรเลงไพเราะ มีเบญจกามคุณ มีรสเป็นทิพย์ และเทพนารีแต่งองค์ด้วยเครื่องทองฟ้อนรำอยู่ เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนั้น เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโมกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน

ดูก่อนท้าวผู้มีอำนาจมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ

เทพบุตรแม้นั้นได้พยากรณ์แก่พระเถระแล้ว เพื่อแสดงความนั้น พระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่า

เทพบุตรนั้นดีใจ ฤๅพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า ปุททองมีสิบขา ยืนอยู่ที่ประตู คอยเตือนสติให้ระลึก (ถึงกรรม) ได้สง่างาม เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้า จึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้า

ข้าแต่ภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ข้าพเจ้าขอบอกแก่ท่าน ครั้นเกิดเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้าได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จากคำอธิบายในคัมภีร์อรรถกถา นี้ มีข้อที่น่าสังเกตหลายอย่างเช่น ชาวนาได้ถวายเป็นอาหารซึ่งประกอบด้วยรสปุ และแล้วก็มีปุทองเกิดอยู่ในวิมาน ซึ่งปุที่ว่านี้จะเป็นปุที่มีชีวิตหรือปุแบบตึกแกก็ไม่ได้กล่าวไว้ชัด

สำหรับในกรณีอย่างนี้ ข้าพเจ้าเคยพบตัวอย่างจากผู้ที่เคยทำบุญอะไรไว้ ก็จะมีสิ่งนั้นปรากฏอยู่ในที่อยู่ของตน เช่น ๑๐ กว่าปีมาแล้ว คุณนายล้นจี มารดาของจอมพลถนอม กิตติขจร ก่อนที่จะตายได้ถวายผ้าไตรจีวรและเครื่องอัฐบริขารสำหรับจะทอดกฐินในปีนั้น เมื่อตายไปแล้วปรากฏว่า มีผ้าไตรจีวรตั้งอยู่บนพานแว่นฟ้าในสถานที่พักฟื้นในโลกทิพย์ ซึ่งเรื่องนี้ได้เคยเขียนภาพสถานที่อยู่รวมทั้งสภาพร่างกาย และสิ่งแวดล้อมในห้องนั้นด้วย (รูปนี้ยังเก็บไว้ที่สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ จนกระทั่งถึงบัดนี้)

และที่น่าสงสัยก็คือ ปุที่นำมาทำกับข้าวนั้นเข้าใจว่าจะต้องมีการฆ่า และทำไมจึงไม่ได้รับผลของบาปเพราะเหตุนี้ แต่ก็อาจเป็นไปได้ว่า ในขณะที่ตายจิตใจผ่องใส เพราะนึกถึงแต่บุญกุศลที่ได้ทำไว้ และได้มีโอกาสถวายพระซึ่งต่อมาไม่นานก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ เพราะท่านได้ฉันอาหารที่เป็นสัปปายะทำให้โรคปวดหูหาย

และอีกอย่างหนึ่งก็คือขอให้สังเกตว่า วิมาน
ที่อยู่ของเทพบุตรองค์นี้มีลักษณะคล้าย ๆ กับ มณฑป
จตุรมุข ดังที่เห็นอยู่ตามวัดต่าง ๆ เช่นที่พระพุทธรูปบาท
จังหวัดสระบุรี เป็นต้น

และจากเรื่องนี้ก็ให้เห็นแล้วว่า เรื่องราวของ
เทวดาดังที่กล่าวไว้ในเรื่องวิมานวัดภูนั้น ที่มีกล่าวไว้ใน
พระไตรปิฎก ก็เพราะมีพระอรหันต์ที่ได้อภิญญาเช่น
พระมหาโมคคัลลานะ เป็นต้นได้ไปเห็นมา และได้
สนทนาไต่ถามเรื่องราวต่าง ๆ จากเทวดา แล้วนำมา
บอกยังโลกมนุษย์ ฉะนั้นเรื่องอย่างนี้จึงเป็นที่รู้กันทั่วไป

หนึ่งในตอนต้นของคัมภีร์ปรมัตถทีปนีนี้ ท่าน
ธรรมปาละผู้แต่งคัมภีร์นี้ ท่านได้แต่งเป็นคาถานมัสการ
พระรัตนตรัยไว้ว่า :-

คันทารัมภกถา

ข้าพเจ้าขอไหว้พระพุทธรเจ้า ผู้มีพระมหา-
กรุณา เป็นนาถะ ทรงข้ามสังสารสาครด้วย

ไฉนธรรม ทรงแสดงธรรมอันละเอียดลุ่มลึกมี
นัยวิจิตร

ข้าพเจ้าขอไหว้พระธรรมซึ่งเป็นสิ่งสูงสุดที่
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบูชาแล้ว ซึ่งเป็นเครื่อง
นำผู้สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะออกไปจากโลก

ข้าพเจ้าขอไหว้พระอริยสงฆ์ ผู้สมบูรณ์ด้วย
คุณมีศีลเป็นต้น ผู้ตั้งอยู่ในมรรคและผล ผู้เป็น
บุญเขตอันยอดเยี่ยม

บุญใด เกิดจากการไหว้พระรัตนตรัยดังกล่าว
มานี้ ด้วยอำนาจแห่งบุญนั้น ขอให้ช่วยกำจัด
อันตรายให้แก่ข้าพเจ้าในที่ทั้งปวง

บุญใด ๆ อันเทวดาทั้งหลายทำไว้ในชาติก่อน ๆ
เทศนาอันใด ที่ทำผลแห่งกรรมให้ประจักษ์ โดย
การถามและการตอบของเทวดาเหล่านั้น ซึ่งชี้ให้
เห็นว่า บุญทั้งหลายที่ทำไว้แล้วย่อมให้ผลเช่นใด

อนึ่ง พระอรหันต์ทั้งหลายผู้เชี่ยวชาญแต่ก่อน ได้สังคายนาเรื่องใดไว้ในคัมภีร์ขุททกนิกาย โดยชื่อว่าวิมานวัตถุ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจักยึดนัยที่มากในอรรถกถารุ่นเก่านั้น และเมื่อจะประกาศนิทาน (คือเรื่องราวอันเป็นต้นเหตุที่มา) ทั้งหลายในเทศนานั้น ๆ โดยเฉพาะ ข้าพเจ้าก็จักแต่งกถาพรรณนาอรรถอันงาม ซึ่งหมดจดดี ไม่สับสน มีวินิจฉัยอรรถอย่างละเอียด ไม่ผิดพลาดทริสมัยของพระเถระทั้งหลายผู้อยู่ในมหาวิหาร ตามกำลังขอสาธุชนทั้งหลาย จงตั้งใจฟังวิมานวัตถุนั้นของข้าพเจ้า ซึ่งกำลังกล่าวอยู่ โดยเคารพเทอญ.

คำนมัสการที่ท่านธรรมปาละได้แต่งไว้เป็นทำนองคาถานี้ ขอให้ท่านทั้งหลาย ๆ เทียว และพิจารณาให้ละเอียดแล้วจะได้รู้จักวินิจฉัยว่า เรื่องราวที่กล่าวไว้ในวิมานวัตถุควรเชื่อถือได้เพียงไร และนอกจากนี้จะทำให้เห็นถึงวิธีการในการทำสังคายนา แล้วนำมาบันทึกไว้ในคัมภีร์เพื่อให้จดจำสืบ ๆ ต่อกันมาอย่างไร

อย่างน้อยที่สุดก็ควรจะเข้าใจไว้ด้วยว่า ข้อความที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎกนั้นไม่ใช่เป็นสำนวนคำพูดของพระพุทธเจ้าทั้งหมด เพราะส่วนใหญ่พระอรหันต์ผู้ทำการสังคายนา ซึ่งเรียกว่า พระสังคาหกาจารย์ หรือ พระสังคีติกาจารย์นั้นเป็นผู้แต่งขึ้นใหม่ และตอนใดที่เป็นข้อความที่สำคัญนั้น ท่านก็จะแต่งเป็นบทกวี คือเป็นคาถา ทั้งนี้เพื่อจะได้จดจำได้ง่าย และจำไว้ได้โดยไม่ผิดจากความหมายเดิม

คำว่าวิมานมีความหมายอย่างไร

อนึ่ง คำว่าวิมานซึ่งหมายถึงที่อยู่ของเทวดาทั้งหลายนั้น ท่านธรรมปาละได้อธิบายไว้ว่า :-

วิมานก็คือสถานที่อยู่และที่เล่นของเทวดาทั้งหลาย ซึ่งนับว่าพิเศษมาก และวิมานเหล่านี้บังเกิดขึ้นด้วยอำนาจของสุจริตกรรม (คือกุศลกรรม) ของเทวดาเหล่านั้นและวิมานทั้งหลายนั้นย่อมรุ่งเรือง (คือส่องแสงโชติช่วงชัชวาล) ด้วยรัตนะต่าง ๆ มีสีและ

ทรวดทรงอันวิจิตร มีขนาดนับตั้งแต่ ๑ โยชน์ ๒ โยชน์ เป็นต้นขึ้นไป

อนึ่ง ท่านยังได้อธิบายไว้อีกว่า เรื่องต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ในเรื่องวิมานวัตถุนี้ เกิดขึ้นจากการถามและการตอบ ซึ่งผู้ที่ถามนั้นบางเรื่องพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ถาม บางเรื่องท้าวสักกะเป็นผู้ถาม บางเรื่องพระสาวกเป็นผู้ถาม แต่ส่วนใหญ่แล้วพระมหาโมคคัลลานะเป็นผู้ถาม ส่วนคำตอบนั้นเทวดาผู้ที่ถูกถามเป็นผู้ตอบ และท่านได้เล่าเรื่องพระมหาโมคคัลลานะซึ่งโดยปกติได้จาริกไปยังเทวโลกบ่อยๆ ไว้ดังนี้

พระเถระเมื่อจะกล่าว ท่านก็จะเที่ยวจาริกไปในเทวโลก เพื่อเกื้อกูลโลกไถ่ถามเทวดาทั้งหลายในเทวโลกแล้วกลับมายังมนุษย์โลกอีก ทำคำถามและคำตอบไว้รวมกันเพื่อทำผลบุญให้ประจักษ์แก่มนุษย์ทั้งหลาย กราบทูลเรื่องถวายพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วจึงกล่าวแก่ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะตรัสก็โดยถาม

ปัญหา เทวดาทั้งหลายตอบท้าวสักกะนั้นก็ดี ตอบท่าน พระมหาโมคคัลลานเถระก็ดี ก็โดยตอบปัญหา เหมือนกัน โดยนัยดังกล่าวมานี้ คาถาวิมานวัตถุ พระผู้มีพระภาคเจ้า พระเถระทั้งหลาย และเทวดาทั้งหลาย กล่าว ก็โดยถามปัญหา และเทวดาทั้งหลายกล่าวไว้ในที่นั้น ๆ ก็โดยตอบปัญหานั้น ภายหลังพระธรรม-สังคาหกาจารย์ทั้งหลายผู้สังคายนาธรรมวินัย รวบรวม ยกขึ้นสู่สังคีติว่า **วิมานวัตถุ** อย่างเดียว

อนึ่ง มีอาจารย์บางพวกกล่าวถึงวิธีการที่พระโมคคัลลานะ จาริกไปในเทวโลกว่า วันหนึ่ง ท่านพระมหาโมคคัลลานะไปในที่ลับ หลีกเร้นอยู่ เกิดความคิดขึ้นมาว่า ปัจจุบันนี้ มนุษย์ทั้งหลาย เมื่อ ความถึงพร้อมแห่งวัตถุ (คือไทยธรรมของที่จะถวาย) ความถึงพร้อมแห่งเขต (คือทักษิณายุคคคือบุคคลผู้ที่ควรถวาย) และความถึงพร้อมแห่งจิตเลื่อมใสของตน คือเจตนา แม้ไม่มี ก็ยังพากันทำบุญ และได้ไปบังเกิดในเทวโลกเสวยสมบัติอันโอฬาร ถ้ากระไร เรา

จักราริกไปในเทวโลก ทำเทวดาเหล่านั้นเป็นประจักษ์
พยานให้กล่าวบุญ ตามที่พวกเขาได้สร้างสมไว้ และ
ผลบุญตามที่ได้ประสบแล้วกราบทูลความนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อเป็นดังนั้น พระศาสดาของเรา
เมื่อทรงแสดงผลกรรมให้ประจักษ์ชัดแก่มนุษย์ทั้งหลาย
เหมือนดังทรงทำพระจันทร์เพ็ญให้อุทัยขึ้น ณ พื้น
นภากาศ ทรงชี้ความที่บุญทั้งหลายแม้ประมาณเล็กน้อย
ก็ยังมีผลโอฬาร โดยศรัทธาความเชื่อต่อเนื่องกันได้
ทรงทำวิมานวัตถุนั้น ๆ ให้เป็นวัตถุปัตติเหตุ (คือทรง
ถือเอาเรื่องที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเหตุแห่งการเทศนา) แล้วก็
จันทรงประกาศพระธรรมเทศนาได้ยิ่งใหญ่ พระธรรม
เทศนานั้นก็จะเป็นประโยชน์เกื้อกูลความสุขแก่ชนเป็น
อันมาก ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ท่านลุกขึ้น
จากอาสนะ นุ่งผ้า ๒ ชั้นย่อมนดีแล้วผืนหนึ่ง อีกผืนหนึ่ง
ห่มเฉวียงบ่าเปรี๊ยะดั่งฟ้าแลบ มีลำสาຍคล้ายหิงคุ (คือ
สีแดงแบบสีชาด) ตามธรรมชาติ และเปรี๊ยะดั่ง
ยอดเขาอัญชันคีรีเดินได้ ซึ่งฉาบด้วยแสงสนธยาไปเฝ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่สมควร ส่วนหนึ่ง กราบทูลความประสงค์ของตน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตแล้ว ก็ลุกจากอาสนะ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า ทำประทักษิณเวียนขวา เข้าจตุตถฆาน อันเป็นบาทแห่งอภิญญา ออกจากจตุตถฆานนั้นแล้ว ก็ถึงภพดาวดึงส์ในทันทีนั้น โดยกำลังฤทธิ์ จึงไถ่ถามถึงบุญกรรม ตามที่เทวดาทั้งหลายนั้น ๆ สร้างสมไว้ เทวดาเหล่านั้น ก็บอกกล่าวแก่ท่าน ท่านกลับจากดาวดึงส์นั้นมายังมนุษย์โลกแล้ว กราบทูลเรื่องนั้นทั้งหมด ถวายพระผู้มีพระภาคเจ้า โดยทำนองที่เป็นไปในภพดาวดึงส์นั้น พระศาสดา ก็ได้ทรงรับทราบเรื่องนั้นแล้ว ทรงทำวิมานวัตถุนั้นให้เป็นวัตถุปฏิบัติเหตุ แล้วทรงแสดงธรรมโดยพิสดาร โปรดบริษัทที่มาประชุมกัน

*****

จากคำอธิบายในคัมภีร์ปรมัตถทีปนีที่ได้อ้างมานี้ ขอให้สังเกตว่า เรื่องราวต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ในคัมภีร์

วิมานวัตถุนี้ เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ทรงรับรอง เพราะเรื่องราวต่าง ๆ ที่พระโมคคัลลานะได้ไปรู้เห็น มานั้น ก็ได้นำมาเล่าถวายพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบ แล้วพระพุทธเจ้าก็จะทรงถือเอาเรื่องที่พระโมคคัลลานะ มากราบทูลให้ทราบนี้ขึ้นเป็นหัวข้อของการแสดงธรรม- เทศนาโปรดคนอื่น ๆ อย่างนี้ทุกครั้ง และพระอานนท์ ก็จะต้องจำเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงนั้นเอาไว้ได้ ทั้งหมด และเวลาทำการสังคายนาครั้งแรกที่เมือง ราชคฤห์นั้น ท่านก็ได้เล่าเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ทั้งหมด ให้พระอรหันต์ ๕๐๐ ที่มาร่วมประชุมทำการสังคายนา ในครั้งนั้น และในคัมภีร์ปรมัตถทีปนีนี้ยังได้กล่าวอีกว่า ข้อความที่พระอานนท์ได้ยินได้ฟังมาจากพระพุทธเจ้า และจากพระอรหันต์องค์อื่น ๆ นั้นมีอะไรบ้าง ดังนี้

ธรรมเหล่าใดอันข้าพเจ้าให้เป็นไป (คือที่ข้าพเจ้า จำได้และที่เล่าให้ที่ประชุมสังคายนาฟัง) ข้าพเจ้าเรียน ธรรมเหล่านั้น จากพระพุทธองค์ ๘๒,๐๐๐ พระธรรม ขันธุ์ จากภิกษุ (เช่นพระสารีบุตรเถระ) อีก ๒,๐๐๐ พระ ธรรมขันธุ์ รวมเป็น ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธุ์

ทวาสีติ พุทุโต คณฺหี   เทว สหสฺसानิ ภิกฺขุโต
 จตุราสีติ สหสฺसानิ   เย เม ฌมา ปวตฺติโน

ขุ.วิ. อญ. หน้า ๕

จากข้อความที่อ้างมานี้แสดงว่า พระอานนท์จำ
 พระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นได้ทั้งหมด แต่ใน
 เวลาสังคายนาครั้งแรกนั้น เฉพาะในด้านวินัย
 พระอุบาลีเถระ ซึ่งเป็นเอตทัคคะในทางวินัยเป็นผู้
 ตอบปัญหา หรือเป็นผู้เล่าเรื่องเกี่ยวกับวินัยทั้งหมด

อนึ่งมีข้อที่ควรสังเกตไว้อีกอย่างหนึ่งกล่าวคือ
 ในคัมภีร์อรรถกถาของวิมานวัตถุนี้ส่วนมากจะไม่ได้
 กล่าวว่า ภายหลังที่พระโมคคัลลานะ หรือใครก็ตาม
 ที่มาเล่าเรื่องเวทดาเรื่องวิบาก หรือเรื่องผลของบุญให้
 พระพุทธองค์ทรงทราบแล้ว พระองค์ได้ทรงแสดงธรรม
 อะไรให้ที่ประชุมฟัง เช่นเรื่องมัญจุกฺกณฺทลีสเทพบุตร
 ในปรมัตถทีปนีไม่ได้บอกให้ชัดว่า พระองค์ทรงแสดง
 ธรรมอะไร แต่เรื่องเดียวกันนี้ในธรรมบทได้บอกไว้

ชัดว่า พระองค์ได้ทรงแสดงธรรมเรื่องอะไร เพราะฉะนั้น การที่จะศึกษาเรื่องต่าง ๆ ในคัมภีร์วิมานวัตถุให้เข้าใจอย่างละเอียดนั้นจะต้องศึกษาจากคัมภีร์อื่น ๆ อีกด้วย

เทวดาทกสวรรค์

อนึ่ง เราเคยพูดกันหรือเคยได้ยินได้ฟังกันว่า เทวดาทกจากสวรรค์ ซึ่งคนส่วนมากคิดว่า เรื่องนี้เป็นเพียงเรื่องที่พูดกันเล่นๆ เท่านั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องจริง แต่ความเป็นจริงแล้ว ในคัมภีร์วิมานวัตถุนี้ก็มีเรื่องทีกล่าวถึงเทวดาทกสวรรค์เหมือนกัน ดังเช่นเรื่องต่อไปนี้

๒.เรวดีวิมาน

ว่าด้วยวิมานของนางเรวดี

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

(๕๒) ญา ติ มิ ตร และ ส ห า ย ผู้มีใจดี

ย่อมยินดีต้อนรับบุคคลผู้ร้างแรมไปนาน แล้ว

กลับมาโดยสวัสดิ์จากที่ไกล จันใด แม่บุญที่
ทำแล้ว ก็จันนั้น บุญทั้งหลายย่อมต้อนรับ
บุคคลผู้ทำบุญ ผู้ไปจากโลกนี้สู่โลกอื่น
เหมือนญาติต้อนรับญาติที่รักผู้กลับมาจันนั้น
ยักษ์สองตนกล่าวกะนางเรวดีว่า

ลุกขึ้น แม่เรวดี นางตัวชั่วร้าย ผู้ไม่ปิด
ประตู (นรก) ผู้มีปกติไม่ให้ทาน เราจักนำ
เจ้าไปในที่ของพวกสัตว์นรก ผู้ตกยาก ผู้
เพียบด้วยทุกข์ต้องถอนใจอยู่
พระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่า

ยักษ์ใหญ่ยักษ์น้อยแดงสองตนนั้น เป็น
ทูตของพญายม พอกว่าดังนี้แล้วก็เข้าจับ
แขนนางเรวดีคนละข้างทันที แล้วนำเข้าไป
ใกล้หมู่เทวดา

นางเรวดีถามยักษ์สองตนว่า

วิมานงาม มีรัศมีดังดวงอาทิตย์ งาม
สว่างจ้าคลุมด้วยข่ายทอง มีเทพอัปสร
เกลื่อนกลาด นั้นเป็นวิมานของใคร รุ่งเรือง
เพียงแสงอาทิตย์ หมู่เทพนารีไล่ทาด้วย
แก่นจันทร์ ทำวิมานให้งดงามทั้งสองด้าน
วิมานนั้นปรากฏมีรัศมีเสมอดวงอาทิตย์ ใคร
ขึ้นสวรรค์บันเทิงอยู่ในวิมาน
ยักษ์เหล่านั้นได้บอกแก่นางเรวดีว่า

ในกรุงพาราณสี มีอุบาสกชื่อนันทียะ
เป็นคนไม่ตระหนี่ เป็นทานบดีเป็นผู้รู้ถ้อยคำ
วิมานที่มีอัปสรเกลื่อนกลาด รุ่งเรืองเพียงแสง
อาทิตย์นี้เป็นของอุบาสกนั้น หมู่เทพนารี
ไล่ทาด้วยแก่นจันทร์ทำให้วิมานงดงามทั้ง
สองด้าน วิมานนั้นปรากฏมีรัศมีเสมอดวง
อาทิตย์ นันทียะอุบาสกนั้น ขึ้นสวรรค์บันเทิง
อยู่ในวิมาน

นางเรวดีกล่าวว่า

ดิฉันเป็นภรรยาของหนันทิยะ เป็นเจ้า
ของเรือน เป็นใหญ่ของตระกูลทั้งหมด
บัดนี้ ดิฉันจักยินดีในวิมานของสามี ไม่ปรารถนา
เห็นนรก

ยักษ์เหล่านั้นกล่าวว่า

นางตัวชั่วร้าย นี่แหละนรกของเจ้า เจ้า
ไม่ทำบุญในมนุษยโลก ด้วยว่าคนตระหนี่
มักโกรธเคือง มีบาปกรรม (คือมีใจชั่ว) ย่อม
ไม่ได้ความเป็นสหายของผู้ขึ้นสวรรค์

นางเรวดีถามนิริยบาลว่า

ของไม่สะอาดที่เห็นอยู่นี้คือ คุณและ
บุตรนี้มีกลิ่นเหม็นหรือไม่ และมันจะส่งกลิ่นฟุ้ง
ไปทั่วหรือไม่

นิริยบาลกล่าวว่า

นรกลีนี้ชื่อสังสวกะ ลีก็ชั่วร้ายบุรุษ เป็น
นรกลีที่เจ้าจะต้องหมกไหม้อยู่หลายพันปีนะเรวดี
นางเรวดีถามว่า

ดิฉันทำกรรมชั่วด้วยกาย วาจา ใจ
หรือหนอ ดิฉันจึงได้นรกลีสังสวกะ ลีก็ชั่วร้าย
บุรุษ เพราะบาปกรรมอะไร
นิริยบาลกล่าวว่า

เจ้าหลอกลวงสมณะ พราหมณ์ และ
วณิกทั้งหลาย ด้วยมุสาวาท เจ้าทำบาป
นั้นไว้ เพราะบาปนั้น เจ้าจึงได้นรกลีสังสวกะ
ลีก็ชั่วร้ายบุรุษ เจ้าจะต้องหมกไหม้อยู่ใน
นรกลีนั้นหลายพันปี นะเรวดี นิริยบาล
ทั้งหลายจะตัดมือและเท้า ตัดหูและจมูก
และยังมีฝูงกามารุมจิกกินเจ้าที่ดิ้นรนอยู่
นางเรวดีกล่าวว่า

โปรดเถิด ขอท่านทั้งหลายช่วยนำ
ดิฉันกลับ ดิฉันจักกระทำบุญให้มาก
ด้วยทาน สมจริยา สัจญมะ และทมะ ที่คน
ทั้งหลายทำแล้วจะมีความสุข และไม่ต้อง
เดือดร้อนภายหลัง

นิริยบาลกล่าวว่า

เมื่อก่อนเจ้าประมาทแล้ว บัดนี้
คร่ำครวญอยู่ เจ้าจักเสวยวิบากแห่งกรรม
ทั้งหลายที่เจ้าทำไว้เอง

นางเรวดีกล่าวว่า

ใครจากเทวโลกไปสู่มนุษยโลก ถูก
ถามแล้วพึงกล่าวคำของดิฉันอย่างนี้ว่า ขอ
ท่านทั้งหลายจงถวายทาน ผ่าน่งห่ม ที่นอน
ข้าว น้ำ ในสมณพราหมณ์ ผู้วางอาชญา
แล้วด้วยว่า คนตระหนี่มักโกรธเคือง มี
บาปกรรมย่อมไม่ได้ ความเป็นสหายของ
ผู้ขึ้นสวรรค์

ดิฉันนั้นไปจากที่นี่ ได้กำเนิดเป็น
มนุษย์แล้ว จักเป็นผู้รู้ถ้อยคำ (คือไม่ตื้อรัน)
จักเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล จักกระทำกุศ
ให้มาก ด้วยทาน สมจริยา สัญญะและ
ทมะแน่

ดิฉันจักปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น จักตัดทาง
เข้าไปในที่ที่เดินไปลำบาก จักขุดบ่อและ
ต้งน้ำดื่มไว้ ด้วยใจที่ผ่องใส

ดิฉันจักเข้าจำอุโบสถประกอบด้วยองค์
แปดตลอด ๑๔ คำ ๑๕ คำ ๘ คำ แห่ง
ปักข์ และตลอดปาฏิหาริย์ปักข์ สำรวมในศีล
ทุกเมื่อ และจักไม่ประมาทในทาน ผลกรรมนี้
ดิฉันเห็นแล้วด้วยตนเอง

ลำดับนั้น พวกนิรยบาลได้โยนนาง
เรวดีผู้กำลังรำพันเพ้อฝันนอนอยู่อย่างนั้น จาก
ที่นั้น ลงนรกที่น่ากลัว หัวลงดินดินชี้ฟ้า ด้วย
ประการฉะนี้

นางเรวดีกล่าวในที่สุดว่า

เมื่อก่อน ดิฉันเป็นคนตระหนี่ บริภาษ
สมณพราหมณ์ และหลอกลวงสามีด้วยเรื่อง
ไม่จริง จึงหมกไหม้ในนรกที่น่ากลัว ดังนี้

เรื่องวิมานของนางเรวดี ซึ่งมีอยู่ในพระไตรปิฎก
จริง ๆ คือพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๖ ข้อ ๕๒ หน้า ๙๐
ก็มีเพียงเท่านี้ ส่วนในคัมภีร์ปรมัตถทีปนี ซึ่งเป็นคัมภีร์
อรรถกถาอธิบายข้อความในพระไตรปิฎกตอนนี้ท่านได้
กล่าวไว้ดังนี้

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตน-
มฤคทายวัน กรุงพาราณสีสมัยนั้น ตระกูลที่สมบูรณ์
ด้วยศรัทธาในกรุงพาราณสี มีบุตร ชื่อนันทิยะ เป็น
อุบาสกถึงพร้อมด้วยศรัทธา เป็นทายก เป็นทานบดี
เป็นผู้บำรุงพระสงฆ์ ครั้งนั้น บิดามารดาของเขามีความ
ประสงค์จะนำหญิงสาวชื่อ เรวดี ธิดาของลุงมาแต่เรือน
ที่พวกญาติอยู่กันพร้อมหน้า แต่นางเป็นคนไม่มีศรัทธา
มีปกติไม่ให้ทาน นันทิยะจึงไม่ต้องการนาง มารดาของ

นั่นทียะพูดกะเรวดีว่า แม่หนู เจ้ามาเรือนนี้แล้ว จงเอา
โคมัยสดไล้ทางที่หนึ่งของภิกษุสงฆ์ ปลูกาดอาสนะ ตั้ง
เชิงรองบาตร เวลาภิกษุทั้งหลายมา จงไหว้ รับบาตร
นิมนต์ให้นั่ง เอาที่กรอน้ำกรอน้ำดื่ม แล้วล้างบาตร
เวลาพระฉันเสร็จแล้ว อย่างนี้จักเป็นที่ยินดีของลูกฉัน
นางก็ได้ทำตามคำสั่งสอน ลำดับนั้น บิดามารดาบอก
นั่นทียะว่า เรวดีเป็นหญิงที่พอสั่งสอนได้ เมื่อนั่นทียะรับ
ว่า ดีแล้ว จึงกำหนดวันแล้วทำพิธีอาวาหมงคล

ครั้งนั้น นั่นทียะกล่าวกะนางว่า ถ้าเธอจักบำรุง
ภิกษุสงฆ์และบิดามารดาของฉัน เมื่อเป็นอย่างนี้ เธอ
ที่อยู่เรือนนี้ได้ อย่าประมาทนะ นางรับคำว่า ดีแล้ว
เป็นเหมือนมีศรัทธาอยู่ตลอดเวลา อนุวัตรตามสาม
คลดบุดร ๒ คน บิดามารดาของนั่นทียะได้ทำกาละ
ตายแล้ว ความเป็นไปทุกอย่างในเรือนได้ตกอยู่แก่นาง
คนเดียว แม่นั่นทียะก็ได้เป็นมหาทานบดี เริ่มตั้งทาน
ถวายภิกษุสงฆ์ เริ่มตั้งปากวัตร (หุงข้าวเป็นประจำ) ที่
ประตูเรือนไว้สำหรับคนยากไร้และคนเดินทางเป็นต้น

เขาสรางศาลา ๔ หลัง ประดับด้วยห้อง ๔ ห้อง ที่
 อสิปัตนมหาวิหาร ให้จัดตั้งเตียงตั้งเป็นต้น ถวาย
 มหาทานแต่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขแล้ว
 หลังน้ำทักษิโณทกลงในพระหัตถ์ของพระตถาคตมอ
 ถวาย พร้อมกับการถวายน้ำทักษิโณทก ได้มีปราสาท
 ทิพย์ ล้วนแล้วไปด้วยรัตนะ ๗ ประการ ทั้งยาวและ
 กว้าง ๑๒ โยชน์โดยรอบ สูงร้อยโยชน์ เอิกเกริกไป
 ด้วยหม่านางอัปสรพันหนึ่ง ได้ผุดขึ้น ณ สวรรค์ชั้น
 ดาวดึงส์

ครั้งนั้นท่านพระมหาโมคคัลลานะไปเที่ยวทเว-
 จาริกเห็นปราสาทนั้น ตามพวกเทพบุตรที่มาไหว้วา นี้
 ปราสาทของใคร

พวกเทพบุตรทั้งหลายกล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
 เจ้าของปราสาทหลังนี้ ชื่อ นันทิยะ เป็นบุตรของกฏุมพี
 กรุงพาราณสี ในโลกมนุษย์ ได้สร้างศาลา ๔ หลัง ที่
 อสิปัตนมหาวิหาร ถวายสงฆ์ ปราสาทหลังนี้บังเกิดขึ้น
 สำหรับนันทิยะนั้น แม้เหล่าเทพอัปสรที่บังเกิดใน

ปราสาทก็ไหว้พระเถระ กล่าวว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า ผู้เจริญ พวกดิฉันบังเกิดในปราสาทนี้เพื่อเป็นบริจาริกา ของอุบาสกชื่อนันทิยะ กรุงพาราณสี ขอพระคุณเจ้า โปรดบอกแก่เขาอย่างนี้ว่า เหล่าเทพธิดาที่บังเกิดเพื่อ เป็นบริจาริกาของท่าน เมื่อท่านชักเข้าอยู่ถึงง้วนง่าน ชื่อว่า สมบัติในเทวโลก ย่อมเป็นที่พอใจยิ่งเหมือนทูป ภาชนะดินแล้วรับเอาภาชนะทองฉะนั้น แล้วกล่าวว่า ขอพระคุณเจ้าโปรดบอกแก่เขา เพื่อให้เขามาในที่นี้ พระเถระรับคำว่า ดีแล้ว รับมาจากเทวโลก ทูลถาม พระผู้มีพระภาคเจ้าท่ามกลางบริษัทว่า ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ ทิพยสมบัติย่อมบังเกิดคอยท่าคน ที่ทำบุญแล้ว แต่ยังอยู่ในมนุษยโลกนี้เป็นไปได้หรือ พระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนโมคคัลลანะ ทิพยสมบัติที่บังเกิดคอยท่านั้นนันทิยะในเทวโลก เธอได้ เห็นเองแล้วมิใช่หรือ เหตุไรเธอจึงถามเรา พระ โมคคัลลานเถระกราบทูลว่า ทิพยสมบัติบังเกิดขึ้น

คอยท่าอยู่อย่างนั้น พระเจ้าข้า ครั้งนั้น พระศาสดา
เมื่อทรงแสดงแก่พระเถระนั้นว่า มิตรและพวกพ้อง
ทั้งหลายย่อมยินดีต้อนรับคนที่จากไปนานแล้วกลับมา
ฉันใด บุญทั้งหลายของตน ๆ ย่อมต้อนรับประดับ
ประคองบุคคลที่ทำบุญไว้ ผู้จากโลกนี้ไปปรโลก ฉันนั้น
ได้ทรงภาษิตเป็นพระคาถาทั้งหลายว่า

ญาติมิตรและสหายผู้มีใจดี ย่อมยินดี

ต้อนรับบุคคลผู้ร้างแรมไปนานแล้ว กลับมา
โดยสวัสดิภาพที่ไกลฉันใด แม้บุญที่ทำแล้วก็
ฉันนั้น บุญทั้งหลายย่อมต้อนรับบุคคลผู้
ทำบุญผู้ไปจากโลกนี้สู่โลกอื่น เหมือนญาติ
ต้อนรับญาติที่รักผู้กลับมาฉะนั้น

นั้นทียะได้ฟังดังนั้นแล้ว ถวายทานทั้งหลาย
กระทำบุญทั้งหลายมากมายยิ่งขึ้น เมื่อเขาไปค้าขาย
ได้บอกกะเรวดีว่า ที่รัก สังฆทานก็ดี ปากวัดรเพื่อคน
อนาถาก็ดีที่ฉันตั้งไว้ เธออย่าลืมเสีย จงให้ดำเนินไป
นางรับคำว่า ดีแล้ว

แม้เขาเดินทางไปที่พักอยู่ในใด ๆ ก็ได้ถวายทานแก่ภิกษุทั้งหลาย และให้ทานแก่คนอนาถาตามสมควรแก่ทรัพย์ ในที่นั้นๆ เหมือนเดิม พระขีณาสพทั้งหลายมารับทานแม้แต่ที่ไกล เพื่ออนุเคราะห์เขา

ฝ่ายนางเรวดี เมื่อนั้นทียะไปแล้ว นางให้ทานอยู่สองสามวันเท่านั้น แล้วงดอาหารสำหรับคนอนาถา แม้สำหรับภิกษุทั้งหลาย นางได้ถวายข้าวต้มผสมน้ำตาลเป็นภัตตาหาร มีน้ำส้มเป็นที่สอง นางได้โปรยเมล็ดข้าวสุกซึ่งเหลือจากที่ตบบริโภคมียุ้งปลาขึ้นเหนือปนอยู่ มีกระดูกเกลื่อนกลาด ในสถานที่ฉันอาหารของภิกษุทั้งหลายแล้วแสดงแก่คนทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลายจงดูการกระทำของพวกสมณะ พวกสมณะทิ้งขว้างของที่เขาถวายด้วยศรัทธากันอย่างนี้

ลำดับนั้น นันทียะเสร็จการค้าขายได้กำไรแล้วกลับมา ได้ทราบความเป็นไปดังนั้น จึงไล่นางเรวดีออกจากเรือน ในวันที่สอง นันทียะได้ถวายทานเป็นอันมาก แต่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ได้ให้นิจกัตร

และอนาถภัตรดำเนินไปโดยชอบอย่างเดิม เขาตั้งนางเรวดีที่พวกสหายของเขานำกลับมา ให้เป็นใหญ่ในการดูแลอาหาร สมัยต่อมาเขาทำกาละบังเกิดในวิมานของตนนั่นเอง ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ฝ่ายนางเรวดีเลิกทานทุกอย่าง แล้วเที่ยวดำบริภาษภิกษุสงฆ์ด้วยเข้าใจว่า เพราะสมณะเหล่านั้นตนจึงเสื่อมจากลาภสักการะ ครั้งนั้น ท้าวเวสวัณมีบัญชาจะยกษ์สองตนว่า พนาย ท่านทั้งสองจงไปป่าวประกาศในนครพาราณสีว่า จากวันนี้ไปเจ็ดวัน นางเรวดีจะถูกโยนใส่่นรกทั้งเป็น มหาชนได้ฟังดังนั้นเกิดสลดใจ ทั้งกลัวและหวาดสะดุ้ง

ครั้งนั้น นางเรวดีขึ้นปราสาท ปิดประตูแล้วนั่งอยู่ ในวันที่เจ็ดท้าวเวสวัณ ซึ่งถูกบาปกรรมของนางเรวดีเดือน บัญชาสั่งยกษ์สองตนผู้มีผมและหนวดสีดำปนแดงแสงเรือง มีจมูกเบี้ยวบิดผิดปกติ มีเขี้ยวโง้ง หนี้ยันตาแดง มีผิวพรรณเสมอด้วยยางสน มีรูปร่างน่ากลัวเหลือเกินเข้าไปกล่าวเป็นต้นว่า ลูกขึ้น แม่เรวดีผู้

ชั่วร้าย จับแขนทั้งสองประกาศว่า มหาชนจงดู ทำให้
ล้มลุกคลุกคลานไปจากถนนหนึ่งไปอีกถนนหนึ่งทั่ว
พระนคร และเหาะขึ้นนำไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แสดง
วิมานและสมบัติของนนทียะให้นางได้เห็น แล้วส่ง
นางซึ่งกำลังเพ้อรำพันอยู่นั้นแลไปใกล้อุสสทนรก บุรุษ
ของพระยายมได้อโยนางลงอุสสทนรก เพราะเหตุนั้น
ท่านจึงกล่าวว่า

ลูกขึ้น แม่เรวดี เจ้าตัวชั่วร้าย ผู้ไม่ปิด
ประตู (นรก) ผู้มีปกติไม่ให้ทาน เราจักนำ
เจ้าไปในที่ของพวกสัตว์นรกผู้ตกยาก เพียบ
ด้วยทุกข์ต้องถอนใจอยู่

ยักษ์ใหญ่ยักษ์น้อยแดงสองตนนั้น เป็น
ทูตของพระยายม พอกล่าวดังนี้แล้ว ก็เข้า
จับแขนนางเรวดีคนละข้างทันที แล้วนำเข้าไป
ใกล้หมู่เทวดา

เมื่อยักษ์เหล่านั้น นำเขาไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
แล้วพักไว้ใกล้ๆ วิมานของนนทียะ นางเรวดีเห็นวิมาน

นั้นสว่างจ้าเหลือเกิน เหมือนดวงอาทิตย์ จึงถามยักษ์
เหล่านั้นว่า

วิมานงามมีรัศมีดังดวงอาทิตย์งามสว่างจ้า

คลุมด้วยข่ายทอง มีเทพอัปสรเกลื่อนกลาด

นั่นเป็นวิมานของใคร รุ่งเรืองเพียงแสง

อาทิตย์ หมู่เทพนารี ไล่ทาด้วยแก่นจันทร์

ทำวิมานให้งดงามทั้งสองด้าน วิมานนั้น

ปรากฏมีรัศมีเสมอดวงอาทิตย์ ใครขึ้นสวรรค์

บันเทิงอยู่ในวิมาน

แม้ยักษ์เหล่านั้นก็ได้บอกแก่นางเรวดีว่า

ในกรุงพาราณสี มีอุบาสกชื่อนันทิยะ

เป็นคนไม่ตระหนี่ เป็นทานบดี เป็นผู้รู้

ถ้อยคำ วิมานที่มีเทพอัปสรเกลื่อนกลาด

รุ่งเรืองเพียงแสงอาทิตย์นี้เป็นของอุบาสกนั้น

หมู่เทพนารีไล่ทาด้วยแก่นจันทร์ ทำวิมานให้

งดงามทั้งสองด้าน วิมานนั้นปรากฏมีรัศมี

เสมอดวงอาทิตย์ นันทิยะอุบาสกนั้น ขึ้น
สวรรค์บันเทิงอยู่ในวิมาน
ลำดับนั้น นางเรวดีกล่าวว่า

ดิฉันเป็นภรรยาของนันทิยะ เป็นเจ้า
ของเรือน เป็นใหญ่ของตระกูลทั้งหมด บัดนี้
ดิฉันจักยินดีในวิมานของสามี ไม่ปรารถนา
เห็นนรก

ยักษ์ทั้งสองนำนางผู้กำลังกล่าวอยู่อย่างนั้น
แหละไปใกล้นรกโดยกล่าวว่าเจ้าจะปรารถนาหรือไม่
ปรารถนาก็ตาม ไม่มีประโยชน์อะไร ด้วยการปรารถนา
ของเจ้า แล้วกล่าวคาถาว่า

นี่นางตัวชั่วร้าย นี่แหละนรกของเจ้า
เจ้าไม่ทำบุญในมนุษยโลก ด้วยว่าคนตระหนี่
มักโกรธเคือง มีบาปกรรม ย่อมไม่ได้ความ
เป็นสหายของผู้ขึ้นสวรรค์

ก็แหละครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ยักษ์สองตน นั้น
ได้อันตรธานไปในที่นั้นเอง ฝ่ายนางเรวดีได้เห็น

นิริยบาลสองนายซึ่งมีรูปร่างคล้ายๆ กัน กำลังจุดคร่า
นางเพื่อจะใส่ลงในคุกนรกชื่อสังสวกะ นางจึงถามถึง
นรคนั้นว่า

ของไม่สะอาดที่เห็นอยู่นี้ คือคุณและ
มุตไร่หรือไม่ คุณนี้มีกลิ่นเหม็นและกลิ่นของ
มันฟุ้งไปได้หรือไม่

นายนิริยบาลจึงได้กล่าวคำนั้นว่า

นรคนี้อชื่อสังสวกะ ลีกรัษฎ์วัยบุรุษ
เป็นนรกที่เจ้าจะต้องหมกไหม้อยู่หลายพันปี
นะเรวดี

นางถามถึงกรรมที่เป็นเหตุให้ตนบังเกิดในนรคนั้นว่า

ดิฉันทำกรรมชั่วด้วยกายวาจาใจหรือ
ดิฉันจึงได้ตกนรกสังสวกะ ลีกรัษฎ์วัยบุรุษ
เพราะบาปกรรมอะไร

นายนิริยบาลได้บอกถึงกรรมของนางว่า

เจ้าหลอกลวงสมณะ พราหมณ์ และวณิก
ทั้งหลาย ด้วยมุสาวาท เจ้าทำบาปนั้นไว้
แล้วกล่าวอีกว่า

เพราะบาปกรรมนั้น เจ้าจึงได้ตกนรก
สังสวกะลิกชั้วร้อยบุรุษ เจ้าจะต้องหมกไหม้อยู่
ในนรคนั้นหลายพันปี นะเรวดี

ลำดับนั้น เพื่อจะแสดงว่า แม้นางจะได้หมกไหม้
อยู่ในนรคนั้นหลายพันปีมิใช่บ่อยแล้วพ้นขึ้นมาได้แล้ว
ก็ตาม นางก็จะต้องถูกตัดมือเป็นต้นอีก นายนิรย-
บาลจึงได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่นางจะต้องได้รับในนรก
นั้นว่า

นิรยบาลทั้งหลายจะตัดมือและเท้า
ตัดหูและจมูกและยังมีฝูงกามารุมจิกกินเจ้า
ที่ตีนรนอนอยู่อีกด้วย

นางเรวดีได้รำพันเผื่อต่อไปถึงเรื่องนั้น ๆ เช่นขอ
กลับมนุษยโลกเป็นต้น เพราะเหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่า

โปรดเถิด ขอท่านทั้งหลายช่วยนำดิฉัน
กลับ ดิฉันจักกระทำบุญให้มากด้วยทาน
สมจริยา สัณญมะและทมะ ที่คนทั้งหลายทำ
แล้วจะมีความสุข และไม่ต้องเดือดร้อน
ภายหลัง

พวกนายนิรยบาลกล่าวอีกว่า

เมื่อก่อนเจ้าประมาทแล้ว บัดนี้
คร่ำครวญอยู่ เจ้าจักเสวยวิบากแห่งกรรม
ทั้งหลาย ที่เจ้าทำไว้เอง

นางเรวดีกล่าวอีกว่า

ใครจากเทวโลกไปสู่มนุษยโลก ถูก
ถามแล้วพึงกล่าวคำของดิฉันอย่างนี้ว่า ขอ
ท่านทั้งหลายจงถวายทาน ผ่านุ่่งห่ม ที่นอน
ข้าว น้ำ ในสมณพราหมณ์ผู้วางอาชญาแล้ว
ด้วยว่าคนตระหนี่ มักโกรธเคือง มีบาปกรรม
ย่อมไม่ได้ความเป็นสหายของผู้ขึ้นสวรรค์

ดิฉันนั้นไปจากที่นี่ ได้กำเนิดเป็น
มนุษย์แล้ว จักเป็นผู้รู้ถ้อยคำ (คือไม่ตื้อรัน)
จักเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล จักกระทำกุศล
ให้มาก ด้วยทาน สมจริยา สัจญมะและ
ทมะแน่

ดิฉันจักปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น จักตัดทาง
เข้าไปในที่ที่เดินไปลำบาก จักขุดบ่อ และตั้ง
น้ำดื่มไว้ด้วยใจที่ผ่องใส

ดิฉันจักเข้าจำอุโบสถประกอบด้วยองค์
๘ ตลอด ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ๘ ค่ำ แห่งปักษ์
และตลอดปาฏิหาริย์ปักษ์ สำรวมในศีลทุก
เมื่อ และจักไม่ประมาทในทาน ผลกรรมนี้
ดิฉันเห็นแล้วด้วยตนเอง

ลำดับนั้น พวกนิรยบาลได้โยนนาง
เรวดี ผู้กำลังรำพันเพ้อฝันนอนอยู่อย่างนั้น
จากที่นั้นลงนรกที่น่ากลัว หัวลงดินตื้นชี้ฟ้า
ด้วยประการฉะนี้

นี้ (คือคำที่เป็นตัวดำทั้งหมดนั้น) เป็นคำของ
พระสังคีติกาจารย์

นางเรวดีได้กล่าวคาถาสุดท้ายอีกว่า

เมื่อก่อน ดิฉันได้เป็นคนตระหนี่ บริภาษ
สมณพราหมณ์ และหลอกลวงสามีด้วยเรื่อง
ไม่จริง จึงหมกไหม้ในนรกที่น่ากลัว ดังนี้

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนางเรวดีถูกพวก
ยักษ์จับนำไป แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มี
เจ้าทรงสดับดังนั้นแล้ว ตรัสเรื่องนี้ตั้งแต่ต้น ทรงแสดง
พระธรรมโดยพิสดารยิ่งขึ้น จบเทศนา ชน เป็นอันมาก
ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น

*****

จากเรื่องของนางเรวดีที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น
ก่อนอื่นขอให้สังเกตว่า เรื่องที่พระสังคีติกาจารย์ คือ
พระอรหันต์ที่ทำการสังคายนากล่าวไว้ในพระไตรปิฎกนั้น
มีข้อความว่าอย่างไร และข้อความที่พระอรรถกถาจารย์

คือท่านธรรมปาละ ท่านอธิบายเพิ่มเติมนั้นมีข้อความอะไรบางอย่างที่แตกต่างจากที่กล่าวไว้ในพระไตรปิฎก เพราะถ้าไม่สังเกตให้ดีแล้ว อาจจะเกิดการเข้าใจผิด คิดว่า เรื่องบางตอนที่ไม่น่าเชื่อมีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎก เช่นในพระไตรปิฎกกล่าวว่า

ลูกขึ้น แม่เรวดี เจ้าตัวชั่วร้าย ผู้ไม่ปิด
ประตู (นรก) ผู้มีปกติไม่ให้ทาน เราจักนำ
เจ้าไปในที่ของพวกสัตว์นรกผู้ตกยาก ผู้
เพียบด้วยทุกข์ต้องทอดถอนใจอยู่

ยักษ์ใหญ่ยักษ์น้อยแดงสองตนนั้น เป็น
ทูตของพญายม พอกล่าวดังนี้แล้วก็เข้าจับ
แขนนางเรวดีคนละข้างทันที แล้วนำเข้าไป
ใกล้หมู่เทวดา

ส่วนในคัมภีร์อรรถกถาท่านอธิบายว่า

ครั้งนั้น นางเรวดีขึ้นปราสาท ปิดประตูแล้ว
นั่งอยู่ ในวันที่เจ็ด ท้าวเวสสุวัณ ซึ่งถูกบาปกรรมของ

นางเรวดีเตือน บัญชายักษ์สองตนผู้มีผมและหนวด
สีดำปนแดงแสงเรือง มีจุมูกเบี้ยวผิดปกติ มีเขี้ยวโจ่ง
นัยตาแดงมีผิวพรรณเสมอด้วยยางสน มีรูปร่างน่ากลัว
เหลือเกินเข้าไปกล่าว เป็นต้นว่า ลูกขึ้น แม่เรวดีผู้ชั่ว
ร้าย จับแขนทั้งสองประกาศว่า มหาชนจงดู ทำให้
ล้มลุกคลุกคลานไปจากถนนหนึ่งไปอีกถนนหนึ่งทั่ว
พระนคร แล้วเหาะขึ้นนำไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แสดง
วิมานและสมบัติของนันทิยะให้นางได้เห็น ฯลฯ

วิธีการที่ทูลพยายามนำผู้ทำบาปไปสู่นรก

ขอให้สังเกตว่า ในพระไตรปิฎกได้กล่าวแต่
เพียงว่า ยักษ์นัยน์ตาแดงสองตนนั้น ได้จับแขนนาง -
เรวดีคนละข้าง นำไปใกล้หมู่เทวดา ไม่ได้กล่าวว่า พา
ลากไปตามถนนให้ประชาชนดูแล้วเหาะขึ้นนำไปสวรรค์

ถ้าพิจารณาตามข้อความที่กล่าวไว้ในคัมภีร์
อรรถกถา จะเห็นว่า พวกมนุษย์ในเมืองพาราณสีได้
เห็นยักษ์สองตนลากนางเรวดีไปตามถนน ซึ่งเรื่อง

อย่างนี้เป็นไปได้ยากหรือเป็นไปได้เลย ความจริง
ควรจะเป็นอย่างนี้ คือ

ในขณะที่นางเรวดีอยู่ในปราสาทนั้น จะต้อง
เป็นเวลาที่น่างเรวดีนอนหลับสนิท หรือไม่ก็ป่วยจน
จะตายอยู่แล้ว ครั้นแล้วก็มียักษ์สองตนซึ่งเป็น
โอบปาติกะมาปลุกให้ตื่น แล้วดึงกายทิพย์ของนางเรวดี
ออกมาจากกายเนื้อ แล้วนำไปสวรรค์เลย ฉะนั้นคนที่
จะเห็นได้จริง ๆ ก็คือนางเรวดีเท่านั้น ประชาชนคน
ธรรมดาไม่อาจจะเห็นยักษ์เห็นกายทิพย์ของนางเรวดีได้
ถึงแม้จะนำนางเรวดีลากไปตามถนนในเมืองพาราณสี
คนทั้งหลายก็ไม่อาจจะเห็นได้ และถ้าหากจะมีใครเห็น
ก็เป็นบางคนที่มิตาเป็นสื่อเท่านั้น เช่นบางคนเคยเห็น
ผีจริง ไม่ใช่ตาผาด อย่างนี้เป็นไปได้ แต่ที่กล่าวว่าคน
ทั้งหลายเห็นกันทั้งหมดนั้นเป็นไปได้ นี่คือข้อสังเกต
ว่า ข้อความในคัมภีร์อรรถกถานั้น จะเชื่อถือว่าเป็นจริง
ทั้งหมดไม่ได้

อนึ่งในพระไตรปิฎกกล่าวแต่เพียงว่า ยักษ์สองตนนั้นมีนัยน์ตาแดงเท่านั้น ส่วนในอรรถกถาขยายความว่า ยักษ์ทั้งสองนั้นมีผมและหนวดดำปนแดงแสงเรือง มีจมูกเบี้ยวผิดปกติ มีเขี้ยวโจ่ง มีผิวพรรณเหมือนกับยางสน อาจจะเป็นเพราะในคัมภีร์พุทธศาสนา มีการบรรยายรูปร่างลักษณะของยักษ์ไว้อย่างนี้เอง ฉะนั้นรูปปั้นหรือรูปเขียนของยักษ์โดยทั่ว ๆ ไป ไม่ว่าจะเป็นของไทย ของจีน ญี่ปุ่น หรือของทิเบตก็มักจะมีรูปร่างลักษณะคล้ายกับที่ท่านได้กล่าวไว้นี้

สาเหตุอีกอันหนึ่งที่ทำให้คนทั้งหลาย

ไม่เชื่อเรื่องนรก-สวรรค์

และอีกอย่างหนึ่งที่คนทั้งหลายไม่ค่อยจะเชื่อว่านรกหรือสวรรค์มีจริง ก็คือ ในเมื่อพิจารณาถึงเหตุผลแห่งความยุติธรรมแล้ว จะเห็นว่า การกระทำความผิดหรือการกระทำบางอย่างในโลกมนุษย์นั้นดูแล้วก็ไม่ใช่ว่าร้ายแรงอะไรนักหนา แต่ผลที่ได้รับในโลกหน้า คือ

หลังจากที่ตายไปเกิดเป็นโอบปาติกะนั้น ทำไม่จึงได้
ร้ายแรงเหลือเกิน และทั้งต้องชดใช้กรรมนั้นนาน
มากด้วย ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้

และอีกตอนหนึ่งที่เล่าว่า

ลูกขึ้น แม่เรวดี เจ้าตัวชั่วร้าย ผู้ไม่ปิด
ประตู (นรก) ผู้มีปกติไม่ให้ทาน เราจักนำ
เจ้าไปในที่ของพวกสัตว์นรกผู้ตกยาก ผู้
เพียบด้วยทุกข์ต้องทอดถอนใจอยู่

อัญญะเหติ เรวเต สุปาปทมเม
อปรารถหาเร อทานสีเล
เนสุสาม ตัมยตถ ญนฺตติ ทุคฺคตา
สมปปีตา เนรยิกา ทุกฺเขนาติ

ข้อที่ควรสังเกตคือคำบาลีที่ว่า **ญนฺตติ** ซึ่งแปล
ว่า ทอดถอนใจ และอรรถกถาได้อธิบายว่า พวกสัตว์
นรกซึ่งเพียบพร้อมด้วยทุกข์ในนรกนั้น ตราบใดที่
บาปกรรมยังไม่สิ้น ก็จะต้องออกไปจากนรกไม่ได้ เมื่อ

ออกไปไม่ได้ ก็จะต้องทอดถอนใจ โดยปกติ คำว่า **ถุณหติ** ซึ่งแปลว่า **ทอดถอนใจ** นี้ จะใช้ในความหมายว่า เมื่อสิ้นหวังทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ก็ทอดถอนใจ คือเศร้าใจนึกถึงความหลังในสมัยที่ยังมีความสุขต่าง ๆ แต่บัดนี้ไม่มีโอกาสที่จะมีความสุขอย่างนั้นอีกแล้ว ฉะนั้นจึงได้ทอดถอนใจ คือเศร้าโศกอาลัยคิดถึงความสุขในอดีตที่เคยมีมา เช่นในธรรมบทภาค ๕ เรื่อง **บุตรของเศรษฐี** คนหนึ่งในเมืองพาราณสี เมื่อก่อนเคยมีทรัพย์สมบัติมากมายถึง ๑๖๐ โกฏิ ต่อมาภายหลังเพราะประพฤตินทางอบายมุข เช่นเป็นนักเลงดื่มเหล้า เล่นการพนัน เป็นนักเลงหญิง ในที่สุดทรัพย์สมบัติก็หมดไม่มีเหลือแม้แต่บ้านที่จะอยู่อาศัย ต้องไปอาศัยอยู่ตามชายคาฝาเรือนของคนอื่น และไปเที่ยวขออาหารที่เหลือจากพระภิกษุสามเณรเลี้ยงชีพ วันหนึ่งพระพุทธรเจ้าได้ทรงเห็นบุตรเศรษฐีนี้กำลังยืนรออาหารอยู่ จึงได้ทรงยิ้ม พระอาณนทได้ทูลถามถึงเหตุแห่งการยิ้ม แล้วพระองค์ก็ได้เล่าเรื่องในอดีตของสองคนผิวเมียนี้ให้ฟังว่า

“อาหนท์ เธอจงบุตรเศรษฐีผู้มีทรัพย์มากผู้นี้
ผลาญทรัพย์เสีย ๑๖๐ โกฏิ พากรรยาเที่ยวขทานอยู่
ในนครนี้แล ก็ถ้าบุตรเศรษฐีนี้ ไม่ผลาญทรัพย์ให้
หมดสิ้น จักประกอบการงานในปฐมวัย ก็จักได้เป็น
เศรษฐีชั้นเลิศในนครนี้แล และถ้าจักออกบวชก็จัก
บรรลุลุอรหัต แม้ภรรยาของเขาก็จักดำรงอยู่ใน
อนาคามีผล และถ้าไม่ผลาญทรัพย์ให้หมดสิ้น จัก
ประกอบการงานในมัชฌิมวัย ก็จักได้เป็นเศรษฐีชั้นที่
๒ และถ้าออกบวชก็จักได้เป็นอนาคามี แม้ภรรยาของ
เขาก็จักดำรงอยู่ในสกทาคามีผล และถ้าไม่ผลาญทรัพย์
ให้หมดสิ้น ประกอบการงานในปัจฉิมวัย ก็จักได้เป็น
เศรษฐีชั้นที่ ๓ แม้ออกบวชก็จักได้เป็นสกทาคามี แม้
ภรรยาของเขาก็จักดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล แต่เดี๋ยวนี้
บุตรเศรษฐีนั้น ได้เสื่อมแล้วทั้งจากโภคะของคฤหัสถ์
และจากสามัญญผล ก็แล ครั้นเสื่อมแล้ว จึงเป็นเหมือน
นกกระเรียนแก่ในเทือกตมแห่ง (คือในหนองหรือบึง
ซึ่งไม่มีน้ำ มีแต่โคลนแห้งๆ) ฉะนั้น ดังนี้แล้ว จึงตรัส
พระคาถาเหล่านี้ว่า

“พวกคนเขลา ไม่ประพฤติพรหมจรรย์
 ไม่ได้ทรัพย์ในคราวยังเป็นหนุ่มสาว ย่อม
 ชบเซาตังนกกระเรียนแก่ ชบเซาอยู่ใน
 เปือกตมที่หมดปลาจะนั้น พวกคนเขลา ไม่
 ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่ได้ทรัพย์ในคราวยัง
 เป็นหนุ่มสาว ย่อมนอนทอดถอนถึงทรัพย์
 เก่าเหมือนลูกศรที่ตกจากแล่งจะนั้น.”

ขอให้สังเกตถึงคำที่ว่า ย่อมนอนทอดถอนถึง
 ทรัพย์เก่า เหมือนลูกศรที่ตกจากแล่งจะนั้น ซึ่งคำ
 บาลีที่เป็นพุทธพจน์ตอนนี้ ก็คือ

เสนฺติ จาปาติขณาว ปุราณานิ อนฺตุถุณฺ

คำว่า ปุราณานิ อนฺตุถุณฺ ซึ่งแปลว่า นอน
 ทอดถอนถึงทรัพย์เก่า อรรถกถาอธิบายว่า

ปุราณานิ อนฺตุถุณฺนฺติ: อิติ อมฺเหหิ ขาทิตํ,
 อิติ ปิตนฺติ ปุพฺเพ กตานิ ขาทิตปิตนจฺจคิตฺวาทิตาถินิ
 อนฺตุถุณฺนฺตา อนฺุโสจฺนฺตา เสนฺติ

คำว่า นอนทอดถอนถึงทรัพย์เก่า คือนอน
เศร้าโศกถึงสิ่งที่เคยกินเคยดื่ม นึกถึงการพินิจ
การขบร้อง การประโคมดนตรีที่เคยกระทำมาในครั้ง
ก่อนว่า เราทั้งหลายได้เคยกิน ได้เคยดื่มกันอย่างนั้น
อย่างนี้ เช่นนี้เป็นต้น

จากคำอธิบายในคัมภีร์ธรรมบทนี้แสดงให้เห็นว่า
คำว่า **อุณหฺมตี** ซึ่งแปลว่าทอดถอนใจ นั้น ก็คือคนที่
หมดอาลัยตายอยาก นอนเอามือเกยหน้าผากคิดถึง
ความสุข ความสุขเรื่องนั้นเรื่องนี้ที่เคยผ่านมา ซึ่ง
บัดนี้ไม่มีโอกาสจะได้อีกแล้ว ฉะนั้นถ้าพิจารณาจาก
คำอธิบายนี้จะเห็นว่า ไม่น่าจะร้ายแรงเหมือนกับเรื่อง
ของนางเรวดี ซึ่งความจริงแล้ว นางไม่มีโอกาสที่จะนอน
ทอดถอนใจเลย เพราะความทุกข์ในนรกตามที่กล่าว
ไว้นั้น มันทุกข์ทรมานเสียเหลือเกิน เพราะตกลงไป
ในหลุมนรกซึ่งเต็มไปด้วยมูตรและอุจจาระ ลึกถึงชั่วร้อย
บุรุษ คือลึกประมาณบุรุษร้อยคนยืนต่อ ๆ กันขึ้นมา
แต่อย่างไรก็ดี ควรจะเข้าใจไว้ด้วยว่า สัตว์นรกนั้น

ตัวใหญ่โตมาก เพราะขนาดเทพบุตรในสวรรค์ชั้น ดาวดึงส์ ตัวยังสูงถึง ๓ คาวุต คือประมาณ ๓๐๐ เส้น สัตว์นรกก็นคงจะตัวใหญ่พอ ๆ กันนี้เหมือนกัน

เหตุผลอีกอันหนึ่งที่ทำให้ เชื่อว่านรก-สวรรค์มีจริง

ข้าพเจ้าเคยกล่าวมาหลายครั้งว่า นรกและสวรรค์ในปรโลกคือในโลกของวิญญาณหรือโลกของโอปปาติกะนั้นมีจริงแน่นอน แต่ก็ไม่จำเป็นจะต้องเชื่อเรื่องที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ทั้งหมด เพราะเป็นเรื่องที่เขียนขึ้นในภายหลัง และไม่ใช้เป็นพุทธพจน์ทั้งหมด ฉะนั้นจะต้องรู้จักเลือก อะไรเชื่อถือได้ อะไรเชื่อถือไม่ได้ เช่น จากเรื่องของนางเรวดีเป็นตัวอย่าง บางตอนเห็นได้ชัดว่า เป็นเรื่องเป็นไปไม่ได้ แต่ถ้ารู้จักถอดความหรือแปลความหมายให้ถูก ก็เป็นเรื่องที่เชื่อถือได้ว่าเป็นเรื่องจริง นอกจากนี้ ยังมีเรื่องบางตอนที่ท่านอธิบายไว้นั้น

มาตรงกับเรื่องนรกและสวรรค์ ในหนังสือโลกทิพย์ที่
ฝรั่งเขียนขึ้นจากคำบอกเล่าของคนตายไปแล้ว ซึ่ง
เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นในปัจจุบันไม่เกิน ๕๐ ปีมานี้เอง เช่น
ท่านกล่าวว่า

ข้อที่ในพระไตรปิฎกกล่าวว่า นิรยบาลทั้งหลาย
จะตัดมือและเท้า ตัดหูและจมูก และยังมีฝูงกามารุม
จิกกินเจ้าที่ดิ้นรนอยู่อีกด้วย

ท่านอธิบายว่า ฝูงกาที่มากินกินนั้น จะใช้จะงอย
ปากเหล็กซึ่งมีประมาณเท่าลำตาล (ต้นตาล) มีปลายคม
จิกกินที่ร่างประมาณ ๓ คาวุตของนาง หลายร้อยครั้ง
หลายพันครั้ง เนื้อในที่ที่ควักเอาไป ก็เต็มอย่างเดิม
ด้วยพลังกรรม ขอให้สังเกตคำบาลี ซึ่งท่านกล่าวไว้
ดังนี้

เต (กากสงขมา) กิรสฺสา ติดาวุตปฺปมาเณ สรีเร
อนกสตานิ อนกสทฺสฺสานิ ปติตฺวา ตาลกฺขนฺธป-
ปริมาเณหิ สฺนินิสิตคฺเคหิ อโยมเยหิ มุขตุณฺฑเทหิ

วิชฺฐิตฺวา วิชฺฐิตฺวา ขาทนฺติ มํลํ กหิตกหิตญฺจนาเน
กมฺมพฺเพเน ปฺรเตว.

- ขุ.วิ.อฏฺฐ: หน้า ๒๘๑

จากคำอธิบายนี้แสดงให้เห็นแล้วว่า พวกสัตว์
นรกก็ตัวใหญ่เท่า ๆ กับพวกเทวดาเหมือนกัน และฝูง
กา่นั้นแต่ละตัวเฉพาะจะงอยปากก็ใหญ่เท่ากับต้นตาล
และที่น่าสังเกตรก็คือ เนื้อตรงที่อิกากิจกินหมดไปแล้ว
ก็จะกลับเต็มขึ้นมาอีก ด้วยพลังของกรรม

ข้อที่ว่า เนื้อในบริเวณที่ถูกฝูงกาจิกกินหมดไป
แล้วก็กลับเกิดเต็มขึ้นมาอีกนี้ ตรงกับที่นายโรเบอร์ต
ฮิว เป็นสัน เล่าให้นายแอนโทนี บอร์เจีย ฟังว่า “ผลไม้
ในสวรรค์นั้น เมื่อเด็ดออกมาแล้ว มันก็จะเกิดขึ้นมา
อีกทันที ในที่ที่เด็ดออกมานั้น” ซึ่งข้อความที่ว่านี้เขาได้
กล่าวไว้ดังนี้ :

ชายผู้นี้ ได้นำเราเข้าไปในสวนผลไม้ของเขาและ
ได้เด็ดผลไม้มาให้ข้าพเจ้าผลหนึ่ง ซึ่งมีรูปร่างคล้าย ๆ

กับลูกพลับ แล้วทั้ง ๒ ท่านก็พากันมองดูข้าพเจ้ารับประทานผลไม้กันอย่างขบขัน เมื่อข้าพเจ้าบดผลไม้ออก น้ำผลไม้ภายในก็ไหลออกมา ในตอนนี้ ข้าพเจ้าคงจะได้แสดงท่าเกรงว่าน้ำผลไม้จะเปื้อนเสื้อผ้า เหมือนดังผลไม้ในโลกมนุษย์เป็นแน่ แต่ข้าพเจ้ากลับต้องได้รับความประหลาดใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้ง ๆ ที่ได้เห็นน้ำผลไม้ไหลออกมาอยู่กับตา ก็ไม่ปรากฏร่องรอยว่าได้หยดลงบนเสื้อผ้าของข้าพเจ้าหรือลง ณ ที่ใด ๆ เลย ทั้ง ๒ ท่านต่างพากันหัวเราะอย่างขบขันที่เห็นข้าพเจ้าแสดงอาการงงวยงงเช่นนั้น เอ็ดวินได้อธิบายให้ข้าพเจ้าฟังว่า โลกนี้เป็นโลกที่ไม่มีของเสีย สิ่งใดที่เราไม่ต้องการ สิ่งนั้นก็จะกลับไปอยู่ตามสภาวะเดิมของมัน ดังนั้นน้ำผลไม้ที่ข้าพเจ้าคิดว่าได้หยดลงบนเสื้อผ้า หรือบนพื้นดินนั้น บัดนี้ได้กลับไปอยู่ที่ต้นไม้นั้นเดิมแล้ว

ชายผู้เป็นเจ้าของสวนได้บอกข้าพเจ้าว่า ผลไม้นี้จะมียู่ตลอดกาล เมื่อข้าพเจ้าถามว่า ต้นผลไม้เหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไร เขาก็ตอบว่า ปัญหาเช่นนี้รวมทั้ง

ปัญหาอีกหลาย ๆ อย่างเป็นเรื่องที่เราต้องรู้ไว้เช่นนั้น
ไปพลางก่อน จนกว่าจะถึงเวลาที่จิตของเราจะบรรลु
ภูมิธรรมสูงขึ้น และได้เลื่อนไปอยู่ในภพที่สูงกว่านี้
จึงจะสามารถเข้าใจถึงสภาวะเหล่านี้ได้ สำหรับปริมาณ
ของผลไม้นั้น ชายผู้นี้แจ้งว่าจะมีจำนวนคงที่อยู่เสมอ
เพราะเมื่อเราปลิดมาผลหนึ่งก็จะมีอีกผลหนึ่งเกิดขึ้น
ใหม่แทนที่ อื่นๆ ผลไม้เหล่านี้ไม่มีวันที่จะสุกงอมเกินไป
ได้เลย โดยที่จะคงอยู่ในสภาพที่กำลังกินได้พอดีเช่นนั้น
ตลอดไป สำหรับรสของผลไม้นั้น ก็เป็นอันว่าข้าพเจ้า
คงไม่สามารถบรรยายได้อีกเช่นเดียวกันว่าอร่อย น่า
รับประทานเพียงใด เพราะเมื่อนึกดูก็ยังมองไม่เห็นว่าจะ
มีรสของผลไม้ชนิดใดในโลกมนุษย์มาเปรียบเทียบได้

- โลกทิพย์เล่ม ๑ หน้า ๒๖-๒๗

ข้อความเล็ก ๆ น้อย ๆ ดังที่กล่าวมานี้ ควรจะ
ต้องสังเกตไว้ด้วย เพราะจะได้เป็นข้อคิดว่า เรื่องอย่างนี้
เป็นไปได้หรือเป็นไปได้

สิ่งแวดล้อมในโลกของโอปปาติกะ เกิดขึ้นมาได้อย่างไร

อนึ่งถ้าใครจะสงสัยว่า ในนรก สิ่งต่าง ๆ เช่น
มูตร คือปัสสาวะ คุณคืออุจจาระนั้น มีขึ้นมาได้อย่างไร
อีกปากเหล็กตัวใหญ่่มหึมาอย่างนั้นมีได้อย่างไร ปัญหา
เหล่านี้ ถ้าคิดให้เป็นแล้วก็จะเข้าใจได้เอง และเชื่อได้ว่า
เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คืออันดับแรก ยังไม่ต้องคิดถึง
สิ่งแวดล้อมว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร แต่จงคิดให้แตก คือ
คิดให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งว่า คนเราเมื่อตายแล้ว ทำไม
จึงมีร่างกายเกิดขึ้นมาอีกได้ ซึ่งในร่างกายนั้นจะมี
อวัยวะทุกอย่างเหมือนกายเนื้อ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาได้
อย่างไร แล้วจึงคิดว่าในโลกของโอปปาติกะนี้ ก็มี
แผ่นดิน แม่น้ำ ภูเขา ที่อยู่อาศัย และอื่นๆ อีก
หลายอย่าง สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ต้อง
พยายามคิดถึงสิ่งธรรมดาต่างๆ เหล่านี้ให้เข้าใจเสีย
ก่อน แล้วในที่สุดก็จะเข้าใจได้ว่า คำว่า ทุกอย่างเกิดจากใจ
คือเกิดจากวิญญูณนั้น ในโลกของโอปปาติกะจะเห็น

ได้ชัดมาก ไม่ว่าจะเป็นประเภทอบายภูมิ หรือสุคติภูมิ
 ทุกอย่างเกิดจากจิตใจ หรือจากวิญญูณเป็นผู้สร้าง-
 สรรค์บันดาลให้เกิดทั้งสิ้น กายทิพย์เกิดขึ้นได้ทันที
 เพียงขณะจิตเดียว กายทิพย์ก็ประกอบด้วยธาตุทั้ง ๔
 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ แต่ก็ต่างจากธาตุในโลกมนุษย์
 คือ ธาตุทั้ง ๔ ในโลกมนุษย์เป็นธาตุหยาบ ซึ่งคำบาลี
 เรียกว่า **โอฟาริกรูป** ธาตุทั้ง ๔ ในโลกทิพย์เป็นธาตุ
 ละเอียด ซึ่งคำบาลีเรียกว่า **สุขุมรูป** ร่างกายในสุคติภูมิ
 กับในอบายภูมิต่างกัน ก็เพราะสภาพของจิตใจต่างกัน
 จิตใจหรือวิญญูณจะบันดาลให้เกิดอะไร ให้เกิดเป็น
 อะไร ก็เป็นไปได้ทั้งสิ้น เพราะทุกสิ่งทุกอย่างในโลก
 นั้น ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า อาหาร ต้นไม้ ที่อยู่ ก็เกิด
 จากวิญญูณทั้งสิ้นอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น ถ้าเข้าใจ
 เรื่องอำนาจ หรือพลังของวิญญูณอย่างแจ่มแจ้งดีแล้ว
 ก็จะไม่สงสัยถึงความเป็นไปได้หรือเป็นไปได้ไม่ได้ของสภาพ
 ในนรกหรือในสวรรค์

ตัวอย่างอำนาจบันดาล ของวิญญาณในโลกมนุษย์

อันที่จริงเรามีตัวอย่างหรือประจักษ์พยานที่แสดงให้เห็นว่า จิตหรือวิญญาณมีอำนาจบันดาลที่จะให้ธาตุทั้ง ๔ หรือสสารพลังงานในทางวัตถุ ให้เกิดเป็นอะไรก็ได้ทั้งสิ้นนั้น ก็มีให้เห็นในโลกมนุษย์นี้อยู่แล้ว เหมือนกับพลังงาน ไฟฟ้าซึ่งมีอยู่ในอากาศมาตั้งแต่สมัยโลกเกิด บันดาลให้เกิดฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ก็มีมานานแล้ว ทั้งที่เห็นกันอยู่เสมอ แต่ในสมัยก่อนไม่มีใครเข้าใจ แต่ในสมัยปัจจุบันพลังงานไฟฟ้ามีประโยชน์อย่างไรบ้าง นำเอาไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ในเรื่องอะไรบ้าง เดียวนี้เรารู้กันดี แต่การเกิดของคน ของสัตว์ ของพืช ซึ่งก็มีมานานแล้วตั้งแต่โลกเกิด แต่แล้วกลับไม่มีใครเข้าใจว่า คน สัตว์ และพืช เกิดมาจากจิตวิญญาณ จิตวิญญาณคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสิ่งที่มีชีวิต ทั้ง ๆ ที่ประจักษ์พยานอันหนึ่งแสดงให้เห็นชัดอยู่ตลอดเวลา คือข้อที่ว่า ส่วนต่าง ๆ ของสิ่งที่มี

ชีวิตทุกอย่างมีความหมาย พฤติกรรมทุกอย่างมีความหมาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาจากจิตวิญญาณ จิตวิญญาณคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสิ่งซึ่งมีความหมายเหล่านี้ สาเหตุที่ไม่เข้าใจเรื่องนี้กันอย่างถูกต้อง ก็เพราะเราไปติดคำว่า ธรรมชาติอะไรๆ ที่เราเข้าใจไม่ได้ เป็นสิ่งลึกลับ และมี ปรากฏ - การณ์ซ้ำ ๆ กันอยู่อย่างนั้นตลอดกาลนานมาแล้ว เช่น ของที่ตกจากที่สูงจะต้องลงสู่ที่ต่ำ ปรากฏการณ์อันนี้ มีมานานแล้ว และเหมือนกันทั่วโลก ผู้หญิงกับผู้ชาย สัตว์ตัวผู้กับตัวเมีย เกสรตัวผู้กับตัวเมีย เมื่อมีการผสมพันธุ์กัน ก็จะต้องมีลูกเกิดมา และจะต้องเหมือนกัน พ่อแม่ของมัน เราไม่ทราบว่ ทำไมจึงต้องเป็นเช่นนี้ แต่ในเมื่อปรากฏการณ์อันนี้เกิดขึ้นมาเป็นอย่างนี้ทุกครั้ง ก็เลยสมมติเรียกกันว่า มันเป็นเรื่องของธรรมชาติ ธรรมชาติเป็นผู้สร้าง แต่ไม่รู้ว่า โดยธรรมดาธรรมชาติทุกอย่างต้องมีเหตุ ฉะนั้นเมื่อเราไม่รู้ถึงเหตุของธรรมชาติเหล่านั้น หรือรู้แต่ก็รู้ไม่ตลอด คือยังไม่รู้แจ้ง

แทบตลอด ยังไม่เป็นสัพพัญญูในเรื่องนั้น ๆ ก็เลยต้อง
บอกว่ามันเป็นเรื่องของธรรมชาติ

พระพุทธเจ้าทรงรู้เหตุของธรรมชาติทุกอย่าง

ส่วนพระพุทธเจ้าทรงรู้ถึงเหตุของธรรมชาติ
ทุกอย่าง และเพราะทรงรู้ถึงเหตุของธรรมชาติทุกอย่าง
นี้แหละ จึงทรงสามารถเอาชนะธรรมชาติได้ ทรง
เปลี่ยนแปลงธรรมชาติได้ ดังที่พระอัสสชิได้กล่าวกับ
พระสารีบุตรในสมัยที่เป็นปริพพาชกว่า

เย ธมมา เหตุปฺปภาว เตสํ เหตุํ ตถาคโต (อาห)

เตสญจ โย นิโรธ เหววาทิ มหาสมณ

ธรรมชาติทั้งหลายมีเหตุเป็นแดนเกิด พระ
ตถาคตสามารถตรัสบอกถึงเหตุของธรรมชาติทั้งหลาย
เหล่านั้นได้ และสามารถตรัสบอกถึงความดับของ
ธรรมชาติทั้งหลายได้ด้วย พระมหาสมณโคตมผู้เป็น
ศาสดาของเรา จะตรัสยืนยันอย่างนี้ได้เสมอ

นี่คือข้อความที่แปลออกมาชนิดถอดความ ไม่ใช่แปลตามศัพท์ ซึ่งถ้าแปลตามศัพท์ตามสำนวนบาลีแล้วจะต้องแปลว่า

ธรรมทั้งหลายเหล่าใดมีเหตุเป็นแดนเกิด พระตถาคต ได้ตรัสแล้ว ถึงเหตุแห่งธรรมทั้งหลายเหล่านั้น และอะไรเป็นความดับของธรรมทั้งหลายเหล่านั้น พระตถาคตก็ได้ตรัสถึงความดับของธรรมทั้งหลายเหล่านั้นด้วย พระมหาสมณโคดม (ผู้เป็นศาสดาของเรา) มีปกติตรัสเช่นนั้นเสมอ

คำว่า เย ธมมา ซึ่งแปลว่า ธรรมทั้งหลายเหล่าใด ในที่นี้มีความหมาย ๓ อย่าง คือ

๑. หมายถึง สิ่งที่เป็นรูปธรรมทุกชนิด ซึ่งได้แก่ มหาภูตรูปและอุปาทายรูป มหาภูตรูปก็คือธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อุปาทายรูป คือทุกสิ่งทุกอย่างที่อาศัยการประกอบของธาตุทั้งสี่นี้เกิดขึ้น ซึ่งเมื่อพูดในความหมายของวิทยาศาสตร์ ธาตุทั้ง ๔ ก็คือสสาร

และพลังงานทุกชนิดที่มีอยู่ในโลก อุปาทายรูป คือ อะไรก็ได้ที่อาศัยการประกอบของธาตุทั้ง ๔ ที่เกิดขึ้น เช่น ระบบประสาททั้งหมด แสง เสียง กลิ่น รส ก็เรียกว่า อุปาทายรูป อย่างนี้เป็นต้น หรือพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตทุกอย่าง เช่น การเดิน การนั่ง การนอน การยืน การเต้นของหัวใจ ก็เรียกว่า อุปาทายรูปอย่างนี้เป็นต้น

๒. หมายถึง นามธรรมทั้งหลาย คือหมายถึง คุณสมบัติของจิตวิญญาณ หรือสิ่งที่เกิดมาจากจิต วิญญาณโดยตรง คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขา-เวทนา สัญญา คือความจำทั้งหลาย และสังขารทั้งหลายในส่วนที่เป็นนามธรรม เช่น ความนึกคิด สติ ปัญญา กิเลส อย่างนี้เป็นต้น

๓. หมายถึง กฎธรรมชาติทั้งหลาย คือหมายถึง กฎเกณฑ์หรือระเบียบแห่งการเปลี่ยนแปลงของรูปธรรมทั้งหลาย ซึ่งเป็นกฎที่มีมาคู่กับธาตุทั้ง ๔ และกฎธรรมชาติของนามธรรมทั้งหลาย ซึ่งเป็นกฎตายตัว トラบไค

ที่โครงสร้างของสิ่งๆ นั้นยังคงอยู่ในรูปเดิมไม่สลายตัว ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น สสารที่เป็นธาตุแท้ เช่น เหล็ก ทองคำ เงิน อย่างนี้เป็นต้น ถ้าโครงสร้างของมันไม่มีการเปลี่ยนแปลง และเป็นสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้ กฎของมันก็จะเป็นอยู่อย่างนั้นตลอดชั่วนิรันดร์ ส่วนธาตุที่เป็นนามธรรมก็เช่นเดียวกัน เช่นวิญญาณจะเกิดเมื่อไร จะเกิดขึ้นที่ไหนก็ตาม ก็จะต้องมีนามรูปเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กันด้วยเสมอ โดยมีกฎอยู่ว่า ถ้าวิญญาณนั้นยังมีตัณหาอยู่ วิญญาณดับแล้วจะต้องเกิดอีกเสมอ แต่ถ้าตัณหาในสันดานหมดสิ้นแล้ว วิญญาณเมื่อดับแล้วก็จะไม่เกิดอีก และเมื่อวิญญาณไม่เกิด นามรูปก็ไม่เกิด อย่างนี้เป็นต้น

จากตัวอย่างที่อ้างมาให้ดูนี้ จะเห็นได้ชัดว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็น สัพพัญญู จริงๆ คนในโลกมนุษย์ แม้จะฉลาดรอบรู้เพียงไร ก็รู้ไม่เท่าพระพุทธเจ้าแน่นอน เช่น ทางวิทยาศาสตร์รู้ว่า คนสัตว์และพืชเกิดมาอย่างไร แต่ก็ไม่มีนักวิทยาศาสตร์คนใดตอบได้ว่า อะไร

คือตัวการที่ทำให้เลือดของแม่ที่เข้าไปหล่อเลี้ยงชีวิตของคนเรตั้งแต่แรกเกิด และอยู่ในมดลูกของแม่นั้นกลายเป็นอวัยวะต่างๆ อะไรคือตัวการที่ทำให้อาหารที่รากไม้ดูดเข้าไปนั้น กลายเป็นส่วนต่างๆ ของต้นไม้ นอกจากจะตอบแบบกำปั้นทุบดิน หรือโมเมตอบกันว่า ตัวการที่ว่านั้นคือ **ธรรมชาติ** และในเมื่อถามต่อไปอีกว่า ธรรมชาติที่ว่านั้นระบุหรือชี้ตัวให้เห็นกันอย่างแจ่มแจ้งได้หรือไม่ ก็ไม่อาจจะชี้หรือระบุได้ ส่วนพระพุทธเจ้าทรงชี้ได้ทรงระบุได้ว่า ธรรมชาติที่ว่านั้นคืออะไร และสามารถพิสูจน์ให้ดูได้ด้วย ซึ่งการพิสูจน์นี้จะทำได้ด้วยวิธี ๓ ประการ คือ

๑. ด้วยวิธีการระลึกชาติ

๒. ด้วยวิธีการมองเห็นชีวิตหลังจากตาย

๓. ด้วยวิธีการเนรมิตกายทิพย์ ซึ่งมีลักษณะเหมือนกายเนื้อทุกอย่าง

และการพิสูจน์ที่ว่านี้จะได้ผลตรงกันหมดทุกคน คือใครก็ตามถ้าได้สำเร็จอภิญญาคือได้ญาณเหล่านี้ คือ

บุพเพนิวาสานุสติญาณ จุตูปปาตญาณ และ มโนมยิทริ ก็จะมีขึ้นถึงเรื่องเหล่านี้ตรงกันหมดทุกคน ซึ่งเรื่องเหล่านี้เคยเขียนอธิบายมานานแล้ว คนไหน ต้องการจะทราบเรื่องเหล่านี้โดยละเอียด ก็ขอให้ไปอ่าน หนังสือเรื่อง พุทธวิทยา (มี ๒ เล่ม) คำบรรยาย-พุทธปรัชญา (มี ๒ เล่ม) เรื่อง อภิญญา และเรื่อง สัพพัญญู และหนังสืออื่น ๆ อีกหลายเล่ม ฉะนั้น ใครก็ตาม ถ้าเข้าใจลึกซึ้งและแจ่มแจ้งจริงๆ ว่า คำว่า วิญญูญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป มีความหมาย อย่างไร ก็จะเข้าใจได้โดยไม่ยากว่า “ตัวการที่ทำการ เปลี่ยนแปลงวัตถุธาตุต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเลือดหรือใน น้ำเลี้ยง ให้กลายเป็นส่วนต่าง ๆ ของคนของสัตว์ ของพืชนั้นก็คือ วิญญูญาณ นั่นเอง” และถ้าเข้าใจเรื่อง วิญญูญาณในความหมายที่ว่า วิญญูญาณนี้แหละ คือ ธรรมชาติที่สร้างสรรค์ชีวิต และยอมรับหลักอันนี้ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ ก็จะมองเห็นได้ชัดว่า วิญญูญาณนั้นสามารถที่จะบันดาลให้เกิด

อะไรหรือให้เกิดเป็นอะไรก็ได้ทุกอย่าง เพราะสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นพืช สัตว์ หรือคน ล้วนแต่เกิดมาจากวิญญานสร้างสรรค์ หรือบันดาลให้เกิดขึ้นมาทั้งสิ้น แล้วจงพิจารณาดูบรรดาสิ่งที่มีชีวิตต่าง ๆ ในโลกนี้ ซึ่งมีทั้งที่อยู่บนดิน ใต้ดิน ในน้ำ และในอากาศ มีทั้งสิ่งที่เล็กที่สุด ซึ่งเห็นด้วยตาธรรมดาอย่างตาของมนุษย์ไม่ได้ และสิ่งที่ใหญ่โตมากมายหลายชนิด ซึ่งขนาดของสิ่งที่มีชีวิตที่ผิดกันนี้ บางอย่างก็ผิดกันมากมายหลายร้อยเท่าหรือเป็นพันเท่า ความแตกต่างที่ผิดกันนี้ ก็เนื่องมาจากความแตกต่างของสภาพของวิญญาน ที่สร้างสรรค์หรือบันดาลให้ชีวิตเกิดขึ้นมานั่นเอง เรื่องนี้เป็นประเด็นที่สำคัญที่สุด ซึ่งถ้าเข้าใจดีแล้ว ก็จะเริ่มเข้าใจว่า ชีวิตในโลกของโอปปาติกะ ซึ่งแตกต่างจากชีวิตในโลกของมนุษย์อย่างมากมายนั้น เกิดขึ้นมาได้อย่างไร และเป็นสิ่งที่เป็นไปได้อย่างแน่นอน

สัตว์เดรัจฉานทั้งหลาย

ก็เกิดมาจากการสร้างสรรค์ของวิญญาน

อนึ่งเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า บรรดาสิ่งที่มีชีวิตต่าง ๆ ในโลกนี้นั้นล้วนแต่เกิดมาจากวิญญานสร้างสรรค์จริง ๆ และเรื่องนี้นอกจากเรื่องของมนุษย์ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้อย่างชัดเจนแล้ว แม้สัตว์เดรัจฉานทั้งหลาย พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสไว้อย่างชัดเจนเหมือนกัน ดังเช่นพุทธพจน์ดังต่อไปนี้

ภิกษุทั้งหลาย เรามองไม่เห็นเลยว่า ในบรรดาสิ่งที่มีความวิจิตรทั้งหลาย จะมีอะไรวิจิตรยิ่งกว่าจิต ภิกษุทั้งหลาย ความวิจิตรของจิตรกรรมก็ดี ความวิจิตรของสัตว์เดรัจฉานทั้งหลายก็ดีที่เกิดขึ้นนั้น เกิดขึ้นก็เพราะความวิจิตรของจิต จิตซึ่งมีความวิจิตรเป็นอย่างยิ่งนี้ได้สร้างสรรค์ให้มีให้เป็นขึ้น

- ส.ขนธ. ๑๗/๑๑๙ (ฉบับมหาจุฬาฯ)

ข้อความที่กล่าวมานี้เป็นการแปลอย่างชนิดถอดความ และสรุปความเพื่อให้เข้าใจง่ายสำหรับผู้

ไม่คุ้นเคยกับสำนวนบาลี แต่ถ้าจะแปลตามสำนวนบาลีจริง ๆ แล้วก็ต้องแปลอย่างนี้คือ

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายจะเศร้าหมองก็เพราะจิตเศร้าหมอง สัตว์ทั้งหลายจะบริสุทธิ์ผ่องแผ้วก็เพราะจิตบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว

ภิกษุทั้งหลาย เธอเคยเห็นจิตรกรรม (คือภาพเขียน) ที่ชื่อว่า จรณะไหม ? ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า เคยเห็น พระพุทธเจ้าข้า

ภิกษุทั้งหลาย จิตรกรรมที่ชื่อว่า จรณะนั้น จิตนั่นเองได้คิดขึ้นแล้ว ภิกษุทั้งหลาย จิตรกรรมนั้นแม้จะวิจิตรอย่างไร จิตก็ยังวิจิตรยิ่งกว่าจิตรกรรมนั้น เพราะฉะนั้นแล ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงพิจารณาจิตของตนเนื่อง ๆ ว่า จิตนี้เศร้าหมองมานานแล้วก็เพราะราคะ โทสะ โมหะ สัตว์ทั้งหลายจะเศร้าหมอง ก็เพราะจิตเศร้าหมอง สัตว์ทั้งหลายจะบริสุทธิ์ผ่องแผ้วก็เพราะจิตบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว

ภิกษุทั้งหลาย เรามองไม่เห็นเลยว่า จะมีสัตว์-
นิกายไหนที่จะวิจิตรเหมือนกับพวกสัตว์เดรัจฉานทั้งหลาย
ภิกษุทั้งหลาย แม้สัตว์เดรัจฉานทั้งหลายเหล่านั้น จิต
นั้นเองคิดขึ้นแล้ว จิตนั้นเองทำให้วิจิตรแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์เดรัจฉานทั้งหลายแม้จะมี
ความวิจิตรมากมายขนาดไหน หรือสักเพียงไรก็ตาม
จิต (ซึ่งเป็นตัวการทำให้สัตว์เดรัจฉานทั้งหลายวิจิตร
นั้น) ก็ยังวิจิตรกว่าสัตว์เดรัจฉานทั้งหลายเหล่านั้น

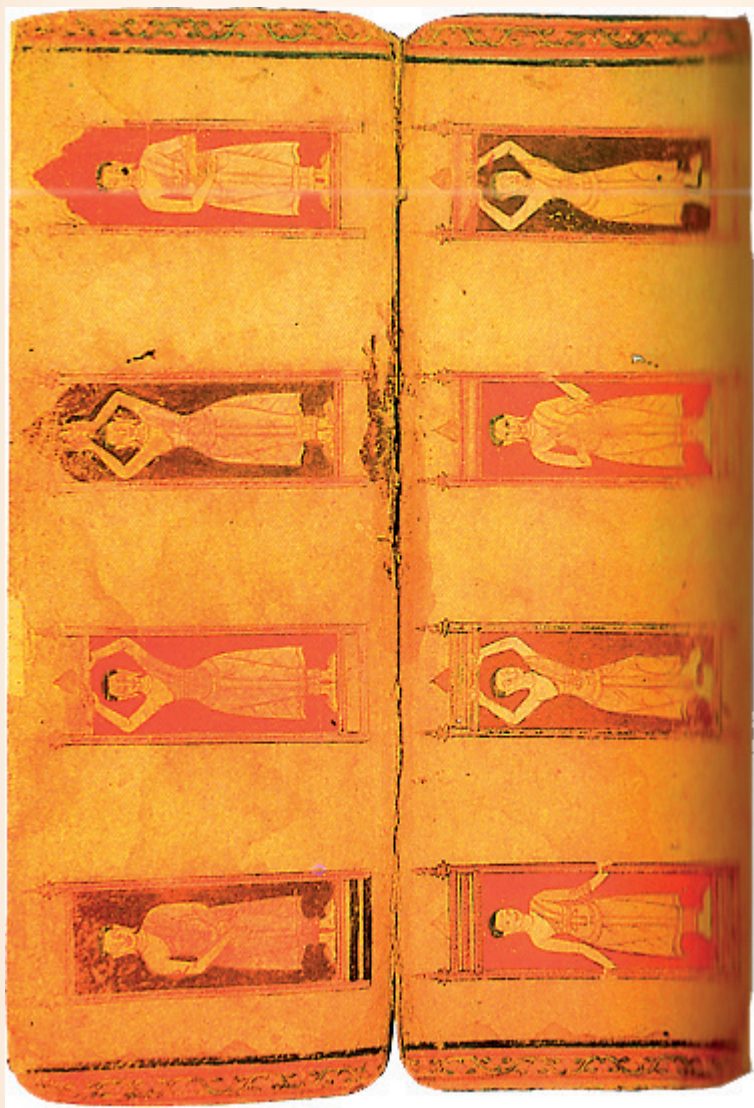
เพราะฉะนั้นแล ภิกษุทั้งหลายเธอพึงพิจารณา
จิตของตนเนื่อง ๆ ว่า จิตนี้เศร้าหมองมานานแล้ว ก็
เพราะราคะ โทสะ โมหะ ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย
เศร้าหมองก็เพราะจิตเศร้าหมอง สัตว์ทั้งหลาย
บริสุทธิ์ผ่องแผ้วก็เพราะจิตบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว

ข้อความที่กล่าวมานี้ ได้แปลมาจากคำบาลี
ซึ่งเป็นพุทธพจน์ และมีอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๗
หน้า ๑๑๙ ดังนี้

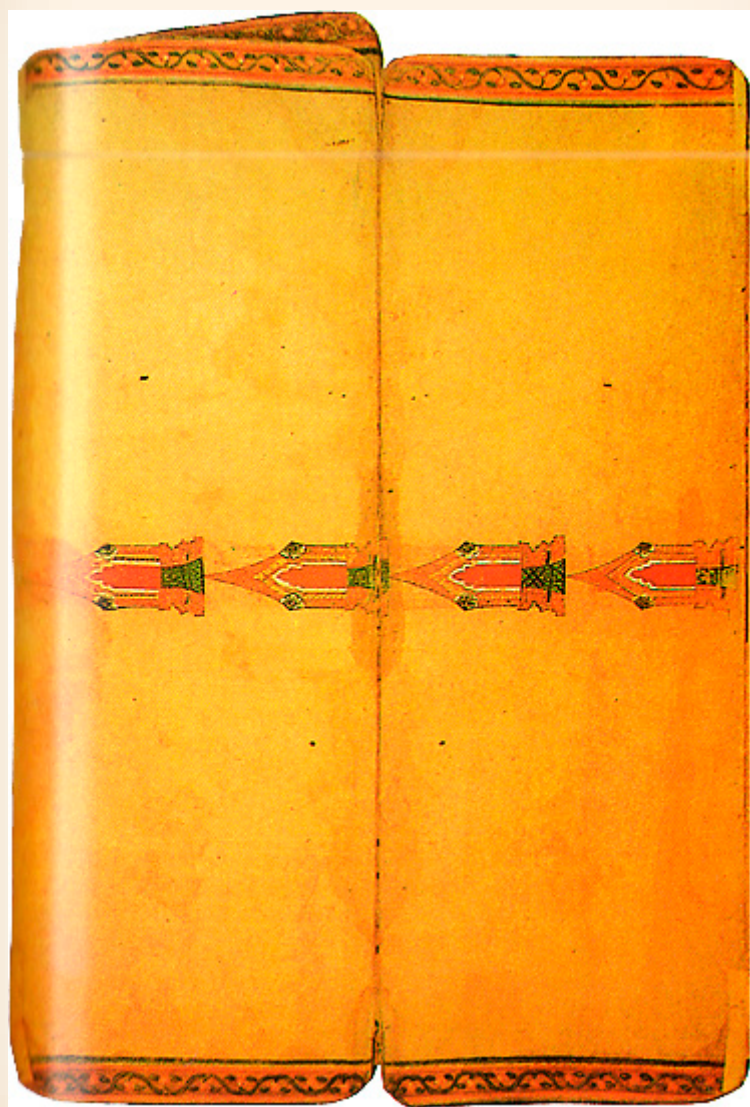

อมตมหานครนิพพาน

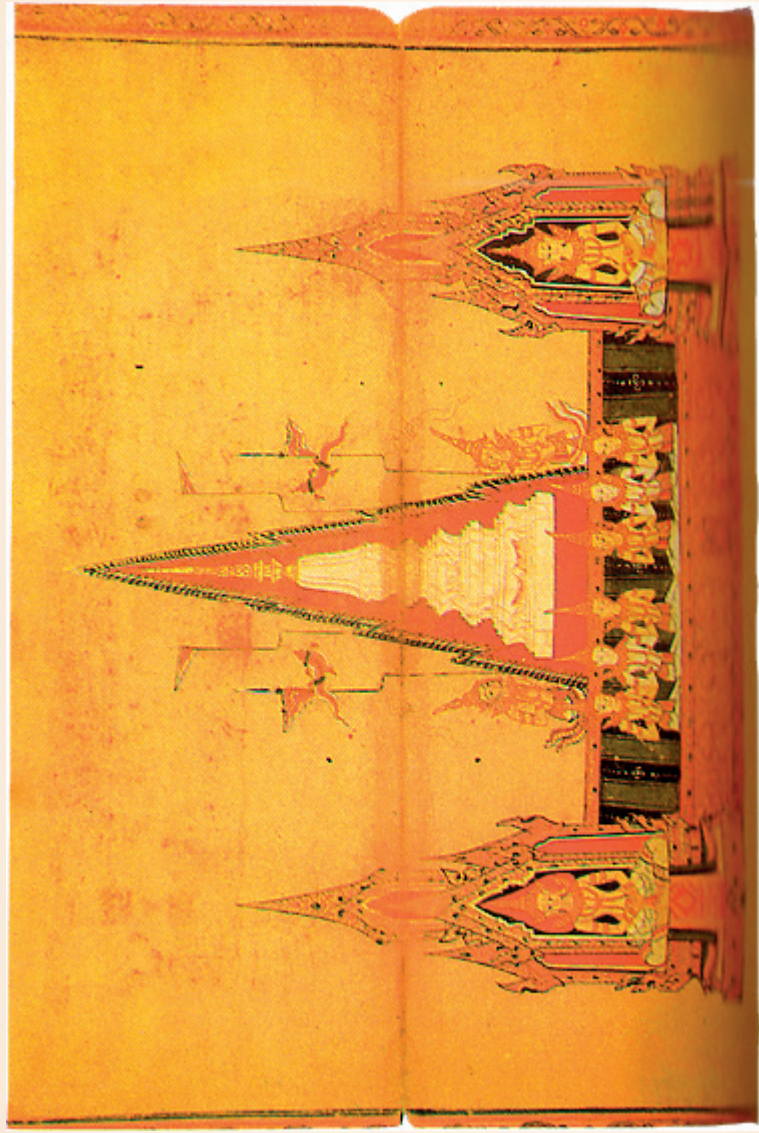

พระอิริยาบถ ๘

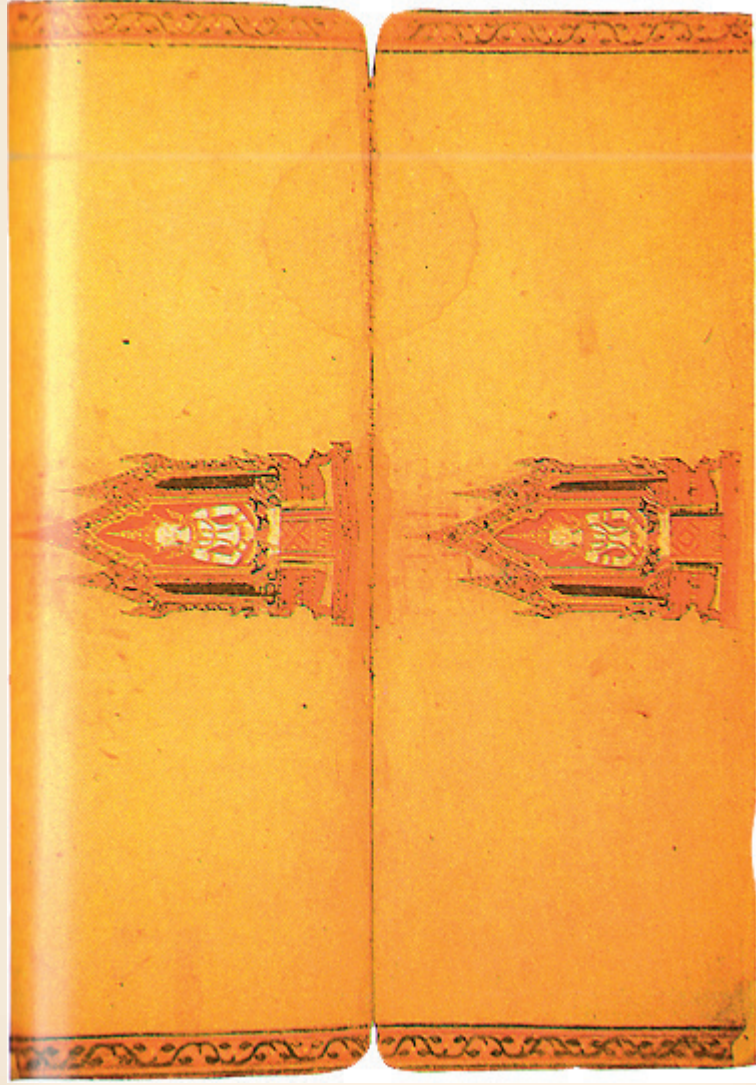

รูปพรหม ๔

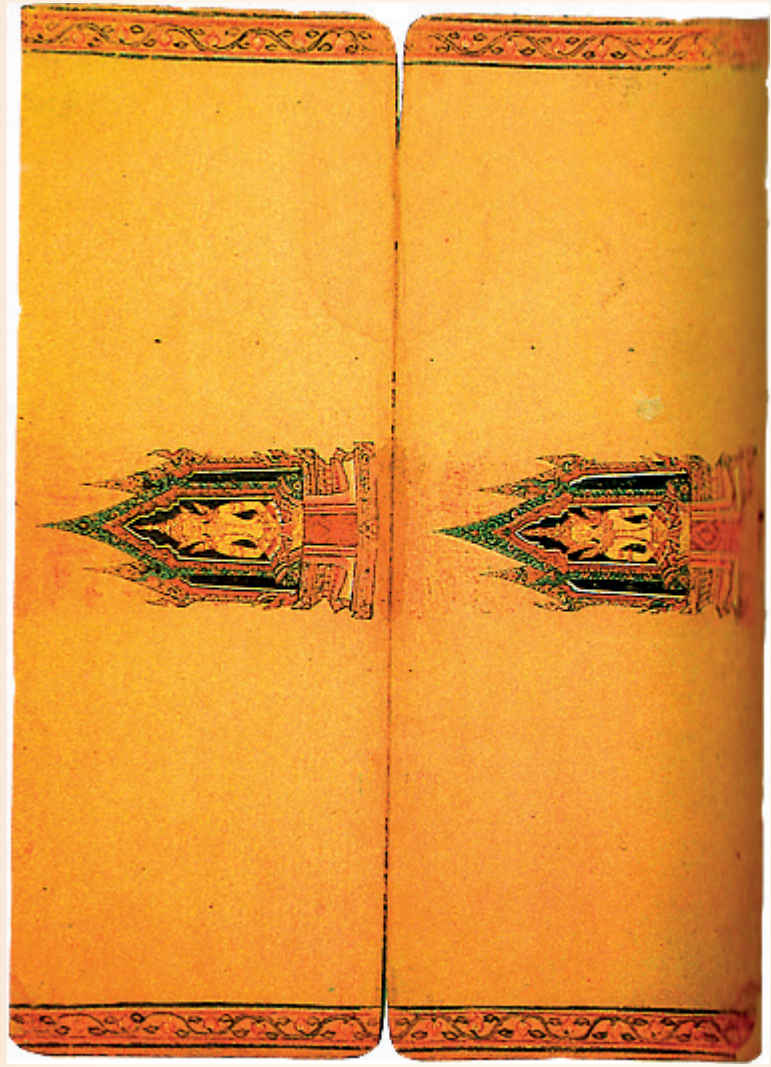

พรหมอกนิษฐ์ : ทุสเสตียประดิษฐาให้อยู่ในพรหมอกนิษฐ์

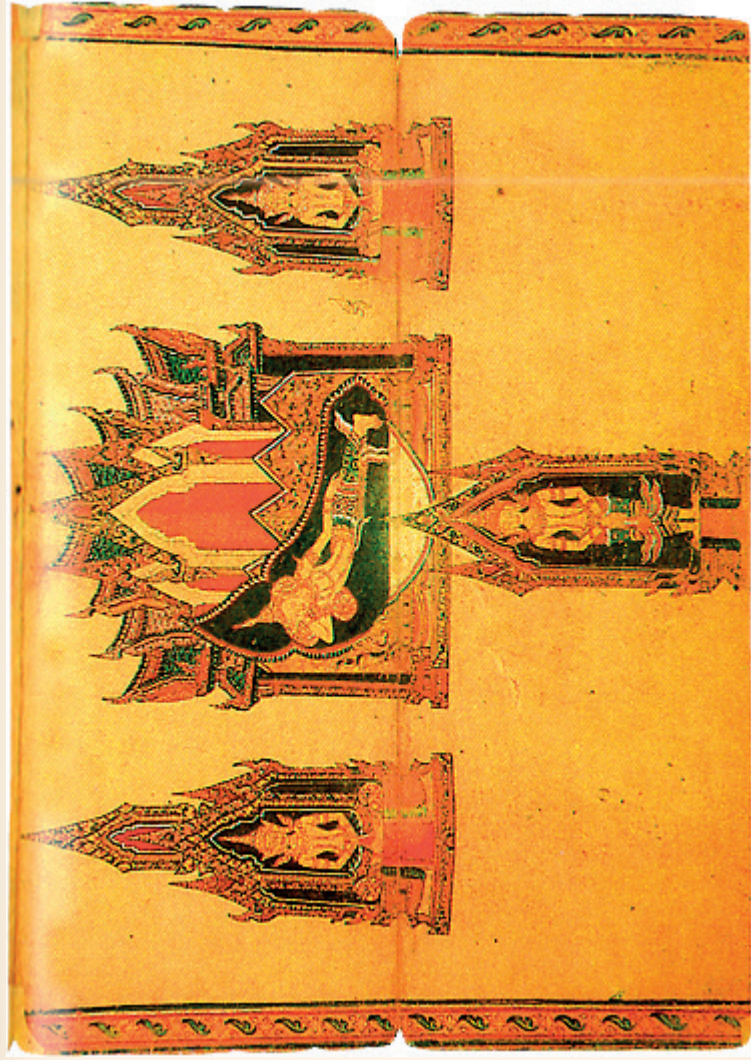

สุทรวาส วน์คำรบ ๓-๔ ชื่อสุทสสา สุตสสี

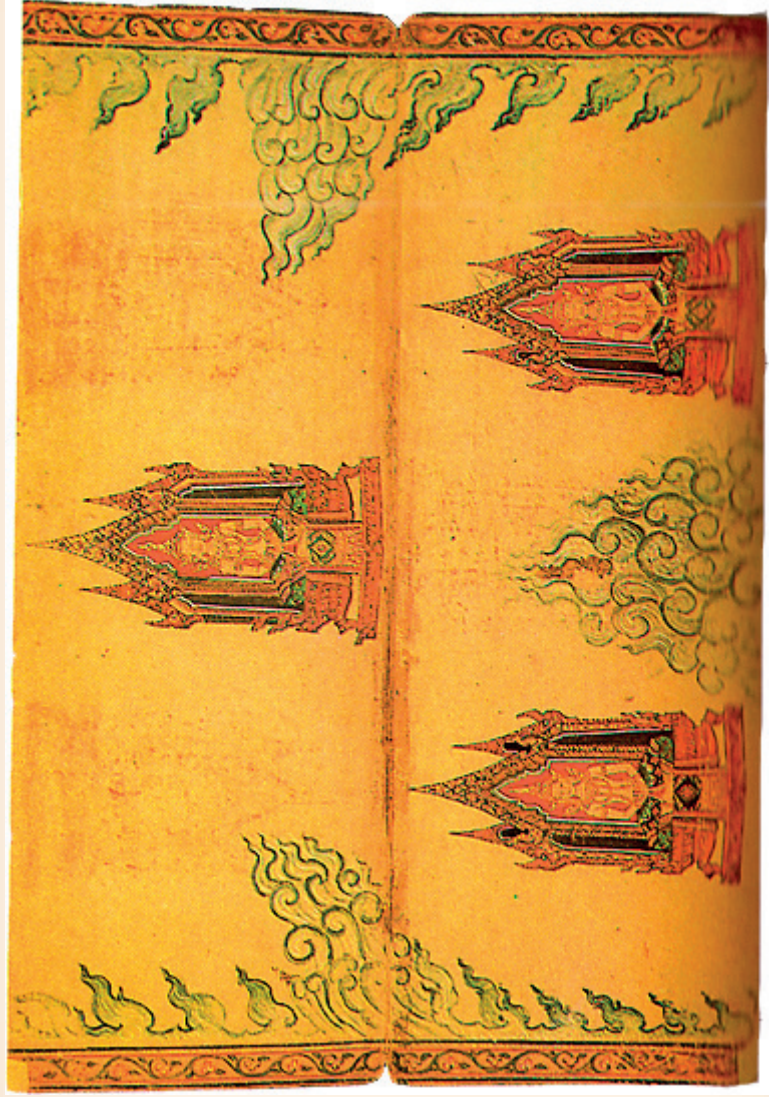

สุทธาวาส ชันดำรบ ๑-๒ ชื่อวิหา อตัปปา

เวทย์ปลภาพรหม อัสัญญิพรหม อัมปมาณสุภาพรหม สุกุณหาพรหม

ปริตตสุภาพรหม อัมปมาณภาพรหม อามัสสราพรหม

ทิฏฐัจ โว ภิกขเว จรณํ นาม จิตฺตุนฺติ ?
 เอวมฺภนฺเต. ตมฺปิ โข ภิกขเว จรณํ นาม จิตฺตํ
 จิตฺเตเนว จิตฺติตํ. (จินฺติตํ- ฉบับสยามรัฐ) เตนฺปิ โข
 ภิกขเว จรณฺเนน จิตฺเตน จิตฺตญฺเอยว จิตฺตตรํ. ตสฺมาตีห
 ภิกขเว อภิกฺขณํ สกํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ “ทีฆมรตฺตมิตํ
 จิตฺตํ สงฺกเลฏฺฐํ ราเคน โทเสน โมหนฺนา”ติ. จิตฺต-
 สงฺกิลฺเลสา ภิกขเว สตฺตา สงฺกิลิสฺสนฺติ. จิตฺตโวทานา
 เสตฺตา วิสุชฺฌนฺติ.

นาหิ ภิกขเว อญฺญํ เอกนิกายํปิ สมนุปสฺสามิ
 เอวํ จิตฺตํ ยถยทํ ภิกขเว ตีรจฺฉานคตา ปาณา, เตปิ
 โข ภิกขเว ตีรจฺฉานคตา ปาณา จิตฺเตเนว จิตฺติตา.
 (จินฺติตา, - ฉบับสยามรัฐ) เตนฺปิ โข ภิกขเว ตีรจฺฉาน-
 คเตหิ ปาณฺเหหิ จิตฺตญฺเอยว จิตฺตตรํ. ตสฺมาตีห ภิกขเว
 อภิกฺขณํ สกํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ “ทีฆมรตฺตมิตํ จิตฺตํ
 สงฺกเลฏฺฐํ ราเคน โทเสน โมหนฺนา”ติ. จิตฺตสงฺกิลฺเลสา
 ภิกขเว สตฺตา สงฺกิลิสฺสนฺติ, จิตฺตโวทานา สตฺตา
 วิสุชฺฌนฺติ.

ขอให้สังเกตคำบาลีที่ว่า “ทิฏฐัง โว ภิกขเว จรณํ นาม จิตฺตุนฺติ ๗ เอวมนฺเต ๗ ตมปิ โข ภิกขเว จรณํ นาม จิตฺตํ จิตฺเตเนว จิตฺติตํ (พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐเป็น จินฺติตํ ฉบับของพม่าเดิมก็เป็น จิตฺติตํ)

แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย จิตรกรรมที่ชื่อว่า จรณะ เธอทั้งหลายเคยเห็นไหม ? เคยเห็น พระเจ้าข้า. ภิกษุทั้งหลาย จิตรกรรมที่ชื่อว่า จรณะ แม้ฉัน อันจิตนั้นเองคิดขึ้นแล้ว จิตนั้นเองทำให้วิจิตรแล้ว

ข้อความบาลีตอนนี้ ในคัมภีร์อรรถกถาซึ่งมีชื่อว่า สารัตถปกาสินี ภาค ๒ ท่านได้อธิบายไว้ว่า

คำว่า จรณํ นาม จิตฺตํ นั้น หมายถึง ภาพจิตรกรรมซึ่งมีชื่อว่า จรณะ และการที่ภาพเขียนนี้ได้อธิบายว่าจรณะนั้น ก็เพราะมีพราหมณ์ผู้เป็นเจ้าลัทธิพวกหนึ่งชื่อว่าสังขา พวกพราหมณ์เจ้าลัทธิเหล่านี้ได้ให้จิตรกรเขียนภาพ เรื่องเมืองนรกและสวรรค์ลงในแผ่นผ้า (เข้าใจว่าคงจะเป็นแผ่นผ้าหลายผืน) และได้

บรรยายไว้ด้วยว่า คนที่ทำความชั่วอย่างนั้นอย่างนี้
ตายไปแล้วจะไปเกิดในนรกขุมไหน คนที่ทำความดี
อย่างนั้นอย่างนี้ ตายไปแล้วจะไปเกิดในสวรรค์ชั้นไหน
และก็ต้องเทียบนำภาพเหล่านี้ไปแสดงในที่ต่าง ๆ
ฉะนั้นภาพนี้จึงได้ชื่อว่า จรณะ ซึ่งตามศัพท์แปลว่า
การต้องเกี่ยวไป

คำแปลดังที่กล่าวมานี้ได้แปลชนิดถอดความ
และแปลมาจากคำบาลีที่ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์สารัตถ-
ปกาสินี ดังนี้

จรณํ นาม จิตฺตุนฺติ วิจรณจิตฺตํ. สงฺขา นาม
 พราหฺมณปาສณฺทิกา โหหนฺติ, เต ปญฺโญภฺยํ กตฺวา
 ตตฺถ นานปฺปการา สุกตฺตํกฺกตฺวเสน สมฺปตฺติวิปตฺติโย
 เลขาเปตฺวา “อิทํ กมฺมํ กตฺวา อิทํ ปฏฺฐิตํ, อิทํ
 กตฺวา อิทํ”ติ ทสฺเสนฺตา ตํ จิตฺตํ คເเหตุວາ วิจรณฺติ
จิตฺเตເນວ จิตฺตฺติນฺติ (จินฺตฺติນฺติ- นบฺบสฺยามราช)
 จิตฺตกาเรณ จินฺเตตฺวา กตฺตฺตา จิตฺเตน จินฺตฺติํ นาม.
จิตฺตลເေວ จิตฺตตฺรณฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุປายปริเยສນံ

จิตตํ ตโตปิ จิตตัตถํ ตีรจฺจนาคตา ปาณา จิตฺเตเนว จิตฺติ
 ตา (จินฺติตาติ- สยามรัฐ) กมฺมจิตฺเตเนว จิตฺติตา
 ตํ ปน กมฺมจิตตํ อีเม วฏฺฏกติตฺติราทโย “เอวํจิตฺตา
 ภวิสฺสามา”ติ อายุหนฺตา นาม นตฺถิ กมฺมํ ปน โยนี
 อุปเนติ, โยนิมฺลโก เตสํ จิตฺตภาโว. โยนิอุปคตา หิ
 สตฺตา ตตฺโยนิเกหํ สทิสจิตฺตาว โหนฺติ, อิติ โยนิสํหโร
 จิตฺตภาโว, กมฺมสิทฺธา โยนีติ เวทิตพฺพา.

อนึ่งขอให้สังเกตไว้ด้วยว่า คำว่า พราหมณ์ผู้
 เป็นเจ้าลัทธินั้น แปลมาจากคำบาลีว่า พฺราหฺมณ-
 ปาสณฺทิกา คำว่า ปาสณฺทิกา ตามศัพท์แปลว่า พวก
 นอกกรีต คือถ้าในทางคริสต์ศาสนา ก็หมายถึงพวกที่
 มีความเห็นหรือการประพฤติปฏิบัติไม่เหมือนกับคริสต์-
 ศาสนิกชนทั้งหลาย และในทางพุทธศาสนาก็หมายถึง
 พวกที่ถือนอกกรีตนอกกรอย จากพุทธศาสนา คำว่า
 ปาสณฺทิกา ศาสตราจารย์ริสเตวิดแปลว่า heretic,
 sectarian.

คำว่า จิตฺเตเนว จิตฺติตนฺติ (ไตรปิฎกฉบับสยามรัฐเป็น จิตฺเตเนว จินฺติตนฺติ) ท่านอธิบายว่า ที่ว่า ภาพจิตรกรรมนี้ อันจิตนั้นเที่ยวคิดขึ้นแล้ว (หรือทำให้วิจิตรแล้ว) เพราะเป็นภาพที่จิตรกรเขียนขึ้นมาตามความคิดนึก (ตามไวยากรณ์แปลว่า เพราะเป็นภาพอันจิตรกรคิดขึ้นแล้วจึงกระทำ คือเขียน)

คำว่า จิตฺตยฺเณว จิตฺตตฺรณฺติ ซึ่งแปลว่า คำว่า จิตที่คิดสร้างภาพจิตรกรรมก็ยังวิจิตรกว่าภาพจิตรกรรมนั้น ท่านอธิบายว่า จิตที่แสวงหาอุปายในการสร้างภาพจิตรกรรมนั้น วิจิตรกว่าภาพจิตรกรรมนั้นเสียอีก

คำว่า ตีรจฺจนาคตา ปาณา จิตฺเตเนว จิตฺติตาติ ซึ่งแปลว่า สัตว์เดรัจฉานทั้งหลาย อันจิตนั่นเอง คิดให้มีให้เพิ่มขึ้น (หรือทำให้วิจิตรขึ้น) นั้น ท่านอธิบายว่า สัตว์เดรัจฉานทั้งหลายที่ว่า จิตนั่นเอง คิดให้มีให้เพิ่มขึ้นนั้น ความจริงก็คือ กรรมนั่นเองที่ทำให้ให้มีให้เพิ่มขึ้น และท่านได้อธิบายต่อไปอีกว่า

โดยธรรมดาสัตว์ทั้งหลายเช่น นกคุ่ม นกกระทา เป็นต้น เวลาจะตายแล้วจะตั้งจิตอธิษฐานว่า ขอให้เราเกิดมามีความวิจิตรอย่างนั้นอย่างนี้นั้น เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ สัตว์ที่เกิดมาจะมีความวิจิตรอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับกำเนิด หรือเผ่าพันธุ์ที่เกิด แต่การที่สัตว์ทั้งหลายจะไปเกิดในกำเนิดไหนนั้นขึ้นอยู่กับกรรม กรรมเป็นตัวการชักจูงที่จะให้ไปเกิดในกำเนิดอะไร ฉะนั้น คำที่ว่า สัตว์-เดรัจฉานทั้งหลายซึ่งมีความวิจิตรต่าง ๆ นั้น จิตนั้นเองที่เป็นตัวการทำให้มีให้เป็นอย่างนั้นนั้น ความจริงกรรมต่างหากที่เป็นตัวการทำให้วิจิตร

คำอธิบายของอรรถกถาตอนนี้ ข้าพเจ้าได้แปลอย่างชนิดถอดความ และขอให้ถึงพุทธพจน์ที่ว่า กัมมโยนิ กัมมพนฺธ ซึ่งแปลว่า เรามีกรรมเป็นผู้ให้กำเนิด เรามีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ ประกอบด้วยจะทำให้เข้าใจดีขึ้น

คำอธิบายจากอรรถกถาตอนนี้ ซึ่งถ้าจะแปลตามตัวหรือตามสำนวนบาลีกันจริง ๆ แล้ว จะอ่าน

ไม่ค่อยรู้เรื่อง เช่น คัมภีร์อรรถกถาฉบับแปลของ
มหาหมกุฏฯ ท่านแปลไว้ดังนี้

บทว่า จรณํ นาม จิตฺตํ ได้แก่ วิจรณจิต
(ภาพเขียน) พรหมณ์ผู้เป็นเจ้าลัทธิชื่อว่า สังฆา มีอยู่
พวกเขาให้สร้างแผ่นผ้าแล้ว ให้ช่างเขียนภาพแสดง
สมบัติ และวิบัติ นานัปประการ โดยเป็นสวรรค์ เป็น
นรกลงในแผ่นภาพนั้น แสดง (ถึงผลของกรรม) ว่า
ทำกรรมนี้แล้ว จะได้รับผลนี้ ทำกรรมนี้แล้ว จะได้
รับผลนี้ ถือเอาจิตรกรรมนั้นเที่ยวไป

บทว่า จิตฺเตเนว จินฺติตํ ความว่า ชื่อว่า อันจิต
นั่นเอง คิดขึ้นแล้ว เพราะจิตรกรคิดแล้วจึงเขียน

บทว่า จิตฺตญฺเญว จิตฺตตรํ ความว่า จิตที่
แสวงหาอุบายของจิตรกรรมนั้น วิจิตรกว่าจิตรกรรม ที่
ชื่อว่า จรณะเมื่อนั้น

บทว่า ตีรจฺจนคตา ปาณา จิตฺเตเนว จินฺติตา
ความว่า สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นวิจิตรแล้ว เพราะจิตที่

เป็นเหตุให้ทำกรรมนั่นเอง กิเลสทั้งหลายเหล่านี้ มี
 นกกระจอกและนกกะทาเป็นต้น ที่จะชื่อว่า ประมวล
 เอาจิตที่เป็นเหตุให้ทำกรรมนั้นมาโดยคิดว่า เราทั้งหลาย
 จักวิจิตรอย่างนี้ไม่มีเลย กรรมต่างหากชักนำไปสู่กำเนิด
 การที่สัตว์เหล่านั้นสวยงาม ก็โดยมีกำเนิดเป็นมูล จริง
 อยู่สัตว์ทั้งหลายที่เข้าถึงกำเนิดแล้วย่อมวิจิตรเหมือนกับ
 สัตว์ที่เกิดอยู่ในกำเนิดนั้น ๆ บัณฑิตพึงทราบว่ ความ
 วิจิตรสำเร็จมาแต่กำเนิด กำเนิดสำเร็จมาแต่กรรม
 ด้วยประการดังพรรณนามาจะนี้

จิตมีความวิจิตรยิ่งกว่าชีวิตใด ๆ ในโลก

ข้อที่ว่า ภิกษุทั้งหลาย เรามองไม่เห็นเลยว่า
 จะมีสัตว์นิกายไหนที่จะวิจิตรเหมือนกับสัตว์เดรัจฉาน
 ทั้งหมด ภิกษุทั้งหลาย แม้สัตว์เดรัจฉานทั้งหมด
 เหล่านั้น จิตนั้นเองคิดขึ้นแล้ว จิตนั้นเองทำให้วิจิตรแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์เดรัจฉานทั้งหลายแม้จะมี
 ความวิจิตรขนาดไหน หรือสักเพียงไรก็ตาม จิตก็ยัง
 วิจิตรกว่าสัตว์เดรัจฉานทั้งหลายเหล่านั้น

คำว่า จิตฺตญฺเณว จิตฺตตรํ จิตกียังวิจิตรกว่า
สัตร์ไตรจกานทั้งหลายเหล่านั้น ข้อนี้หมายความว่า

โดยธรรมชาติภาพจิตรกรรมทั้งหลายจะเป็นรูป
ภาพอะไรก็ตาม จะสวยงามอย่างไร หรือจะมีความ
วิจิตรอย่างไรก็ตาม ทั้งหมดนี้ย่อมขึ้นอยู่กับสติปัญญา
และความนึกคิด ความรู้สึก หรือจินตนาการของผู้เขียน
และในทำนองเดียวกัน สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็น
หรือสัตว์ หรือพืชใด ๆ ก็ตาม จะเกิดขึ้นมาได้ก็เพราะมี
วิญญาณเป็นปัจจัย คือ **วิญญาณเป็นตัวการ หรือ**
ตัวธรรมชาติ ที่ทำให้เลือด หรือน้ำเลี้ยงที่รากต้นไม้ดูด
ขึ้นไปนั้น กลายเป็นส่วนต่าง ๆ ของสิ่งที่มีชีวิตนั้น ๆ
เพราะฉะนั้น ในเมื่อโครงสร้างหรือรูปร่างลักษณะของ
คนก็ดี ของสัตว์ก็ดี ของพืชก็ดี มีความวิจิตรพิสดาร
มาก **จิตหรือวิญญาณ** ที่เป็นตัวการหรือตัวธรรมชาติที่
สร้างสรรค์สิ่งเหล่านี้ขึ้นมา ก็จะต้องมีความ
วิจิตรยิ่งกว่าสิ่งที่ถูกสร้าง ขอให้นึกถึงภาพจิตรกรรม
จะมีรูปร่างลักษณะอย่างไร จะสวยงามอย่างไร ย่อมขึ้น

อยู่กับจินตนาการของจิตรกร และขอให้สังเกตว่า แม้จิตรกรจะเขียนภาพออกมาได้สวยงามอย่างไร หรือเขียนออกมาได้มากมายสักเพียงไร ก็ยังจะเขียนภาพได้อีกมาก เพราะจินตนาการที่ยังมีอยู่ในใจ และยังไม่ได้แสดงออกมานั้นยังมีอีกมาก เรียกว่าแม้จะเขียนออกมามากเท่าไร จินตนาการก็ไม่มีรู้จักหมด ด้วยเหตุนี้จึงได้ชื่อว่า จิตที่สร้างสรรค์สัตว์เดรัจฉานทั้งหลายนั้น ก็ยังวิจิตรกว่าสัตว์เดรัจฉานทั้งหลาย

อนึ่ง ขอให้พิจารณาดังต่อไปนี้อีก แล้วจะทำให้เข้าใจเรื่องนี้ชัดขึ้นอีก กล่าวคือ :-

โดยธรรมชาติ จิตย่อมจะมีความวิจิตรกว่าภาพจิตรกรรม หรือวิจิตรกว่าสัตว์เดรัจฉานทั้งหลาย ซึ่งถ้าจะพูดให้ชัดก็คือ โดยธรรมชาติ ความรู้สึกนึกคิดของผู้สร้างคือ จิตหรือวิญญาณนั้น ย่อมจะต้องมีความวิจิตรกว่าสิ่งที่ถูกสร้าง ขอให้คิดถึงสิ่งก่อสร้างทั้งหลาย เช่น เครื่องจักร เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องโทรทัศน์ วิทยุ เรดาร์ อาคารบ้านเรือน หรือผลิตภัณฑ์

ใด ๆ ก็ตาม ที่คนเราได้สร้างขึ้นมานั้น จะมีวิวัฒนาการไปเรื่อย ๆ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะจิตมีความวิจิตรกว่าสิ่งที่จิตสร้างขึ้นมา และนอกจากนี้จะเห็นอีกว่า

โดยธรรมชาติคนเราเมื่อทำอะไรก็ตามเมื่อทำบ่อย ๆ มีความชำนาญ ก็ย่อมจะมีความคิดริเริ่ม หรือมีความคิดที่จะทำให้ดีกว่าเดิมไปเรื่อย ๆ ขอให้นึกถึงคำอธิบายที่ท่านกล่าวว่า “กรรมนั่นเองที่ทำให้วิจิตร” คือยิ่งทำก็ยิ่งจะทำให้ความรู้สึกลึกซึ้งของจิตวิจิตรพิสดารยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ จากตัวอย่างอันนี้ก็แสดงให้เห็นว่า จิตย่อมมีความวิจิตรกว่าสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น เหมือน จิตวิจิตรกว่าสัตว์เดรัจฉานทั้งหลาย อย่างนี้เป็นต้น

กำเนิด ๔

* อีกนัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับพระสารีบุตรว่า ดูก่อนสารีบุตร กำเนิดชีวิตมีอยู่ ๔ อย่าง คือ

---

* วิทยุญาณ ฉบับที่ ๙-๑๐ กันยายน-ตุลาคม ๒๕๓๓

๑. อัณฑชโยนิ

๒. ชลาพุชโยนิ

๓. สังเสทชโยนิ

๔. โอปปาติกโยนิ

สารีบุตร อัณฑชโยนิเป็นไฉน ? สัตว์เหล่าใด
ทำลายกระเปาะไข่ออกมา (เช่น เป็ด ไก่ เป็นต้น)
กำเนิดอย่างนี้เรียกว่า อัณฑชโยนิ

ชลาพุชโยนิเป็นไฉน ? สัตว์เหล่าใดเกิดมาด้วย
การคลอດออกมาจากมดลูก (เช่น คน เป็นต้น) กำเนิด
อย่างนี้เรียกว่า ชลาพุชโยนิ

สังเสทชโยนิเป็นไฉน ? สัตว์เหล่าใดเกิดใน
ปลาเน่าหรือในซากศพที่เน่า หรือในขนมบูดที่เน่า
หรือในหลุมในบ่อที่สกปรก กำเนิดอย่างนี้เรียกว่า
สังเสทชโยนิ

โอปปาติกโยนิเป็นไฉน ? พวกเทวดา พวกนรก
พวกมนุษย์บางประเภท (คือมนุษย์ในสมัยต้นกับปี ซึ่ง

ยังมีสภาพเป็นกายทิพย์ - ดูอัครัญญสูตรใน ที.ปาฏิ. ๑๑/๘๗) และพวกวินิบาตบางประเภท กำเนิดอย่างนี้ เรียกว่า โอปปาติกะโยนิ

สารีบุตร กำเนิดของชีวิตทั้งหลายทั้งหมดมี ๔ ประเภทดังนี้แล

คำว่า โยนิ ซึ่งแปลว่า กำเนิด นี้หมายถึงว่า ชีวิตต่าง ๆ ทั้งหมดในสากลจักรวาล คือไม่ว่าในโลกนี้ หรือในโลกอื่น คือในดาวนพเคราะห์ดวงอื่น หรือในโลกของโอปปาติกะ ทั้งหมดจะมีอยู่ ๔ ประเภทนี้ เท่านั้น คือ

ประเภทที่ ๑ เกิดอยู่ในไข่แล้วออกมาพักเป็นตัว ช้างนอก เช่น เป็ดหรือไก่

ประเภทที่ ๒ เกิดอยู่ในมดลูกแล้วออกมาเป็น ตัว เช่นคนหรือวัวอย่างนี้เป็นต้น

ประเภทที่ ๓ ได้แก่ชีวิตประเภทหนอนต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งพวกเชื้อโรคแบคทีเรีย หรือจุลินทรีย์ต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันนี้หมายถึงพวกไวรัสต่าง ๆ ด้วย

ประเภทที่ ๔ ได้แก่พวกเทวดาต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งรูปพรหมทั้งหลายด้วย และพวกสัตว์นรก พวกเปรต พวกอสุรกาย และพวกสัตว์เดรัจฉานที่เป็นโอปปาติกะด้วย ชีวิตประเภทนี้ที่รวมเรียกว่า โอปปาติกะ ก็เพราะวิธีเกิดของชีวิตพวกนี้มีลักษณะเหมือนกันหมด กล่าวคือ เกิดจากวิญญูณของตนเองล้วน ๆ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **มโนมยรูป** แปลว่า รูปที่เกิดจากใจ ชีวิตประเภทนี้ไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ ไม่ต้องอาศัยการผสมพันธุ์ ไม่ต้องอาศัยความเหมาะสมของธรรมชาติ เช่นปลาซึ่งต้องเกิดในน้ำ คนต้องเกิดในมดลูกอย่างนี้เป็นต้น แต่โอปปาติกะทั้งหลายเวลาเกิดไม่ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติที่เหมาะสม คือที่ไหน ๆ ก็เกิดได้ กล่าวคือ **ไม่ว่าคนหรือสัตว์เมื่อตายในที่ใด ก็เกิดเป็นโอปปาติกะในที่นั้นได้ทันที** เหมือนกับชีวิตในความฝัน ซึ่งทุกอย่างเกิดจากจิตได้สำนึก คือเกิดจากภวังคจิต จะเกิดเป็นอะไรก็เกิดเป็นอย่างนั้นทันที

สัตตาวาส ๙

นอกจากเรื่องกำเนิด ๔ นี้แล้ว พระพุทธเจ้า
ยังได้ตรัสถึงเรื่อง สัตตาวาส ๙ อีกด้วย คือ

๑. สัตว์เหล่าหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาต่างกัน
เช่นพวกมนุษย์ พวกเทวดาบางหมู่ พวกวินิปาติกะ
(เปรต) บางหมู่

๒. สัตว์เหล่าหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาอย่าง
เดียวกัน เช่นพวกเทพผู้อยู่ในจำพวกพรหมผู้เกิดใน
ภูมิปฐมฉาน

๓. สัตว์เหล่าหนึ่งมีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญา
ต่างกัน เช่นพวกเทพอภัสสรา คือพรหมที่ได้ทุติยฉาน
ชั้นสูง (พรหมในชั้นทุติยฉานมี ๓ ประเภท คือ
ปริตตภา อัมปมาณภา และอภัสสรา)

๔. สัตว์เหล่าหนึ่งมีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญา
อย่างเดียวกัน เช่นพวกเทพสุภกิณหา คือพรหมที่ได้
ตติยฉานชั้นสูง (พรหมในชั้นตติยฉานมี ๓ ประเภท
คือ ปริตตสุภา อัมปมาณสุภา สุภกิณหา)

๕. สัตว์เหล่านี้ไม่มีสัญญา ไม่เสวยเวทนา
เช่นพวกเทพผู้เป็นอสังขนิสัตว์

๖. สัตว์เหล่านี้ ผู้เข้าถึงชั้นอากาศอันญายตนะ

๗. สัตว์เหล่านี้ ผู้เข้าถึงชั้นวิญญาณญายตนะ

๘. สัตว์เหล่านี้ ผู้เข้าถึงชั้นอาภิยัญญายตนะ

๙. สัตว์เหล่านี้ ผู้เข้าถึงชั้นเนวสัญญานา -
สัญญายตนะ

เรื่องสัตตาวาสนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ มี
ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ คือคัมภีร์
อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต หน้า ๔๑๓ และพระสารีบุตร
ก็เคยแสดงไว้ มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์ที่มกนิกาย ปาฏิกวรรค
หน้า ๒๗๗ (สยามรัฐ)

คำว่า สัตตาวาส ตามศัพท์แปลว่า ภพอันเป็น
ที่อยู่ของสัตว์ ซึ่งคำว่า ภพ ในที่นี้ไม่ได้หมายถึง โลก
อันเป็นที่อยู่ของมนุษย์สัตว์และพืชทั้งหลาย แต่
หมายถึง นามรูป อันเป็นที่ตั้งของวิญญาณ ดังที่

พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในมหานิทานสูตร แห่งที่ฌณิกาย
มหาวัคค์ หน้า ๗๔ ว่า

“อานนท์ ถ้าวิญญูณจักไม่ได้ที่ตั้งอาศัยใน
นามรูป (วิญญูณนฺ จ หิ อานนฺท นามรูปํ ปตฺติจฺ
นาลภิสฺส) การบังเกิด การสมภพ ของทุกข์คือ ชาติ
ชรา มรณะ จะพึงปรากฏต่อไปได้หรือ ?”

“มิได้ พระพุทธเจ้าข้า” พระอานนท์ทูลตอบ

“เพราะอย่างนี้แหละ อานนท์ นามรูปจึงเป็น
เหตุ เป็นนิทาน เป็นสมุทัย เป็นปัจจัยของวิญญูณ”

ขอให้สังเกตว่า คำว่า ภพ ในความหมายของ
ภาษาไทยที่ได้ยินได้ฟังกันอยู่เสมอ เรามักจะหมายถึง
โลก หรือแผ่นดินที่เราอาศัยอยู่ แต่จากตัวอย่างที่แสดง
มานั้น คำว่า ภพ มิได้หมายถึงโลกหรือจักรวาล หรือ
โลกธาตุ อันเป็นที่อยู่ของสัตว์ทั้งหลาย แต่หมายถึง
สภาพหรือแบบของชีวิตในรูปต่างๆ อันบรรดามีอยู่ใน
สากลจักรวาล

อนึ่งคำว่า **สัญญา** ในข้อที่ว่า สัตว์เหล่าหนึ่ง มีกายต่างกัน มีสัญญาต่างกันหรือเหมือนกัน คำว่า กาย ก็หมายถึง รูปร่างลักษณะของร่างกาย ส่วนคำว่า **สัญญา** ในที่นี้ไม่ใช่หมายถึง ความจำ ดังที่กล่าวไว้ในเรื่องของเบญจขันธ์ แต่คำว่า **สัญญา** ในที่นี้หมายถึง **วิญญาณ** ซึ่งรวมทั้งเจตสิก คือ **เวทนา สัญญา สังขาร** ด้วย พุดง่าย ๆ ก็คือ ถ้าสัตว์พวกไหน มีรูปร่างเหมือนกัน และความรู้สึกนึกคิด สติ ปัญญา ก็เหมือนกันหรือคล้าย ๆ กัน อย่างนี้เรียกว่า มีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน อย่างนี้เป็นต้น

พระพุทธเจ้าทรงเป็น โลกวิทู รู้แจ้งโลก คือรู้ทั้งสัตว์โลก โอกาสโลก และสังขารโลก และได้ทรงประมวลชีวิตทั้งหมดมาจัดไว้เป็นประเภทๆ ดังที่กล่าว : ฉะนั้นเมื่อเราพิจารณาดูถึง ชีวิตต่าง ๆ บรรดามีอยู่ในสากลจักรวาลทั้งหมดนี้ ซึ่งชีวิตทุกประเภทนั้น ล้วนแล้วแต่มีวิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิด หรือวิญญาณเป็นผู้สร้างสรรค์บันดาลให้เกิดขึ้นมาทั้งสิ้น แล้วจึง

พิจารณาว่า วิญญาณหรือจิตนั้นจะมีความวิจิตร
สักขนาดไหน “สัตว์เดรัจฉานทั้งหลายซึ่งได้ชื่อว่า มี
ความวิจิตรยิ่งกว่าสัตว์นิกายใด ๆ แต่ถึงกระนั้นจิตก็ยัง
วิจิตรกว่าสัตว์เดรัจฉานทั้งหลาย” พุทธพจน์ที่กล่าว
มานี้ ขอให้พิจารณาดูอีกครั้งแล้วก็พิจารณาดูบรรดา
ชีวิตต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสากลจักรวาลนั้น ก็จะได้เห็นว่า
จิตซึ่งเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งที่มีชีวิตทั้งปวงนั้น จะมีความ
วิจิตรสักขนาดไหน

อีกนัยหนึ่ง ถ้าพิจารณาดังต่อไปนี้ ก็จะทำให้
เข้าใจถึงความวิจิตรของจิตดีขึ้น กล่าวคือ จงพิจารณา
ดูสิ่งต่าง ๆ บรรดาที่เกิดขึ้นมาในโลก ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่
มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม พยายามมองให้เห็นว่า **ทั้ง**
หมดนั้นเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงสภาพของจิต
เช่นตัวหนังสือหรือคำพูดก็คือการแสดงออกของสภาพ
แห่งจิต

หรือพูดอีกนัยหนึ่ง ตัวหนังสือหรือคำพูดก็คือ
ปรากฏการณ์ของวิญญาณในทางวัตถุ หรือแสดงออก

มาเป็นวัตถุ (เสียงทางพุทธศาสนาถือว่าเป็นรูปธรรม ไม่ได้ถือว่าเป็นพลังงานเหมือนทางวิทยาศาสตร์) ชีวิตต่าง ๆ ในโลกนี้ทั้งที่เป็นมนุษย์สัตว์และพืชทุกชนิด รวมทั้งชีวิตทั้งหลายในโลกของโอปปาติกะ เช่น พวกเทวดาประเภทต่าง ๆ และรวมทั้งสิ่งแวดล้อมในโลก ของโอปปาติกะ เช่น วิมาน หรือสวนผลไม้ สวนดอกไม้และสิ่งอื่น ๆ และรวมทั้งพวกสัตว์นรก เปเรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉานที่เป็นโอปปาติกะ และสภาพสิ่งแวดล้อมในอบายภูมิ **ทั้งหมดนี้ก็คือ ปรากฏการณ์ของวิญญานในทางวัตถุ**

หรือพูดอีกนัยหนึ่ง โครงสร้างของวิญญานหรือสภาพของวิญญาน อันประกอบไปด้วยวิบากต่าง ๆ ที่สะสมอยู่ในสันดาน ซึ่งมีทั้งวิบากของเวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ และสังขารขันธ์นั้น จะมีอยู่อย่างไหนั้น เราจะได้ดูได้จากสิ่งที่วิญญานได้สร้างหรือบันดาลให้เกิดขึ้นมานั้นเอง ถ้าเข้าใจเรื่องนี้แจ่มแจ้ง ก็ย่อมจะเข้าใจได้โดยไม่ยากว่า จิตนั้นจะต้องมีความวิจิตรกว่าสิ่งที่มัน

สร้างขึ้นอย่างแน่นนอน และความวิจิตรของจิตนั้นมีมากมายเกินกว่าที่จะพรรณนา หรืออธิบายออกมาได้อย่างถี่ถ้วนหมดจดครบถ้วนบริบูรณ์ว่า มีอยู่อย่างไร ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เรามองไม่เห็นว่าจะมีสัตว-
นิกายไหนวิจิตรเหมือนกับพวกสัตว์เดรัจฉานทั้งหลาย
ภิกษุทั้งหลาย สัตว์เดรัจฉานทั้งหลายเหล่านั้น จิต
นั้นเองคิดขึ้นแล้ว จิตนั้นเองทำให้วิจิตรแล้ว แต่ถึง
กระนั้น จิตก็ยังวิจิตรกว่าสัตว์เดรัจฉานทั้งหลาย”

ข้อที่ว่า จิตวิจิตรกว่าสัตว์เดรัจฉานทั้งหลายนั้น
เท่าที่ได้อธิบายมาทั้งหมดนั้น เป็นการอธิบายโดยเก็บ
ใจความมาจากพุทธพจน์หลายแห่ง ที่พระพุทธเจ้า
ได้ตรัสไว้ เพื่อให้เข้าใจง่ายสำหรับผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับ
สำนวนบาลี แต่อย่างไรก็ดี ก็ควรจะทราบไว้ด้วยว่า
คำบาลีที่เป็นพุทธพจน์ในเรื่องนี้นั้น ในคัมภีร์อรรถกถา
ท่านอธิบายไว้อย่างไร ฉะนั้นจะขอนำคำอธิบายของ
ท่าน มาลงไว้ในที่นี้ด้วยดังนี้

อีกอย่างหนึ่ง ข้อที่ว่า จิตวิจิตรกว่าสัตว์
 เตร็จฉานทั้งหลายนั้น ก็คือ ธรรมดาจิตนี้ย่อมเป็น
 สหชาตธรรม (คือจะต้องมีเจตสิกต่าง ๆ เกิดร่วมกัน
 อยู่เสมอ) ฉะนั้นจึงทราบวา จิตนี้ที่ได้ชื่อว่าวิจิตรกว่า
 ความวิจิตรของสัตว์เตร็จฉาน ก็เพราะจิตวิจิตรด้วย
 สหชาตธรรม เพราะจิตวิจิตรด้วยภุมิ เพราะจิตวิจิตร
 ด้วยวัตถุ (เช่นจักขุวัตถุ โสตรวัตถุเป็นต้น) เพราะจิต
 วิจิตรด้วยทวาร เพราะจิตวิจิตรด้วยอารมณ์ และ
 เพราะให้สำเร็จความวิจิตรหลายอย่างหลายประการ
 เช่นทำให้มีเพศต่าง ๆ ทำให้มีสัญญาต่าง ๆ ทำให้มี
 โวหารต่าง ๆ อย่างนี้เป็นต้น ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้
 มีความแตกต่างแห่งกรรมเป็นมูล

ข้อความที่กล่าวมานี้เป็นการแปลตามสำนวน
 บาลี ซึ่งจะเห็นว่า อ่านเข้าใจยากมาก แต่สำหรับผู้รู้
 ภาษบาลีเมื่อได้เห็นว่าบาลีในตอนนั้นแล้ว ก็จะทำให้รู้
 ความหมายที่แปลออกมานั้นชัดเจนขึ้น ฉะนั้นจึงได้คัด
 คำบาลีที่ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์สารัตถุปกาสินภาค ๒
 หน้า ๓๕๗ (ฉบับมหาจุฬา ฯ) มาให้ดูไว้ด้วยดังนี้

อปีจ จิตตํ นามेतํ สหชาตํ สหชาตธมม-
 จิตตตาย ภูมิจิตตตาย วัตถุจิตตตาย ทวารจิตตตาย
 การมมณจิตตตาย กมฺมนานตฺตมฺลกาณ ลิงฺคนานตฺต-
 สณฺณานานตฺตโวหารนานตฺตาทินํ อเนกวิธานํ จิตฺตานํ
 นิปฺพาทนตายปี ตีรจฺฉานคตฺตจิตฺตโต จิตฺตตรเมว
 เวทิตพฺพํ

จิตเปรียบเหมือนจิตรกร

อนึ่งคำว่า จิตเป็นผู้สร้างสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย
 ได้อย่างวิจิตรนั้น ยังมีข้อความต่อมาอีกตอนหนึ่ง
 พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ช่างย่อหรือช่างเขียน เมื่อมี
 เครื่องย่อก็ดี ครั่งก็ดี ขมิ้นก็ดี สีนิลก็ดี สีแดงสดก็ดี
 พึงเขียนรูปสตรี หรือรูปบุรุษ เมืองคาพยพ (คืออวัยวะ
 ต่างๆ) ครบทุกส่วน ลงที่แผ่นกระดาน หรือฝาผนังที่
 ขัดดีแล้ว หรือที่แผ่นผ้าที่เขาจัดเตรียมไว้ดีแล้ว แม้
 ฉนั้นใด ภิกษุทั้งหลาย ปุถุชนผู้ไม่ได้สติ ก็ฉนั้นนั้นแล

เมื่อจะให้เกิด ก็จะทำให้รูปนั้นแหละเกิดขึ้น ให้เวทนา..
สัญญา...สังขาร วิญญาณนั้นแหละเกิดขึ้น

ข้อความที่กล่าวมานี้ ได้แปลออกจากคำบาลี
ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๗ หน้า ๑๑๙ ข้อ ๑๐๐ ดังนี้

เสยฺยธาปี ภิกฺขเว รชโก วา จิตฺตการโก วา
รชนาย วา ลาขาย วา หลิหฺพฺธิยา วา นีลียา วา
มณฺฑเชฏฺฐาย วา สุปริมภูเจ ผลเกภิตฺติยา วา
ทฺถสฺสปลฺภูเญ วา อิตฺถิรूपํ วา ปฺริสฺรूपํ วา อภินิมฺมิเนยฺย
สพฺพกฺปจฺจุํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อสฺสุตฺวา ปฺนุชฺชนโน
รูปญฺเฬว อภินิพฺพุตฺเตนฺโต อภินิพฺพุตฺเตติ. เวทนญฺเฬว..
สณฺณญฺเฬว สงฺขารเยว... วิญฺญาณญฺเฬว อภินิพฺพุตฺเตนฺโต
อภินิพฺพุตฺเตติ.

- ส.ชนธ. ๑๗/๑๑๙ (ฉบับมหาจุฬาฯ)

และในคัมภีร์สารัตถปกาสินีภาค ๒ หน้า ๓๕๗

ได้อธิบายว่า

บทว่า **รชโก** ได้แก่ ช่างเขียนรูปด้วยสี ลงในผ้า
ทั้งหลาย ก็ช่างนั้น (ถ้า) ไม่ฉลาด ก็เขียนรูปได้ไม่น่า
พอใจ (แต่ถ้า) ฉลาด ก็เขียนรูปได้น่าพอใจสวยงาม
น่าดูฉันใด ปุถุชนก็เป็นอย่างนั้นแหละ คือย่อมยังรูปที่
ผิดปกติอันเว้นจากคุณสมบัติมีความถึงพร้อมด้วยจักขุ
เป็นต้น ให้เกิดขึ้นด้วย **อกุศลจิต** หรือด้วย **กุศลจิต**
ที่เป็น **ญาณวิปยุต** ย่อมยังรูปที่สวยงามอันถึงพร้อม
ด้วยคุณสมบัติ มีความถึงพร้อมด้วยจักขุเป็นต้น
ให้เกิดขึ้นด้วย **กุศลจิต** ที่เป็น **ญาณสัมปยุต**

รชโกติ วตฺเกสุ รงฺเคน รูปสมมุจฺจาปนโก. โส
ปน อจฺเจโก อมฺนาปํ รูปํ กโรติ, เจโก มฺนาปํ ทสฺสนียํ,
เอวเมว ปุถุชฺชนो อกุสฺสจฺจิตฺเตน วา ญาณวิปฺปยุตฺต-
กุสฺสเลน วา จกฺขุสมฺปทาทิวรรหิตํ วิรูปํ สมมุจฺจาเปติ,
ญาณสมฺปยุตฺตกุสฺสเลน จกฺขุสมฺปทาทิสมฺปนฺนํ อภिरูปํ.

ข้อความที่อ้างมานี้ ซึ่งตอนแรกเป็นพุทธพจน์ และต่อมาเป็นคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถา นี้ ได้คัดลอกมาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลฉบับของมหาเมฆ ๒ ให้ศึกษากันก่อน เพื่อผู้ที่รู้บาลีจะได้รู้ว่าคำแปลนั้นได้แปลมาจากคำบาลีคำไหน แต่อย่างไรก็ดีสำหรับผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับสำนวนบาลีนั้น แนนอนย่อมจะอ่านไม่ค่อยรู้เรื่อง ฉะนั้น จะต้องแปลใหม่คือแปลชนิดถอดความ คนทั่วไปจึงจะอ่านเข้าใจง่ายดังนี้

ขอให้สังเกตว่า ตามข้อความในพระสูตรนี้ พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบ จิตหรือวิญญาณ เหมือน จิตรกร รูปที่เขียนขึ้นมานั้นจะสวยงามน่าดูหรือไม่สวยงามไม่น่าดูก็ขึ้นอยู่กับ จิตรกร ข้อนี้ฉันใด

ปุถุชนผู้ไม่ได้สติบ ก็ฉันนั้นแล เมื่อจะให้เกิดขึ้น ก็จะทำให้รูปนั้นแหละเกิดขึ้น ฯลฯ ข้อนี้หมายความว่า ปุถุชนคือคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป ซึ่งยังมีกิเลสอยู่ในสันดานนั้น ตายแล้วก็ต้องเกิดอีก เมื่อวิญญาณเกิด นามรูปก็ต้องเกิด นามรูปเกิด ก็คือ รูปคือร่างกาย

นามคือ เวทนา สัญญาและสังขาร เกิด และในอรรถ-
กถาธิบายว่า ช่างเขียนรูปถ้าเป็นคนไม่ฉลาด ก็
เขียนรูปได้ไม่สวยงาม แต่ถ้าเป็นคนฉลาดก็จะเขียนได้
สวยงาม ข้อนี้ฉันใด

รูป คือ ร่างกายนั้น ถ้าจิตที่เป็นอกุศล หรือ
เป็นกุศล แต่เป็น ญาณวิปยุต คือไม่ประกอบด้วย
ญาณ เป็นผู้สร้าง ก็จะทำให้ร่างกายที่เกิดขึ้นมานั้น
ผิดปกติ เช่นหูหนวก เป็นใบ้ ตาบอด หรือรูปร่างพิกล
พิการไม่สมประกอบหรือสมประกอบ แต่ก็ไม่
สวยงามน่าดู แต่ถ้าจิตที่สร้างร่างกาย เป็น กุศลจิต
ที่เป็น ญาณสัมปยุต คือประกอบด้วยญาณ ร่างกาย
ที่เกิดก็จะมีอวัยวะทุกอย่างสมบูรณ์ มีความสวยงาม
น่ารักน่าดู

คำว่า กุศลจิตเป็นญาณวิปยุต หรือ ญาณสัมปยุต
นั้น หมายความว่า คนบางคนมีจิตเป็นกุศล คิดทำบุญ
ให้ทานรักษาศีล แต่ไม่มีความรู้ความเข้าใจว่า บุญ กุศล
เป็นอย่างไร ทำบุญแล้วจะได้านิสงส์อย่างไร อย่างนี้

เรียกว่า กุศลจิตนั้นเป็นญาณวิปยุต แต่ถ้ามีความรู้ความเข้าใจด้วยก็เรียกว่า กุศลจิตนั้นเป็นญาณสัมปยุต กุศลจิตที่เป็นญาณวิปยุต มีอานิสงส์น้อยกว่ากุศลจิตที่เป็นญาณสัมปยุต

รชโก คือช่างเขียนรูปด้วยสี ถ้ามีเครื่องอุปกรณ์ทุกอย่างพร้อม ก็อดไม่ได้ที่จะไม่เขียนรูป ข้อนี้ฉันได้ปฤชณผู้ไม่ได้สติ คือไม่ได้ศึกษาธรรมะ ไม่เคยได้ยินได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า คนประเภทนี้ถึงอย่างไรตายแล้วก็ต้องเกิดอีกแน่นอน และเมื่อเกิดคือรูปร่างที่เกิดขึ้นมานั้นจะมีอวัยวะทุกอย่างสมบูรณ์ สวยงาม (อภีรูป) น่ารักน่าดู (มนาปี ทสฺสนีโย) หรือมีอวัยวะไม่สมบูรณ์ ไม่สวยงาม ไม่น่ารักน่าดู ก็ขึ้นอยู่กับจิตที่สร้างร่างกายนั้นเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล และเป็นกุศลประเภทไหน เป็นชนิด ญาณสัมปยุต หรือ ญาณวิปยุต คำอธิบายจากอรรถกถานี้ ถ้าพยายามพิจารณาใคร่ครวญให้ละเอียดแล้ว จะได้ข้อคิดมากมาย คนเราจะเกิดมาสวยหรือไม่สวย จะมีอวัยวะสมบูรณ์หรือไม่

สมบูรณ์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับพ่อแม่หรือกรรมพันธุ์โดยตรง แต่ขึ้นอยู่กับจิตหรือวิญญาณผู้สร้างร่างกายว่า มีคุณภาพอย่างไร ถึงแม้จะเห็นได้ชัดว่า ทุกคนที่เกิดมา จะต้องเหมือนพ่อแม่ก็ตาม แต่อะไรคือตัวการที่นำวิญญาณให้ไปเกิดในที่นั้นที่นี้ อันนี้จะต้องหมั่นนึกถึงบ่อย ๆ ด้วย

สิ่งที่ไม่มีชีวิต

ในโลกของโอปปาติกะเกิดขึ้นได้อย่างไร

ส่วนปัญหาที่ว่า สิ่งที่ไม่มีชีวิตเช่น แม่น้ำ ภูเขา เพชร นิล จินดา และวัตถุธาตุต่างๆ ในโลกของมนุษย์ นั้นเรารู้ว่ามันเกิดขึ้นมาอย่างไร และเราเห็นชัดด้วย ตาของเราจับต้องได้ สัมผัสได้ เราจึงยอมรับว่าสิ่ง เหล่านี้มีจริง ๆ ส่วนแม่น้ำ ภูเขา ไฟ เพชร นิล จินดา และสิ่งอื่น ๆ อีกมากมายในโลกของโอปปาติกะนั้น พวกเราในโลกมนุษย์เห็นไม่ได้สัมผัสไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น หรือทางกาย ฉะนั้น

เราจึงยอมรับไม่ได้หรือไม่อาจจะเข้าใจได้ว่า สิ่งเหล่านี้มีจริง และถ้ามีจริงมันมีขึ้นมาได้อย่างไร

อันที่จริงสำหรับประเด็นนี้ถ้าเราเข้าใจว่า บรรดา สสารพลังงาน หรือมหาภูตรูปทั้ง ๔ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟนั้น มีทั้งชนิดที่เป็น โอฬาริกรูปและ สุษุมรูป และถ้ายอมรับว่า โอปปาติกะมีจริง และชีวิตโอปปาติกะนี้ก็มีอยู่มากมาย คือมากกว่าชีวิตในโลกมนุษย์หลายล้านเท่า และถ้าเข้าใจว่า ชีวิตโอปปาติกะนี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ก็จะเข้าใจได้โดยไม่ยากว่า สิ่งที่มีชีวิตทุกอย่างในโลกมนุษย์ ก็ล้วนแต่เกิดมาจาก วิญญาณทั้งสิ้น ฉะนั้น เมื่อพิจารณาดูชีวิตในโลกของ โอปปาติกะแล้วก็พิจารณาดูชีวิตในโลกมนุษย์ ก็จะเห็นว่า มันมีกฎอย่างเดียวกัน กล่าวคือ ชีวิตต่าง ๆ เช่น ชีวิตของคนเรานั้น ก็เกิดมาจากวิญญาณเหมือนกัน ขอให้เผ่งพิจารณาดูว่า อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายนับตั้งแต่ยังเป็นเพียงจุดเล็ก ๆ อยู่ในมดลูกของแม่นั้น มันเกิดขึ้นมาจากอำนาจบันดาลของวิญญาณหรือเกิดจาก

การสร้างสรรค์ของวิญญาณ ความจริงอันนี้จะเห็นได้ชัดอย่างยิ่ง ถ้าเราปิดคำว่า **ธรรมชาติ** ออกไปได้ แต่ถ้ายังติดอยู่กับคำว่า **ธรรมชาติ** ยังเกาะไม่ออกยังละอุปาทานในเรื่องนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจจะมองเห็นอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ หรืออภินิหารของวิญญาณซึ่งมีอยู่แล้วในสรรพสิ่งที่มีชีวิตทั้งปวง ซึ่งเห็นได้ชัดมาก และเห็นได้ทั่วไปด้วย เพราะในโลกของสิ่งที่มีชีวิตคือโลกของพืช ของสัตว์ และของคนทั้งหลายนั้น ได้แสดงให้เห็นถึงอภินิหารหรืออำนาจบันดาลของวิญญาณอยู่แล้ว ดังที่ในคัมภีร์ของคริสตศาสนาได้กล่าวไว้ว่า

พระเจ้าได้ทรงสร้างสรรค์สรรพสิ่งทั้งปวง และสิ่งทั้งปวงที่เป็นขึ้นมาแล้วนั้น ไม่มีสักสิ่งเดียวที่เป็นขึ้นนอกจากพระองค์

- โยฮัน ๑/๓

พระเจ้าได้ทรงโปรดสำแดงความนั้นแก่เขาแล้วด้วยว่าอาการของพระเจ้าซึ่งเห็นไม่ได้ คือ

ฤทธาณภาพอันถาวร และสัมภาวะของพระองค์ก็
ปรากฏชัดในสรรพสิ่ง ที่พระองค์ได้ทรงสร้างนั้นตั้งแต่
แรกสร้างโลก

- โรม ๑/๒๐

ข้อความที่อ้างมานี้ ถึงแม้จะเป็นหลักธรรมของ
คริสตศาสนาก็ตาม แต่ก็สามารถนำมาเป็นคำอธิบาย
ในเรื่อง วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูปได้ เพราะ
คำว่า **วิญญาณ** ในความหมายของพุทธศาสนานั้น ก็มี
ความหมายคล้ายกันมากกับคำว่า **พระเจ้า** ใน
คริสตศาสนา แต่ก็ต่างกันมากตรงที่ว่า พระเจ้าใน
คริสตศาสนา เป็นพระเจ้าที่คริสตศาสนิกชนจะต้อง
เคารพบูชา และมีอยู่องค์เดียวเท่านั้น และถือว่า
พระเจ้าองค์เดียวนี้สามารถรับรู้การกระทำของมนุษย์
ทุกคนทั่วโลก และพระเจ้าซึ่งมีองค์เดียวนี้ได้สร้างโลก
สร้างมนุษย์ สร้างสัตว์ สร้างพืชและทุกอย่างในโลก
ส่วนวิญญาณในพุทธศาสนาไม่ใช่มีองค์เดียว แต่มี
มากมายเป็นอนันต์ วิญญาณของสิ่งใดก็สร้างชีวิต

ของสิ่งนั้นขึ้นมา และการที่ชีวิตทั้งหลายมีความแตกต่างกัน ก็เพราะสภาพหรือวิบากซึ่งมีอยู่ในวิญญูณไม่เหมือนกัน

อนึ่ง ควรจะเข้าใจไว้ด้วยว่า สิ่งที่เราเข้าใจกันว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต และไม่มีวิญญูณ เช่น เพชรพลอย หรือแก้ว แหวน เงิน ทอง ตลอดทั้งแม่น้ำ ภูเขา ดิน ทราบเป็นต้น ถ้าเราดูสิ่งเหล่านี้ในโลกมนุษย์ก็จะเห็นว่า เป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตไม่มีวิญญูณ แต่ถ้าดูจากในโลกของโอปปาติกะแล้วจะเห็นว่า ทุกอย่างมีชีวิตและมีวิญญูณทั้งสิ้น เพราะสิ่งเหล่านี้มีความเป็นไปเกี่ยวข้องกับพวกโอปปาติกะทั้งหลายอย่างเห็นได้ชัด เช่น ต้นไม้ ดอกไม้ ในสวนจะเหี่ยวหรือสดชื่น จะเกิดหรือไม่เกิด จะมีขึ้นหรือไม่มี ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับโอปปาติกะผู้เป็นเจ้าของ และดูเหมือนว่ามันจะเป็นไปตามเจตจำนงของผู้เป็นเจ้าของหรือเป็นสัญลักษณ์ของผู้เป็นเจ้าของด้วย เช่น ต้นไม้หรือดอกไม้ในสวน ถ้าเทวดาผู้เป็นเจ้าของจะจุติ ต้นไม้ ดอกไม้ในสวนจะเหี่ยวแห้งอย่างนี้เป็นต้น

เรื่องปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ในโลกของโอปปาติกะนั้น ถือเป็นเรื่องธรรมดา

อนึ่ง ขอให้สังเกตว่า เรื่อง หูทิพย์ ตาทิพย์ การหายตัว การแปลงตัว อย่างนั้นอย่างนี้ การเนรมิต สิ่งของหรือการเนรมิตเป็นคนหรือเป็นสัตว์ การเดิน ทะลุฝาทะลุกำแพง การเหาะเหินเดินอากาศ สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องปกติธรรมดาของพวกโอปปาติกะ แต่ถ้าใครในโลกมนุษย์ทำอย่างนี้ได้ เราก็จะเห็นว่าผู้ที่มี อิทธิฤทธิ์เท่านั้นจึงจะทำได้ แต่ก็ไม่ว่าจะเชื่อว่าเรื่อง อย่างนี้เป็นไปได้ เพราะไม่เคยเห็นตัวอย่าง หรือถ้าจะ เคยเห็นมาบ้าง ก็ไม่ค่อยจะปลงใจเชื่อนัก เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องผิดธรรมดา ผิดธรรมชาติ และที่สำคัญ ก็คือ อธิบายเหตุผลไม่ได้ แต่ถ้าพิจารณาถึงอิทธิฤทธิ์หรือ อภินิหารของวิญญูณที่แสดงให้เห็นอยู่อย่างชัดเจน ในบรรดาสรรพสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายแล้ว ก็จะไม่ค่อย ง่ายใจถึงอำนาจของจิตวิญญูณว่ามีอยู่มากมายเพียงไร และถ้าได้ไปเห็นสภาพสิ่งแวดล้อมในโลกของโอปปาติกะใน

สวรรค์และในนรกมาจริง ๆ แล้ว ก็ยิ่งจะเข้าใจชัดถึงอำนาจจิตวิญญาณว่า มีเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า

จิตฺเตน นียติ โลโก จิตฺเตน ปริกสฺสติ

จิตตสฺส เอกธมฺมสฺส สพฺเพว วสฺมนวฺคุ

โลกหมุนไปตามจิต วิวัฒนาการไปตามจิต เพราะธรรมทั้งหลายทั้งปวงย่อมเป็นไปตามอำนาจของสิ่ง ๆ เดียวคือจิต

พุทธพจน์บทนี้มีอยู่ในคัมภีร์สังยุตตนิกาย สคาถวรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๕ ข้อ ๖๒ หน้า ๔๔ (ฉบับมหาจุฬา ฯ) ข้อที่น่าสังเกตก็คือ มีเทวดาองค์หนึ่งซึ่งไม่ปรากฏว่าชื่ออะไร อยู่ภพภูมิไหนก็ไม่มีกล่าวไว้ ได้ถามพระพุทธเจ้าว่า

อะไรทำให้โลกหมุนไป อะไรทำให้โลกต้องเสื่อมสลายไป หรือวิวัฒนาการไป และสิ่งทั้งหลายทั้งปวงอยู่ในอำนาจหรือเป็นไปตามอำนาจของสิ่งใด

เกณสฺส นียติ โลโก   เกณสฺส ปริกสฺสติ

กิสฺสสฺส เอกธมฺมสฺส   สพฺเพว วสมนฺวคฺค

ในคัมภีร์อรรถกถาของพระไตรปิฎกตอนนี้อธิบายไว้แต่เพียงว่า **สพฺเพว วสมนฺวคฺค**ติ เย จิตฺตสฺส วสํ คจฺจนฺติ เตสํเยว อวเสสปรียาทานเมตํ ซึ่งแปลว่า คำว่า ธรรมทั้งหลายทั้งปวงย่อมเป็นไปตามอำนาจของสิ่ง ๆ เดียวคือจิตนั้น หมายความว่า ธรรมทั้งหลายเหล่าใด ย่อมไปสู่อำนาจของจิต จิตนี้มีการครอบงำ (หรือมีอำนาจเหนือ) ซึ่งธรรมทั้งหลายเหล่านั้นโดยไม่เหลือทีเดียว

ปัญหามีอยู่ว่า คำว่า เย ซึ่งเป็นตัวสรรพนามนั้น ตัวประธานซึ่งเป็นตัวนามจะหมายถึง **โลกา** แปลว่า โลกทั้งหลายเพื่อให้เข้ากันได้กับคำว่า จิตฺเตน นียติ โลโก โลกอันจิตย่อมนำไป ซึ่งคำว่า **โลก** ในที่นี้หมายถึง **สัตวโลก** แต่ถ้านำพุทธพจน์บทนี้ไปเทียบกับคำว่า มโนปฺพพฺงคฺมา ธมฺมา มโนเสจฺจฯ มโนมยา คำว่า **ธรรม** ทั้งหลาย ในที่นี้ไม่ใช่หมายถึงแต่เพียงเจตสิก-

ธรรมเท่านั้น แต่หมายถึง รูปธรรม และ นามธรรม
ทั้งหลายทั้งหมดด้วย และยังหมายถึง กฎธรรมชาติ
ทั้งหลายอีกด้วย

เพราะฉะนั้น ถ้าเข้าใจความหมายของคำว่า
ธมฺมา กว้างขวางลึกซึ้งจริงๆ แล้ว เราก็จะเข้าใจถึงเรื่อง
อภิญาต่าง ๆ เช่นเรื่อง อิทธิวิธ มโนมยิทธิ อย่างนี้
เป็นต้น และถ้านึกถึงเรื่องของพวกโอปปาติกะ
ประกอบด้วยแล้ว ก็จะเห็นว่า คำว่า ธรรมทั้งหลาย
ทั้งปวงนั้นจะต้องมีความหมาย ๓ อย่าง ดังที่ได้กล่าว
มาแล้ว และธรรมทั้ง ๓ อย่างนี้ย่อมเป็นไปตามอำนาจ
ของสิ่ง ๆ เดียวคือจิต

อนึ่ง ผู้ที่จะเข้าใจเรื่องอภิญาโดยเฉพาะคือ
โลกียอภิญา ๕ ข้อข้างต้นนั้น ถ้ายอมรับเรื่องราว
ต่าง ๆ ในโลกของโอปปาติกะ และเข้าใจแจ่มแจ้งว่า
ชีวิตและสิ่งแวดล้อมในโลกของโอปปาติกะเกิดขึ้นได้
อย่างไร ก็จะทำให้เข้าใจและเชื่อในเรื่องอภิญาได้โดย
ไม่ยาก และในทำนองเดียวกัน ถ้าเข้าใจและเชื่อในเรื่อง

โลกียอภิญญาทั้งหมด ก็จะเข้าใจและเชื่อในเรื่องชีวิต และสิ่งแวดล้อมในโลกของโอปปาติกะได้โดยไม่ยาก

และอีกนัยหนึ่ง ถ้าเข้าใจในเรื่องอภินิหาร หรือ อิทธิฤทธิ์ของวิญญูณที่สร้างสรรค์ หรือบันดาลให้เกิดสิ่งที่มีชีวิตต่าง ๆ ขึ้นมาในโลกมนุษย์นี้แจ่มแจ้ง ก็จะเข้าใจโดยไม่ยากว่า ทุกอย่างในโลกของโอปปาติกะนั้น เกิดจากวิญญูณทั้งสิ้น ซึ่งพระพุทธองค์ทรงใช้คำว่า **มโนมยรูป** แปลว่า รูปซึ่งเกิดแต่ใจ

อนึ่ง ใครจะกล่าวให้เห็นชัดอีกครั้งหนึ่งว่า การที่จะเข้าใจและยอมรับว่า ชีวิตและสิ่งแวดล้อมในโลกของโอปปาติกะมีจริงนั้น ขอให้พิจารณาดังนี้

ชีวิตที่แรกเกิดใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นคน หรือสัตว์ หรือพืช ซึ่งมีอยู่หลากหลายมากมายหลายชนิดและวิจิตรพิศดารมาก จนนับไม่ถ้วนนั้น ทุกชีวิตเกิดมาจากอาหารที่ย่อยแล้วคือเลือดของมนุษย์และสัตว์ และน้ำเลี้ยงที่รากต้นไม้ดูดเข้าไป แล้วในที่สุดได้กลายเป็น

ส่วนต่าง ๆ ของชีวิตนั้น ก็เพราะมีวิญญูณเป็นปัจจัย ซึ่งเมื่อพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ เกิดจากการสร้างสรรค์ การเนรมิต หรือการบันดาลของวิญญูณนั่นเอง และขอให้พิจารณาดูให้ดีว่า วิญญูณจะเนรมิตสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นตามเจตจำนง หรือตามที่ตั้งจิตอธิษฐาน เพราะฉะนั้น ถ้าดูจากตัวอย่างที่ท่านผู้มีฤทธิ์อธิษฐานให้เกิดอะไรก็ตาม สิ่งนั้นจะต้องเกิดหรือเป็นไปตามเจตจำนงของผู้นั้น และขอให้สังเกตดูว่า ส่วนต่าง ๆ ของสิ่งที่มีชีวิตนั้นล้วนแต่มีความหมายทั้งสิ้น และพฤติกรรมของสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายก็มีความหมาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นตามเจตจำนงของวิญญูณ ถ้าคนไหนจะมองไม่เห็นความจริงในเรื่องนี้ ก็เป็นเพราะเหตุซึ่งมีอยู่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น คือ ยังยึดติดอยู่ในคำว่า ธรรมชาติ สมกับพุทธพจน์ที่พระองค์ตรัสไว้ว่า จิตของพระปัจจุวัคคีย์ทั้งหลาย ได้หลุดพ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลายคือ กามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ ก็เพราะไม่มีอุปาทาน ขอให้สังเกต

ว่า คนที่ยึดติดอยู่ในธรรมชาติก็ดี คนที่ยึดติดอยู่ในพระเจ้ายกก็ดี คนเหล่านี้ยังจะได้ง่ายกว่าการละกามาสวะ คือ กามตัณหา ที่ติดสันดานมาตั้งแต่ชาติก่อน ๆ ภวาสวะ คือ ภวตัณหา ซึ่งหมายถึงความรักในตัวตน ความอยากมีตัวตน อวิชชาสวะ คือ อวิชชา ซึ่งติดสันดานมานานหลายกัปป์หลายกัลป์ แต่ถึงกระนั้นก็ยังจะได้ขาดในเมื่อละอุปาทานได้ ฉะนั้นขอได้โปรดจำไว้ได้เลยว่า คนที่ไม่อาจจะมองเห็นถึง อิทธิฤทธิ์ หรือ อภินิหาร ของวิญญูณซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในสรรพสิ่งที่มีชีวิตทั้งปวง ซึ่งวิญญูณได้สร้างขึ้นมามาตั้งแต่โลกเกิดแล้วนั้น ก็เพราะยังมีอุปาทานในเรื่องของพระเจ้า หรือในเรื่องของธรรมชาติดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

อนึ่ง ขอให้เข้าใจไว้ด้วยว่า คำว่า หลุดพ้นจาก อวิชชาซึ่งเป็นอาสวะนั้น หมายความว่า บัดนี้ได้เกิดการรู้แจ้งแทงตลอดแล้ว ได้เกิดแสงสว่างแล้ว เพราะอวิชชาซึ่งเปรียบเหมือนความมืดนั้นได้หมดสิ้นไปแล้ว

มีพุทธอุทยานอยู่บทหนึ่งทีพระพุทธเจ้าได้ตรัสภายหลัง
จากการตรัสรู้ไม่นาน คือ พุทธอุทยานที่ว่า

ยथा หเว ปาตุกวนฺติ ฌมฺมา

อาตาปีโน ฌายโต พฺราหฺมณฺสฺส

วิธูปยํ ติฏฺฐติ มารเสนํ

สุโรว โอภาสยมนฺตติกขํ

เมื่อใด ธรรมทั้งหลายปรากฏชัดแก่พราหมณ์
ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้นพราหมณ์ย่อมกำจัดมาร
และเสนามารเสียได้ ดุจพระอาทิตย์อุทัยกำจัดมืด
ทำท้องฟ้าให้สว่าง

* ขุ.อุ. ๒๕/๗๖

พุทธอุทยานบทนี้ซึ่งถ้าจะแปลชนิดถอดความ
ก็ต้องแปลว่า

เมื่อใดพราหมณ์ผู้มีความเพียรเข้าฌานเพ่ง
พิจารณาปฏิจจสมุปบาท ทั้ง ๑๒ หัวข้อ รู้แจ้งแทง

ตลอดทั้งฝ่ายอนุโลมและปฏิโลมแล้ว เมื่อนั้นพราหมณ์
 ย่อมกำจัดการและเสนามาร (เช่นกิเลสमारอย่างนี้
 เป็นต้น) เสียได้ ดุจพระอาทิตย์เมื่อโผล่ขึ้นเหนือ
 ขอบฟ้าแล้ว ความมืดแห่งรัตติกาลซึ่งมีมานานแล้วนั้น
 ก็จะค่อย ๆ หดไปและแล้วท้องฟ้าก็จะค่อย ๆ สว่าง
 ขึ้นโดยลำดับ

ปฏิจจนุปบาท ๑๒ หัวข้อนั้น ข้อแรกก็คือ
อวิชชา และคำว่า **อวิชชา** ซึ่งแปลว่า **ไม่รู้แจ้ง** นั้น
 พระพุทธเจ้าทรงอธิบายไว้ว่า คำว่า **ไม่รู้แจ้ง** นั้น
 หมายถึงการไม่รู้แจ้ง ๘ อย่างคือ

๑-๔ **ไม่รู้แจ้งในเรื่องทุกข์** เหตุแห่งความทุกข์
 ความดับทุกข์ ทางให้ถึงซึ่งความดับทุกข์

๕-๘ **ไม่รู้แจ้งในอดีต** **ไม่รู้แจ้งในอนาคต** **ไม่**
รู้แจ้งทั้งในอดีตและอนาคต **ไม่รู้แจ้งในปฏิจจนุปบาท**

๑. ทุกฺขเ อญฺญาณํ ๒. ทุกฺขสมุทฺทเ อญฺญาณํ
 ๓. ทุกฺขนิโรธเ อญฺญาณํ ๔. ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทา

อณฺดาณํ ๕. ปุพฺพนฺเต อณฺดาณํ ๖. อปรนฺเต อณฺดาณํ
๗. ปุพฺพนฺตาปรนฺเต อณฺดาณํ ๘. อิทปฺปจฺยตา-
ปฏิจฺจสมุปฺปนฺเนสุ ธมฺเมสุ อณฺดาณํ ฯ๗๑ อยํ วุจฺจติ อ
วิชา

- จุฬนิกาย, ข้อ ๖๔ หน้า ๔, ธมฺมสังคณี ข้อ ๗๑๒ หน้า ๒๘๑

ขอให้สังเกตว่า ผู้ที่ไม่รู้แจ้งว่า ทุกอย่างเกิดมา
จากใจ (มโนมยา ธมฺมา) หรือ วิญญฺาณเป็นปัจจัย
ให้เกิดนามรูป (วิญญฺาณปจฺยยา นามรูป) ก็คือผู้ที่
ไม่รู้แจ้งในเรื่องปฏิจฺจสมุปฺปาตข้อหนึ่ง

ผู้ที่ไม่รู้แจ้งว่า ตราบใดที่ยังมีตัณหาอยู่ใน
สันดาน ตายแล้วจะต้องเกิดอีก ชีวิตจะไม่มี การสูญ
ไม่ว่าจะเป็นชีวิตคนหรือสัตว์ แม้สัตว์หรือคนในยุคดึก
ดำบรรพ์ที่สูญพันธุ์ไปแล้ว ก็ยังมีชีวิตอยู่ในโลกของ
โอปปาติกะ ก็คือคนที่ไม่รู้แจ้งในเรื่องอริยสัจข้อ
ทุกขสมุทัย

คนที่ไม่รู้อดีต ก็คือคนที่ไม่รู้แจ้งว่า ตนเองเคย
เกิดมาแล้วนับชาติไม่ถ้วน

ไม่รู้แจ้งอนาคต ก็คือไม่รู้แจ้งว่า อย่างตนเองนี้
ซึ่งยังมีกิเลสอยู่ในสันดานนี้ ตายแล้วก็ยังจะต้องเกิด
อีกจนกว่ากิเลสจะสิ้นจึงจะไม่เกิด

ไม่รู้แจ้งทั้งอดีตและอนาคต ก็คือไม่รู้แจ้งว่า
เพราะทำกรรมอะไรมา จึงต้องเกิดมาเป็นอยู่อย่างที่เป็น
อยู่ในปัจจุบันนี้ หรือไม่รู้แจ้งว่า ผลทุกอย่างที่ได้รับ
อยู่ในปัจจุบันนี้ ล้วนแต่เป็นผลของกรรมในอดีต เป็น
ส่วนใหญ่ และถ้ายังทำกรรมอยู่อย่างที่ทำอยู่ใน
ปัจจุบันนี้ ต่อไปในอนาคตของชาตินี้ และในอนาคต
ชาติหน้าก็ต้องได้รับผลอย่างนั้นอย่างนี้

จากคำอธิบายมาโดยย่อนี้จะเห็นว่า ผู้ที่จะได้
ชื่อว่าไม่มีอวิชชาแล้วนั้น ก็คือผู้รู้แจ้งแทงตลอดใน
เรื่องต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว และการละอวิชชาจะละ
ได้หมดจริงหรือไม่จริง หลักสำคัญอยู่ที่ ต้องละ
อุปาทานทุกอย่างให้ได้ การศึกษาอย่างเดียวแม้จะ
รอบรู้หรือเชี่ยวชาญสักเพียงไร ก็ทำให้ละอวิชชาใน

ความหมายของพระพุทธเจ้าไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงไม่แปลกที่ว่า นักชีววิทยาที่มีความรู้เชี่ยวชาญแตกฉานกว้างขวางในเรื่องของชีวิตซึ่งในปัจจุบันนี้มีมาก แต่ก็ไม่มีใครในกลุ่มนี้แม้แต่คนเดียวที่มองเห็นสัจธรรมที่แท้จริงของชีวิตถูกต้องตามความเป็นจริง เหมือนอย่างพระพุทธเจ้า และแม้ที่สุด สาวกปลายแถวของพระผู้มีพระภาคเจ้า คือ พระเสขะที่เป็นพระโสดาบัน อ่านหนังสือไม่ออกไม่เคยเข้าโรงเรียนไม่มีการศึกษาอย่างแผนปัจจุบัน มีหน้าซ้ำบางคนอายุยังน้อย เช่น พระนางวิสาขาซึ่งสำเร็จเป็นพระโสดาบันตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ พระพุทธเจ้ายังทรงรับรองว่า พระเสขะเหล่านี้เป็นผู้รู้แจ้งแทงตลอดเรื่องตัวเองเรื่องยมโลก เรื่องโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก

เพราะฉะนั้นขอให้ตั้งข้อสังเกตว่า โลกได้มีมานานแล้ว ซึ่งในสมัยดึกดำบรรพ์ โลกมีดเพราะยึดติดบูชาอยู่กับพระเจ้า ซึ่งมีชื่อหลายอย่างเช่น พระพรหม

พระวิษณุ พระนารายณ์ พระศิวะ พระยะโฮวา
 หลังสุดคือ พระอัลลอฮ์ ยุคนี้ค่อยๆ ผ่านไปหรือหมดไป
 แต่ปัจจุบันนี้ก็ยังไม่หมด ยังมีอยู่มากเหมือนกัน
 ครั้นแล้วก็ผ่านมาถึง **ยุคธรรมชาติ** ในปัจจุบันยุค
ธรรมชาตินี้เห็นว่าแพร่หลายและแทรกซึมไปทั่วทุก
 วงการศาสนาด้วยอิทธิพลของวิทยาศาสตร์ ซึ่งได้เจริญ
 ก้าวหน้ากว่าทฤษฎีในเรื่องพระเจ้ามากมาย

แต่เมื่อมองย้อนหลังไปเมื่อ ๒,๐๐๐ กว่าปีมา
 แล้วได้มี **ยุควิญญาน** เกิดขึ้นในท่ามกลางของยุค
 พระเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นศาสดาองค์แรกที่ได้ทรง
 ประกาศทฤษฎีหรือหลักศาสนาว่า “ชีวิตทุกอย่างเกิด
 จากจิตวิญญานของแต่ละบุคคลของแต่ละสัตว์”
 หลักที่ว่านี้ก็คือ มโนปุพฺพพฺกมา. ธมฺมา มโนเสฏฺฐา
 มโนมยา ฯลฯ และอีกหลักหนึ่งก็คือ “วิญญานเป็น
 ปัจจัยให้เกิดนามรูป วิญญานปัจจุยา นามรูป” ซึ่ง
 เป็นหัวข้ออันหนึ่งในเรื่องปฏิจจสมุปบาท ในสมัยที่
 พุทธศาสนารุ่งเรืองแผ่ไพศาลไปทั่วชมพูทวีป และแผ่ไป

เกือบจะทั่วประเทศอินเดียในปัจจุบัน ซึ่งรวมทั้งประเทศมุสลิมทั้งหลาย เช่น ปากีสถาน บังกลาเทศ และเกือบจะทั่วทวีปเอเชียทั้งหมด ซึ่งรวมทั้งไทย พม่า เขมร ลาว มลายู สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ญีปุ่น จีน มงโกเลีย ประเทศเหล่านี้ล้วนแต่ยอมรับหลักที่ว่า “ทุกอย่างเกิดจากวิญญาน” “วิญญานเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป”

แต่แล้วในยุคปัจจุบันมนุษยชาติ ได้หลงทาง พลัดเข้าไปอยู่ในป่าช้าแห่งธรรมชาติ ด้วยอิทธิพลของวิทยาศาสตร์ และยากที่จะหลุดออกมาจากป่าช้าแห่งธรรมชาตินี้ได้ เพราะป่าช้าแห่งธรรมชาตินี้เป็นป่าใหญ่ เป็นป่าดงดิบอันกว้างใหญ่ไพศาลกินเนื้อที่ไปเกือบทุกประเทศทั่วโลก มนุษยชาติหลงอยู่ในดงนี้ ก็เพราะความมืด มันเป็นความมืดที่เกิดจากวิทยาการทางวิทยาศาสตร์ทุกสาขา ซึ่งให้ข้อมูลที่เป็นจริง แต่เพียงบางแง่ นักวิทยาศาสตร์ไม่ใช่สัพพัญญู แต่เพราะข้อมูลที่เป็นความจริงและพิสูจน์ได้ด้วยนั้น ได้ก่อ

ให้เกิดประโยชน์แก่มนุษยชาติมากมาย และเป็นประโยชน์ที่เห็นได้ชัดและกลายเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับมนุษยชาติ ฉะนั้นนักวิทยาศาสตร์จึงกลายเป็นบุคคล ที่มีอิทธิพลในด้านความคิดเห็นเหนือบุคคลทุกประเภท “เรื่องนี้ไม่จริง เพราะยังพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้” นี่คือข้อความที่อ้างกันบ่อยครั้งและมีอยู่ทั่วไป แต่ไม่มีใครคิดและพิจารณาให้ถ่องแท้ว่า ไม่ใช่เพราะความเจริญทางวิทยาศาสตร์หรือทางเทคโนโลยีดกหรือ โลกนี้จึงได้ประสบกับความทุกข์ยากลำบาก ภัยพิบัติเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เหตุดีแต่ผลไม่ดี แล้วจะกล่าวว่า เหตุนั้นดีได้อย่างไร คำพูดเพียงสั้น ๆ ของพระพุทธองค์ ซึ่งไม่มีใครสนใจที่จะนำมาขบคิดให้แตก ซึ่งถ้าขบคิดให้แตก แล้วก็จะมีประโยชน์มากมาย คือคำว่า ชาตปิ ทุกขา แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์ ซึ่งพุทธพจน์บทนี้พระพุทธองค์ได้ทรงประกาศเป็นครั้งแรกที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันนั้น เป็นหัวข้ออันแรกของทุกขอริยสัจ ท่านรู้ไหมว่า มีความหมายลึกซึ้งแค่ไหน

คำว่า แม้การเกิดก็เป็นทุกข์นั้น ในความหมายที่กว้างขวาง ไม่ใช่มีความหมายแต่เพียงว่า เกิดมาจากท้องแม่เท่านั้น คำว่า เกิดเป็นทุกข์ เวลาพิจารณาจะต้องเอาไปสัมพันธ์กับคำว่า ตัณหา คือต้นเหตุแห่งทุกข์ดับตัณหาเสียได้ คือความพ้นทุกข์ มรรคมีองค์ ๘ หรือ ศีล สมาธิ ปัญญาเท่านั้น คือทางให้ถึงซึ่งความพ้นทุกข์ การพิจารณาเรื่องอริยสัจ จะพิจารณาแต่เพียงข้อใดข้อหนึ่งโดยเฉพาะไม่ได้ จะพิจารณาข้อใดในขณะเดียวกันก็ต้องนึกถึงข้ออื่น ๆ พร้อม ๆ กันไปด้วย เช่น :-

คำว่า เกิดเป็นทุกข์ หมายความว่า สำหรับคนที่ยังมีตัณหาอยู่ในสันดานไม่ว่าจะเกิดเป็นอะไรหรือได้อะไร หรือมีอะไรขึ้นมา สำหรับคนที่ยังมีตัณหาแล้ว จะต้องเป็นทุกข์หรือมีทุกข์ หรือเกิดปัญหา เกิดความยุ่งยากเดือดร้อน เพราะการมีกำหนัดเป็นของสิ่งนั้น ๆ ซึ่งถ้าหากมีตัณหาและมือช่างชนิดหยาบคายไว้ศีลธรรม ทุกข์ก็มีมากขึ้น นี่คือความหมายส่วนหนึ่ง

หรือนัยหนึ่งของเรื่องนี้ แล้วก็จะพิจารณาถึงการแก้ปัญหิต่าง ๆ ของคนในปัจจุบันว่า เป็นความจริงตามนี้หรือไม่ ในเมื่อการแก้ปัญหานั้นๆ ไม่ได้ดำเนินตามหลักมรรคมืองค์ ๘ เช่นไม่คำนึงถึงเรื่องการผิดศีลธรรมเลย มุ่งแต่จะให้ได้ผลตามความประสงค์ของตนเท่านั้น แล้วผลเป็นอย่างไร ? สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ มลภาวะมีมากมาย ความยากจนมีมากขึ้น ความยุ่งยากในชีวิตของแต่ละคนในสังคมมีมากกว่าแต่ก่อน สิ่งเหล่านี้คือตัวอย่างของสังขธรรมที่ว่า ชาติปิ ทุกขา ซึ่งในความหมายที่แท้จริงนั้นก็คือ ไม่ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น สำหรับคนที่ยังมีตัณหาอยู่ในสันดานแล้ว สิ่งที่มีที่เป็นนั้นจะต้องก่อให้เกิดความทุกข์เสมอ จะทุกข์มากหรือน้อยอยู่ที่ว่า ตัณหา มีมากหรือน้อย ตัณหาเป็นชนิดหยาบไม่มีศีลธรรม หรือมีศีลธรรม นอกจากนี้แล้วยังเกี่ยวกับเรื่องที่เกิดหรือที่เป็นด้วยว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นหรือได้มาอย่างสุจริตหรือทุจริต ได้มาอย่างเหมาะสมกับฐานะหรือภาวะของตนหรือไม่ ?

ข้อความที่อธิบายมาโดยสังเขปนี้ คือตัวอย่าง
สังขารซึ่งเป็นสังขารของพระอริยะ คือเป็นสิ่งที่
พระอริยรู้แจ้ง เป็นสังขารอันประเสริฐ เพราะสังขาร
อันนี้เท่านั้น ในเมื่อรู้แจ้งแทงตลอดทั้ง ๔ หัวข้อแล้ว
จะทำให้พ้นจากความทุกข์ทุกอย่างได้ และไม่ได้เป็นสิ่งที่
ลึกลับ หรือเข้าใจยากเชื่อได้ยาก เหมือนเรื่องชาติหน้า
ชาติหลัง เรื่องนรก-สวรรค์ เรื่องวิญญูณ เรื่อง
โอปปาติกะ และเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องรู้เพื่อความพ้น
ทุกข์โดยตรง แต่ถึงกระนั้นก็ยังมิบุคคลที่เข้าใจเรื่อง
อริยสังขารจริงๆ น้อยมาก ทั้งนี้เพราะอะไร ก็เพราะไม่รู้จัก
คิดและพิจารณาเรื่องนี้อย่างถูกต้อง เรียกว่าขาด
โยนิโสมนสิการ

และอีกอย่างหนึ่ง เป็นเพราะความหลงผิด
ความเข้าใจผิดคิดอยู่แต่เพียงว่า ทำอย่างไรจึงจะมีเงิน
และมีให้มากที่สุดเท่าที่จะมีได้ เพราะถือเงินเป็นพระเจ้า
ถือว่าการมีเงินเป็นทางแห่งความพ้นทุกข์ ฉะนั้นจึง
ไม่อาจจะเข้าใจว่า ตัณหาคือต้นเหตุแห่งความทุกข์

ทุกอย่าง ทั้งทางกายและทางใจ เช่นเดียวกับคนที่ยึดมั่นในเรื่องธรรมชาติ ยังละอุปาทานในเรื่องนี้ไม่ได้ ฉะนั้นจึงมองไม่เห็นถึงอภินิหารหรือฤทธานุภาพอันถาวรของวิญญูณ ซึ่งปรากฏชัดในบรรดาสรรพสิ่งที่มีชีวิตทั้งปวงที่วิญญูณได้สร้างขึ้นมาตั้งแต่โลกเกิดแล้ว

ตัวอย่างของสิ่งแวดล่อม

ในโลกมนุษย์ที่เกิดจากฤทธานุภาพของวิญญูณ

* หนึ่ง ถ้าเรื่องที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นสิ่งที่ เป็น ไปได้ในโลกมนุษย์ ปัญหาที่สงสัยกันว่า สิ่งแวดล่อม ในโลกของโอปปาติกะเกิดขึ้นมาได้อย่างไรนั้น ก็จะ เข้าใจ และเชื่อได้โดยไม่ยาก ตัวอย่างที่ว่านี้ก็คือ :-

๑. ภิกษุผู้มีฤทธิ์จะอธิษฐานให้กองไม้กลายเป็น ดิน น้ำ ไฟ หรือลมก็ได้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ ใกล้พระนครราชคฤห์ ครั้นนั้นเป็นเวลา

---

* วิญญูณ ฉบับที่ ๑๑-๑๒ พุทธจิกายน-ธันวาคม ๒๕๓๓

เข้า พระสารีบุตรนั่งแล้วถือบาตรและจีวรลงจากภูเขา
ศิขณภูฏ พร้อมกับภิกษุหลายรูป ท่านเห็นกองไม้
กองใหญ่ ณ ที่แห่งหนึ่ง จึงได้ถามภิกษุทั้งหลายว่า
ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายเห็นกองไม้กองใหญ่
โน้นหรือไม่ เมื่อภิกษุเหล่านั้นตอบว่า “เห็น ท่านผู้มี
อายุ” พระสารีบุตรจึงได้พูดต่อไปว่า :-

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีฤทธิ์ เป็นผู้
มีวิสัยทางใจ เมื่อปรารภนาที่จะอธิษฐานให้กองไม้
กองใหญ่นั้นกลายเป็นดิน กองไม้นั้นก็จะเป็นดินขึ้นมา
ทันที ทั้งนี้เป็นเพราะอะไร ? เพราะในกองไม้นั้นมี
ธาตุดิน และในทำนองเดียวกัน เมื่อปรารภนาจะ
อธิษฐานให้กองไม้นั้นกลายเป็นน้ำ เป็นไฟ เป็นลม
ไม้กองนั้นก็จะเป็นน้ำเป็นไฟเป็นลมขึ้นมาทันที ทั้งนี้
ก็เพราะในกองไม้นั้นธาตุน้ำก็มี ธาตุไฟก็มี ธาตุลมก็มี
หรือจะอธิษฐานให้เป็นสิ่งที่สวยงาม หรือให้เป็นสิ่งที่
ไม่สวยงาม ไม้กองนั้นก็จะเป็นไปตามที่อธิษฐาน ทั้งนี้

ก็เพราะในไม้กองนั้นสุกธาตุ ธาตุที่งามก็มี อสุกธาตุ ธาตุที่ไม่งามก็มี

- พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ ข้อ ๓๑๒ หน้า ๓๗๙

ข้อความในพระสูตรนี้ถึงแม้จะเป็นภาษิตของ พระสารีบุตรก็จริง แต่ก็ถือได้ว่า คำที่ท่านกล่าวมานั้น เป็นความจริงได้ทั้งหมด เพราะข้อความในทำนองนี้ ที่เป็นพุทธพจน์ก็มีมากมาย และขอให้สังเกตไว้ด้วยว่า ตามหลักของพระพุทธานุศาสนานั้นถือว่า วัตถุทุกอย่าง ย่อมมีทั้งธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม อยู่ด้วยกัน เสมอ แต่ที่เรียกชื่อต่างกันว่า ธาตุนี้เป็นธาตุดิน ก็ เพราะมีส่วนของความเป็นธาตุดินมากกว่าธาตุอื่น และใน ทำนองเดียวกัน สิ่งนี้เรียกว่า ธาตุน้ำ ก็เพราะมีส่วนของ ความเป็นธาตุน้ำมากกว่าธาตุอื่นอย่างนี้เป็นต้น

อนึ่ง เพื่อต้องการจะ让您ผู้อ่านได้ทราบ ข้อความโดยละเอียดยิ่งขึ้นอีกว่า โดยธรรมดาผู้มีฤทธิ์ นั้นไม่ว่าจะเป็นภิกษุหรือมิใช่ภิกษุก็ตาม ถ้าหากมี

คุณสมบัติที่จะกล่าวต่อไปนี้แล้ว แม้แต่ภูเขาก็ค
สามารถทำลายได้ด้วยฤทธิ์ ดังเช่นเรื่องที่ถูกกล่าวไว้ใน
คัมภีร์ (คือพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๒ หน้า ๓๔๖ ข้อ
๒๙๕ อง.จก.ก. ๒๒/๓๔๖) ว่า :-

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบไปด้วยธรรม ๖
ประการเหล่านี้ ถ้าหากปรารถนาจะทำลายภูเขา
หิมพานต์ก็สามารถจะทำลายได้ ฉะนั้นจะป่วยกล่าวไป
ถึงการทำลายอวิชาซึ่งเป็นสิ่งที่ลามก ที่จะทำลาย
ไม่ได้ ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการเหล่านี้เป็นไหน ?

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมเป็นผู้ฉลาดใน
การเข้าสมาธิ
๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมเป็นผู้ฉลาดใน
การตั้งอยู่แห่งสมาธิ
๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมเป็นผู้ฉลาดใน
การออกจากสมาธิ
๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมเป็นผู้ฉลาดใน
ความคล่องแคล่วของสมาธิ

๕. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมเป็นผู้ฉลาดใน
โคจรของสมาธิ

๖. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมเป็นผู้ฉลาดใน
อภินิหารของสมาธิ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบไปด้วยธรรม ๖
ประการเหล่านี้แล ถ้าปรารถนาจะทำลายภูเข
หิมพานต์ก็สามารถจะทำลายได้ ฉะนั้นจะป่วยกล่าวไป
ยถึงการทำลายอวิชา ซึ่งเป็นสิ่งลามกนั้นว่าจะทำลาย
ไม่ได้

ขอให้สังเกตว่า “ภิกษุผู้ประกอบไปด้วยธรรม
๖ ประการนี้ ก็คือภิกษุผู้มีฤทธิ์ผู้มีวิสัทธิ (อิทธิมา
เจโตวิสลปโต) นั้นเอง และขอให้นำพระสูตรในตอนนี
้ไปเปรียบกับพระสูตรที่กล่าวมาแล้วว่า “ภิกษุผู้มีฤทธิ์
ผู้มีวิสัทธินั้น ถ้าปรารถนาจะอธิษฐานกองไม้
กองใหญ่ให้เป็นดิน หรือให้เป็นน้ำเป็นต้น ก็สามารถ
ทำได้”

๒. พระปิลินทวัจฉะ เหนรमितเสวียนหญฺ้า

ให้เป็นมัลลยทองคำ

เหนรमितปราสาทธรรมดาให้เป็นปราสาททองคำ

เช้าวันหนึ่ง พระปิลินทวัจฉะได้เข้าไปบิณฑบาตยังหมู่บ้านที่ท่านเคยไปเป็นประจำ ในเวลานั้นในหมู่บ้านได้มีมหรสพ พวกเด็ก ๆ พากันตกแต่งกายประดับดอกไม้เล่นมหรสพกันอยู่ และท่านก็เที่ยวบิณฑบาตไปโดยลำดับ จนกระทั่งไปถึงเรือนของคนทำงานวัด (อารามิกชน) ผู้หนึ่ง แล้วท่านได้นั่งบนอาสนะที่เขาเตรียมไว้

ขณะนั้นธิดาผู้หนึ่งของหญิงบ้านนั้นกำลังนั่งร้องไห้อยู่ พระปิลินทวัจฉะจึงได้ถามว่า “เด็กหญิงคนนี้ร้องไห้เรื่องอะไร?” แม่ของเด็กหญิงนั้นจึงได้กราบเรียนให้ท่านทราบว่า “ลูกของนางเห็นคนอื่น ๆ เขาแต่งตัวประดับดอกไม้ไปเล่นมหรสพกันก็อยากจะไปเล่นกับเขาบ้าง แต่ไม่มีเครื่องแต่งกายไม่มีเครื่องประดับ จึงได้

ร้องให้อยากจะได้เครื่องแต่งตัวและดอกไม้ ดินันท์ก็ได้บอกกับลูกว่า เราเป็นคนจน เราจะได้เครื่องแต่งตัวได้ดอกไม้จากไหนเล่า”

พระปิลินทวัจฉะ เมื่อได้ทราบเช่นนี้แล้ว ท่านก็หยิบเอาเสวียนหญ้า (คือหญ้าที่เอามาขดเป็นวงกลมสำหรับเอาไว้วางรองหม้อข้าวหรือวางรองอะไรก็ได้) ขึ้น มาอันหนึ่ง แล้วส่งให้กับแม่ของเด็กหญิงนั้น พร้อมกับบอกว่า “จงเอาเสวียนหญ้านี้สวมลงที่ศีรษะของลูก” เมื่อหญิงนั้นรับเอาเสวียนหญ้านั้นไปสวมลงที่ศีรษะลูกแล้ว ทันใดนั้นเอง เสวียนหญ้านั้นก็กลายเป็นมาลัยทองคำอย่างงดงามน่าดูน่าชมมาก ซึ่งมาลัยทองคำแบบนี้แม้แต่ในราชสำนักก็ไม่มี (อลโข สา อารามิกินี ตัม ตินฺนชูปกัม คเหตุวา ตสฺสา ทาริกาย สีเส ปฏิมุญฺจิ. สา อโหสิ สุวณฺณมาลา อภิรฺฐปา ทสฺสนียา ปาสาทิกา. นตฺถิ ตาทิสา รณฺโณปิ อนฺเตปุเร สุวณฺณมาลา. -วิ.มหาวีรฺก. ๒/๑๒๐)

อนึ่ง ได้มีชาวบ้านไปกราบทูลพระเจ้าพิมพิสาร จอมพลมครรัฐว่า “ขอเดชะ หญิงคนหนึ่งที่บ้านของ คนทำงานวัดมีมัลลยทองคำ ซึ่งงดงามน่าดูน่าชมมาก ซึ่งมัลลยทองคำนี้ แม้แต่ในราชสำนักก็ไม่มี เขาเป็น คนจน เขาจะมีสิ่งนี้ได้อย่างไร นอกจากจะต้องไปขโมย ของใครมา พระเจ้าข้า”

พระเจ้าพิมพิสารเมื่อได้ทรงทราบเช่นนั้น ก็รับสั่ง ให้ไปจงจำคนตระกูลนั้นมา

ครั้นวันรุ่งเช้าวันที่ ๒ พระปิลินทวัจฉะ ก็ได้ไป บิณฑบาตที่หมู่บ้านนั้นอีก และได้เดินผ่านไปทางบ้าน ของคนที่ทำงานวัดนั้น แต่ไม่เห็นคนเหล่านั้น จึงได้ ถามคนที่คุ้นเคยกับคนเหล่านั้นว่า “คนที่บ้านนี้เขา ไปไหนกัน”

คนพวกนั้นจึงได้กราบเรียนว่า เขาถูกจองจำ นำตัวไป เพราะเรื่องมัลลยทองคำอันนั้น

พระปิลินทวัจฉะ เมื่อได้ทราบเช่นนั้นแล้ว ท่านก็เข้าไปในพระราชนิเวศน์ของพระเจ้าพิมพิสาร

และนั่งบนอาสนะที่เขาจัดถวาย ส่วนพระเจ้าพิมพิสาร เมื่อทราบว่ายานพิลินทวัจจะมา ก็ได้เสด็จเข้าไปหา ถวายอภิวัตแล้วประทับนั่งบนพระราชอาสน์อันควร ส่วนข้างหนึ่ง

ครั้นแล้วพระปิลินทวัจจะก็ได้ทูลถามพระเจ้า - พิมพิสารว่า “ขอถวายพระพร ตระกูลคนทำงานวัด ถูกรับสั่งให้จงจำเรื่องอะไร ?” พระเจ้าพิมพิสารตรัสว่า “ข้าแต่พระคุณเจ้า ที่เรือนของคนเหล่านี้มีมาลัยดอกไม้ ทองคำซึ่งงดงามน่าดูน่าชมมาก ของอย่างนี้แม้แต่ในวัง ก็ยังไม่มี เขาเป็นคนจน ฉะนั้นเขาจะได้ของเช่นนั้นมาได้ อย่างไรนอกจากจะต้องขโมยของใครมา”

เมื่อพระเจ้าพิมพิสารรับสั่งเช่นนั้น พระปิลินทวัจจะจึงได้อธิษฐานปราสาทของพระเจ้าพิมพิสาร จอมพลมครรัฐว่า จงเป็นทอง ปราสาทนั้นก็ได้กลายเป็นทองไปในทันทีทั้งหมด แล้วได้ถวายพระพร ทูลถามว่า ขอถวายพระพร ก็นี้ทองมากมายเช่นนี้ มหาบพิตรได้มาแต่ไหน ? (อดิโฆ อายสุมา ปิลินทวโจ

รณโณ มาคธสฺส เสนียสฺส พิมฺพิสารสฺส ปาสาทํ
 สุวณฺณนฺติ อธิมุจฺจิ โส อโหสี สพฺพโส สุวณฺณมโย.
 อิทํ ปน เต มหาราช ตาวพฺหํ สุวณฺณํ กุโตติ.)

พระเจ้าพิมพิสารจึงรับสั่งว่า “ข้าพเจ้าทราบแล้ว
 ท่านผู้เจริญ นี่เป็นอิทธานุภาพของพระผู้เป็นเจ้าแน่แท้”
 ครั้นแล้วก็รับสั่งให้ปล่อยตระกูลของคนทำงานวัดนั้น
 ให้พ้นจากราชอาญา

๓. พระพุทธเจ้าทรงสามารถที่จะเนรมิต

ภูเขาสีลาทั้งลูกให้กลายเป็นทองคำทั้งหมดก็ได้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ
 กระโจมอันตั้งอยู่ในป่า ข้างภูเขาคิมพานต์ แคว้นโกศล
 ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคซึ่งประทับพักผ่อนอยู่
 ในที่หลีกเร้น ได้ทรงดำริว่า เราจะเสวยราชสมบัติ
 โดยธรรม โดยที่ตนเองก็ไม่เบียดเบียนใคร และไม่ใช้
 ให้ใครเบียดเบียนผู้อื่น ตนเองไม่ทำให้ผู้อื่นเสื่อมจาก
 ทรัพย์สมบัติ และไม่ใช้ให้ใครทำให้ผู้อื่นเสื่อมจากทรัพย์

สมบัติ ตนเองไม่ทำให้ใครเศร้าโศก และไม่ใช้ใครทำให้คนอื่นเศร้าโศกด้วย ดังนั้นจะได้หรือไม่หนอ ?

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปทราบความดำริแห่งพระหฤทัยของพระผู้มีพระภาคด้วยจิตของตนแล้ว จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วกราบทูลว่า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงเสวยราชสมบัติเถิดพระเจ้าข้า เพราะพระองค์สามารถจะเสวยราชสมบัติโดยธรรมได้ โดยที่ตนเองก็ไม่เบียดเบียนใคร และไม่ใช้ให้ใครเบียดเบียนผู้อื่นด้วย ตนเองไม่ทำให้ผู้อื่นเสื่อม และไม่ใช้ให้ใครทำให้ผู้อื่นเสื่อมด้วย ตนเองไม่ทำให้ใครเศร้าโศก และไม่ใช้ให้ใครทำให้ผู้อื่นเศร้าโศกด้วย

เมื่อมารทูลเช่นนั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า “ดูกรมารผู้มีบาป ท่านเห็นอะไรของเราหรือ ท่านจึงได้กล่าวกับเราเช่นนี้ ?”

มารกราบทูลว่า “พระเจ้าข้า อิทธิบาททั้ง ๔ พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญให้เจริญแล้ว ทรงกระทำให้เป็น

เสมือนหนึ่งยานที่เหมาะสมในอันที่จะใช้ได้ตลอดเวลาแล้ว ทรงทำให้เป็นที่ตั้งได้แล้ว ทั้งพระองค์ก็ทรงปฏิบัติอยู่เป็นนิจ ทรงมีความชำนาญชำนาญ แคล่วคล่องในอิทธิบาท ๔ ฉะนั้นเมื่อพระองค์ทรงมีพระประสงค์ พระองค์ก็จะพึงทรงอธิษฐานให้ภูเขาล่วงที่ชื่อว่า หิมพานต์นี้ กลายเป็นทองคำล้วนทั้งภูเขาก็ได้ ข้าพระองค์ได้เห็นเช่นนั้นแล จึงได้กราบทูลให้พระองค์ ทรงเสวยราชสมบัติ พระเจ้าข้า” (ภควโต โข ภนุเต จตุตาโร อิทธิปาตา ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฤกตา อนุญจिता ปริจิตา สุตมารทฐา อากงขมาโน ปน ภนุเต ภควา หิมวนุตัม ปพพตราชํ สุวณฺณนุเตว อธิมุจฺเจยฺย. สุวณฺณปพพตฺตสฺสาคิ)

เมื่อมารกราบทูลเช่นนั้นแล้ว พระผู้มีพระภาค จึงได้ตรัสว่า :-

“ภูเขทั้งหมดแม้จะเป็นทองคำล้วน มีสีสุกปลั่ง และมีเพิ่มขึ้นมาอีกเป็นสองเท่า (คือเป็นภูเขาทองคำ

สองภูเขา) ก็ยังไม่พอสำหรับคน ๆ หนึ่ง (เพราะ
 สันดานของคนในโลกโดยทั่วไปนั้นมีเท่าไรก็ไม่รู้จักพอ)
 ฉะนั้นผู้ที่รู้แจ้งเช่นนี้แล้วก็พึงประพาสสังขาร บุคคลใดได้
 เห็นทุกข์ซึ่งมีกามเป็นเหตุ ไฉนจึงพึงโน้มใจไปในกาม
 เล่า ? บุคคลที่ทราบว่ายูปริ (คือกามูปริ ยูปริคือกาม)
 เป็นเครื่องข้องเครื่องติดอยู่ในโลก ก็พึงศึกษาเพื่อ
 กำจัดยูปรินั้นเสีย”

ลำดับนั้นมารผู้มีบาป เมื่อได้ทราบว่า “พระ
 ผู้มีพระภาครู้จักเรา พระสฤตรู้จักเรา” ก็มีความทุกข์
 มีความเสียใจ อันตรธานหายไปในที่นั้นนั่นเอง

- พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๕ ข้อ ๔๗๕ หน้า ๑๖๙

**๔. พระเวตเถระซึ่งเป็นพระอรหันต์
ได้อภิญญาทั้ง ๖ สามารถเนรมิตปาฏิหาริย์เป็นอาราม
ซึ่งมีกุฏิ ๕๐๐ หลัง มีเรือนยอด ๕๐๐ หลัง
และแล้วก็ให้กลับกลายเป็นสภาพเดิม**

เรื่องมีอยู่ว่า พระเวตเถระนี้ความจริงเป็น
สามเณร เป็นน้องชายคนสุดท้องของพระสารีบุตร
และได้บวชตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ และได้ไปอยู่ในป่าไม้
สะแกซึ่งอยู่ห่างจากที่ชุมนุมชนหรือหมู่บ้านถึง ๓๐
โยชน์ ได้บำเพ็ญเพียรอยู่ในป่านั้น ในระหว่างเข้าพรรษา
๓ เดือน และในที่สุดก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์
ภายในพรรษานั้นเอง

ฝ่ายพระสารีบุตรได้ทราบข่าวมาก่อนเข้าพรรษา
แล้วว่า ภิกษุที่อยู่ป่าได้ให้เรวตะบวช ก็คิดจะไปเยี่ยม
จึงได้กราบทูลลาพระศาสดาถึง ๓ ครั้ง แต่พระศาสดา
ไม่ทรงอนุญาต ในครั้งที่ ๓ ซึ่งเป็นเวลาออกพรรษาแล้ว
จึงได้ทรงอนุญาต พร้อมกับตรัสว่า พระองค์ก็จะเสด็จ
ไปเยี่ยมสามเณรเรวตะด้วย จึงได้พาภิกษุประมาณ

๕๐๐ รูปไปด้วย ในขณะที่เสด็จไปถึงทาง ๒ แพร่ง พระอานนท์ได้กราบทูลว่า “พระเจ้าข้า ทางที่ไปสู่สำนักของเรวตะ ทางนี้เป็นทางอ้อมระยะทางประมาณ ๖๐ โยชน์ เป็นทางที่มีมนุษย์อาศัยอยู่ ส่วนอีกทางนี้เป็นทางตรง ระยะทางประมาณ ๓๐ โยชน์ แต่เป็นทางที่อมนุษย์คุ้มครอง พระองค์ทรงดำริว่าควรจะไปทางไหน พระเจ้าข้า”

พระศาสดา ตรัสว่า “อานนท์ ก็สวัสดีมากับพวกเรามีใช้หรือ”

พระอานนท์ ทูลตอบว่า “มา พระเจ้าข้า”
 “ถ้าสวัสดีมา เราก็จะไปทางตรงนั้นแหละ”

พวกภิกษุอาศัยบุญของพระสวัสดีเถระ

ก็เมื่อพระศาสดาพร้อมทั้งภิกษุสงฆ์ ๕๐๐ รูปเสด็จดำเนินไปทางที่อมนุษย์คุ้มครอง (คือทางที่ไปนั้นเป็นป่าและเป็นถิ่นที่อยู่ของพวกเทวดาทั้งหลายอาศัยอยู่ ไม่มีมนุษย์อาศัยอยู่เลย) พวกเทวดาทั้งหลายจึงคิดว่า

“พวกเราจักทำสักการะแก่พระสีวลีเถระ พระผู้
เป็นเจ้าของเรา” จึงให้สร้างวิหารในที่โยชน์หนึ่ง ๆ ไม่ให้
ไปเกินกว่าโยชน์หนึ่ง และพากันลุกขึ้นแต่เช้าทีเดียว ถือ
เอาวัตรผู้มีข้าวต้มเป็นต้นอันเป็นทิพย์แล้วก็เดินเที่ยวหาด้วย
ตั้งใจว่า “พระสีวลีเถระผู้เป็นเจ้าของเรา นั่งอยู่ที่ไหน ?”

พระเถระให้เทวดาถวายภัตรที่นำมาเพื่อตน แก่
ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข พระศาสดาร่วม
ทั้งบริวารเสวยบุญของพระสีวลีเถระผู้เดียว ได้เสด็จไป
ตลอดทางกันดารประมาณ ๓๐ โยชน์

ฝ่ายพระเรวตเถระ ทราบการเสด็จมาของ
พระศาสดา จึงเนรมิตคันธกุฎีเพื่อพระผู้มีพระภาค
เนรมิตเรือนยอด ๕๐๐ หลัง ที่จงกรม ๕๐๐ แห่ง และ
ที่พักกลางคืนและที่พักกลางวัน ๕๐๐ แห่ง พระศาสดา
ประทับอยู่ในสำนักของพระเรวตเถระนั้น สิ้นกาล
ประมาณเดือนหนึ่งแล แม้ประทับอยู่ในที่นั้น ก็ทรง
เสวยบุญของพระสีวลีเถระนั่นเอง

ก็ในบรรดาภิกษุเหล่านั้น มีภิกษุแก่อยู่ ๒ รูป ในเวลาพระศาสดาเสด็จเข้าไปสู่ป่าไม้สะแก และเห็นสิ่ง ก่อสร้างในป่ามีมากมายเช่นนั้น จึงคิดว่า “ภิกษุนี้ทำ นวกรรม (คือการก่อสร้าง) มากมายถึงเพียงนี้ จักเอา เวลาที่ไหนมาบำเพ็ญสมณธรรม พระศาสดาทรงทำกิจ คือการเห็นแก่หน้า ด้วยทรงดำริว่า เป็นน้องชายของ พระสารีบุตร จึงเสด็จมาสู่สำนักของเธอผู้ประกอบ นวกรรมเห็นปานนี้”

พระศาสดาทรงอธิษฐานให้ภิกษุลิมบริหาร

ในวันนั้น แม้พระศาสดาทรงตรวจดูสัตว์โลกใน เวลาใกล้รุ่งทรงเห็นภิกษุเหล่านั้นแล้ว และได้ทรงทราบ วารจิตของภิกษุเหล่านั้น จึงได้ประทับอยู่ในที่นั้นต่อไป อีกประมาณเดือนหนึ่ง ในวันที่จะเสด็จออกไปจากที่นั้น พระองค์ได้ทรงอธิษฐานให้ภิกษุเหล่านั้นลิมลดน้ำมัน ลักกะจันน้ำ และรองเท้าของตนไว้ และเมื่อเสด็จออกไป ถึงภายนอกอุปจารวิหาร (คือพ้นออกจากบริเวณ วิหารได้หน่อย) จึงได้ทรงคลายพระฤทธิ์

ครั้นแล้ว ภิกษุเหล่านั้นจึงได้นึกขึ้นได้และกล่าวกันว่า “ผมลืมสิ่งนั้นสิ่งนี้” ฉะนั้นทั้ง ๒ รูปจึงต้องกลับไป แต่ครั้งนี้ไม่เห็นมีกุฏิ ไม่เห็นมีอะไร มีแต่ต้นไม้ สะแกและเดินไม่ค่อยระมัดระวัง เมื่อเดินเที่ยวหาของ จึงถูกหนามไม้สะแกแทง และในที่สุดก็ได้พบห่อสิ่งของ ๆ ตนห้อยอยู่ที่ต้นสะแกต้นหนึ่ง ครั้นเอาได้แล้ว ก็เดินออกไปจากที่นั้น

แม้ในเวลาที่พระศาสดาได้ทรงพาภิกษุสงฆ์กลับไปนั้น ก็ได้เสวยบุญของพระสิวลีเถระตลอดกาลประมาณเดือนหนึ่ง และในที่สุดก็ได้เสด็จเข้าไปสู่ปุพพาราม ฝ่ายภิกษุแก่ ๒ รูปนั้นล้าหน้าแต่เข้าตู่เดินไปด้วยตั้งใจว่า “พวกเราจักดื่มข้าวต้มในเรือนของนางวิสาขา ผู้ถวายอาคันตุกภัตร” ดื่มข้าวต้มแล้วฉันของเคี้ยวแล้วนั่งอยู่

นางวิสาขาถามถึงที่อยู่ของเรวตะ

ลำดับนั้น นางวิสาขาได้ถามภิกษุแก่เหล่านั้นว่า
“ท่านผู้เจริญ ท่านทั้งสองได้ไปที่อยู่ใหม่ของเรวตะเถระ
กับพระศาสดามีใช่หรือ ?”

ภิกษุแก่ตอบว่า “ใช่ อุบาสิกา”

วิสาขา “ท่านผู้เจริญ ที่อยู่ของพระเถระน่า
รื่นรมย์ไหม ?”

ภิกษุแก่ “ที่อยู่ของพระเถระนั้นนะหรือ จะมี
ความรื่นรมย์มาแต่ไหนเล่า เพราะมีแต่ป่าไม้สะแก
อุบาสิกา สถานที่อยู่พระเรวตะนั้น รกไปด้วยไม้สะแก
มีหนามยาว เป็นเช่นกับสถานที่อยู่ของพวกเปรต”

ครั้งนั้น มีภิกษุหนุ่มอีก ๒ รูปมาอยู่ที่โรงฉันนั้น
อุบาสิกาได้ถวายเป็นข้าวมธุปายาสและของควรเคี้ยวทั้งหลายแก่
ภิกษุหนุ่มเหล่านั้นแล้ว ก็ได้ถามอย่างเดียวกันกับที่ได้
ถามภิกษุแก่ ๒ รูปนั้น ภิกษุหนุ่มเหล่านั้นได้กล่าวว่า
“อุบาสิกา พวกฉันไม่อาจจะพรรณนาได้ ที่อยู่ของ

พระเถระ เป็นเช่นกับเทวสภาชื่อสุธรรมา เป็นเสมือน ตกแต่งขึ้นด้วยฤทธิ์”

อุบาสิกาคิดว่า “ภิกษุพวกที่มาครั้งแรกกล่าวอย่างหนึ่ง ภิกษุที่มาครั้งหลังนี้กล่าวอีกอย่างหนึ่ง ภิกษุพวกที่มาครั้งแรก คงจะลืมนะไรไว้เป็นแน่ จักกลับไปในเวลาคลายฤทธิ์แล้ว ส่วนภิกษุพวกหลังนี้จักไปในเวลาที่พระเถระตกแต่งเนรมิตสถานที่ด้วยฤทธิ์” เพราะความที่ตนเป็นบัณฑิตจึงทราบเนื้อความนั้น ได้ยืนอยู่แล้วด้วยหวังว่า “จักทูลถามในกาลที่พระศาสดาเสด็จมา” ต่อมาเพียงครู่เดียวแต่กาลนั้น พระศาสดาอันภิกษุสงฆ์แวดล้อมเสด็จไปสู่เรือนของนางวิสาขา ประทับนั่งเหนืออาสนะอันเขาตกแต่งไว้แล้ว นางอังกาสภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุขโดยเคารพ ในเวลาเสร็จภักติกถวายบังคมพระศาสดาแล้ว ทูลถามพระองค์ว่า “พระเจ้าข้า บรรดาภิกษุที่ไปกับพระองค์บางพวกกล่าวว่า ที่อยู่ของพระเรวตเถระ เป็นป่ารกด้วยไม้สะแก”

บางพวก กล่าวว่า “เป็นสถานที่รื่นรมย์” ที่อยู่ของ
พระเถระนั้นความจริงเป็นอย่างไร พระเจ้าข้า ?”

พระศาสดาทรงสดับคำนั้นแล้วตรัสว่า “อุบาสิก!
พระอรหันต์ทั้งหลายอยู่ในที่ใด ซึ่งจะเป็นในบ้านหรือ
ในป่าก็ตาม ที่นั้นย่อมเป็นที่รื่นรมย์เสมอ” ดังนี้แล้ว
จึงได้ทรงเทศนาสืบต่อโดยตรัสเป็นคาถาว่า :-

คามเม วา ยทิวารญเณ   นิบุเน วา ยทิวา ถแล

ยตุถ อรหุโต วิหรนฺติ   ตํ ญมिरามเณยฺยกํ

พระอรหันต์ทั้งหลายไม่ว่าจะอยู่ในที่ใด ๆ คือ
อยู่ในบ้าน หรือในป่าหรือในที่ลุ่มหรือในที่ดอนก็ตาม
ที่นั้น ๆ ย่อมเป็นภูมิสถานที่น่ารื่นรมย์ (สำหรับ
พระอรหันต์ทั้งหลายเสมอ)

- ธรรมบทภาค ๔ หน้า ๘๐

ข้อความที่อ้างมานี้ ประเด็นสำคัญอยู่ที่ต้องการ
จะชี้ให้เห็นว่า สำหรับท่านที่มีฤทธิ์คือสำเร็จในทาง
อิทธิวิธิต่าง ๆ นั้น ท่านสามารถจะเนรมิตอะไร ให้เป็น

อะไรก็ได้ แต่เรื่องอย่างนี้ในปัจจุบันคนทั้งหลายไม่เชื่อว่าจะเป็นไปได้ เพราะไม่เคยเห็นตัวอย่าง แต่ถ้าผู้ใดได้ไปเห็น องค์ภควัน ศรีสัตยา ไส บาบา ที่ปะสันตินิลัม-ปุตตปารตี ซึ่งอยู่ในรัฐบังกาลอร์ ประเทศอินเดีย ในเวลาที่ท่านเนรมิตสิ่งของต่างๆ ด้วยตาของตัวเอง หรือได้เคยอ่านหนังสือเกี่ยวกับประวัติความเป็นไปของท่านอย่างพิณีพิจารณา ไม่มีอคติ ก็จะเห็นว่าเรื่องปาฏิหาริย์ในท่านองนี้เป็นไปได้ ทั้งนี้ก็เพราะมีหลักวิชาซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า ผู้ที่ได้อภิญญาต่าง ๆ นั้น สามารถแสดงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้เหมือนกับพวกเทวดาหรือพวกโอปปาติกะทั้งหลาย ซึ่งเรื่องนี้ข้าพเจ้าได้เคยอธิบายมาแล้ว (รายละเอียดต่าง ๆ ขอให้ศึกษาจากหนังสือเรื่อง อภิญญา ซึ่งข้าพเจ้าได้เขียนมานานแล้ว และเรื่องของ องค์ภควัน ศรีสัตยา ไส บาบาก็ได้จัดพิมพ์มานานแล้ว ทั้งหมดมี ๙ เล่ม แต่ละเล่มมีความหนาประมาณ ๓๐๐-๔๐๐ หน้า หนังสือเหล่านี้หาซื้อได้จากสำนักค้นคว้าทางวิญญาณ)

สภาพสิ่งแวดล้อมในโลกของโอปปาติกะ เกิดจากกฏฐานภาพอันถาวรของวิญญาน

จากตัวอย่างที่ยกมาให้ดูเพียง ๓-๔ เรื่องนี้ ถ้า
เข้าใจหลักวิชาคือหลัก **อภิญญา** ต่าง ๆ แล้ว ก็จะทำให้เห็นว่า
วิญญาน ที่มีอิทธิฤทธิ์นั้นสามารถจะบันดาลให้อะไร
เกิดเป็นอะไรก็ได้ทุกอย่างโดยไม่มีขอบเขต ขอให้
พิจารณาดูสิ่งที่มีชีวิตต่าง ๆ ในโลกมนุษย์ ซึ่งรวมทั้งพืช
สัตว์และคน จะต้องเข้าใจหลักวิชาในเรื่องนี้อย่าง
แจ่มแจ้งเสียก่อน ขอให้เข้าใจว่า จะต้องเข้าใจอย่าง
แจ่มแจ้งจริง ๆ เพราะตัวอย่างมีให้เห็นชัดเจนอยู่แล้ว
ในโลกมนุษย์ ข้อสำคัญจะต้อง บัด เรื่อง **พระเจ้า**
เรื่อง **ธรรมชาติ** ออกไปให้ได้ จะต้องละอุปาทานใน
เรื่องนี้ให้ได้อย่างเด็ดขาด “อุปาทานทำให้เกิดอวิชา
ละอุปาทานได้ก็จะทำให้เกิดจักขุ ญาณ ปัญญา วิชา
แสงสว่าง” หลักอันนี้จะต้องหมั่นนึกคิดพิจารณาบ่อยๆ
เพราะถ้าละอุปาทานในเรื่องพระเจ้าในเรื่องธรรมชาติ
ได้อย่างเด็ดขาดแล้ว ก็จะมองเห็นถึงอิทธิฤทธิ์ของ

วิญญูณที่บันดาลให้เกิดสิ่งที่มีชีวิตได้ทั้งหมด และ
ที่กล่าวว่า อิทธิฤทธิ์ของวิญญูณนี้ว่า มีฤทธานุภาพ
อันถาวรนั้น ก็เพราะอิทธิฤทธิ์ในการสร้างสรรค์หรือ
บันดาลให้เกิดสิ่งมีชีวิตนี้ เป็นอิทธิฤทธิ์ของวิญญูณ
ที่มีมานานแล้ว จนกระทั่งกล่าวได้ว่า อิทธิฤทธิ์อันนี้
เป็นธรรมชาติของวิญญูณทุกชนิดทุกประเภท ขอให้
นึกถึงคำที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า แม้โลกนี้จะพินาศด้วย
ไฟ ด้วยน้ำ หรือด้วยลม แต่ชีวิตทุกชีวิตที่ยังไม่รู้แจ้ง
แทงตลอดซึ่งอริยสัจ ยังมีอวิชา ตัณหาอยู่ใน
สันดานนั้น ก็ยังจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่อีกต่อไป”
หมายความว่า ชีวิตทุกประเภทไม่ว่าคนหรือสัตว์ หลัง
จากตายแล้วก็ยังจะต้องมีชีวิตอยู่ในโลกของโอปปาติกะ
ต่อไปอีกนานแสนนาน และเมื่อใดโลกซึ่งได้พินาศไป
แล้วนั้น ถ้าวิวัฒนาการมาถึงขั้นที่จะเกิดมีสิ่งที่มีชีวิต
ขึ้นมาได้ ชีวิตในโลกของโอปปาติกะนั้น ก็จะกลับมา
เกิดในโลกนี้ได้อีก ชีวิตจะต้องหมุนเวียนคือตาย
แล้วเกิด เกิดแล้วตาย อยู่ในระหว่างโลกมนุษย์กับโลก

ของโอปปาติกะเช่นนี้ตลอดไปไม่มีที่สิ้นสุด โดยมีเงื่อนไขว่าถ้ายังมีวิชาตัณหาอยู่ในสันดาน เพราะเหตุนี้ จึงได้กล่าวว่า วิญญาณที่เป็นปัจจัยให้เกิดนามรูปนั้น เป็นวิญญาณที่มีฤทธานุภาพอันถาวร

ภวังคจิตกับอภิญญาจิตคือสิ่ง ๆ เดียวกัน

ขอให้สังเกตว่า คนที่สามารถจะแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้นั้น อย่างน้อยจะต้องได้ฌานชั้นที่ ๔ คือ จตุตถฌาน ซึ่งผู้ที่ได้ฌานชั้นนี้จะไม่รู้สึกถึงร่างกาย ไม่รู้ถึงสิ่งภายนอก เช่นเสียงดังขนาดฟ้าผ่าก็ไม่ได้ยินอย่างนี้เป็นต้น คนที่นอนหลับสนิทซึ่งถ้าหลับได้ลึกจริง ๆ เสียงดังมาก ๆ ก็ไม่ได้ยิน จับตัวเขย่าอย่างไรก็ไม่รู้สึก คนที่หลับสนิทก็คือคนที่จิตตกภวังค์นานหรืออยู่ในภวังค์นาน คนนอนหลับสนิทกับคนที่ได้ฌานชั้นสูง จะมีลักษณะเหมือนกันอย่างหนึ่ง คือ ไม่รู้สึกตัว ไม่รู้ถึงสิ่งภายนอก แต่ก็ต่างกันอย่างมากอยู่อย่างหนึ่งคือ คนนอนหลับสนิทไม่มีสติควบคุม และทรงอิริยาบถไว้ไม่ได้ ส่วน

คนที่ได้มานั้นสูง จิตไม่ตกมัวงัวงม และมีสติควบคุม หรือพูดอีกนัยหนึ่งว่า จิตมีสติอยู่กับตัวทุกขณะ ฉะนั้น จึงทรงอิริยาบถไว้ได้ และจะอธิษฐานให้เกิดอะไร ให้เป็นอะไรหรือให้เห็นอะไร ทุกอย่างก็จะเกิดหรือเป็นไปตามการอธิษฐาน ส่วนคนที่นอนหลับแม้จะฝันเห็นอะไร หรือได้ยินอะไร หรือฝันเห็นตนเป็นอะไร ก็เป็นไปอย่างไม่ได้ตั้งใจและเกิดอย่างเปะปะไม่เป็นเรื่องเป็นราว ถือเอาเป็นสาระไม่ได้ เพราะไม่มีสติควบคุม

แต่อย่างไรก็ดี มีข้อที่น่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่งคือ เคยมีตัวอย่างของบุคคลบางคน ซึ่งในเวลานอนหลับ เขาฝันเห็นอะไรก็ตาม ต่อมาภายหลังพิสูจน์ได้ว่า สิ่งที่เขาเห็นในความฝันนั้นเป็นความจริง และบางคนก็ฝันว่า ได้มีตัวเขาเองปรากฏออกมา ซึ่งตัวเองที่ออกมานี้ได้เห็นร่างกายของตนเองนอนอยู่ และได้เห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ยินเสียงต่าง ๆ ซึ่งพิสูจน์ได้ว่า สิ่งที่เขาเห็นหรือได้ยินในขณะที่นอนหลับนั้นถูกต้องตามความเป็นจริง

และอีกตัวอย่างหนึ่งคือ คนบางคนตายไปชั่วระยะหนึ่งแล้วฟื้นขึ้นมา ซึ่งในระหว่างตายไปนั้น เขารู้สึกว่าเขามีตัวตน และได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ มีการได้ยิน หรือมีปรากฏการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างไร เมื่อฟื้นขึ้นมาแล้วก็จำได้และนำมาเล่าให้คนอื่นฟัง เรื่องทำนองนี้ ได้มีแพทย์ในต่างประเทศบันทึกไว้มากมาย จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ได้เป็นที่เชื่อถือกันทั่วไปแล้วว่า ชีวิตหลังจากตายนั้นมีแน่นอน

จากข้อมูลที่พิสูจน์ได้นี้แสดงให้เห็นว่า ร่างกายที่เกิดขึ้นใหม่ในขณะที่กำลังจะตาย หรือกายทิพย์ที่เกิดขึ้นมาอย่างสมบูรณ์ ในกรณีของคนที่การฝันของเขาเป็นเรื่องจริงนั้นแสดงให้เห็นว่า ภาวังคจิตมีความสามารถในการสร้างร่างกาย ซึ่งเป็นไปตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “วิญญูณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป ถ้าวิญญูณไม่มี นามรูปก็ไม่มี” และวิญญูณที่เป็นปัจจัยให้เกิดนามรูปก็คือภาวังคจิต และภาวังคจิตนี้แหละที่เป็นตัวการสร้างสรรค์ชีวิตทุกประเภทนับตั้งแต่พืช สัตว์ และคนทุกชนิด ทุกประเภททุกเผ่าพันธุ์

เมื่อเข้าใจและยอมรับเรื่อง **ภวังคจิต** ดังที่กล่าวมาดีแล้ว ก็ขอให้นำไปเปรียบเทียบกับ **อภิญญาจิต** ซึ่งหมายถึงจิตที่ได้รับการฝึกในทางสมาธิจนได้สมาธิขั้นสูงสุด และสามารถที่จะมีอภิญญาเกิดขึ้น เช่น ได้อิทธิวิริ มโนมยิทธิ ได้ทิพยจักขุอย่างนี้เป็นต้น

พูดอีกนัยหนึ่ง คนที่ได้ อภิญญาจิต ก็คือ คนที่สามารถนำเอากำลังภายในนำเอาอิทธิฤทธิ์ของภวังคจิตออกมาใช้ได้ตามความตั้งใจ ถ้าเข้าใจเรื่อง อำนาจบันดาลหรืออิทธิฤทธิ์ของภวังคจิต ซึ่งเป็นฤทธานุภาพอันถาวรและเข้าใจถึงเหตุผลที่ว่า ทำไมผู้ได้อภิญญาจิตจึงสามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ต่างๆ ถ้าเข้าใจเรื่องทั้งสองนี้ชัดเจนจริงๆ แล้ว อย่างน้อยก็จะทำให้เชื่อได้ว่า เรื่องนรกและสวรรค์ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์นั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ มีได้แน่นอน เพียงแต่ว่า จะต้องรู้จักตัดเรื่องที่กำลังกล่าวไว้เกินเหตุผลที่ควรจะเป็นออกไปเสียบ้าง ก็จะทำให้เชื่อเรื่องนรกและสวรรค์ได้อย่างสนิท ถึงแม้จะไม่ได้ตาทิพย์ไม่ได้มโนมยิทธิก็สามารถจะเชื่อในเรื่องเหล่านี้ว่า มีจริงได้เหมือนกัน

อนึ่งควรจะนึกถึงเรื่อง นัตถิกทิกฏฐิ ๑๐ อย่าง ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า ถ้าผู้ใดไม่เชื่อดังต่อไปนี้ ก็นับว่าเป็นมิจฉาทิกฏฐิและเรียกว่าเป็น นัตถิกทิกฏฐิ หรือ อุจเจททิกฏฐิ คือเห็นว่าไม่มี หรือเห็นว่าตายแล้วสูญ เช่นเห็นว่า “การให้ทานไม่มีผล ผลของกรรมดีกรรมชั่ว ไม่มี ปรโลกคือโลกหน้าไม่มี โอปปาติกะไม่มีอย่างนี้ เป็นต้น และโดยเฉพาะข้อที่ ๑๐ พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ถ้าผู้ใดมีความเห็นว่า สมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ได้บรรลุนิพพานอันชอบคือได้บรรลุนิพพาน และ มรรค ผล นิพพาน รู้แจ้งซึ่งโลกนี้โลกหน้าไม่มี” ผู้นั้น นับว่าเป็นมิจฉาทิกฏฐิที่ร้ายแรง” (ดูรายละเอียด จาก หนังสือผีและเทวดามีจริง หน้า ๑๐)

อนึ่ง คำว่า รู้แจ้งซึ่งปรโลก คือโลกหน้านั้น คำว่าโลกหน้าในที่นี้ หมายถึงโลกของโอปปาติกะ คือหมายถึงโลกแห่งอบายภูมิ และโลกแห่งสุคติภูมิ คือโลกสวรรค์นั่นเอง

บทสรุป

เรื่อง **นรก-สวรรค์** โดยเฉพาะเรื่อง **นรก และเปรต** ได้เริ่มลงมือเขียนมาตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๓๐ โดยเขียนเป็นตอน ๆ ลงในหนังสือวิญญาน เรื่อง **นรก-เปรต** ได้ใช้เวลาเขียน ๑ ปีเต็ม ๆ คือเรื่อง **นรก-เปรต** นี้จบลงในหนังสือวิญญานฉบับเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๓๐ พอเริ่มปีใหม่คือเดือน มกราคม ๒๕๓๑ ก็เริ่มเขียน ภาคสวรรค์ และเขียนเป็นตอน ๆ ลงในหนังสือวิญญาน ตั้งแต่ฉบับเดือน มกราคม-กุมภาพันธ์ ปี ๒๕๓๑ และจบในหนังสือวิญญานฉบับเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๓๓ ซึ่งภาคสวรรค์นี้ใช้เวลาเขียนถึง ๒ ปี และเรื่อง **นรก-สวรรค์** ทั้งหมดที่เขียนมานั้น ได้บอกให้ทราบทุกเรื่องว่า เรื่องนี้ได้มีกล่าวไว้ในคัมภีร์ชื่ออะไร หน้าอะไร ข้ออะไร พยายามบอกที่มาไว้อย่างละเอียด และได้แยกแยะเรื่องต่าง ๆ ที่นำมาอ้างนั้นว่า เรื่องไหนเป็นพุทธพจน์ มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎก เรื่องไหนมีกล่าวไว้ในคัมภีร์

อรรถกถาหรือฎีกา ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้วินิจฉัยได้ถูกต้องว่า เรื่องไหนควรเชื่อถือได้เพียงไร เรื่องไหนไม่ควรเชื่อ การบอกให้รู้ถึงที่มาของเรื่องต่าง ๆ นั้นสำคัญมาก เพราะเรื่องนรก-สวรรค์นี้เขียนกันไว้แต่โบราณ ซึ่งมีมา ตั้งแต่สมัยสุโขทัย เช่นเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง ก็ดี ไตรภูมิโลกวินิจฉัย ซึ่งเขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ ก็ดี เรื่องเหล่านี้เกือบจะทุกเรื่องจะไม่บอกว่า เรื่องนี้ได้ แปลและเรียบเรียงมาจากคัมภีร์ไหน คนในภายหลังที่ได้อ่านเรื่องเหล่านี้ก็จะแยกไม่ออก และก็มักจะเชื่อว่าเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ทั้งหมด และนี่คือสาเหตุใหญ่เรื่องหนึ่งที่ทำให้คนในสมัยปัจจุบัน อ่านเรื่องนรก-สวรรค์แล้วไม่ค่อยจะเชื่อ หรือไม่ก็ไม่เชื่อเลย เพราะเห็นเป็นเรื่องเหลือเชื่อจริง ๆ

ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงต้องเขียนเรื่องนี้ขึ้นมาใหม่สำหรับคนสมัยปัจจุบัน ซึ่งเข้าใจว่า ถ้าอ่านเรื่องที่ข้าพเจ้าเขียนขึ้นมานี้โดยตลอดแล้ว และรู้ที่มาของแต่ละเรื่องพร้อมกับอ่านข้อวินิจฉัยถึงเหตุผลต่าง ๆ เข้าใจ

อย่างน้อยคนในสมัยปัจจุบันก็คงจะเชื่อว่า นรก-สวรรค์ นั้นมีจริงแน่นอน โดยที่อาจจะไม่เชื่อรายละเอียดที่กล่าวไว้อย่างไม่น่าเชื่อก็ตาม แต่ก็เชื่อว่านรก-สวรรค์มีทั้งในชาตินี้และในชาติหน้าหลังจากที่ได้ตายไปแล้วด้วย

วิธีศึกษาเรื่องนรก-สวรรค์ที่ถูกต้อง

วิธีศึกษาเรื่อง นรก-สวรรค์ ที่ถูกต้องนั้น จะต้องศึกษา เรื่องนรก-สวรรค์ในชาตินี้ก่อน และจะต้องศึกษาจากข้อความที่เป็นพุทธพจน์เสียก่อน แล้วจึงค่อยอ่านดูคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถา และเมื่อศึกษาเรื่องนรก-สวรรค์ในชาตินี้เข้าใจดีแล้วขั้นต่อไปก็คือให้ศึกษาเรื่อง **กำเนิด ๔** คือเรื่อง ชลาพุชะ อัณฑชะ สังเลสหชะ และโอปปาติกะ และศึกษาเรื่อง **ปฏิจจนสมุปบาท** โดยเฉพาะคือหัวข้อ วิญญูณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ ตัณหา-อุปาทานเป็นปัจจัยให้เกิดภพ หัวข้อเหล่านี้ต้องเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งจริง ๆ จึงจะสามารถรู้และเชื่อว่า นรก-สวรรค์ในชาติ

หน้าก็มีจริงแน่นอน เพราะฉะนั้นในบทสรุปนี้ ข้าพเจ้า
จะได้นำเรื่องตามหัวข้อนี้มากล่าวไว้อย่างย่อ ๆ พร้อมกับ
วินิจฉัยให้เห็นว่า ปัญหาที่น่าสงสัยหรือเรื่องที่ไม่น่าเชื่อ
นั้นเป็นไปได้อย่างไร

*****

นรก-สวรรค์ในชีวิตนี้

พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า :

ภิกษุทั้งหลาย เป็นลาภของเธอทั้งหลายแล้ว
เธอทั้งหลายได้ดีแล้ว ที่ได้มีโอกาสมาประพบัติ
พรหมจรรย์ เราได้เห็นแล้ว ภิกษุทั้งหลาย นรกและ
สวรรค์มีอยู่ที่อายตนะ ๖ อันเป็นที่เกิดแห่งผัสสะนี้เอง
กล่าวคือ ในขณะใดประสบแต่ รูป เสียง กลิ่น รส
โผฏฐัพพะ ัมมารมณฺ์ อันไม่เป็นที่พึงปรารถนาน่ารัก
ใคร่ชอบใจ ที่พึงปรารถนาน่ารักใคร่ชอบใจไม่ประสบ
ในขณะนี้เป็นนรก ในขณะใดประสบแต่ รูป เสียง
กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ัมมารมณฺ์ ล้วนแต่พึงปรารถนา

น่ารักใคร่ชอบใจ ที่ไม่พึงปรารถนา ไม่น่ารักใคร่ชอบใจ ไม่ได้ประสพ ในขณะนี้ป็นสวรรค์

- ส.สพา. ๒๓/๑๕๘ ข้อ ๒๑๔

จากข้อความที่เป็นพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า
ในขณะใด เรามีความทุกข์มาก ก็แปลว่า เราตกนรก
หรืออยู่ในนรก ในขณะใด เรามีความสุขมาก
ในขณะนั้น เราอยู่ในสวรรค์ และขอให้ศึกษาจาก
พุทธพจน์ดังต่อไปนี้ก่อน

“บุคคลผู้ประกอบด้วยองค์แห่งโสดาบัน ๔
เป็นผู้รู้แจ้งแทงตลอดซึ่งปฏิจสมุปบาทด้วยปัญญานั้น
เมื่อปรารถนาที่จะพยากรณ์ตนเอง ก็สามารถที่จะ
พยากรณ์ตนเองได้ด้วยตนเองว่า เราเป็นผู้มีนรกสิ้น
แล้ว มีกำเนิดสัตว์เดรัจฉานสิ้นแล้ว มีวิสัยแห่งเปรตสิ้น
แล้ว มีอบาย ทุกคติ วินิบาต สิ้นแล้ว เราเป็นผู้ถึง
กระแสนิพพานแล้ว เป็นผู้มิอันไม่ตกต่ำต่อไปอีกเป็น
ธรรมดา เทียงแท้ที่จะตรัสรู้ในกายภาคหน้า”

- ส.มมหา, ๓๗/๔๘๘ ข้อ ๑๕๗๔

ขอให้สังเกต คำว่า “เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว”
 (ชีนนิรโยมฺหิ) “เราเป็นผู้ถึงกระแสนิพพานแล้ว”
 (โสตาปนโนหฺมสมฺมิ) ทำไมพระโสตาบันจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้มี
 นรกสิ้นแล้ว ? การที่จะเข้าใจปัญหานี้ได้นั้น ก่อนอื่น
 ก็คือต้องพิจารณาคำว่า เราเป็นผู้ถึงกระแสนิพพาน
 แล้ว คำว่า โสตาบัน มาจากคำบาลีว่า โสต+อาปนฺน โสต
 แปลว่า กระแส ซึ่งในที่นี้หมายถึง กระแสนิพพาน
 อาปนฺน แปลว่า ถึงแล้ว และคำว่ากระแสนิพพานนั้น
 ก็หมายถึง ความสงบภายใน ซึ่งเป็นความสงบในชั้น
 โลกุตระ เป็นความสงบที่พระอริยะเจ้าทั้งหลายในเมื่อ
 เข้าถึงแล้ว ทุกองค์จะกล่าวว่าอย่างนี้ว่า

เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณฺธิตํ ยทิตํ มทนิมฺมทโน
 ปิปาสวินโย อาลยสมฺมุคฺชาโต วฏฺฐูปฺจฺเจโท ตณฺหกุ-
 ขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานํ

นี่สงบ นี่ประณีต ณ ที่นี้เอง เป็นที่สร้างความ
 เมฆ เป็นที่กำจัดความกระหาย เป็นที่ถอนความอาลัย

เป็นที่ตัดวิญญะ เป็นที่สิ้นตัณหา เป็นที่หน่ายราคะ
เป็นที่ดับสนิท นี่แหละคือนิพพาน

และอีกบทหนึ่ง :-

เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณฺีตํ ยทิทํ สพฺพสงฺขารสมโ
สพฺพูปฺปฏินิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรธो นิพฺพาน

นี่สงบ นี่ประณีต ณ ที่นี้เอง เป็นที่สงบแห่ง
สังขารทั้งปวง เป็นที่สละคืน คือเป็นที่ปล่อยวางซึ่ง
อุปธิทั้งปวง เป็นที่สิ้นตัณหา เป็นที่หน่ายราคะ
เป็นที่ดับสนิท นี่แหละคือนิพพาน

เพราะเหตุที่พระโสดาบันเป็นผู้ที่เข้าถึงความสงบ
ภายในเช่นนี้ ซึ่งในเมื่อเข้าถึงแล้ว ก็หมายความว่าใน
จิตใจส่วนลึกของท่าน หรือในสันดานของท่าน จะมี
ความสงบเยือกเย็นอยู่เสมอ เหมือนแช่อยู่ในน้ำ
ตลอดกาล ไฟคือกิเลสก็ดี ไฟคือความทุกข์ต่าง ๆ ก็ดี
ไม่ว่าจะทำให้เกิดความร้อนได้ นั้นหมายความว่า
พระอริยบุคคลขนาดพระโสดาบัน แม้จะได้พบเห็น

ได้ประสบสิ่งอันไม่เป็นที่รักใคร่พอใจสักเพียงไรก็ตาม ในใจก็จะไม่เกิดกิเลสไม่เกิดความทุกข์ หรือแม้จะได้พบเห็นสิ่งที่น่ารักใคร่พอใจ ก็ไม่ทำให้เกิดกิเลส และความโสมนัส ที่เกิดก็จะไม่เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ ไม่แปรเปลี่ยนเป็นความทุกข์ในภายหลัง ไม่เหมือนกับปุถุชนโดยทั่วไป ถ้าวันนี้เขาหัวเราะรื่นเริงชอบใจก็เป็นอันหวังได้ว่า ในวันหลังก็ต้องร้องไห้เสียใจเป็นทุกข์ใจอย่างแน่นอน ในเมื่อเหตุการณ์อันเป็นที่รักใคร่พอใจนั้นเปลี่ยนไป เพราะฉะนั้นในวิสัยของปุถุชนจึงจะต้องตกนรกอยู่เสมอ ไม่พ้นจากนรกไปได้

อนึ่งเมื่อพูดถึง นรก-สวรรค์ในชีวิตประจำวัน หรือ นรก-สวรรค์ในชาตินี้ นั้น โปรดสังเกตและจำไว้ให้ดีว่า คำว่า **นรก** หมายถึง **ความทุกข์ทางใจ** และเป็นความทุกข์ที่เกิดจากการกระทำทุจริต หรือการกระทำบาปอยู่เสมอ ซึ่งพินิจใจโดยทั่วไป ๆ ไปแล้ว มีแต่ความเร่าร้อน ไม่ค่อยมีความสุขสงบเลย ดังเช่นที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า :-

อิธ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ

ปาปการี อุกฺกตฺถ ตปฺปติ ฯลฯ

คนที่ทำบาปอยู่เสมอเป็นปกติ เมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ก็เดือดร้อน เรา่ร้อน ละจากโลกนี้ไปแล้วก็เดือดร้อนเร่าร้อน

- ตูรายละเอียดจากหนังสือเรื่อง นรก-สวรรค์ ภาค ๑ หน้า ๑

และการที่พระโสดาบัน เป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว มีกาเนตส์ตว์ไตรภพสิ้นแล้ว มีวิสัยแห่งเปรตสิ้นแล้ว มีอบาย ทุกคติ วินิบาตสิ้นแล้ว “ฯลฯ ก็เพราะเหตุที่พระโสดาบันได้ละเว้นจากการทำบาปแล้วโดยสิ้นเชิง และในใจมีความสงบอยู่เสมอ และกิเลสซึ่งเปรียบเหมือนไฟคือราคะ โทสะ โมหะ ก็เบาบางมาก ฉะนั้นแม้จะประสบสิ่งที่ไม่รัก สิ่งที่ไม่พอใจ ก็ไม่เกิดความทุกข์ถึงขนาดที่เรียกว่า ตกนรกหรืออยู่ในอบายภูมิ ฉะนั้นจะต้องแยกให้ออกระหว่าง ความทุกข์ที่เกิดจากการกระทำบาปเกิดจากกิเลสเผา กับความทุกข์ที่ไม่ใช่เกิด

จากบาป ไม่ใช่เกิดจากกิเลสเผา และขอให้สังเกตไว้
ด้วยว่า คนจนแม้จะมีความทุกข์ยากลำบากสักเพียงไร
ถ้าเป็นคนสุจริต มีใจเป็นกุศลอยู่เสมอ ความทุกข์ที่เขา
มีอยู่นั้นจะไม่นับว่าเป็นการตกนรก

แต่อย่างไรก็ตาม อย่าเข้าใจแต่เพียงแง่เท่านั้น
เพราะในบางครั้งแม้คนที่ประพฤตีสุจริตอยู่เสมอ ไม่ค่อย
ได้ทำบาป แต่ในเมื่อมีความทุกข์เกิดขึ้นเพราะ
กิเลส คือ ราคะ โทสะ โมหะ ก็เรียกว่าตกนรกได้
เหมือนกัน ดังเช่นที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า :-

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน (เพราะ
ถูกไฟเผา) สิ่งทั้งปวงที่ว่าเป็นของร้อนนี้คืออะไร ภิกษุ
ทั้งหลาย ตา ก็เป็นของร้อน รูปคือสิ่งที่เห็นด้วยตา
ก็เป็นของร้อน การเห็น (จักขุวิญญาณ) ก็เป็นของ
ร้อน จักขุสัมผัสก็เป็นของร้อน เวทนาที่เกิดเพราะ
จักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ซึ่งจะเป็นสุข หรือทุกข์ หรือ
อุเบกขา ก็เป็นของร้อน ฯลฯ

ขอให้สังเกตว่า จากพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า การเห็น การได้ยิน การรู้สึกกลิ่น การรู้สึกรส การรู้สึกสัมผัสทางกาย ความรู้สึกนึกคิดทางใจ ซึ่งแม้จะเป็นการพบเห็นสิ่งที่น่ารักน่าพอใจ ก่อให้เกิดความสุขก็เป็นของร้อน ร้อนเพราะไฟคือราคะ ร้อนเพราะไฟคือโทสะ ร้อนเพราะไฟคือโมหะ ร้อนเพราะไฟคือชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาส

ขอให้สังเกตคำบาลีด้วยดังนี้ :-

เกณ อาทิตตํ ? อาทิตตยํ ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา, อาทิตฺตํ ชาติยา ชรามรณเณ โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺখেหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาสฺเสหิ อาทิตฺตุนฺติวทามิ.

- ดูนรค-สวรรค์ ภาค ๑ หน้า ๓๔

เรื่องนรคในความหมายของอาทิตตปริยายสูตรนี้ ขอให้สังเกตว่า คำว่า **ตกนรค** ตามความหมายของพระสูตรนี้หมายถึง **ถูกไฟเผา** ก็แปลว่า **คนไหนถูก**

กิเลสเผา หรือถูกความทุกข์เผา ก็แปลว่า ตกนรก และคนที่จะพ้นจากนรกได้จริง ๆ พ้นได้อย่างเด็ดขาด ก็จะต้องเป็นพระโสดาบันนั้น ก็เพราะเหตุที่นรกในชาตินี้ มีความหมายดังที่กล่าวมานี้ ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้า จึงได้ตรัสว่า คนตกนรกมีมากเท่ากับฝุ่นในแผ่นดิน ดังเช่นที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า :

ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงดักฝุ่นขึ้นมาด้วย ปลายเล็บ แล้วถามภิกษุทั้งหลายว่า ฝุ่นในเล็บมือกับ ฝุ่นในผืนแผ่นดินใหญ่ อันไหนจะมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายได้ทูลตอบว่า ฝุ่นในผืนแผ่นดินใหญ่มีมากกว่า ครั้นแล้วพระองค์ก็ตรัสต่อไปว่า ข้อนี้ฉันใด ผู้ที่ไป นรกไปอบายก็มีมากเหมือนกับฝุ่นในผืนแผ่นดินใหญ่ ฉะนั้น ทั้งนี้ก็เพราะผู้ที่รู้แจ้งอริยสัจมีน้อย

-ดูเรื่องนรก-สวรรค์ ภาค ๑ หน้า ๓๘

ขอให้สังเกตว่า จากพระสูตรนี้ซึ่งมีอยู่ใน สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙

หน้า ๕๗๘ ข้อ ๑๗๕๗ นี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า คนที่ตกนรกในชาตินี้ทำไมจึงมีมากมายยิ่งนัก และคำว่า คนที่ไปนรก หรือ ไปอบาย มีความหมายอย่างไร ก็จะเข้าใจชัดด้วย และจะเข้าใจชัดอีกด้วยว่า เหตุใด พระโศดามันจึงได้ชื่อว่า มีนรกอันสิ้นแล้ว มีกำเนิด สัตว์เดรัจฉานสิ้นแล้ว มีวิสัยแห่งเปรตสิ้นแล้ว มีอบาย ทุกคติ วินิบัติสิ้นแล้ว

สวรรค์ในนรก

อนึ่ง ความสนุกรื่นเริง ซึ่งคนส่วนมากเห็นเป็น สวรรค์ ในทัศนะของพระพุทธองค์ ก็ทรงเห็นเป็นนรก ซึ่งเราจะทราบได้จากเรื่องดังต่อไปนี้ :-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประทับอยู่ที่วิหารเวฬุวันในเมืองราชคฤห์ ครั้งนั้นหัวหน้าช่าง ฟ้อนชื่อว่า ตาลบุตร ได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ยังที่ประทับ ได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ก็นั่ง ณ ที่ควรส่วนหนึ่ง ครั้นแล้ว เขาก็ได้กราบทูลพระ ผู้มีพระภาคเจ้าว่า :-

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า บรรดาครูบาอาจารย์นักพ่อนในครั้งก่อน กล่าวสอนกันมาว่า นักพ่อนคนใดทำให้คนอื่นเรืงอภิมयीในท่ามกลางเวลาที่ละคร หรือในท่ามกลางชุมนุมชน ด้วยเรื่องจริงบ้างไม่จริงบ้าง คนนั้นเมื่อกายแตกทำลายตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเหล่าเทพเจ้าผู้เรืง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ พระองค์ทรงเห็นเป็นประการใด ?

อย่าให้เราต้องพูดในเรื่องนี้เลย อย่าถามเรื่องนี้กับเราเลย ท่านตาลบุตร

ตาลบุตรหัวหน้าช่างพ่อน ได้พยายามทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นครั้งที่สอง แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ได้ตรัสห้ามอย่างเดิม เมื่อนายตาลบุตรได้ทูลถามเป็นครั้งที่สามพระองค์จึงได้ตรัสว่า :-

เมื่อห้ามไม่ฟังก็ดีแล้ว เราจักพยากรณ์ให้ท่านฟัง ดูก่อนท่านตาลบุตร โดยธรรมดา สัตว์ทั้งหลายก็

เป็นผู้มีราคะ ถูกล่อลวงไว้ด้วยโซ่แห่งราคะ เป็นผู้มีโทสะ ถูกล่อลวงไว้ด้วยโซ่แห่งโทสะ มีโมหะ ถูกล่อลวงไว้ด้วยโซ่แห่งโมหะ อยู่ก่อนแล้ว สิ่งใดอันเป็นที่ตั้งแห่งราคะ เป็นที่ตั้งแห่งโทสะ เป็นที่ตั้งแห่งโมหะ นักฟิสิกส์ยังพยายามที่จะเอาสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งราคะ โทสะ โมหะ นี้ เข้าไปยั่วในท่ามกลางเวทีละคร หรือในท่ามกลาง ชุมชนุมชน ให้คนทั้งหลายเกิดราคะ โทสะ โมหะ ยิ่งขึ้น ไปอีก ตัวเองก็เป็นผู้ประมาทมัวเมาอยู่แล้ว ยังจะทำให้คนอื่นมัวเมาประมาทยิ่งขึ้นไปอีก ดูก่อนตาลบุตร นรกชื่อว่า ปหาสนรก มีอยู่ ฉะนั้น เมื่อกายแตก ทำลายตายไปแล้ว นักฟิสิกส์นั้นย่อมอุบัติในนรกนั้น เป็นแน่แท้

ก็และถ้าหากเขามีทฤษฎีอย่างนี้ว่า “นักฟิสิกส์คนใด ทำให้คนหัวเราะรื่นเริง ในท่ามกลางเวทีละคร หรือใน ท่ามกลางชุมชนุมชน ด้วยเรื่องจริงบ้างไม่จริงบ้าง นักฟิสิกส์ผู้นั้นเมื่อกายแตกดับทำลายตายไปแล้ว ย่อม เข้าถึงความเป็นสหายแห่งเหล่าเทพเจ้าผู้รื่นเริง”

ความเห็นของผู้นั้นชื่อว่า เป็นมิจฉาทิฎฐิ ดูก่อนตาลบุตร สำหรับบุคคลผู้มีมิจฉาทิฎฐิเช่นนี้ เรา กล่าวว่ เขาจะต้องไปสู่คติสองอย่าง อย่างใด อย่างหนึ่ง คือ นรก หรือกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน

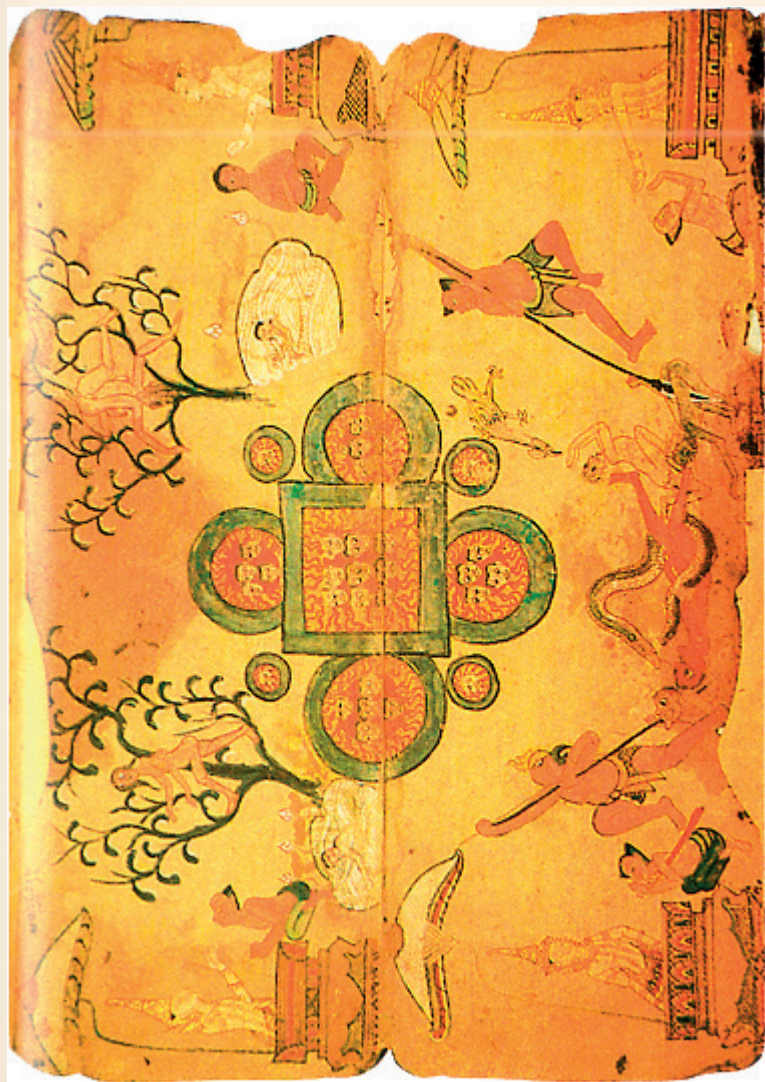
เมื่อพระพุทธองค์ตรัสเช่นนั้นแล้ว นายตาลบุตร ห้วนหน้าข้างพ่อนั้น ก็ร้องให้น้ำตาไหล พระพุทธเจ้าจึง ได้ตรัสว่า เราบอกแล้วว่า อย่าได้ถามเราในเรื่องนี้ แต่ท่านไม่เชื่อ นายตาลบุตรได้ทูลว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ ข้าพระองค์มิได้ร้องไห้เพราะเหตุที่พระองค์ ตรัสเช่นนั้น แต่ที่ข้าพระองค์ร้องไห้ก็เพราะเสียใจที่ถูก อาจารย์พ่อนในครั้งก่อนหลอกลวงมานาน ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ ธรรมชาติของพระองค์งดงามยิ่งนัก เป็นเหมือนเปิดของที่คว่ำให้หงายขึ้น หรือเปรียบเหมือน เปิดของที่ปกปิด หรือเหมือนกับบอกทางให้แก่คนหลง ทาง หรือเหมือนกับตามประทีปน้ำมันไว้ในที่มืด เพื่อ คนที่ตาดีจักได้เห็นสิ่งต่าง ๆ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์

ยมโลก และสัตว์วิเศษ

สังฆาตกร

ប្រាសាទ

มหาโอรุณหร

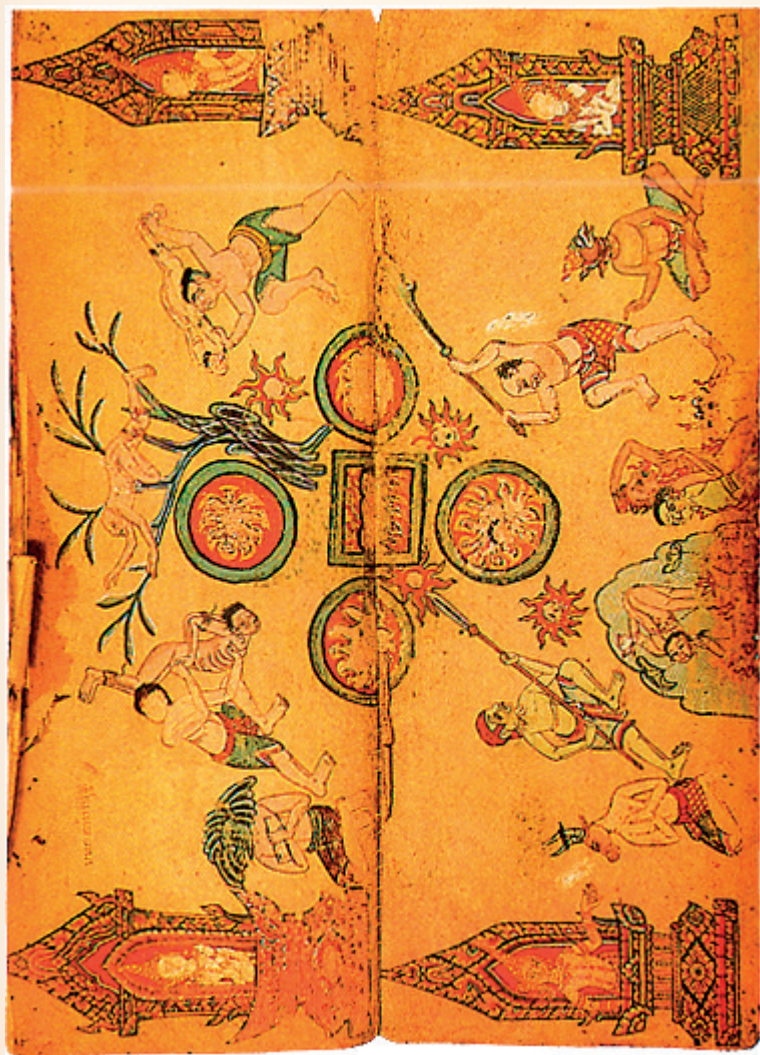

ตปพร

อเวจีนรก

มทาดานพรก

ว่าเป็นสภณะที่พึง และข้าพระองค์ขอบรรพชาและ
อุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้า ต่อมา
ภายหลังนายตาลบุตรหัวหน้าช่างฟ้อน ก็ได้บรรพชาและ
อุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้า และหลัง
จากอุปสมบทไม่นาน ท่านตาลบุตรก็ได้สำเร็จเป็น
พระอรหันต์องค์หนึ่ง

- ส. สพว. ๑๘/๓๗๗ ข้อ ๔๘๙

คำว่า **ปหาสนรก** ซึ่งแปลว่า นรกรีนเรง นี้
ตามคัมภีร์อรรถกถา คือคัมภีร์สารัตถปกาสินี พระ
พุทธโฆษาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์นี้ท่านอธิบายว่า “นรกที่ชื่อ
ว่าปหาสนรกนี้ ความจริงก็คือ นรกส่วนหนึ่งที่มีอยู่ใน
อเวจีนรกนั่นเอง คนที่ตกนรกขุมที่ชื่อว่าปหาสนรกนี้
เขาจะแต่งตัวเหมือนกับนักฟ้อนนักแสดง และการตก
นรกของเขาก็เป็นการแสดงการฟ้อน การขับร้องอยู่ใน
ที่ส่วนหนึ่งของอเวจีนรกนั้นนั่นเอง”

ปหาโส นาม นิรโยติ วิสุํ ปหาสนามโก นิรโย
นาม นตฺถิ, อิจฺฉเสว ปน เอกสุมี โกฏฺฐาเส นจฺจนฺตา

วีย คายนตา วีย จ นฏเวสํ คเหตุวาว ปจจนติ,
 ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ

-สา.ปกา, ๓/๓๖๕ ข้อ ๓๕๔ (มหาจุฬาฯ)

จากคำอธิบายของพระอรรถกถาจารย์นี้
 พิจารณาดูให้ดีแล้วจะเห็นว่า แม้คนที่กำลังสนุกสนาน
 รื่นเริง ก็ได้ชื่อว่าตกนรก และเป็นนรกชั้นอเวจีด้วย แต่
 คนที่จะมองเห็นนรกขุมนี้ทั้งที่มีอยู่ในชีวิตนี้ หรือใน
 ชาตินี้ นั้น จะต้องเป็นคนที่มีจิตใจสูงมาก มีภูมิธรรมถึง
 ขั้นที่จะเป็นพระอริยบุคคลได้ ส่วนคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป
 แล้ว จะมองเห็นเป็นสวรรค์แทนที่จะเห็นเป็นนรก
 โปรดสังเกตดูคำอธิบายของพระพุทธโฆษาจารย์ ซึ่งท่าน
 ได้กล่าวไว้อีกตอนหนึ่งดังนี้

นายตาลบุตรผู้นั้น เป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วย
 อภินิหาร (คือได้สร้างบุญบารมีมามากถึงขั้นที่จะได้เป็น
 พระอรหันต์ในชาตินี้) เป็นบุคคลเกิดในภพสุดท้าย (คือ
 ไม่ต้องเกิดอีก) แต่เพราะกรรมดกการปฏิสนธิเอา
 แน่นนอนไม่ได้ เหมือนท่อนไม้ที่ขว้างไปในอากาศ ฉะนั้น

นายตาลบุตรนี้จึงบังเกิดในตระกูลนักฟ้อนรำ พอเจริญวัยก็เป็นยอดทางนาฏศิลป์ ศิลปฟ้อนรำ มีชื่อกระฉ่อนไปทั่วชมพูทวีป เขามีเกวียน ๕๐๐ เล่ม, มีหญิงเป็นบริวาร ๕๐๐ คน แม้นายตาลบุตรเองก็มีภรรยาจำนวน ๕๐๐ คน ดังนั้นเขาจึงพร้อมด้วยหญิง ๑,๐๐๐ คน และเกวียน ๑,๐๐๐ เล่ม เมื่อไปอยู่อาศัยนครหรือนิคมใด ๆ ประชาชนในนครหรือนิคมนั้น ๆ จะต้องให้ทรัพย์สินแก่เขาหนึ่งแสนก่อนจึงจะจัดให้มีการแสดง และเมื่อเขาแต่งตัวแสดงมหรสพกำลังเล่นกีฬา (คือแสดงมายากล) พร้อมด้วยหญิง ๑,๐๐๐ คนอยู่ ประชาชนต่างโยนเครื่องประดับมือเครื่องประดับเท้าเป็นต้น ตบรางวัลให้ไม่มีสิ้นสุด วันนั้นเขาแวดล้อมด้วยหญิง ๑,๐๐๐ คน เล่นกีฬาในกรุงราชคฤห์ เพราะมีญาณแก่กล้า นายตาลบุตรพร้อมด้วยบริวารทั้งหมด ได้ไปเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ

ขอให้สังเกตว่า คำว่า เล่นกีฬาหรือแสดงกีฬาของนายตาลบุตรนั้น หมายถึงนายตาลบุตรแสดง

มายากลด้วย ไม่ได้หมายความว่า นายดาบุตรพร้อมกับบิรารพากันฟ้อนรำขับร้องเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะคำอธิบายต่อมา ท่านได้อธิบายไว้ดังนี้

ข้อที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “สัตว์ทั้งหลายก็เป็นผู้มีราคะ ถูกลุ่มไวกด้วยโซ่แห่งราคะ เป็นผู้มีโทสะ ถูกลุ่มไวกด้วยโซ่แห่งโทสะ มีโมหะ ถูกลุ่มไวกด้วยโซ่แห่งโมหะ” นักฟ้อนก็ยังพยายามที่จะเอาสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งราคะโทสะโมหะนี้ เข้าไปยั่วในท่ามกลางเวทีละครหรือในท่ามกลางชุมชน ให้คนทั้งหลายเกิดราคะโทสะ โมหะ ยิ่งขึ้นไปอีก ตัวเองก็เป็นผู้ประมาทมัวเมาอยู่แล้ว ยังจะทำให้คนอื่นมัวเมาประมาทยิ่งขึ้นไปอีก ฯลฯ

คำว่า รขนิยา ซึ่งแปลว่า การแสดงอันเป็นที่ตั้งแห่งราคะนั้น ได้แก่ การแสดงมายากล เช่นการแสดงให้เกิดลมเจือฝน แสดงการสาวเอาด้ายห้ำสีออกมาจากปาก ซึ่งเป็นปัจจัยแห่งราคะ และการแสดงอย่างอื่น

ที่ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก ซึ่งเป็นการแสดงให้เกิดความพอใจ
ความยินดีในกาม

คำว่า โทสนียา การแสดงอันเป็นที่ตั้งแห่งโทสะ
ได้แก่ อากาโรที่แสดงมายากล มีการตัดมือและเท้า
เป็นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยแห่งโทสะ

คำว่า โมहनียา การแสดงอันเป็นที่ตั้งแห่งโมหะ
ได้แก่ มายากล เช่นเอาน้ำธรรมดาทำเป็นน้ำมัน เอา
น้ำมันทำเป็นน้ำ อย่างนี้เป็นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยแห่งโมหะ
ขอให้สังเกตจากคำบาลีที่พระอรรถกถาจารย์
ท่านกล่าวไว้ดังต่อไปนี้ด้วย

รชนียาติ รากปปจฺจยา มุขโต ปญฺจวณฺณ-
สุตฺตนิหฺรณฺวาทวุจฺฉิตฺตสฺสนาทโย อญฺเฐ จ กามสุสาท-
สํยุตฺตา อากาโรทสฺสนกา อภินยา. ภิชฺชโยโส มตฺตยาติ
อิทฺธิปปมาณตฺตาย โทสนียาติ โทสสุส ปจฺจยา หตฺถ-
ปาทจฺเจทกาทิตฺตสฺสนาการา. โมहनียาติ โมหปจฺจยา
อุทกํ คเหตุวา เตลกรณฺณ, เตลํ คเหตุวา อุทกกรณฺณติ
เอวมาทโย มายาปเกทา.

เรื่องนายตาลบุตรนี้ได้ให้ข้อคิดที่แจ่มชัดเรื่องหนึ่งในเรื่อง นรกในชีวิตนี้ ถึงแม้จะเป็นการตกนรกถึงชั้นอเวจี ก็มีตัวอย่างให้เห็นในโลกนี้ แต่คนทั้งหลายก็จะมองไม่เห็นเลย และไม่ยอมรับว่า ภาวะอย่างนี้เป็น การตกนรก และเพื่อจะชี้ให้เห็นว่า นักแสดงละคร นักฟ้อนรำ นักแสดงมายากล หรือแสดงการละเล่นใด ๆ ก็ตาม ก็อาจจะตกนรกถึงชั้นอเวจีได้นั้น ก่อนอื่นต้องรู้เสียก่อนว่า นรกและสวรรค์นั้นมีทั้งในโลกนี้และในปรโลก คือ ในโลกของโอปปาติกะ ดังเช่นที่พระพุทธ-โฆษาจารย์ได้อธิบายไว้ดังนี้

ส่วนในโลกมนุษย์มีทั้งสุขและทุกข์ระคน เจือปนกล่นเกลื่อนไปทั่ว ในโลกมนุษย์มีทั้งอบายและสวรรค์ปรากฏ

- ตูรายละเอียดยในสวรรค์-นรก ภาค ๑ หน้า ๔๖

มनुสฺสโลโก ปน โวกิญฺณสุขทุกฺโข อิเชว
อปาโยปิ สกฺโขปี ปญฺญาติ.

- สก.ปกา. ๓/๕๒ (มหาจุฬา ฯ)

อนึ่ง ข้อความที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เป็นลาภของเธอแล้ว เธอทั้งหลายได้ดีแล้ว ที่ได้มีโอกาสมาประพฤติพรหมจรรย์ เราได้เห็นแล้ว ภิกษุทั้งหลาย นรกและสวรรค์มีอยู่ที่อายตนะ ๖ อันเป็นที่เกิดแห่งผัสสะนี้เอง” ฯลฯ

-ตุนรก-สวรรค์ ภาค ๑ หน้า ๒๓

ข้อความอันเป็นพุทธพจน์ที่อ้างมานี้ เป็นการแปลชนิดถอดความ แต่ถ้าแปลตามสำนวนบาลีจริง ๆ แล้ว ต้องแปลว่า “นรกชื่อว่า ผัสสายตนิกา ๖ เราได้เห็นแล้ว สวรรค์ชื่อว่า ผัสสายตนิกา ๖ เราก็มองเห็นแล้ว”

ทิฏฐา มยา ภิกฺขเว จผสฺสายตนิกา นาม นิริยา. ทิฏฐา มยา ภิกฺขเว จผสฺสายตนิกา นาม สตุคา.

คำว่า จผสฺสายตนิกา นิริยา นั้น ตามศัพท์แปลว่า นรกมีอยู่ที่อายตนะอันเป็นที่เกิดแห่งผัสสะ ๖ อย่าง คือจักขุอันเป็นที่เกิดแห่งจักขุสัมผัส ทำให้เกิด

การเห็นอย่างนี้เป็นต้น และคำนี้ พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า

นรก ชื่อว่า ผัสสายตนิกานั้น ไม่ได้มีเป็นอีกส่วนหนึ่งหรืออีกขุมหนึ่งต่างหาก ทั้งนี้ก็เพราะว่า แม้ในมหานรกทั้งหมดซึ่งมีอยู่ ๓๑ ขุมหรือ ๓๑ ประเภทนั้นก็มีการบัญญัติคำว่า ทวาร ๖ ผัสสายตนะ ๖ เหมือนกัน แต่ นรก ที่ชื่อว่า ผัสสายตนิกา ๖ ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้นั้นหมายถึง อเวจีมหานรก ส่วนคำว่า สวรรค์ ที่ชื่อว่า ผัสสายตนิกา ๖ ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในที่นั้นหมายถึง สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพราะในเทวโลกที่เป็นกามาพจรนั้น ก็ไม่ใช่ว่าไม่มีการบัญญัติคำว่า ผัสสายตนะ ๖ (คือ มีการบัญญัติคำนี้เหมือนกับในมหานรกเหมือนกัน)

ฉฬสสายตนิกา นามาทิ วิสุํ ฉฬสสายตนิกา
นาม นิรยา นตฺถิ. สุพฺเพสุปิ หิ เอกตฺติสมหानิรเยสุ
ฉทฺวารฉสสายตฺนปฺลฺลตฺติ โหติเยว. อิํ ปน อวิจิ-
มหานิรยํ สนฺธาย วุตฺตํ, สตฺกาติ อิธปิ ตาวตีสปฺรเมว

อธิปเปตัม, กามาวจรเทวโลเก ปน เอตสุมิปิ
 นพสฺสายตนปณฺณตฺติยา อภาโว นาม นตฺติ.

- สา, ปกา, ๓ / ๕๒ (มหาจุฬา)

นรกและสวรรค์ซึ่งมีอยู่ที่อายนะ ๖ ตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้นี้ ถ้าพิจารณาดูเนื้อหาจากพุทธพจน์จริง ๆ แล้ว จะเห็นว่าพระองค์ทรงหมายถึงนรก-สวรรค์ในชาตินี้ แต่เมื่อดูคำอธิบายของพระอรรถกถาจารย์แล้วก็กลับทำให้เข้าใจว่า หมายถึง นรก-สวรรค์ในปรโลกหลังจากที่ได้ตายไปแล้ว หรือจะหมายถึงทั้งนรก-สวรรค์ทั้งชาตินี้และในชาติหน้าด้วย แต่อย่างไรก็ดี ถ้าพิจารณาถึงข้อความซึ่งเป็นพุทธพจน์ดังต่อไปนี้แล้ว ก็จะทำให้เข้าใจว่า นรก-สวรรค์ที่ชื่อว่า ผัสสสายตนิกา นี้ หมายถึงนรก-สวรรค์ในชาตินี้

โลกนี้มีมืดมิด น้อยคนที่จะเห็นแจ้ง นกที่ติดข่ายแล้ว น้อยตัวที่จะหลุดรอดไปได้ฉันใด คนที่จะหลุดรอดไปสวรรค์ก็มีน้อยคน ฉันนั้น

น่ารื่นเริง น่าเพลิดเพลินอะไรหนอ ในเมื่อโลก
อันเป็นที่อาศัยอยู่นี้ ถูกไฟเผาสุกโพล่งอยู่เสมอ ท่าน
ทั้งหลายถูกความมืดหุ้มห่อไว้ ทำไมไม่คิดแสวงหา
ประทีปเล่า ?

-ขุ. ขรรคมบท ๒๕/๓๕

โลกนรกเป็นโลกที่มองเห็นได้ยากจริง ๆ ทั้ง ๆ
ที่มันมีอยู่ที่ตัวเราเอง ขอให้พิจารณาดูพุทธภาษิตดังต่อไปนี้

ภิกษุทั้งหลาย มีอยู่ นรกที่มีความเร่าร้อนมาก
คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธัมมารมณ์
ที่ได้ประสบเข้าแล้ว ไม่เป็นที่พึงปรารถนาน่ารักใคร่
ชอบใจเลย สิ่งเหล่านี้แหละ คือ นรกที่แผดเผาอย่าง
ใหญ่หลวงทีเดียว

ยังมีอยู่อีกนะ ภิกษุทั้งหลาย นรกที่ร้อนแรง ยิ่ง
กว่านี้ น่ากลัวยิ่งกว่านี้คือผู้ใดที่ไม่รู้จักตามความ
เป็นจริงซึ่งอริยสัจสี่ เขาย่อมจะยินดีในสังขารทั้งหลาย

เมื่อยินดีในสังขารทั้งหลาย เขาก็อ้อมจะต้องเวียน
ว้ายตายเกิด เมื่อมีการเกิด ก็อ้อมจะต้องมีการแก่ เจ็บ
ตาย ความเศร้าโศกปริเทวนาการ ความทุกข์กาย
ทุกข์ใจ และความคับแค้นใจ เขาจะล่องพ้นจากความ
ทุกข์เหล่านี้ไปไม่ได้ นี่แล ภิกษุทั้งหลาย นรกที่ร้อน
แรงยิ่งกว่า นากล้วยยิ่งกว่าที่กล่าวมาแล้ว

- ส.มหา. ๑๙/๕๖๒

จากพุทธพจน์ที่อ้างมานี้ โดยเฉพาะที่พระ
พุทธเจ้าตรัสว่า “มีอยู่ นรกที่มีความร่ำร้อนมาก ฯลฯ”
พุทธพจน์บทนี้ขอให้พิจารณาให้มาก ซึ่งในเมื่อนรก
ในชีวิตนี้มีความหมายอย่างนี้ เราก็จะเข้าใจได้ดีว่า
“เหตุใดคนทั้งหลายจึงตกนรกนานยิ่งนัก จนกระทั่ง
ทำให้คิดว่า ถ้าคนที่ตกนรกมีมากเหมือนกับฝุ่น
ในแผ่นดิน และก็อยู่ในนรกนานนับเป็นหลายร้อย
หลายพันล้านปี หรือนับเป็นกัปป์ๆ ซึ่งถ้านรกที่กล่าวถึง
นี้หมายถึงนรกในปรโลก คือในโลกของโอปปาติกะ
ก็ทำให้เข้าใจว่า ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง คนในโลกมนุษย์ก็จะ

ไม่มีเลย เพราะแต่ละคนกว่าจะพ้นจากนรกได้ก็นานแสนนาน และคนที่พร้อมจะตกลนรกนั้นมีมากมาย ทำบาปอะไรเพียงเล็กน้อยก็ไปนรกแล้ว เช่นพระพุทธเจ้าตรัสว่า

คนใดมีวาตะอย่างนี้ มีทิวฏฐิอย่างนี้ว่า โทษในกามไม่มี คนนั้นก็จักถึงซึ่งความเป็นผู้ดีมีอยู่ในกามภิกษุทั้งหลาย คนประเภทนี้ จักไปอบาย จักไปนรก ถ้าเขาไม่ละทิวฏฐินั้น

- อัง.ติก. ๒๐/๓๔๒

ดูก่อนอนนรุทธ มาตุคามผู้ประกอบไปด้วยธรรม ๓ อย่าง เมื่อกายแตกทำลายตายไปแล้ว จักเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ธรรม ๓ อย่างคืออะไร ?

ดูก่อนอนนรุทธ มาตุคามในโลกนี้ ในเวลาเช้า ก็อยู่ครองเรือนด้วยใจที่ผูกกลุ้มรุมด้วยมลทินแห่งความตระหนี่ ตอนกลางวัน ก็อยู่ครองเรือนด้วยใจกลุ้มรุมด้วยความริษยา ในตอนเย็น ก็อยู่ครองเรือนด้วยใจ

ที่กลุ้มรุมด้วยกามราคะ ดูก่อนอนุรุทธ มาตุคามผู้
ประกอบด้วยธรรม ๓ อย่างเหล่านี้แล เมื่อกายแตก
ทำลายตายไปแล้วจักเข้าถึง อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก.

-อง,ติก, ๒๐/๓๖๒

อนึ่ง ขั้วว่า กาม เป็น นรก เราจะเห็นได้ชัด
จากเรื่องของसानุสามเณรนี้อีก ซึ่งมีเรื่องราว :-

สามเณรจะสึก แต่แม่ได้ห้ามโดยพูดว่า :-

พ่อसानุ แม่ได้ยกเจ้าขึ้นจากนรกแล้ว เจ้ายัง
ปรารถนาที่จะตกนรกอีกหรือ ?

ขอได้โปรดเทียบกับคำบาลี ซึ่งในที่นี้กล่าวไว้
ว่า :-

นรกา อุกุโธ ตาต นรกํ ปติตุมิจฺฉสิ

- ส.ส. ๑๕/๓๐๖

อีกแห่งหนึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสกับภิกษุว่า :-

ดูก่อนภิกษุ เธอจงเพ่งธรรม อย่าประมาท
อย่าหมุนจิตของเธอไปในกามคุณ อย่าผลอกลื่น

ก้อนเหล็กแดง อย่าให้ถูกไฟเผา และคร่ำครวญอยู่ว่า
ทุกข์จริง ๆ

- ขุ.ทรมมปท. ๒๕/๖๕

จากหลักฐานที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่า นรก
ซึ่งแปลว่า เหว ก็ได้แก่กามคุณ แต่ปัญหาสำคัญมีอยู่ว่า
สามัญชนส่วนมากเกือบจะทั้งโลก มองไม่เห็นว่าเป็นนรก
อย่างนี้เป็นนรก และไม่ยอมรับว่า ตัวเองอยู่ในนรก
ทั้ง ๆ ที่กำลังตกนรกอยู่นั่นเอง ส่วนพระอริยเจ้าท่าน
มองเห็นอย่างชัดเจนว่า กามคุณก็คือนรก ข้อนี้สมกับ
ที่พระสารีบุตรได้กราบทูลพระพุทธองค์ว่า :-

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระขีณาสพย่อมมอง
เห็นอย่างแจ่มแจ้งด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็น
จริงว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิงอัน
แดงฉาน

- อัง.ทสก. ๒๔/๑๘๖

เพราะเหตุที่นรกเป็นสิ่งที่มองเห็นโดยยาก
เช่นนี้โบราณจึงสอนว่า เมืองนรกอยู่ใต้ดินลึกลงไปมาก

ซึ่งที่จริง นรกในชาตินี้ก็มีอยู่ใต้ดิน คือในร่างกายของเรา
เราเอง เพราะร่างกายของเราส่วนใหญ่ประกอบด้วย
ธาตุดินขอให้นึกถึงพุทธพจน์ที่เคยอ้างมาแล้วว่า

นารีนเรง น่าเพลิดเพลินอะไรหนอ ในเมื่อโลก
อันเป็นที่อาศัยอยู่นี้ถูกไฟเผาหลุกโพลงอยู่เสมอ ท่าน
ทั้งหลายถูกความมืดหม่นห่อไว้ ทำไมไม่คิดแสวงหา
ประทีปเล่า

โก นุ หาสเ กิमानนุโน   นิจุจํ ปชฺชลิเต สติ
อนรฺกาทเรณ โอนทฺธา   ปทีปี น คเวสส

- ข. ธรรมปท. ๒๕/๔๓ หน้า ๙๓

คำว่า “ในเมื่อโลกอันเป็นที่อาศัยอยู่นี้ถูกไฟเผา
หลุกโพลงอยู่เสมอ” พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า

โลกอันเป็นที่อาศัยอยู่นี้ ถูกไฟ ๑๑ กอง เช่น
ราคะ เป็นต้นเผาหลุกโพลงอยู่เสมอ และคำว่า ไฟ
๑๑ กอง นี้ก็คือ ราคะ โทสะ โมหะ ขาติ ชรา มรณะ
โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาส ขอให้สังเกต

ว่า คำว่า ไฟ ๑๑ กองนี้ ก็คือไฟที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในเรื่องอาทิตตปริยายสูตร ซึ่งพระองค์ได้ตรัสว่า “ตahu จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นของร้อน ร้อนเพราะไฟคือราคะ ร้อนเพราะไฟคือโทสะ ร้อนเพราะไฟคือโมหะ ร้อนเพราะไฟคือ ชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาส อย่างนี้เป็นต้น” (ดูในเล่มนี้ หน้า ๔๕๘ และในนรก-สวรรค์ ภาค ๑ หน้า ๓๓)

และขอให้ผู้อ่านย้อนกลับไปนึกถึงพุทธภาษิตที่ว่า พระเสขะจักรู้แจ้งซึ่งแผ่นดินนี้ พระเสขะจักรู้แจ้งซึ่งยมโลก ซึ่งโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก พระเสขะจักรู้แจ้งซึ่งบทแห่งธรรมที่ตถาคตแสดงไว้ดีแล้ว เหมือนนายมาลาการผู้ฉลาด รู้จักเลือกสรรดอกไม้

เสโฆ ปจวี วิเชสุตติ

ยมโลกญจ อิมํ สเทวกํ

เสโฆ ฌมฺมปทํ สุเทสิตํ

กุสโล ปุพฺผมิว ปเจสุตติ

ในอรรถกถาอธิบายว่า การที่ท่านรู้แจ้งได้ ก็เพราะท่านละความรักใคร่พอใจในร่างกายได้ ปัญหาที่ว่า ทำไมจึงต้องเกี่ยวกับการละความพอใจรักใคร่ในร่างกาย สำหรับผู้ที่ยังไม่ได้ศึกษาธรรมชั้นสูง คงไม่อาจจะเข้าใจได้ ฉะนั้นจำเป็นต้องอธิบายตรงนี้สักเล็กน้อย

เหตุไรจึงมองไม่เห็นนรก

ธรรมดาคนที่ยังยึดมั่นอยู่ในร่างกายอย่างแน่นแฟ้น ใจย่อมจะร้อนรนอยู่เสมอ เมื่อใจร้อน ก็ถูกทรมานด้วยกิเลสบ่อยๆ คนประเภทนี้จะไม่วันพบกับความเยือกเย็นภายในใจ อันความเยือกเย็นนี้ เปรียบได้กับสระน้ำที่ใสเย็น ซึ่งคนที่ลงอาบและดื่มอยู่ในสระนี้ แม้ข้างบนจะร้อนด้วยแสงแดดที่แผดเผา เขากีย่อมจะทนได้ เพราะเหตุที่ร่างกายของเขาเย็น เมื่อร้อนหนักเข้า เขาก็ดำน้ำ ซึ่งตรงกันข้ามกับคนที่อยู่บนบก และถูกแดดแผดเผา ไม่มีอะไรที่จะบรรเทาความร้อนได้เลย

พระอริยบุคคลตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไป เป็นบุคคลที่ไม่ยึดมั่นในร่างกายเหมือนปุถุชน เพราะท่านละสลักกายทิฏฐิได้แล้ว และละวิจิกิจฉา ละสีลัพพตปรามาส และเป็นผู้ที่มีจิตหยั่งถึงกระแสนิพพาน นิพพานก็คือความสงบลึกซึ้ง เป็นความสงบที่เยือกเย็นและแจ่มใส เป็นความสงบที่สามารถจะชำระล้างกิเลสต่าง ๆ ได้หมดสิ้น เพราะเหตุนี้ จึงเปรียบเหมือนคนที่อยู่ในสระน้ำ อันธรรมชาติที่ได้ลิ้มรสความสุขที่สูงก็ย่อมรู้สึกถึงความสุขที่ต่ำกว่าว่า มีโทษและเลวทรามอย่างไร ฉะนั้นพระอริยบุคคลท่านจึงรู้สึกเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ความสุขในกามโดยไม่มีธรรมเป็นรากฐานนั้น เป็นความสุขของพวกนรกแท้ ๆ แต่สำหรับปุถุชนเป็นการยากที่จะมองเห็นเช่นนั้น

อนึ่งข้อที่ว่า พระเสขะจักรู้แจ้งซึ่งยมโลก ซึ่งโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก ก็เพราะท่านละความพอใจรักใคร่ในร่างกายได้นั้น พระอรรถกถาจารย์อธิบายไว้ดังนี้

คำว่า **รู้แจ้ง** หมายถึงรู้แจ้งแทงตลอด คือรู้
อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งทุกแง่ทุกมุม คำว่า **ยมโลก**
หมายถึงโลกแห่งอบายภูมิ ๔ คือ นรก เปรต อสุรกาย
และ เดรัจฉาน คำว่า **โลกนี้** หมายถึงโลกมนุษย์ คำว่า
โลกสวรรค์ หมายถึงเทวโลก คือสวรรค์กามาพจร ๖
และรูปพรหม ๑๖ และอรูปพรหม ๔

คำว่า **พระเสขะ** แปลว่าผู้ที่ยังต้องศึกษาอยู่
หมายถึงพระอริยบุคคลตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไป แต่ไม่
ถึงชั้นพระอรหันต์ พระอรหันต์เรียกว่า **อเสขะ** แปลว่า
ไม่ต้องศึกษาแล้ว และคำว่า**ศึกษา**ในที่นี้หมายถึงศึกษา
ในเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา ในขั้นสูง ซึ่งเรียกว่า อธิศีล
อธิสมาธิ อธิปัญญา

คำว่า ละความพอใจรักใคร่ในร่างกาย นั้น ท่าน
อธิบายไว้ว่า

พระเสขะมีอยู่ ๗ ประเภท คือนับตั้งแต่ผู้ที่ได้
โสดาปัตติมรรคไปจนกระทั่งถึงผู้ที่ได้อรหัตตมรรค

และที่ชื่อว่า พระเสขะ ก็เพราะศึกษาสิกขา ๓ คือ
 อริสัลลสิกขา อริจิตตสิกขา อริปัญญาสิกขา พระเสขะ
 เมื่อนำฉันทราคะออกจากแผ่นดิน คือจากอัฐภาพ
 นี้ได้ด้วยอรหัตมรรค ก็จักรู้แจ้งซึ่งแผ่นดินนี้ จัก
 รู้แจ้งซึ่งยมโลก ซึ่งโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก ฯลฯ ขอให้
 สังเกตคำบาลีดังต่อไปนี้ด้วย

เสโหติ: “อริสัลลสิกขา อริจิตตสิกขา อริ-
 ปญญาสิกขาติ อิมา ติสฺโส สิกขา สิกขนฺโต โสตา-
 ปตฺติมคฺคญฺจ อาทิ กตฺวา ยาว อรหตฺตมคฺคญฺจา
 สตฺตวิโร เสโห อิมํ อตฺตภาวสงฺขาตํ ปจฺวี อรหตฺต-
 มคฺเคน ตโต จนฺตฺราคมํ อปกทฺตฺนฺโต วิเชสฺสติ
 วิชานิสฺสติ ปฏฺวิขมิสฺสติ สจฺจนกริสฺสติ.

ยมโลกญฺจาติ: จตฺพุพฺพิธํ อปายโลกญฺจ. อิมํ
 สเทวกนฺติ: อิมํ มนุสฺสโลกญฺจ เทวโลเกน สทฺธิ์ เสโห
 วิเชสฺสติ วิชานิสฺสติ ปฏฺวิขมิสฺสติ สจฺจนกริสฺสติ. ฌมฺมปทํ
 สุเทสิตนฺติ: ยถาสภาวโต กถิตตฺตา สุเทสิตํ สตฺตตฺต-
 คีสโพิธิปกฺกขิยฌมฺมสงฺขาตํ ฌมฺมปทํ กุสโล มาลาการโ

บุปผ์ วิจิณฺนุโต วีย เสโ ขวาเจตฺตติ วิจิณฺนุสฺสติ
 อุปปริกฺขิตฺตติ ปฏฺวิขณฺนิสฺสติ สจฺจนิกิริสฺสติ

อนึ่งคำว่า จนฺทราค ตามศัพท์แปลว่า ความ
 พอใจรักใคร่ หรือแปลว่า มีราคะก็เพราะมีความพอใจ
 ขอให้สังเกตว่า ความรู้สึกในทางเพศซึ่งเรียกว่าราคะ
 นั้นจะเกิดก็ต่อเมื่อมีความพอใจหรือชอบใจ และโดย
 ธรรมชาติที่ไม่รักตัวเองหรือเบียดเบียนตัวเองแล้ว
 เพราะละราคะ โทสะได้ เป็นพระอนาคามี ก็จะไม่
 จันทราคะในผู้อื่น โดยธรรมชาติที่รักคนอื่น ก็เพราะ
 รักตัวเอง และพระพุทธเจ้าตรัสว่า นตฺถิ อตฺตสมํ เปมํ
 ความรักเสมอด้วยตนไม่มี ฉะนั้นในเมื่อละจันทราคะ
 ในอัตภาพของตัวเองได้ จันทราคะในผู้อื่นก็ไม่มีด้วย
 และคำว่า อัตภาพ ในที่นี้ไม่ใช่หมายเพียงแค່ร่างกาย
 เท่านั้น แต่หมายถึง นามรูป คือหมายถึงทั้งร่างกาย
 และจิตใจด้วย ขอให้สังเกตว่า พระโสดาบันจะไม่ทำ
 บาปจะไม่มีการผิดศีลโดยเจตนาเสียห่า ทั้งนี้ก็เพราะมี
 จันทราคะในอัตภาพน้อย คือมีกามราคะเบาบาง

ส่วนพระอนาคามีละกามราคะและปฏิกัมพะคือ
ความโกรธหรือความขุ่นเคืองได้เด็ดขาด แต่ก็ยังมี
รูปราคะ อรูปราคะ ซึ่งคำว่า รูปราคะ ในที่นี้หมายถึง
ยังมีความพอใจในการมีตัวตน ยังต้องการเกิดอีก
ยังไม่ต้องการความดับไม่มีเหลือของนามรูป ส่วน
อรูปราคะ หมายถึงยังมีความพอใจในนามธรรม
เช่นพอใจในสติปัญญาของตนเอง พอดีในความสุข
อันเกิดจากความสงบอย่างนี้เป็นต้น

นรกมีหลายระดับ

จากเรื่องนรกที่ได้กล่าวมาโดยสังเขปนี้ ขอให้
สังเกตให้ดีกว่า นรกที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงนั้นมีหลาย
ระดับ เหมือนอย่างคนบางคนเพียงแค่อึดใจเหล่านั่น
ไม่ได้ดื่มจนกระทั่งเมามาย บางคนก็จะเห็นว่า แม้จะจิบ
เพียงขนาดนี้ก็ไม่ได้ เช่นเป็นพระ แม้เพียงแค่อึดใจก็ไม่ได้
ถือเป็นความผิดร้ายแรง แต่ถ้าเป็นฆราวาสก็ไม่ถือว่าเป็น
เป็นการเสียหาย และบางคนถึงแม้จะดื่มมาก ดื่มเกือบ

ทุกวันแต่ไม่มาถึงกับเสียสติ หรือก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท บางคนก็เห็นว่าไม่เป็นไร แต่ถ้าตี้มมากและเมาจากถึงกับขาดสติสัมปชัญญะและก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท หรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย ถ้าตี้มขนาดนี้คนส่วนมากก็จะเห็นว่าการตี้มเหล่านี้ไม่ดีแน่ แม้ในเรื่องศีลข้ออื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน การจะถือว่าการกระทำอย่างนี้หรือขนาดนี้ จะเป็นการทำความชั่วหรือเป็นบาปหรือไม่นั้น คนส่วนมากจะมีความเห็นไม่ตรงกัน ข้อนี้ฉันใด ในเรื่องนรกก็เช่นเดียวกัน คือการกระทำอย่างไร จึงจะถือว่าเป็นเหตุให้ตกนรก หรือภาวะอย่างไรจึงจะเรียกว่า เป็นการตกนรกนั้น พระพุทธเจ้าตรัสก็ต่อเมื่อได้ทรงคำนึงถึงจิตใจของผู้ฟังว่า จะสามารถยอมรับได้ขนาดไหน จึงจะเห็นว่าอย่างนั้นเป็นนรก ทั้งที่ความจริงในขั้นสูงสุดมีว่า คนที่ยังไม่รู้แจ้งอริยสัจ ก็แปลว่า ยังจะต้องตกนรกเสมอ ขอให้นึกถึงพุทธพจน์ที่ว่า

“คนไปนรกไปอบายนันมีมากเท่ากับฝุ่นในแผ่นดิน” และอีกบทหนึ่งก็คือ

“ภิกษุทั้งหลาย มียู นรกที่มีความเร่าร้อนมาก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธัมมารมณ์ ที่ได้ประสบเข้าแล้วไม่เป็นที่พึงปรารถนา น่ารักใคร่ น่าชอบใจเลย สิ่งเหล่านี้แหละคือ นรกที่แผดเผาอย่างใหญ่หลวงทีเดียว” และอีกบทหนึ่งก็คือ

“ยังมียูอีกนะ ภิกษุทั้งหลาย นรกที่ร้อนแรงยิ่งกว่านี้น่ากลัวยิ่งกว่านี้ คือผู้ใดที่ไม่รู้แจ้งตามความเป็นจริงซึ่งอริยสัจสี่ เขาย่อมจะยินดีในสังขารทั้งหลาย เมื่อยินดีในสังขารทั้งหลาย เขากีย่อมเวียนว่ายตายเกิด เมื่อมีการเกิด ก็ย่อมจะต้องมีการแก่ เจ็บ ตาย ความเศร้าโศกปริเทวนาการ ความทุกข์กายทุกข์ใจ และความคับแค้นใจ เขาจะล่องพ้นจากความทุกข์เหล่านี้ไปไม่ได้ นี่แล ภิกษุทั้งหลาย นรกที่ร้อนแรงยิ่งกว่า น่ากลัวยิ่งกว่าที่กล่าวมาแล้ว”

จากพุทธพจน์ที่อ้างมานี้ แสดงให้เห็นถึง นรกในความหมายชั้นสูง ซึ่งเท่ากับว่า แม้จะเป็นเพียงแค่

จิบเหล้าเท่านั้น ในเมื่อผู้จิบนั้นเป็นพระก็จะเป็น
ความผิดที่ร้ายแรง

อีกตัวอย่างหนึ่งก็คือ การมีชีวิตคลุกคลีอยู่แต่
กับเรื่องกาม ซึ่งเรียกว่า กามสุขัลลิกานุโยโค นั้น
พระพุทธองค์ตรัสว่า เป็นสิ่งเลวทราม ต่ำช้า เป็นของ
ชาวบ้านเป็นของคนมีกิเลสหนา ไม่ใช่เป็นของคน
อริยะ ไม่มีประโยชน์ (หิโน คมฺโม โปถุชฺชนิกโก อนริโย
อนตฺถสญฺหิโต) ซึ่งข้อความอันนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัส
กับพระปัญจวัคคีย์ ซึ่งเป็นนักบวช และท่านเหล่านี้
ก็เป็นผู้สละทางโลกแล้ว เห็นโทษของกามแล้ว ฉะนั้น
จึงไม่มีปัญหา ท่านเหล่านี้ยอมรับได้ แต่สำหรับฆราวาส
ซึ่งยังละกามไม่ได้ และไม่คิดที่จะละด้วยนั้น
พระพุทธเจ้าจะไม่ตรัสเช่นนี้เลย แต่จะตรัสอย่างอื่น
เช่นตรัสว่า “สำหรับผู้ที่อยู่ครองเรือน ถ้าเป็นคนมี
สัทธาและมีคุณธรรม ๔ ข้อนี้คือ สัจจะ วัมมะ ธิติ
และจาคะ ตายไปแล้วก็จะไม่เศร้าโศก” ซึ่งคำบาลีที่
พระองค์ตรัสไว้นั้นก็คือ

ยสุเสเต จตุโร ชมมา สทฺธสส ชรเมสิโน
 สจจํ ชมโม ธิติ จาโค เสว เปจจ น โสจติ
 อิงฆ อญฺเณปิ ปุจฺจสฺส ปุถุ สมณพราหมณ
 ยถิ สจจา ชมมา จาคา ขนฺตยา ภิชฺโยธ วิหฺขติ

-ส.สคา. ๑๕/๒๕๙/๒๔๖ (มหาจุฬา ฯ)

คำว่า **น โสจติ** ซึ่งแปลว่า ไม่เศร้าโศก นั้น
 หมายถึง ไม่ตกนรก เพราะมีคาถาซึ่งเป็นพุทธพจน์
 ที่พระองค์ตรัสไว้ว่า

อิธ โสจติ เปจจ โสจติ ปาปการี อุกฺกตฺถ โสจติ
 โส โสจติ โส วิหฺลณฺติ ทิสฺวา กมฺมกฺลิฏฺฐมตฺตโน
 คนที่ทำบาปอยู่เสมอย่อมเศร้าโศกทั้งสองโลก
 คือ เมื่ออยู่ในโลกนี้ก็เศร้าโศก ละจากโลกนี้ไปแล้วก็
 เศร้าโศก เขาย่อมจะเศร้าโศกเดือดร้อนเสมอ เพราะ
 เห็นกรรมอันเศร้าหมองของตน

-ธรรมบทภาค ๑ เรื่องจุนทสุริกะ
 (นรก-สวรรค์ ภาค ๑ หน้า ๔)

ผู้ที่อยู่ครองเรือนถ้ามีฆราวาสธรรม ๔ อย่าง ตายไปแล้ว ก็จะไม่เศร้าโศก นั้น ถ้าพิจารณาเปรียบเทียบกับความที่ว่า “คนที่ทำบาปอยู่เสมอ เมื่ออยู่ในโลกนี้ ก็เศร้าโศก ละจากโลกนี้ไปแล้วก็เศร้าโศก” ก็จะเห็นว่า “ผู้ครองเรือนที่มีฆราวาสธรรม ๔ อย่างนั้น แม้ยังมีชีวิตอยู่ก็จะไม่เศร้าโศกไม่เดือดร้อนด้วย” ขอให้สังเกตให้ดีว่า คำว่า น โสจติ ซึ่งแปลว่า ไม่เศร้าโศก นั้น ตามความหมายของพุทธพจน์ที่อ้างมานี้ ก็คือ ไม่ตกนรก นั่นเอง

เรื่องนรกมีหลายระดับนี้ ผู้ศึกษาจะต้องทำความเข้าใจให้ดีกว่า ที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะพระพุทธเจ้าตรัสกับคนหลายระดับ เพราะฉะนั้นความหมายของนรกจึงต้องมีหลายอย่าง ข้อสำคัญจะต้องรู้ถึงที่มาว่า *เรื่องนี้พระพุทธเจ้าตรัสกับใคร ทรงปรารภถึงใครและเพื่อผลอะไร ?* ก็จะแปลความหมายได้ถูกต้อง แต่อย่างไรก็ดี พุทธพจน์ที่ควรจะต้องถือเป็นหลัก และควรจะต้องจำไว้ให้แม่นที่สุด ก็คือ

อิธ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ

ปาปการี อุมยตุภ ตปฺปติ ฯลฯ

คนที่ทำบาปอยู่เสมอ ย่อมจะเร่าร้อนทั้งสองโลก คือเมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ก็เร่าร้อน ละจากโลกนี้ไปแล้ว ก็เร่าร้อน และเมื่อใดนึกขึ้นมาว่า เราได้ทำบาปไว้ ก็เร่าร้อน และเมื่อตายไปสู่ทุกคติแล้ว ก็ยังเร่าร้อน เพิ่มขึ้นอีกหลายเท่า

- ดุรกสวรรค์ ภาค ๑ หน้า ๑

ขอให้สังเกตว่า คนที่จะตกนรกในชาติหน้า หลังจากตายไปแล้วนั้น เขาจะต้องตกนรกในชาตินี้ก่อน ถ้าในชาตินี้ไม่ตก ตายไปแล้วก็จะไม่ตก และคนที่จะต้องตกนรกนั้น จะต้องเป็นคนที่ทำบาปอยู่เสมอ ทำบาปอยู่บ่อย ๆ ทำบาปอยู่เป็นปกติ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า **ปาปการี** และคำว่า **ตกนรก** นั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า **ตปฺปติ** ซึ่งแปลว่า **ถูกไฟเผา** คือมีความเร่าร้อน คือมีความเดือดเนื้อร้อนใจอยู่เสมอ

และอีกคำหนึ่งคือคำว่า โสจติ แปลว่า เศร้าโศก เสียใจ
จิตใจเหี่ยวแห้ง และอีกนัยหนึ่งก็คือ คนที่ทำบาปอยู่
เสมอนั้น จะไม่มีความภูมิใจในตนเอง นึกถึงการทำ
บาปของตนเองขึ้นมาเมื่อไร จิตใจก็เศร้าหมองไม่
สบายใจ ขอให้เปรียบเทียบกับคนที่เกิดมาสวย หรือ
เป็นคนรูปร่างหน้าตาดี มีคนรักมาก ใครพบเห็นก็มีแต่
ชมเชย หรือคนที่ประสบความสำเร็จเพราะการทำ
ความดีของตน คนประเภทนี้เมื่อนึกถึงตนเองเมื่อไร
เขาก็รู้สึกชื่นชมตนเอง มีความสบายใจ มีความแจ่มใส
ร่าเริง ถ้าเปรียบเทียบกับอย่างนี้จะเห็นได้ชัดว่า คนที่ทำ
บาปหรือทำสิ่งที่ไม่ดีอยู่เสมอนั้น แม้จะไม่มีใครรู้
ใครเห็น แต่ตนเองก็จะไม่สบายใจอยู่เสมอ และเมื่อ
รู้ว่าตัวเองใกล้จะตาย ก็จะกลัวตายมากด้วย ซึ่งผิดกับ
คนที่ทำบุญไว้มาก ก่อนจะตายหรือกำลังจะตาย
จะไม่เป็นห่วงตนเอง จะตายด้วยความสบายใจ ถ้ายิ่ง
เป็นคนที่เข้าใจและเชื่อในเรื่องโอปปาติกะด้วยแล้ว ก็
กลับยินดีที่จะตาย แทนที่จะกลัวตาย ฉะนั้นจะเห็นว่า

คนที่ทำบาปอยู่เสมอ นั่น เขาจะต้องตกนรกแน่นอน โดยเฉพาးคือนรกในชาตินี้ ซึ่งคนอื่นเห็นได้ชัด แต่คนที่กำลังตกนรกอยู่จะมองไม่เห็น

คุกคือนรกในชาตินี้

เรื่องทั้งหมดเท่าที่กล่าวมาโดยสังเขปนั้นเป็นการสรุปให้เห็นว่า นรกในชาตินี้หรือในชีวิตนี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้อย่างไรบ้าง และเหตุไร คนที่ตกนรกจึงมีมากเท่ากับฝุ่นในแผ่นดิน

อีกนัยหนึ่ง คำว่า **นรก** ในชาตินี้ หมายถึง **คุก** หรือ **ตาราง** ก็ได้ ซึ่งตามความอันนี้เราจะเห็นได้ชัดจากเรื่องในเทวทูตสูตร ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า :-

สำหรับผู้ที่ได้ทำบาปไว้ เมื่อตายไปและถูกนายนิรบาลนำตัวไปปรากฏต่อหน้าพญายม และได้มีการซักถามถึงเทวทูตต่าง ๆ ถ้าผู้นั้นตอบไม่ได้ ก็จะถูกนำตัวไปลงโทษด้วยวิธีกัมมกรรมต่าง ๆ เช่นเอาเหล็กแดงนาบ

ที่มีทั้งสองข้าง นานที่เท้าทั้งสองข้าง ที่ท่ามกลางหน้า
อกข้าง อย่างนี้เป็นต้น (ดูรายละเอียดในหนังสือ นรก
สวรรค์ ภาค ๑ ตั้งแต่หน้า ๑๖๖ เป็นต้นไป และดูคำ
อธิบาย วิธีลงกัมมกรรม คือการลงโทษต่าง ๆ ในสมัย
โบราณ ซึ่งกระทำกับผู้ที่มีความผิดในโลกมนุษย์นี้เอง
ดูภาค ๑ หน้า ๑๙๐ และคำวินิจฉัยเรื่องนี้ในภาค ๑ หน้า
๑๙๔)

จากเรื่องในเทวทูตสูตรที่อ้างมาโดยสังเขปนี้
จะเห็นว่า วิธีการลงโทษในเมืองนรก ซึ่งหมายถึงนรกใน
ชาติหน้าในโลกของโอปปาติกะนั้น ทำให้น่าคิดว่า เป็น
การเลียนแบบไปจากวิธีการลงโทษในคุกในสมัยโบราณ
ซึ่งในปัจจุบันการลงโทษแบบนี้ได้หมดไปนานแล้ว และ
หลักการในการลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายบ้านเมืองก็ได้
พัฒนาผิดจากสมัยโบราณอย่างมากมาย ฉะนั้นการลง
โทษโดยวิธีต่าง ๆ ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์อรรถกถานั้น
น่าจะได้แนวไปจากวิธีการลงโทษในสมัยโบราณ ซึ่ง
ความเป็นจริงแล้ว ถึงแม้ว่านรกในชาติหน้าจะมีอยู่ก็จริง

แต่ก็คงจะไม่รุนแรงมากมายเหลือเชื่อ เหมือนกับที่ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์

และอีกนัยหนึ่ง เรื่องนรกตามแนวของเทวทูต-สูตรนั้น ถ้าพิจารณาถึงวิธีการซักถามในเรื่องเทวทูต ซึ่งพญายมจะถามว่า

ท่านเคยเห็นเด็กแดงผู้นอนหงายเประเปื่อน อยู่ในคุกและมูตรของตนเองบ้างหรือไม่

ท่านเคยเห็น หญิงหรือชายที่มีอายุ ๘๐ ปี หรือ ๙๐ ปี หรือ ๑๐๐ ปี ผู้แก่คร่ำคร่า เมื่อจะไปไหน ก็ต้องถือไม้เท้าเดินสั่นๆ เงิน ๑ พันหักหมดแล้ว ผมก็หงอก หนังเหี่ยวย่น ตามตัวมีรอยจุดดำ ๑ เช่นนี้บ้างหรือไม่

ท่านเคยเห็นหญิงหรือชายที่อาการหนัก นอนจมอยู่ในกองอุจจาระปัสสาวะของตน ซึ่งคนอื่นต้องคอยประคับประคองให้ลุก ให้นั่ง ให้ดื่ม ให้กิน อย่างนี้บ้างหรือไม่

ท่านเคยเห็นโจรที่ถูกพระราชารับสั่งให้จับ และ
ลงโทษโดยวิธีต่าง ๆ เช่นเขียนด้วยแสบ้าง ถูกเขียน
ด้วยหวายบ้าง ถูกเขียนด้วยไม้ครึ่งท่อนบ้าง ถูกตัดมือ
บ้าง ถูกตัดเท้าบ้าง ถูกตัดทั้งมือและเท้าบ้าง ถูกตัดหู
บ้าง ถูกตัดจมูกบ้าง ถูกตัดทั้งหูและจมูกบ้าง ฯลฯ
ถูกตัดศีรษะด้วยดาบบ้าง

ท่านเคยเห็นหญิงหรือชายที่ตายวันเดียวหรือ
สองวัน หรือสามวัน ที่ขึ้นกองเขี้ยวคล้ำ มีน้ำหนอง
ไหลออก บ้างหรือไม่

ถ้าผู้ที่ถูกพญายมซักถามนั้นเมื่อตอบว่า เคยเห็น
พญายมก็จะถามต่อไปอีกว่า เมื่อเห็นแล้วคิดอย่างไร
ถ้าเขาตอบว่า ไม่ได้คิดอะไรเลย เช่นเมื่อเห็นคนเกิด
มาใหม่ ๆ แล้วไม่ได้พิจารณาว่า ถึงเราเองก็ยังจะต้อง
เกิดมาอีก อย่างกระนั้นเลย เราจะต้องประกอบกรรมดี
ด้วยกาย ด้วยวาจา และด้วยใจ ซึ่งถ้าไม่พิจารณา
อย่างนี้ก็ต้องถูกนำตัวไปลงโทษ แม้ในข้ออื่น ๆ
ก็เช่นกัน

ฉะนั้นจะเห็นว่า การเห็นเทวทูตทั้ง ๕ คือ เห็น คนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนติดคุกและคนตาย เมื่อเห็น แล้วไม่ได้พิจารณาให้ถูกทาง ก็จะถูกนายนิรบาลนำตัว ไปลงโทษ และก่อนที่จะนำตัวไปลงโทษนั้น พญายม จะกล่าวว่

ท่านผู้เจริญ เพราะเหตุแห่งท่านเป็นผู้ประมาท จึงไม่ประกอบกุศลกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา และด้วยใจ ก็บาปกรรมของท่านนั้น มารดาก็ไม่ได้ทำให้ บิดาก็ ไม่ได้ทำให้ พี่น้องชายหญิงก็ไม่ได้ทำให้ มิตรอำมาตย์ ญาติสายโลหิตก็ไม่ได้ทำให้ สมณพราหมณ์ทั้งหลาย ก็ไม่ได้ทำให้ เทวดาทั้งหลายก็ไม่ได้ทำให้ บาปกรรมนี้ ตัวท่านเองแท้ ๆ ได้ทำไว้ เพราะฉะนั้น ตัวท่านเอง จักต้องเสวยวิบากแห่งกรรมนี้

พญายมเมื่อได้ซักถามถึงเทวทูตข้อที่ ๑ แล้ว เมื่อตอบไม่ได้ ก็จักซักถามถึงเทวทูตข้อที่ ๒ ที่ ๓ ไปโดยลำดับ จนถึงข้อที่ ๕ เมื่อเขาตอบไม่ได้ แล้ว

พญายมก็จะนั่งเฉย และต่อไปนายนิรยบาลก็จะนำตัวไปลงโทษต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมา

อนึ่ง ขอให้สังเกตข้อความในตอนท้ายของเทวทูตสูตร ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า :-

คนเหล่าใด ในเมื่อเทวทูตตกเตือนแล้ว ยังมัวประมาทอยู่ คนเหล่านั้นจะเข้าถึงกำเนิดที่เลว ต้องทุกข์โศกสันกาลนาน

ส่วนคนเหล่าใด เป็นคนดี เป็นคนสงบเรียบร้อย เทวทูตตกเตือนแล้ว ย่อมไม่ประมาทในธรรมของพระอริยเจ้าไม่ว่าในกาลไหนๆ

คนเหล่าใด เห็นภัยในอุปาทาน ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดชาติและมรณะ แล้วหลุดพ้นได้ เพราะไม่ยึดมั่น เพราะเหตุที่ได้อาศัยนิพพาน อันเป็นที่สิ้นไปแห่งชาติและมรณะ คนเหล่านั้นย่อมเป็นผู้ถึงความเกษมสำราญ เป็นผู้เยือกเย็นได้ในปัจจุบันชาตินี้ เป็นผู้ล่วงพ้นเวรและภัย และทุกข์ทั้งปวงได้

จากบทสุดท้ายที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้นี้ ทำให้คิดว่า ผู้ที่จะต้องถูกลงโทษในนรกนั้น ก็คือผู้ที่ประมาท ถูกเทวทูตเตือนแล้วก็ยังไม่ได้คิดจะทำกรรมดี ทั้งทางกาย วาจา และใจ มัวแต่ทำกรรมชั่วต่าง ๆ ซึ่งแน่นอนเขาจะต้องตกนรกในชาตินี้เอง คือในใจจะมีแต่ความร่ำ ร้อน ความทุกข์ทรมานต่าง ๆ หาความสงบสุขได้ยาก ซึ่งถ้าทำผิดกฎหมายบ้านเมืองก็ต้องติดคุกติดตะราง และได้รับทุกข์ยากลำบากต่าง ๆ จากการอยู่ในคุกใน ตะรางอีกด้วย ขอให้นึกถึงคาถาที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

คนที่ทำบาปอยู่เสมอ ย่อมจะร่ำร้อนทั้งสอง โลก คือเมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ก็ร่ำร้อน ละจากโลกนี้ ไปแล้วก็ร่ำร้อน ฯลฯ

ข้อสำคัญอย่าลืมว่า การที่คนไหนจะตกนรกใน ชาตินี้หรือนรกในชาติหน้านั้น เหตุสำคัญไม่ใช่อยู่ที่ตอบ ปัญหาเรื่องเทวทูตทั้ง ๕ ที่พยายามซักถามไม่ถูก แต่อยู่ที่ เพราะเขาทำกรรมชั่วทางกาย ทางวาจาและทางใจ อยู่เสมอ คือที่ตกนรกก็เพราะเป็นปาปการี คือเป็นผู้ทำ

บาปอยู่เสมอ หรือทำบาปอยู่เป็นปกติ ที่เป็นปาปการ ก็เพราะเป็นผู้ประมาท แม้จะถูกลงโทษเตือนแล้ว ก็ยังไม่รู้สึกตัว กล่าวคือ ในเมื่อเห็นเด็กที่เกิดใหม่ ๆ หรือเห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตาย คนที่ไม่ประมาทนั้น เขาก็จะคิดได้ว่า อย่างเรานี่ซึ่งยังมีกิเลสอยู่ ตายแล้ว ก็ยังจะต้องเกิดอีก เมื่อเกิดอีก ก็จะต้องแก่ ต้องเจ็บ และต้องตาย และเมื่อตายแล้วก็เกิดอีก เมื่อเป็นเช่นนี้ เราก็ควรจะต้องละเว้นจากความชั่วต่าง ๆ ทำแต่ความดี ซึ่งจะเป็นเหตุทำให้ชีวิตของเราดีขึ้นโดยลำดับ คือมีความสุขความเจริญมากขึ้น มีความทุกข์ยากลำบาก น้อยลง และโดยเฉพาะในเมื่อเห็นคนที่ทำผิดกฎหมาย บ้านเมือง เช่นเป็นโจร ก็จะต้องถูกนำตัวไปลงโทษ ต่าง ๆ ในเมื่อในโลกนี้ก็ยังเป็นอย่างนี้ ฉะนั้น สำหรับ ผู้ที่ทำความชั่วอยู่เสมอ ทำความเดือดร้อนในทาง ร่างกาย หรือทำความเสียหายในเรื่องทรัพย์สินเงินทอง หรือทำลายชีวิตของบุคคลและสัตว์อื่น เมื่อตายไปแล้ว ก็จะต้องถูกนำตัวไปลงโทษในนรกอีก คนที่ไม่ประมาท

เขาจะคิดอย่างนี้ได้เสมอ เมื่อคิดได้แบบนี้เขาก็จะไม่ประกอบบกุศลกรรม แต่จะประกอบบกุศลกรรมอยู่เสมอ เมื่อประพัตติตัวเช่นนี้ เขาก็จะไม่ตกนรก

อนึ่ง ขอให้สังเกตอีกครั้งหนึ่งว่า โดยธรรมดา คนที่จะตกนรกในปรโลกนั้น ไม่น่าจะต้องมีการซักถามถึงเรื่องเทวทูต เพราะเรื่องบาปกรรมต่าง ๆ ของผู้ที่ไปนรกนั้น แม้ไม่ถาม พญายมก็รู้อยู่แล้วว่า เขาได้ทำบาปกรรมอะไร และสาเหตุจริง ๆ ที่จะทำให้ตกนรกนั้น อยู่ที่การทำบาป ไม่ใช่อยู่ที่การตอบเรื่องเทวทูตไม่ได้ แต่ที่ต้องมีการถามเรื่องเทวทูตด้วยนั้น ถ้าคิดในแง่ว่าเป็นการตกนรกในชีวิตนี้ ก็จะสมเหตุสมผล และวิธีการลงโทษต่าง ๆ ตามที่กล่าวไว้ในเทวทูตสูตรนั้น เป็นการบรรยายให้เห็นภาพของความทุกข์ยากลำบาก ที่มีอยู่ในโลกมนุษย์นี้เอง ซึ่งผู้ที่เห็นความทุกข์ยากลำบากในโลกนี้เป็นเสมือนกับการลงโทษในเมืองนรกนั้น ก็คือผู้ที่เป้นพระอริยเจ้าทั้งหลายเท่านั้น ดังเช่นที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า :-

น่ารื่นเริง น่าเพลิดเพลินอะไร ในเมื่อโลกอันเป็นที่อาศัยอยู่นี้ ถูกไฟเผาสุกโพลงอยู่เสมอ ท่านทั้งหลายถูกความมืดหม่นห่อเอาไว้ ทำไมไม่คิดแสวงหาประทีปเล่า

- ธรรมปท. ๒๕/๓๕

ภิกษุทั้งหลาย มีอยู่ นรกที่มีความร่ำร้อนมาก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธัมมารมณ์ที่ได้ประสบเข้าแล้ว ไม่เป็นที่พึงปรารถนาน่ารักใคร่ชอบใจเลย สิ่งเหล่านี้แหละ คือนรกที่แผดเผาอย่างใหญ่หลวงทีเดียว

ยังมีอยู่อีกนะ ภิกษุทั้งหลาย นรกที่ร้อนแรงยิ่งกว่านี้ น่ากลัวยิ่งกว่านี้ คือ ผู้ใดที่ไม่รู้ตามความเป็นจริงซึ่งอริยสัจสี่ เขาย่อมจะยินดีในสังขารทั้งหลาย เมื่อยินดีในสังขารทั้งหลาย เขาก็ก่อจะต้องเวียนว่ายตายเกิด เมื่อมีการเกิด ก็ย่อมจะต้องมีการแก่ เจ็บ ตาย ความเศร้าโศกปริเทวนาการ ความทุกข์กาย

ทุกขใจ และความคับแค้นใจ นี่แล ภิกษุทั้งหลาย
นรกที่ร้อนแรงยิ่งกว่า นรกยิ่งกว่าที่กล่าวมาแล้ว

- ส.มหา. ๑๙/๕๖๓ ข้อ ๑๗๓๑

ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงดักฝุ่นขึ้นมาด้วย
ปลายเล็บ แล้วถามภิกษุทั้งหลายว่า ฝุ่นในเล็บมือกับ
ฝุ่นในผืนแผ่นดินใหญ่ อันไหนจะมากกว่ากัน ภิกษุ
ทั้งหลายได้ทูลตอบว่า ฝุ่นในผืนแผ่นดินใหญ่มีมากกว่า
ครั้นแล้วพระองค์ก็ตรัสต่อไปว่า ข้อนี้ฉันใด ผู้ที่ไปนรก
ไปอบาย ก็มีมากเหมือนกับฝุ่นในผืนแผ่นดินใหญ่
ฉันนั้น ทั้งนี้ก็เพราะผู้ที่รู้วิธีสั่งมีน้อย

- ส.มหา. ๑๙/๕๗๘ ข้อ ๓๗๕๗

ภิกษุทั้งหลาย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถูก ไฟ
เผาร้อนอยู่เสมอ อะไรคือไฟ? ราคะ โทสะ โมหะ
เรากล่าวว่าเป็นไฟ ขาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ
ทุกขะ โทมนัส อุปายาส เราก็ก่อว่าเป็นไฟ

- อาทิตตปริยายสูตร วิ. ๔/๖๒

ขอให้อ่านดูพุทธพจน์ต่าง ๆ ที่อ้างมานี้ แล้วกลับไปพิจารณาดูเรื่องราวในเทวทูตสูตรทั้งหมด ในที่สุดก็จะเข้าใจและมองเห็นได้ชัดว่า เรื่องความทุกข์ทรมานต่าง ๆ ในเมืองนรกตามที่กล่าวไว้ในเทวทูตสูตรนั้น ที่แท้ก็คือ ความทุกข์ทรมานต่าง ๆ ของคนที่ไม่รู้แจ้งอริยสัจ ซึ่งจะต้องเป็นไปอย่างนี้นับชาติไม่ถ้วน เป็นการตกนรกที่ยาวนานแสนนานนับเป็นกัปป์ทีเดียว แต่ถ้าหากเราจะเชื่อว่า คนที่ตายไปตกนรกนั้น จะต้องได้รับโทษต่าง ๆ ตามที่กล่าวไว้ในเทวทูตสูตรนั้น เป็นเรื่องจริงตามนั้นทั้งหมด ถ้าเชื่ออย่างนี้ก็จะกลายเป็นว่าการลงโทษในเมืองนรกนั้นดูออกจะเป็นเรื่องร้ายแรงเกินกว่าเหตุ เพราะการทำความบาปในโลกมนุษย์นั้นแม้จะโหดเหี้ยมหรือร้ายแรงสักเพียงไร ก็ไม่น่าจะต้องได้รับโทษถึงปานนั้น แต่ถ้าเป็นการบรรยายถึงความทุกข์ทรมานในโลกนี้ ของผู้ที่ไม่รู้แจ้งอริยสัจซึ่งมีมากเท่ากับฝุ่นในแผ่นดิน และจะต้องได้รับความทุกข์ทรมานในรูปแบบต่าง ๆ ไปนานแสนนานนับเป็นกัปป์ ๆ แล้ว ก็จะสมเหตุสมผลกับพุทธพจน์ที่พระองค์ตรัสไว้ในที่ต่าง ๆ

แต่อย่างไรก็ตาม ข้อสำคัญอย่าลืมว่า นรานั้น มีทั้งในโลกมนุษย์และในปรโลก คือในโลกของ โอปปาติกะด้วย และในโลกของโอปปาติกะนั้น ไม่ว่า จะเป็นนรกหรือสวรรค์ ความทุกข์และความสุขจะต้อง มากกว่าในโลกของมนุษย์หลายเท่า ดังที่พระพุทธเจ้า ตรัสว่า :

คนที่ทำบาปอยู่เสมอเป็นปกตินั้น ย่อมจะ เร้าร้อนทั้งสองโลก คือเมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ก็เร้าร้อน ละจากโลกนี้ไปแล้วก็เร้าร้อน และเมื่อใดนึกขึ้นมาว่า เราได้ทำบาปอย่างนั้นอย่างนี้ไว้ ก็เร้าร้อน และเมื่อละ จากโลกนี้ไปสู่สุคติแล้ว ก็ยังเร้าร้อนเพิ่มขึ้นอีก หลายเท่า

คนที่ทำบุญไว้อย่อมจะบันเทิงทั้งสองโลก คือ เมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ก็บันเทิง ละจากโลกนี้ไปแล้ว ก็บันเทิง และเมื่อใดนึกขึ้นมาว่า เราได้ทำบุญอย่างนั้น อย่างนี้ไว้ก็บันเทิง เมื่อละจากโลกนี้ไปสู่สุคติแล้ว ก็ยัง จะบันเทิงเพิ่มขึ้นอีกหลายเท่า

อนึ่ง เมื่อเข้าใจเรื่องนรกซึ่งมีอยู่ทั้งในโลกนี้และในปรโลกแล้ว เรื่องเปรต เรื่องอสุรกาย เรื่องสัตว์เดรัจฉาน ในโลกนี้และในปรโลกนั้นก็เข้าใจง่าย เพราะความจริงเรื่องเปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉานนั้น ก็มีทั้งในโลกมนุษย์และในปรโลก ดังเช่นที่พระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวไว้ว่า :-

คนที่ยากจน เสื้อผ้าอาหารหาได้ยาก เว้นจากความถึงพร้อมด้วยกามคุณห้า ไม่มีความบันเทิงใจเลย คนเช่นนี้ซึ่งเป็นเสมือนมนุษย์เปรต มนุษย์สัตว์นรก จักบันเทิงได้อย่างไร

กามคุณสมปตฺติรหิโต ทลิตุโท ทูลลภฆาตจ-
ฉาทโน, น หิ โส นนทติ, เอวรูป มนุสฺสเปโต จ
มนุสฺสเนรยิกโก จ ก็ นนทิสฺสติ

- สอ.ปกา. ๑/๓๑ ข้อ ๑๒ - มหาจุฬาฯ

และอีกแห่งหนึ่งท่านก็ได้กล่าวไว้ว่า :-

ส่วนในโลกมนุษย์มีทั้งสุขและทุกข์ ระคน
เจือปนกล่นเกลื่อนไปทั่ว ในโลกมนุษย์มีทั้งอบายและ
สวรรค์ปรากฏ

มนุสฺสโลโก ปน โวภิกฺขุณฺณสุขทุกฺโข อิชฺเว อปาโยปิ
สกุโคปิ ปญฺญาติ (ดูในเล่มนี้ หน้า ๔๗๐, และใน ภาค
๑ หน้า ๔๖)

-สา.ปกา. ๓/๕๒ - มหาจุฬาฯ

ขอให้สังเกตคำว่า “ในโลกมนุษย์นี้มีทั้งอบาย
และสวรรค์ปรากฏ”

คำว่า **อบาย** ก็หมายถึง นรก เปเรต อสุรกาย
เดรัจฉาน คำว่า **สวรรค์** ก็หมายถึง สวรรค์กามาพจร
๖ และรูปพรหม ๑๖ ซึ่งคนที่ตายไปแล้วจะไปตกนรก
ขุมไหน หรือไปเป็นเปรตชนิดไหน เป็นอสุรกาย
ชนิดไหน เป็นสัตว์เดรัจฉานอย่างไรในปรโลกนั้น มีให้
เห็นในโลกมนุษย์นี้เอง ในทำนองเดียวกัน คนที่ตายไป
แล้วจะไปเกิดเป็นเทวดาชั้นไหน หรือเป็นพรหมชั้นไหน

ก็มีอยู่ในโลกมนุษย์นี้เหมือนกัน ขอให้ดูให้เป็น และต้องมีหลักวิชาในการดูด้วย ก็จะเห็นได้เสมอ

อนึ่ง เมื่อพูดเรื่อง เปรต ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์นั้น ควรจะอ่านดูเรื่องของเปรตเหล่านี้โดยละเอียดด้วย ว่า มีกี่ประเภท แต่ละประเภทมีรูปร่างลักษณะอย่างไร ส่วนพวกอสุรกายนั้น หมายถึงพวกที่ดุร้ายเป็นยักษ์เป็นมาร และพวกอสุรกายนี้มีทั้งประเภทที่มีศีลธรรม และไม่มีศีลธรรม เรื่องอสุรกายที่ไม่ได้นำมาอธิบายไว้ในหนังสือนี้โดยละเอียด ทั้งนี้ก็เพราะเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะยาวมาก ที่มีหลักฐานปรากฏอยู่ในคัมภีร์ที่รู้จักแพร่หลาย ก็เช่นเรื่อง อาพวกยักษ์ ซึ่งครั้งแรกเป็นยักษ์ที่ดุร้ายมาก ต่อมาภายหลังพระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรด เขาก็ได้กลับใจเป็นยักษ์ที่ดี มีศีลธรรม เรื่องนี้มีกล่าวไว้ในบท ชัยมงคลคาถา คือบทที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า พาหุสสพสมภินิมิตตสาธุชนตํ ฯลฯ และในบทสวดมนต์อื่น ๆ ก็มีกล่าวถึงเรื่องยักษ์หรืออสุรกายที่พระสวดมนต์อยู่เสมอก็มี เช่น มหาสมัยสูตร อาณานาฎียสูตร อย่างนี้เป็นต้น

อีกหนึ่งขอได้โปรดเข้าใจว่า บรรดาสัตว์เดรัจฉานทั้งหลายที่เราเห็นกันอยู่เสมอในโลกมนุษย์นั้น สัตว์เหล่านี้เมื่อตายไปแล้ว ส่วนมากที่สุดก็จะไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานในปรโลกอีก เช่นสุนัขเมื่อตายไปก็จะไปเกิดเป็นสุนัขในโลกทิพย์ คือเป็นสุนัขที่เป็นโอปปาติกะ เช่นเดียวกับคนเรา เมื่อตายไปแล้วก็จะเป็นคนที่เป็นโอปปาติกะ ซึ่งหมายความว่า เมื่อตายจากกายเนื้อก็จะเกิดเป็นกายทิพย์ คำว่า **กายทิพย์** หมายความว่า เป็นกายซึ่งเกิดจากใจของตนเองล้วน ๆ โดยไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ หรือการผสมพันธุ์ และเกิดขึ้นได้ทันที คล้ายกับชีวิตในความฝัน พวกสัตว์นรก เปเรต อสุรกายในโลกของโอปปาติกะนั้นก็เรียกว่า เป็นพวกกายทิพย์เหมือนกัน คำว่า **กายทิพย์** ไม่ได้หมายความว่า จะต้องเป็นเทวดาเท่านั้นจึงจะเรียกว่าพวกกายทิพย์

และขอให้จำไว้อีกอย่างหนึ่งว่า สัตว์เดรัจฉานทั้งหลายในฐานะที่ยังมีกิเลส ฉะนั้น สัตว์เหล่านี้จึงต้องเกิดอีก ตามกฎอริยสัจที่ว่า ตณฺหา โปโนพฺพวิกา

ค้นหาเป็นตัวการที่ทำให้เกิดอีก และส่วนใหญ่ก็ไม่ได้พัฒนาจิตใจของตนให้ดีขึ้นกว่าเดิม ฉะนั้นเมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกที่เป็นสัตว์ชนิดไหน เมื่อตายไปแล้วก็จะเกิดเป็นสัตว์โอปปาติกะประเภทนั้นอีก เช่นเป็นสุนัขก็เกิดเป็นสุนัข เป็นเปิดเป็นไก่ ก็เกิดเป็นเปิดเป็นไก่ เป็นวัวเป็นควาย ก็เกิดเป็นวัวเป็นควายอย่างนี้เป็นต้น และด้วยกฎอันนี้เอง สัตว์ในโลกมนุษย์ที่สูญพันธุ์ไปแล้ว เช่นไดโนเสาร์ นกอินทรียักษ์ตัวใหญ่เท่าช้าง ปลาในมหาสมุทรที่ใหญ่กว่าปลาวาฬในปัจจุบัน สัตว์เหล่านี้ก็ยังมีอยู่ในโลกของโอปปาติกะ แปลว่า สัตว์ทุกชนิดแม้จะเป็นสัตว์ตัวที่ตัวเล็กที่สุด เช่นยุงเป็นต้น ในโลกของโอปปาติกะก็มี ในเรื่องนี้ถ้ามีการค้นคว้าและทำการพิสูจน์ โดยอาศัยผู้ที่สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ในโลกของวิญญาณ หรือในโลกของโอปปาติกะได้ เราก็จะรู้ถึงเรื่องราวในอดีตของสัตว์เหล่านี้ได้อย่างถูกต้อง เสมือนเราเกิดอยู่ในยุคนั้น ๆ เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้อย่างแน่นอน ไม่ใช่เรื่องเพ้อฝันหรือเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

ฉะนั้น บุคคลบางคนซึ่งในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์ ถ้าหากในชีวิตประจำวันของเขาส่วนใหญ่ มีจิตใจเหมือนกับสัตว์เดรัจฉาน หรือประพฤติอย่าง สัตว์เดรัจฉานเป็นวัตร ก็เป็นการแน่นอนว่า คนเหล่านี้ เมื่อตายไปก็จะไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานในปรโลก ดังเช่นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในกุกกุโรวาทสูตร ซึ่งมีเนื้อเรื่องดังต่อไปนี้

คนที่ประพฤติอย่างสุนัขอย่างโค เมื่อตายไปก็จะไปเกิดเป็นสุนัขเป็นโคในปรโลก

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประทับอยู่ในนิคมชื่อว่า หลีททวสนะ ซึ่งเป็นนิคมของพวกโกลิยะทั้งหลายในแคว้นโกลิยะ ครั้งนั้นบุตรของโกลิยะคนหนึ่ง ชื่อว่าปุณณะเป็นคนถือวัตรอย่างโค และท่านเสนียะผู้เป็นนักบวชชีเปลือย ซึ่งถือวัตรอย่างสุนัข ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นแล้วนายปุณณะผู้ถือวัตรอย่างโคได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์

ผู้เจริญ ท่านเสนียนี่ เป็นผู้ถือวัตรอย่างสูงนัก กระทำ
สิ่งที่คนอื่นกระทำได้ยากอย่างยิ่ง บริโภคอาหารที่ผั่งไว้
ในดิน ธรรมเนียมอันนี้เขาประพฤติปฏิบัติมาอย่าง
เคร่งครัด ไม่ขาดตกบกพร่องเป็นเวลาช้านานแล้ว คติ
ของเขา สัมปรายภพของเขาจักเป็นเช่นไร ?

ปุณณะ ขอนี้พักไว้ก่อน อย่าถามเราเลย นาย
ปุณณะได้พยายามถามเช่นนี้ถึงสามครั้ง ในครั้งที่สาม
พระพุทธองค์จึงได้ตรัสว่า ถ้าเราไม่ตอบ ท่านก็คง
พยายามถามเช่นนี้เรื่อยไป เอาเถอะ เราจะพยากรณ์
ให้ฟัง ดูก่อนปุณณะ คนบางคนในโลกนี้ได้อบรม
กุกกุรวัตร ธรรมเนียมแห่งสุนัข ได้อบรมกุกกุรศีล
ถือศีลในแบบสุนัข ได้อบรมกุกกุรจิต ความคิดอย่าง
สุนัข ได้อบรมกุกกุรากับปะ อาการอย่างสุนัข อย่าง
บริบูรณ์เป็นเนื่องนิจ เมื่อกายแตกทำลายตายไปแล้ว
ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของสุนัขทั้งหลาย และถ้าเขา
มีความเห็นอย่างนี้ว่า ด้วยศีล หรือด้วยวัตร หรือด้วย
ตะบะ หรือด้วยพรหมจรรย์อันนี้ เราจักได้เป็นเทพเจ้า

ตนใดตนหนึ่ง ความเห็นของเขาก็นับว่าเป็นมิจฉาทิฎฐิ
 ดูก่อนปุณณะ สำหรับคนที่เป็นมิจฉาทิฎฐิ เราย่อมกล่าว
 ว่า เขาจะต้องไปสู่คติไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง ในบรรดา
 คติทั้งสองนี้ คือ ไม่นรก ก็กำเนิดเดรัจฉาน ดูก่อน
 ปุณณะ อังกุกกุรวัตถ เมื่อปฏิบัติอย่างบริบูรณ์ ก็จะนำ
 ไปสู่ความเป็นสหายแห่งสุนัขทั้งหลาย ถ้าปฏิบัติอย่าง
 บกพร่องก็จะนำไปสู่นรก เมื่อพระองค์ตรัสเช่นนี้แล้ว
 ท่านเสนียะผู้เป็นนักบวชซีเปลือย ซึ่งถือวัตรอย่างสุนัข
 ได้ร้องไห้หน้าตาไหล

ครั้นแล้ว ท่านเสนียะ จึงได้ถามขึ้นมาบ้างว่า
 ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นายปุณณะ โกลิยบุตร เป็นผู้
 ถือวัตรอย่างโค เขาได้ประพฤติวัตรอย่างโคมาอย่าง
 บริบูรณ์ไม่บกพร่องเป็นเวลาช้านานแล้ว คติของเขา
 สัมปรายภาพของเขา จักเป็นเช่นไร ?

พระองค์ก็ได้ตรัสห้ามเช่นเดียวกัน และเขา
 ก็ได้พยายามถามอยู่ถึงสามครั้งเหมือนกัน ครั้นแล้ว
 พระองค์ก็ได้ตรัสว่า ผู้ที่ได้อบรมวัตรแห่งโค ศีลแห่งโค

จิตแห่งโค กิริยาแห่งโค มาอย่างบริบูรณ์เป็นเนื่องนิจ
เมื่อกายแตกทำลายตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงความเป็น
สหายแห่งโคทั้งหลาย และถ้าหากเขามีความเห็นอย่างนี้
ว่า ด้วยศีล ด้วยวัตร ด้วยตะบะ หรือด้วยพรหมจรรย์
อันนี้ เราจะได้เป็นเทพเจ้าตนใดตนหนึ่ง ความเห็นของ
เขานับว่าเป็นมิจฉาทิฎฐิ สำหรับคนที่เป็นมิจฉาทิฎฐิ
เราย่อมกล่าวว่า เขาจะต้องไปสู่คติอย่างใดอย่างหนึ่ง
ในคติสองอย่างนี้ คือ นรก หรือกำเนิดเดรัจฉาน
ดูก่อนเสนียะ วัตรแห่งโคเมื่อปฏิบัติอย่างบริบูรณ์ ย่อม
นำไปสู่ความเป็นสหายแห่งโคทั้งหลาย เมื่อปฏิบัติอย่าง
บกพร่องย่อมนำไปสู่ นรก เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
เช่นนี้ นายปุณณะผู้ถือวัตรแห่งโค ก็ได้ร้องไห้ น้ำตาไหล

ในที่สุด ทั้งสองคนนี้ได้เลื่อมใสในพระผู้มี
พระภาคเจ้าและขอให้พระองค์ทรงแสดงธรรม เพื่อเขา
จะได้ละความประพฤติเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าได้
ทรงแสดงเรื่องกรรมให้ฟัง ในที่สุด นายปุณณะได้
ประกาศตนเป็นอุบาสก ขอถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง

จนตลอดชีวิต ส่วนท่านเสนียะได้ขอบวชในพระพุทธศาสนา และต่อมาก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

- กุกกุรวตติกสูตร ๑๓/๕๕/๗๘ - มหาจุฬาย

กุกกุรวตติกสูตร (พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐใช้คำว่า กุกกุโรวาทสูตร ส่วนฉบับของมหาจุฬาย ใช้คำว่า กุกกุรวตติกสูตร) ดังที่แปลมาให้ดูนี้ ข้าพเจ้าแปลโดยเก็บใจความมาเรียบเรียง ไม่ได้แปลตามตัวอักษรทั้งหมด เพราะถ้าแปลตามตัวอักษร ตามศัพท์ตามสำนวนบาลีทั้งหมดแล้วจะเป็นข้อความที่ยาวกว่านี้ และจะอ่านเข้าใจได้ยากด้วย ฉะนั้นจึงได้แปลชนิดถอดความดังที่กล่าวมาแล้วนั้น แต่อย่างไรก็ดี ในพระสูตรนี้มีข้อความที่ควรพิจารณาให้ละเอียดอยู่ตอนหนึ่ง กล่าวคือ :-

ดูก่อนปุณณะ คนบางคนในโลกนี้ได้อบรม กุกกุรวัตถ (คือธรรมเนียมแห่งสุนัข) ได้อบรมกุกกุรศีล (คือถือศีลในแบบหรือในลักษณะเหมือนสุนัข) ได้อบรม

กุกกุรจิต (คือคิดอย่างสุขนั้) ใ้ได้อบรมกุกกุรากับปะ (คือทำอาการอย่างสุขนั้) อย่างบริบูรณ์เป็นเนืองนิจ เมื่อ กายแตกทำลายตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงความเป็นสหาย ของสุขนั้ (คือไปเกิดเป็นสุขนั้) และถ้าเขามีความเห็น อย่างนี้ว่า ด้วยศีลหรือด้วยวัตร หรือด้วยตบะ หรือ ด้วยพรหมจรรย์อันนี้ เราจักได้เป็นเทพเจ้าตนใด ตนหนึ่ง ความเห็นของเขานับว่าเป็นมิจฉาทิฏฐิ

ดูก่อนปุลณณะ สำหรับคนที่เป็นมิจฉาทิฏฐิ เรา ย่อมกล่าวว่า เขาจะต้องไปสู่คติไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง ในบรรดาคติทั้งสองนี้ คือไปนรก หรือไม่ก็ไปเกิดใน กำเนิดสัตว์เดรัจฉาน ดูก่อนปุลณณะ อันกุกกุรวัตร เมื่อ ปฏิบัติอย่างสมบูรณ์ก็จะนำไปสู่ความเป็นสหายแห่งสุขนั้ ทั้งหลาย ถ้าวิบัติ (คือปฏิบัติบกพร่อง) ก็จะนำไปสู่นรก และสำหรับผู้ปฏิบัติอย่างใด ก็มีนัยเช่นเดียวกับผู้ที่ ปฏิบัติอย่างสุขนั้

*****

ข้อความที่อ้างมานี้ขอให้พิจารณาดูให้ละเอียด ผู้ที่ปฏิบัติอย่างสุขนั้น ถ้าไม่ได้ปฏิบัติอย่างจริงจัง และไม่ได้ปฏิบัติบ่อย ๆ ปฏิบัติเพียงแต่ทดลองดูเท่านั้น ไม่ได้ปฏิบัติเป็นกิจวัตร ไม่ได้ปฏิบัติด้วยความหลงผิด เป็นมิจฉาทิฎฐิ เมื่อตายไปแล้วก็จะไม่ไปเกิดเป็นสุข แต่ถ้าปฏิบัติเป็นกิจวัตร และปฏิบัติด้วยความหลงผิดว่า ด้วยการปฏิบัติอย่างนี้จะทำให้ไปเกิดเป็นเทวดา เมื่อตายไปแล้วจึงจะไปเกิดเป็นสุข และในเรื่องการปฏิบัติอย่างใดก็มีนัยเช่นเดียวกันนี้

ข้อที่ควรจะจดจำเอาไว้ให้แม่นก็คือ ผู้ที่เป็นมิจฉาทิฎฐินั้น ถ้าเป็นอย่างชนิดดั่ง คือเปลี่ยนความเห็นไม่ได้เลย ถือมิจฉาทิฎฐิอันนี้จนตลอดชีวิต เขาก็จะต้องไปสู่กำเนิดเดรัจฉานหรือไม่ก็ไปสู่นรก ข้อความในตอนนี้ พระไตรปิฎกได้กล่าวไว้ดังนี้

๗. กุกุรวติกสูตร

(๗๘) เอวมเม สุตัม : เอกัม สมยํ ภควา โกติเยสุ วิหารติ, หลิททวสนัน นาม โกติยานัน นิคโม. อถ โข ปุณฺณโณ จ โกติยปฺตฺโต โควติโก อเจโล จ เสนิโย กุกุรวติโก, เยน ภควา, เตนฺอุปสงกมฺมิตฺตํ: อุปสงกมิตฺตวา ปุณฺณโณ โกติยปฺตฺโต โควติโก ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ, อเจโล ปน เสนิโย กุกุรวติโก ภควตา สทฺธิํ สมฺโมทิตฺติ: สมฺโมทนียํ กถํ สารณียํ วิตฺติสาเรตฺวา กุกุโรว ปฺลิกฺขณจิตฺตวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ปุณฺณโณ โกติยปฺตฺโต โควติโก ภควนฺตํ เอตทโวจ “อัยมํ ภนฺเต อเจโล เสนิโย กุกุรวติโก ทฺวกรการโก จฺมานิกฺขิตฺตํ โภชนํ ญฺชติ, ตสฺส ตํ กุกุรวตํ ทิฆมฺมตฺตํ สมตฺตํ สฺมาทินฺนํ, ตสฺส กา คติ, โก อภิสมฺปฺราโย”ติ, อถ ปุณฺณ, ติฏฺฐเตตํ, มา มํ เอตํ ปุจฺฉิตฺติ, ทฺติยมฺปิ โข ปุณฺณโณ โกติยปฺตฺโต โควติโก ภควนฺตํ เอตทโวจ “อัยมํ ภนฺเต อเจโล เสนิโย กุกุรวติโก ทฺวกรการโก จฺมานิกฺขิตฺตํ โภชนํ

ภุชชติ, ตสฺส ตํ ภุกฺกวรตํ ที่มฺรตตํ สมตตํ สฺมาทินฺนํ
 ตสฺส กา คติ, โก อภิสฺมปฺราโย”ติ, อลํ ปุณฺณ,
 ติฏฺฐเตตฺ, มา มํ เอตํ ปุจฺฉีติ, ตติยมฺปิ โข ปุณฺโณ
 โกลิยฺปฺตฺโต โควติโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “อํ ภนฺเต
 อเจโล เสนิโย ภุกฺกวรติโก ทฺวกรการโก จฺมานิกฺขิตตํ
 โภชนํ ภุชชติ, ตสฺส ตํ ภุกฺกวรตํ ที่มฺรตตํ สมตตํ
 สฺมาทินฺนํ, ตสฺส กา คติ, โก อภิสฺมปฺราโย”ติ.

(๙๕) อทฺธา โข เต อหํ ปุณฺณ น ลภามิ
 “อลํ ปุณฺณ, ติฏฺฐเตตฺ, มา มํ เอตํ ปุจฺฉี”ติ, อปิจ เต
 อหํ พฺยากริสฺสามิ, อิทฺ ปุณฺณ เอกจฺโจ ภุกฺกวรตํ
 ภาเวติ ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ, ภุกฺกรสีลํ ภาเวติ
 ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ, ภุกฺกรจิตฺตํ ภาเวติ ปริปุณฺณํ
 อพฺโพกิณฺณํ, ภุกฺกรากปฺปํ ภาเวติ ปริปุณฺณํ อพฺโพ-
 กิณฺณํ, ภุกฺกวรตํ ภาเวตฺวา ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ,
 โส ภุกฺกรสีลํ ภาเวตฺวา ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ,
 ภุกฺกรจิตฺตํ ภาเวตฺวา ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ, ภุกฺกร-
 อากปฺปํ ภาเวตฺวา ปริปุณฺณํ อพฺโพกิณฺณํ, กายสฺส

เกทา ปรมมรณา กุกุกรานํ สหพยุทํ อุปปชชติ.
 สเจ โข ปนสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ โหติ “อิมินาหํ สีเลน วา
 วเตน วา ตเปน วา พุรหุมจริเยน วา เทโว วา
 ภวิสสามิ เทวณฺตโร วา”ติ, สาสฺส โหติ มิจฺฉาทิฏฺฐิ.
 มิจฺฉาทิฏฺฐิสฺส โข อหํ ปุณฺณ ทวินฺนํ คตฺถินํ อณฺตตรํ
 คตฺถิ วทามิ: นิริยํ วา ตีรจฺฉานโยนี วา, อิติ โข
 ปุณฺณ สมฺปชฺชมานํ กุกุกรวตํ กุกุกรานํ สหพยุทํ
 อุปเนติ, วิปชฺชมานํ นิริยนฺติ. เอวํ วุตฺเต อเจโล
 เสนิโย กุกุกรวติโก ปโรที. อสฺสฺสนิ ปวตฺเตติ.

-ม.ม. ๑๓/๕๕/๗๘ -มหาจุฬา ฯ

นรก เปรต อสุรกาย เดรัจฉาน

ในโลกนี้และในปรโลก

อนึ่ง ข้าพเจ้าใคร่จะขอย่อและสรุปในเรื่องนี้
 อย่างสั้น ๆ อีกครั้งหนึ่งว่า :-

การจะศึกษาให้เข้าใจเรื่องอบายภูมิทั้ง ๔ คือ
 นรก เปรต อสุรกาย และเดรัจฉานในปรโลกคือในโลก

ของโอปปาติกะนั้น จะต้องศึกษาเรื่องอบายภูมิในโลกมนุษย์ให้เข้าใจก่อน สำหรับเรื่องนรกในโลกนี้ ข้าพเจ้าได้กล่าวสรุปมาครั้งหนึ่งแล้ว ขอให้ย้อนกลับไปอ่านในเล่มนี้หน้า ๔๑๑ อีกครั้งหนึ่ง แต่ถึงกระนั้นก็ใครจะกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า :-

นรกในโลกนี้และในปรโลก

ได้เคยกล่าวมาแล้วว่า คนที่ตกนรกในชีวิตนี้ ก็คือคนที่ติดคุกติดตะราง เพราะผู้ที่ติดคุกนั้น ในสมัยโบราณจะได้รับการลงโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งเรียกกันในสมัยนั้นว่า ลงกัมมกรรม เช่นการโบยด้วยแส้ การโบยด้วยหวาย ถูกตัดมือ ถูกตัดเท้า ถูกตัดคอ อย่างนี้เป็นต้น ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้อย่างนี้ว่า :-

ภิกษุทั้งหลาย โทษมีอยู่ ๒ อย่าง คือโทษที่เป็นไปในปัจจุบันหนึ่ง โทษที่เป็นไปในภพหน้าหนึ่ง ก็โทษในปัจจุบันเป็นไฉน ? บุคคลบางคนในโลกนี้ เห็นโจรผู้ประพฤติชั่ว พระราชาจับได้แล้ว รับส่งให้ทำกัมมกรรม

ต่าง ๆ คือบอยด้วยไส้ข้าง ฯลฯ ตัดศีรษะด้วยดาบข้าง ฯลฯ

ภิกษุทั้งหลาย ก็โทษที่เป็นไปในภพหน้าเป็นไฉน ? บุคคลบางคนในโลกนี้สำเหนียกดังนี้ว่า วิบากอันเลวทรามของกายทุจริต ของวจีทุจริต-ของมโนทุจริต เป็นโทษที่บุคคลจะพึงได้ในภพหน้าโดยเฉพาะ เมื่อกายแตกทำลายตายไปแล้ว คือเขาจะต้องเข้าถึงอบายทุกคติ วินิบาต นรก ฯลฯ (ดูรายละเอียดในนรก-สวรรค์ ภาค ๑ หน้า ๑๖๓, ๑๘๖, ๑๘๘) ข้อความที่อ้างมานี้มีอยู่ในเทวทูตสูตร-ม.อุปริ. ๑๔/๓๓๔/๕๐๔ และมีอยู่ในพาลบัณฑิตสูตร ม.อุปริ. ๑๔/๓๒๒/๔๘๖, และในอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต หน้า ๑๗๕ ข้อ ๔๗๕ (- ฉบับสยามรัฐ)

จากหลักฐานที่อ้างมานี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่า เรื่องนรานั้นมีทั้งในปัจจุบันคือในชาตินี้ และในปรโลกคือในโลกของโอปปาติกะ

นรก สวรรค์ในปรโลกมีทางเป็นไปได้อย่างไร

และเรื่องนรกในปรโลก คือในโลกหน้าหลังจากตายไปแล้วนั้น มีทางที่จะเป็นไปได้อย่างแน่นอน ซึ่งเรื่องนี้ก็ได้อธิบายเหตุผลให้ทราบมาแล้ว ขอให้ย้อนไปอ่านในเล่มนี้หน้า ๔๔๒-๔๔๘ ข้อสำคัญอย่าถือเอาตัวเลขที่กล่าวไว้ในคัมภีร์เป็นหลักตายตัว ขอให้รู้จักตัดทอนเรื่องที่กล่าวไว้ค่อนข้างจะเหลือเชื่อออกไปเสียบ้าง แล้วในที่สุดเราก็จะเชื่อได้ว่า นรกในชาติหน้านั้นมีจริงแน่นอน

และสวรรค์ในชาติหน้าก็เช่นเดียวกัน ถ้าเข้าใจเรื่องนรกในโลกหน้าว่าเป็นไปได้อย่างไร เรื่องสวรรค์ในโลกของโอปปาติกะก็จะเข้าใจได้โดยไม่ยาก ซึ่งเรื่องทั้งหมดนี้ก็ได้วินิจฉัยให้ทราบแล้ว ยังเหลืออยู่ก็แต่เพียงว่า เมื่อมีโอกาสนี้จะพิสูจน์ให้เห็นตัวอย่างว่า พวกที่อยู่ในนรก ในโลกของโอปปาติกะมีอยู่เป็นอยู่อย่างไร และการพิสูจน์ที่ว่านี้ จะทำโดยวิธีการติดต่อทางสมาธิแล้วเขียนรูปออกมาให้เห็นวิธีหนึ่ง และอีก

วิธีหนึ่ง คือ จะถามเรื่องราวต่างๆ เหล่านี้จากเทพเจ้าทั้งหลายที่ท่านได้ไปเห็นด้วยตัวของท่านเองมาแล้ว เราจะซักถามถึงปัญหาต่างๆ ที่สงสัยให้ท่านอธิบายให้ฟัง และพร้อมกันนี้ก็จะเปิดโอกาสให้คนอื่นได้เข้ามาร่วมรู้เห็นในการพิสูจน์ทุก ๆ ครั้งด้วย

เปรตในโลกนี้

โดยปกติผู้ที่ทำบาปเอาไว้มากนั้น เมื่อตายไปแล้วก็ต้องไปสู่ทุกคติหรืออบายภูมิ ซึ่งมีอยู่ ๔ อย่าง คือไปเกิดในนรก หรือไปเกิดเป็นเปรต หรือไปเกิดเป็นอสุรกายหรือไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานในโลกของโอปปาติกะ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า คนที่จะตกนรกในชาติหน้า เขาจะต้องตกนรกในชาตินี้ก่อน ในทำนองเดียวกัน คนที่ตายไปแล้วจะไปเป็นเปรต หรือเป็นอสุรกาย หรือเป็นสัตว์เดรัจฉานในโลกหน้านั้น เขาก็จะต้องเป็นเปรต เป็นอสุรกาย เป็นสัตว์เดรัจฉานในโลกนี้ก่อน ด้วยเหตุนี้ พระอรรถกถาจารย์จึงได้กล่าวไว้ว่า

“คนที่ยากจน เสื้อผ้าอาหารหาได้ยาก เว้นจากการถึงพร้อมด้วยกามคุณ ซึ่งในชีวิตประจำวันมีแต่ความเหี่ยวแห้ง ไม่มีความสดชื่นร่าเริงเลย มนุษย์เช่นนี้เรียกว่า มนุสสเปโต มนุษย์ที่เป็นเปรต มนุสสนเรมโก มนุษย์ที่อยู่ในนรก”

-สารัตถปกาสินี ภาค ๑ หน้า ๓๑ (มหาจุฬาย)

คนที่เป็นเปรตในโลกนี้ นอกจากจะหมายถึงคนยากจนหรือคนอดอยาก ผอมโซ คนขอทานแล้ว คนที่เกิดมามีรูปร่างพิกลพิการไม่สมประกอบ ก็เรียกว่าเปรต ในโลกมนุษย์ได้เหมือนกัน เช่นในอรรถกถาธรรมบทภาค ๓ เรื่องอาณันทเศรษฐี ท่านได้กล่าวไว้ว่า “คนที่เกิดมา มีมือและเท้า นัยน์ตา หู จมูก ปาก ไม่ตั้งอยู่ในที่ ๆ ควรจะอยู่เหมือนกับคนทั่ว ๆ ไป เป็นคนที่มีอวัยวะวิกลพิการ มีรูปร่างผิดคนธรรมดาอย่างมาก คนประเภทนี้ก็จะเหมือนเสมียน ปิศาจผู้คลุกฝุ่น (ปิสุ-ปสาจโก วย) ปิศาจ ก็คือ เปรต ชนิดหนึ่งนั่นเอง (ดูเรื่องเปรตต่าง ๆ ในนรก-สวรรค์ ภาค ๑ หน้า ๓๙๑)

อนึ่งคัมภีร์วิมานวัตถุได้กล่าวว่า ยังมีเปรตอีกประเภทหนึ่งเรียกว่า วิมานิกเปรต ซึ่งแปลว่า เปรตที่มีวิมาน ซึ่งถ้าในโลกมนุษย์นี้ก็หมายถึงผู้มั่งมีเงินทอง มีทรัพย์สมบัติมากมีบ้านอยู่อาศัยสวยงามใหญ่โตแต่ก็เป็นเปรต เพราะเหตุที่มีเท่าไรก็ไม่รู้จักพอ มีความหิวกระหายอยากได้นั้นได้นี้ อยากเป็นนั้นเป็นนอยุ่เสมอ แม้จะสมความปรารถนาในบางครั้ง แต่แล้วก็สงบอยู่ได้ไม่นาน ต้องดิ้นรนทำโน่นทำนี่ต่อไปอีกเรื่อย ๆ ในใจมีแต่ความกังวล ความเป็นห่วง ความเร่าร้อน ความอยากได้ไม่สิ้นสุด แม้จะมีมากก็เหมือนกับมีน้อยมีไม่พอกับความอยากความต้องการ เช่นเดียวกับคนขัดสนยากจน ขอให้สังเกตว่า พวกวิมานิกเปรตในโลกของโอปปาติกะนั้น ท่านอธิบายไว้ว่า พวกนี้มีวิมานอยู่เหมือนกับพวกเทวดาทั้งหลายก็จริง แต่จะอยู่แต่ในวิมานตลอดไปไม่ได้ บางพวกกลางวันเสวยสุขเหมือนกับพวกเทวดา แต่กลางคืนต้องไปเสวยทุกข์เหมือนพวกเปรตทั้งหลาย บางพวกกลางวันเสวยสุข แต่กลางวัน

ต้องไปเสวยทุกข์ อย่างนี้เป็นต้น ฉะนั้นขอให้สังเกตให้ดีๆ คนในสมัยปัจจุบันที่เป็นพวกวิมานิกเปรตนั้นมีไม่น้อยเลย (เรื่องวิมานิกเปรตดูนรก-สวรรค์ ภาค ๑ หน้า ๔๑๑)

อนึ่ง ถ้าได้ศึกษาเรื่องเปรตทุก ๆ ประเภทโดยละเอียดแล้ว (ดูนรก-สวรรค์ ภาค ๑ หน้า ๓๗๓) จะเห็นว่าคนที่เกิดมาปัญญาอ่อน หรือคนที่เกิดมามีร่างกายบางส่วนผิดปกติ เช่น ศีรษะเป็นคนแต่รูปร่างเหมือนกับสัตว์ หรือรูปร่างเหมือนสัตว์แต่ศีรษะคล้ายกับคน พวกนี้ก็จัดว่าเป็นเปรตในโลกมนุษย์เหมือนกัน

อสุรกายและเดรัจฉานในโลกนี้

คำว่า **อสุรกาย** ตามศัพท์แปลว่า พวกอสูร (ภายในคำนี้แปลว่า หมูหรือพวก ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกับคำวานิกาย) และคำว่าอสูรในที่นี้ก็ไม่ใช่แปลว่า ผู้ไม่กล้า (อ = ไม่ + สุร = กล้า เช่นคำว่า กากสุโร กล้าอย่างกา) แต่หมายถึงพวกดุร้าย เป็นยักษ์เป็นมาร

ฉะนั้นถ้าจะดูพวกอสุรกายในโลกมนุษย์ ก็ขอให้ดูตัวอย่างพวกที่เป็นเจ้าพ่อหรือพวกที่เป็นนักเลง หรือคนที่มีนิสัยโหดเหี้ยม พวกอันธพาล อย่างนี้เป็นต้น และขอให้สังเกตว่า พวกอสุรกายนี้ บางคนเราก็จะเห็นว่าเขาเป็นคนใจบุญ มีนิสัยเสียสละ มีการบริจาคช่วยเหลือผู้อื่น มีศีลมีธรรมบ้างเหมือนกัน แต่ในบางส่วนแห่งชีวิตของพวกนี้จะเต็มไปด้วยความดุร้าย โหดเหี้ยม มีการฆ่าการประหัตประหาร มีการกระทำที่ผิดกฎหมาย ทำความเดือดร้อนให้กับคนอื่น คนประเภทนี้แหละเรียกว่าพวกอสุรกายในโลกมนุษย์ และคนพวกนี้เมื่อตายไปแล้ว ถ้าไม่ไปเกิดในนรก ก็จะไปเกิดเป็นพวกยักษ์หรือพวกอสูร ตามที่กล่าวไว้ในมหาสมยสูตร อาฏานาฏิยสูตร อย่างนี้เป็นต้น

สำหรับ **เดรัจฉาน** ในโลกมนุษย์นั้น ทุกคนรู้ว่า นิสัยสันดานของสัตว์เดรัจฉานแต่ละประเภท เช่น สุนัข วัว ควาย เหี้ย ตะกวด จระเข้ เป็นต้นนี้ว่าเป็นอย่างไร ฉะนั้นในการที่จะดูว่าคนไหนควรจะ

เรียกว่า มนุสฺสเตรจฺจนาโน ซึ่งแปลว่า มนุษย์สัตว์
 เตรัจจนาณ คือร่างกายเป็นมนุษย์และจิตใจเป็นเหมือน
 สัตว์เตรัจจนาณนั้น ก็ขอให้พิจารณาดู พฤติกรรมคือ การ
 กระทำของเขาว่า มีลักษณะเหมือนอย่างเตรัจจนาณ
 ชนิดไหน ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับนายเสนียะ
 นักบวชชีเปลือย ซึ่งถือวัตรอย่างสุนัข และนายปุณณะ
 ซึ่งถือวัตรอย่างโค (ดูในเล่มนี้หน้า ๕๑๒) ก็จะเข้าใจ
 เรื่องนี้โดยตลอด แต่อย่างไรก็ตาม สัญญลักษณ์หรือ
 ลักษณะเฉพาะของสัตว์เตรัจจนาณโดยทั่วไปก็คือ “ขึ้น
 ชื่อว่าสัตว์เตรัจจนาณทั้งหลายจะใช้เหตุผล หรือทำอะไร
 ตามเหตุผลไม่ได้ พวกสัตว์เตรัจจนาณจะทำตาม
 สัญชาตญาณของมันเท่านั้น” ฉะนั้นคนที่ทำอะไรตาม
 อารมณ์ คือชอบก็ทำ ไม่ชอบก็ไม่ทำ เหตุผลไม่มี
 อธิบายเหตุผลให้ฟังอย่างไรว่า อันไหนควรทำ อันไหน
 ไม่ควรทำ เขาจับไม่ได้ ฟังไม่เข้าใจ หรือเข้าใจแต่ก็ทำ
 ตามไม่ได้ คนประเภทนี้แหละที่เรียกว่า มนุสฺส-
 เตรจฺจนาโน ร่างกายเป็นมนุษย์ แต่จิตใจและพฤติกรรม
 เป็นเหมือนสัตว์เตรัจจนาณ

คนที่เป็นเหมือนสัตว์เดรัจฉานในโลกมนุษย์ ถ้าเขายังละนิสัยนี้ไม่ได้จนตลอดชีวิต เมื่อตายไปแล้วถ้าเขาไม่ได้ทำบาปกรรมมากถึงขนาดจะต้องไปเกิดในนรก เขาก็จะต้องไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานประเภทใดประเภทหนึ่งในโลกของโอปปาติกะแน่นอน

สวรรค์ในโลกนี้และในปรโลก

ข้าพเจ้าได้พยายามสรุปเรื่องนรก หรือเรื่องอบายภูมิ ทั้งในโลกนี้และในปรโลกค่อนข้างจะยืดยาว ทั้งนี้ก็เพราะเมื่อเข้าใจเรื่องอบายภูมิในโลกมนุษย์ดีแล้ว ก็จะทำให้เข้าใจและเชื่อในเรื่องอบายภูมิในปรโลกได้ง่ายสำหรับในเรื่องของสวรรค์นั้น ที่ไม่ได้สรุปเหมือนกับเรื่องของนรก ก็เพราะในการเขียนเรื่องสวรรค์แต่ละตอนนั้น ข้าพเจ้ามักจะสรุปประเด็นสำคัญ ๆ เอาไว้แล้วทุก ๆ ตอน โดยเฉพาะสวรรค์ในโลกมนุษย์มีอยู่อย่างใด และบุคคลประเภทไหนที่ได้ชื่อว่า อยู่ในสวรรค์ในโลกมนุษย์ ก็ได้กล่าวไว้หลายตอน แต่อย่างไร

ก็ดี เพื่อให้จำง่ายและเข้าใจชัดยิ่งขึ้น ก็ขอให้จำหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะกล่าวต่อไปนี้ให้แม่น แล้วก็จะทำให้เข้าใจเรื่องสวรรค์ในโลกมนุษย์และในปรโลกแจ่มแจ้งขึ้น

ก่อนอื่นจะต้องจำไว้ก่อนว่า “เรื่องนรก-สวรรค์มีหลายระดับ ในบางครั้งพระพุทธเจ้าตรัสว่า อย่างนี้เป็นสวรรค์ แต่ต่อไปในเมื่อนึกถึงระดับสวรรค์ที่สูงกว่าก็จะกล่าวว่า ที่ว่าเป็นสวรรค์นั้นก็ยังถือว่าเป็นนรก ฉะนั้นในเรื่องนี้จะต้องระวังให้ดี ถ้าแยกไม่ออกก็จะเกิดความสับสน

และอีกประเด็นหนึ่ง คือเรื่องนรกก็ดี สวรรค์ก็ดี ที่บรรยายไว้ในคัมภีร์นั้น บางเรื่องไม่ใช่เป็นเรื่องจริงตามตัวหนังสือที่กล่าวไว้ แต่เป็นเรื่องอุปมาหรือเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่เป็นจริง หรือมีอยู่จริง ๆ ในสมัยนั้น ๆ เช่นเรื่องนรกตามที่กล่าวไว้ในเทวทูตสูตร เรื่องสวรรค์ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์วิมานวัตถุ ที่พรรณนาถึงสภาพวิมานและราชรถซึ่งเทียมด้วยม้าอย่างนี้เป็นต้น จะต้องพิจารณาให้ดีว่า สภาพของที่อยู่

และราชรถ ตลอดถึงสิ่งแวดล้อมในยุคนั้น ๆ เป็นเช่นไร ถ้ามีการบรรยายถึงสภาพสวรรค์หรือนรกในสมัยปัจจุบัน จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างน้อยก็ต้องนึกถึง กฎอนิจจัง ทุกอย่างจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง มี วิวัฒนาการ ฉะนั้นขอให้อ่านดูสภาพสิ่งแวดล้อม สิ่ง ก่อสร้างในสวรรค์ ในหนังสือเรื่อง **โลกทิพย์** ซึ่งเขียน โดยนายแอนโทนี บอร์เจีย ตามคำบอกเล่าของ นายโรเบิร์ต ฮิว เบ็นสัน (ดูในเล่มนี้หน้า ๒๓๘) จะ เห็นว่าสภาพเมืองสวรรค์ในยุคนี้นั้นกับในสมัยหลายพันปี มาแล้วนั้นไม่เหมือนกัน

แต่อย่างไรก็ดี จะต้องจำไว้อย่างหนึ่งว่า สภาพ สิ่งแวดล้อมในโลกสวรรค์นั้นแม้จะเห็นว่า วิจิตรพิสดาร เพียงไรก็ตาม แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ในเมื่อในโลก ของโอปปาติกะนั้น ทุกอย่างเกิดขึ้นจากการเนรมิต หรือเกิดจากสภาพของจิตที่ดีบันดาลให้เกิดขึ้น เช่น เดียวกับสภาพสิ่งแวดล้อมในเมืองนรก ซึ่งเป็นสภาพ ที่เลวทรามอย่างยิ่งนั้นก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ในเมื่อจิต

ที่เลวทรามของพวกอบายภูมินี้บันดาลให้เกิดขึ้น อย่าลืมนะว่า ทุกอย่างเกิดจากใจทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็เกิดจากใจ ตามหลักที่ว่า “มโนปุพฺพ-คมา ฆมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา ธรรมทั้งหลายคือทั้งรูปธรรมและนามธรรมรวมทั้งกฎธรรมชาติทั้งหลายเกิดจากใจทั้งสิ้น” (ดูในเล่มนี้หน้า ๓๕๙, ๓๙๙, ๔๐๔) และให้นึกถึงหัวข้อที่ว่า “ภวังคจิตกับอภิฌญาจิตคือสิ่ง ๆ เดียวกัน” (ดูในเล่มนี้หน้า ๔๔๔)

จากหลักต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นสัจธรรม ทั้งหมดนี้ต้องพยายามศึกษาให้เข้าใจจริง ๆ แล้วก็จะมองเห็นว่าสภาพของนรกและสวรรค์ในปรโลก คือในโลกของโอปปาติกะนั้นมีได้เป็นได้อย่างแน่นอน.

รายนามผู้มีจิตศรัทธาร่วมทำบุญ
หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book)
(หนังสือ อ.พร รัตนสุวรรณ)

๑. ห้างทองเทพนำชัย (เตาปูน) โดย
คุณแหลม-คุณชลิกา โรจนโกศล และครอบครัว ๘,๐๐๐ บาท
๒. ห้างทองเทพนำชัย (นนทบุรี) โดยคุณชาญวิทย์ รัตนธรรมกุล ๖,๐๐๐ บาท
๓. คุณอวยชัย-คุณสมานันท์ รัตนธรรมกุล และครอบครัว ๑๔,๐๐๐ บาท
๔. ดร.นันทพล-คุณอโณทัย-คุณวันปิยะ โรจนโกศล ๓,๐๐๐ บาท
๕. คุณพจน์-คุณกาญจน์ลภิน-คุณกฤษณ์พีระ รัตนธรรมศรี ๓,๐๐๐ บาท
๖. คุณทศพล-คุณภคมน-ด.ญ.สุภัทสร-ด.ญ.วรัปสร รัตนธรรมกุล ๑๖,๐๐๐ บาท
๗. โรงงานทองเทพนำชัย ๑๕,๐๐๐ บาท
๘. คุณอนันท์ รัตนธรรมกุล ๓,๐๐๐ บาท
๙. คุณธงชัย-คุณนฤมล-คุณวรัญญา จึงประพฤติ และครอบครัว ๖,๐๐๐ บาท
๑๐. ครอบครัวศรีสุธัญลักษณ์ ๙,๐๐๐ บาท
๑๑. คุณฮั่ว-คุณพรมมา หอมศิริวรรณ, คุณสิทธิชัย-คุณปาริชาติ
ด.ช.วณฤทธิ-ด.ญ.อุสา หอมศิริวรรณ และ
บริษัท สำนักกฎหมาย สิทธิชัยแอนด์แอสโซซิเอตส์ จำกัด ๑๕,๐๐๐ บาท
๑๒. คุณศักดา-คุณรัชนิ วงศ์วีสกุล และครอบครัว ๑๕,๐๐๐ บาท
๑๓. คุณพ่อเม้งซี้ แซ่ไ้ว-คุณแม่อาบัว แซ่ตั้ง ๓,๐๐๐ บาท
๑๔. คุณพ่อเล็ก-คุณแม่สินี รัตนธรรมกุล ๓,๐๐๐ บาท
๑๕. คุณพ่อใจเกียง แซ่แต้-คุณแม่เง็กเกี้ยว แซ่เลี้ยว ๓,๐๐๐ บาท
๑๖. คุณอรพรรณ-คุณรักษพงษ์ รัตนธรรมกุล ๓,๐๐๐ บาท

๑๗. ห้างทองไทยศิลป์ ๑ โดยคุณวิศรุต-คุณรัชนี้ บุญบรรเจิดสุข	๕,๐๐๐ บาท
๑๘. ห้างทองไทยศิลป์ ๒ โดยคุณสุวรรณ-คุณลภัก บุญบรรเจิดสุข และครอบครัว	๖,๐๐๐ บาท
๑๙. ห้างทองไทยศิลป์ ๓ โดยคุณสุรชาติ-คุณกิตติมา บุญบรรเจิดสุข และครอบครัว	๖,๐๐๐ บาท
๒๐. คุณพ่อประเสริฐ-คุณแม่อาลัย บุญบรรเจิดสุข	๓,๐๐๐ บาท
๒๑. คุณจิระชัย-คุณทัศนีย์ ไกรกังวาล และครอบครัว	๖,๐๐๐ บาท
๒๒. คุณกิตติ-คุณวันทนี รัตนศรีวิจิตร และครอบครัว	๖,๐๐๐ บาท
๒๓. คุณตาซีเอี้ยง แซ่ฉั่ว-คุณยายโซว แซ่ลิ้ม	๓,๐๐๐ บาท
๒๔. คุณเอี้ยงฮวง บุญบรรเจิดสุข	๖,๐๐๐ บาท
๒๕. คุณทวี-คุณนัยนา ลีลาเวชบุตร	๓,๕๐๐ บาท
๒๖. คุณศุภกฤต ลีลาเวชบุตร และครอบครัว	๓,๐๐๐ บาท
๒๗. คุณปริญญ์-คุณลานี ลีลาเวชบุตร	๓,๐๐๐ บาท
๒๘. คุณภิญญาดา ลีลาเวชบุตร	๓,๐๐๐ บาท
๒๙. ครอบครัวอมรสิทธิ์	๘,๐๐๐ บาท
๓๐. คุณชัยชัย จันทรศุภฤกษ์	๓,๐๐๐ บาท
๓๑. บริษัท ปารมิตา สตูดิโอ จำกัด	๓,๐๐๐ บาท
๓๒. ครอบครัวหงส์เงิน	๕,๐๐๐ บาท
๓๓. คุณณัฐพล-คุณศุภาวณี ศรีสุชัยลักษณ์	๓,๐๐๐ บาท
๓๔. คุณนริศ เรเชียงแสน-คุณแม่บุญมี คำเอี่ยม	๓,๐๐๐ บาท
๓๕. คุณสุวัชร เล็กศรีสกุล และครอบครัว	๓,๐๐๐ บาท

ณ วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ภาคสวรรค์

CCCCC

สวรรค์ แปลว่า ภูมิหรือชั้นที่มีอารมณ์
ดีหรือเลิศด้วยอารมณ์ดี

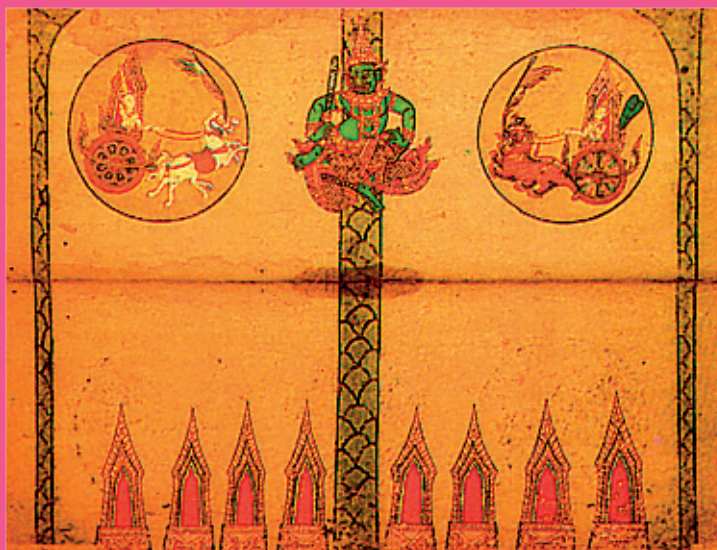
ตามหลักในพุทธภาษิตที่อ้างมานี้ แสดง
ว่า นรกและสวรรค์มีอยู่ที่ตัวเราเอง ชีวิต
นี้อาจเป็นได้ทั้งนรกและสวรรค์ โลกนี้ก็
เป็นได้ทั้งโลกนรกและโลกสวรรค์ ในขณะที่
ประสบกับอารมณ์ต่าง ๆ ถ้าใจเป็นทุกข์ ก็
เรียกว่า ตกนรก

ถ้าขณะใดใจเป็นสุขก็เรียกว่า ชั้นสวรรค์
แต่ความสุขที่จะนับว่าเป็นชั้นสวรรค์ก็ต่อเมื่อ
เป็นความสุขที่สุดชั้นมาก เบิกบานมาก

ดร. วัฒนาพร

สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

พระอาทิตย์ พระราหู พระจันทร์